

Rigsombudsmanden
på
Færøerne



Beretning

1998

Rigsombudsmanden
på
Færøerne

Beretning

1998

Publikationen kan købes hos
boghandleren eller hos

Statens Information, Publikationsafdelingen
Postbox 1103, 1009 København K
Telf. 33 37 92 28, Fax 33 37 92 99

ISBN 87-601-7348-3
Notex/København
Pris kr 120

FORORD

I en årrække udgav Færøernes landsstyre og Rigsombudsmanden på Færøerne i fællesskab en årbog om Færøerne, der i tekst og tal indeholdt en beskrivelse af de færøske samfundsforhold i det forløbne år. Da landsstyrets statistiske afdeling (Hagstova Føroya) i 1990 begyndte udgivelsen af en omfattende, færøksproget statistisk årbog, ophørte den nævnte fællesudgivelse.

Det er imidlertid opfattelsen, at der - ikke mindst i Danmark og i de øvrige nordiske lande - er brug for en mindre omfattende, ajourført samfundsbeskrivelse af Færøerne, og Rigsombudet har derfor siden 1989 udgivet årsberetninger med et indhold, svarende til den nærværende 1998-udgave.

Det er Rigsombudets håb, at disse årsberetninger fungerer som et nyttigt opslagsværk og samtidig giver læseren en rimeligt dækkende beskrivelse af hovedtrækkene i de færøske samfundsforhold.

Rigsombudsmanden på Færøerne

Vibeke Larsen

1. GEOGRAFI OG HISTORIE.....	11
1.1. GEOGRAFI.....	11
<i>Areal</i>	11
<i>Undergrund</i>	11
<i>Klima</i>	12
<i>Plantevækst</i>	12
<i>Dyreliv</i>	12
<i>Fisk og hvaler m.v.</i>	13
1.2. HISTORIE.....	13
2. POLITISKE OG ADMINISTRATIVE FORHOLD.....	15
2.1. STATSRETLIGE FORHOLD.....	15
<i>Særanliggender</i>	15
<i>Fællesanliggender</i>	17
<i>Fællesanliggender administreret af hjemmestyret (hjemmestyrelovens § 9)</i>	18
<i>Forholdet til udlandet</i>	18
<i>Deltagelse i internationale organisationer</i>	19
2.2. FÆRØERNES LAGTING.....	20
<i>Lagtingets sammensætning</i>	21
<i>Lagtingssekretariat</i>	23
2.3. DE POLITISKE PARTIER.....	23
<i>Folkeflokk</i>	24
<i>Sambandspartiet</i>	24
<i>Socialdemokratiet</i>	25
<i>Selvstyrepartiet</i>	26
<i>Det republikanske parti</i>	27
<i>Centerpartiet</i>	28
2.4. FOLKETINGSVALG.....	29
<i>Folketingsmænd</i>	30
2.5. FÆRØERNES LANDSSTYRE.....	30
2.6. ADMINISTRATION.....	31
<i>Internationale organisationer med hovedkontor på Færøerne</i>	33
2.7. INSTITUTIONER UNDER STATEN.....	33
<i>Rigsombudet</i>	33
<i>Færøernes Kommando</i>	34
<i>Flyvestation Tórshavn</i>	34
<i>Færøernes Fyrdistrikt - Farvandsvæsenet</i>	34
<i>Øvrige statslige institutioner</i>	35

2.8. KOMMUNALE FORHOLD.....	36
<i>Antal kommuner</i>	36
<i>Valg til kommunestyret</i>	37
<i>Den kommunale styrelsesordning</i>	37
<i>Kommunale opgaver</i>	39
<i>Ny kommunestruktur</i>	40
3. BEFOLKNINGS- OG BOLIGFORHOLD.....	41
3.1. INDLEDNING.....	41
3.2. BEFOLKNINGENS STØRRELSE OG GEOGRAFISKE FORDELING.....	41
3.3. BEFOLKNINGENS BEVÆGELSE.....	43
3.4. BEFOLKNINGENS FORDELING PÅ ALDER OG KØN.....	46
3.5. BOLIGFORHOLD.....	47
4. ERHVERVS- OG ARBEJDSMARKEDSFORHOLD.....	48
4.1. BEFOLKNINGENS ERHVERVSFORHOLD.....	48
4.2. EJERFORMER OG ERHVERVSLIVETS GEOGRAFISKE FORDELING.....	50
<i>Ejerformer</i>	50
<i>Erhvervslivets geografiske fordeling</i>	52
4.3. FISKERI, FISKEINDUSTRI OG FISKEOPDRÆT, M.V.....	53
<i>Indledning</i>	53
<i>Internationale reguleringer og fiskeriaftaler</i>	54
<i>Sammensætningen af fiskerflåden</i>	57
<i>Færøske skibes fangster</i>	58
<i>Fangster ved Færøerne</i>	60
<i>Fangsttryk og fangstregulering</i>	63
<i>Fiskeriordninger i færøsk farvand</i>	65
<i>Fiskeriinspektion og redningstjeneste</i>	67
<i>Fiskeristøtte</i>	68
<i>Finansiering af fiskefartøjer</i>	70
<i>Fiskernes aflønning</i>	72
<i>Fiskerflådens driftsresultater</i>	74
<i>Fiskeindustri</i>	75
<i>Fiskeopdræt</i>	77
<i>Fangst i øvrigt</i>	79
<i>Offentligt tilsyn</i>	80
4.4. LANDBRUG.....	81
<i>Produktionen af landbrugsvarer</i>	81
<i>Offentlig støtte</i>	81
<i>Offentlig tilsyn m.v.</i>	82
4.5. HÅNDVÆRK, INDUSTRI, BYGGE- OG ANLÆGSVIRKSOMHED.....	83

<i>De industrielle forudsætninger</i>	83
<i>Virksomheder og lønudbetalinger</i>	84
<i>Bygge- og anlægsaktiviteten</i>	84
<i>Finansiering af industri, håndværk m.v.</i>	85
<i>Landets Udviklingskontor</i>	87
<i>Udvinning af olie</i>	87
4.6. HANDEL, SERVICE OG TRANSPORT	88
<i>Handel og service</i>	88
<i>Transport m.v.</i>	89
<i>Turisme</i>	89
<i>Virksomheder og lønudbetalinger</i>	90
4.7. FINANSIERINGSVIRKSOMHED	90
<i>Penge- og valutaforhold</i>	91
<i>Penge- og kapitalmarkedet</i>	91
<i>Pengeinstitutter m.v.</i>	92
<i>Årets resultater</i>	94
<i>Obligationsudstedende institutter</i>	94
<i>Kapitalforvaltende institutioner</i>	94
<i>Offentlige udlånsinstitutioner</i>	95
<i>Færøernes Landsbank</i>	96
4.8. FORSIKRINGSVIRKSOMHED	98
4.9. ARBEJDSMARKEDSFORHOLD	100
<i>Indledning</i>	100
<i>Det private arbejdsmarked</i>	100
<i>Det offentlige arbejdsmarked</i>	102
<i>Generelle arbejdsmarkedsordninger</i>	105
4.10. LØNNINGER OG PRISER	107
<i>Lønninger</i>	107
PRISER	108
5. ØKONOMI	110
5.0. AKTUELLE ØKONOMISKE FORHOLD	110
5.1. HOVEDTRÆK AF DEN ØKONOMISKE UDVIKLING PÅ FÆRØERNE	110
5.2. NATIONALREGNSKABET FOR FÆRØERNE	112
<i>Produktionen</i>	112
<i>Bruttonationalindkomst</i>	114
5.3. UDENRIGSØKONOMI	115
<i>Færøernes handels- og valutapolitiske stilling</i>	115
<i>Toldaftaler</i>	117
<i>Handelsaftalen mellem EU og Danmark/Færøerne</i>	118
<i>Handelsbalancen</i>	121

<i>Import</i>	123
<i>Betalingsbalancen</i>	126
<i>Udlandsgælden</i>	127
6. OFFENTLIGE FINANSER	129
6.1 INDLEDNING	129
6.2. STATENS UDGIFTER M.V. PÅ FÆRØERNE	129
<i>Tilskudsreformen pr. 1. januar 1988</i>	129
<i>Statens drifts- og anlægsudgifter</i>	130
<i>Statens og andre offentlige institutioners udlån og garantier</i>	131
6.3. LANDSKASSENS ØKONOMI	133
<i>Indledning</i>	133
<i>Det samlede landskasebudget (Drifts- og anlægsbudget)</i>	133
<i>Landskassens indtægter</i>	135
<i>Landskassens drifts- og anlægsudgifter</i>	135
<i>Landskassens udlån og garantier</i>	137
6.4. DE FÆRØSKE UDLÅNSFONDE	138
6.5. KOMMUNERNES ØKONOMI	139
6.6. DEN SAMLEDE OFFENTLIGE ØKONOMI	143
<i>Byrdefordelingen mellem staten og hjemmestyret</i>	143
7. SKATTER OG AFGIFTER	144
7.1. INDLEDNING	144
7.2. SKATTE- OG AFGIFTSTRYKKET.....	144
7.3. DIREKTE SKATTER	145
<i>Personbeskatning</i>	145
<i>Personlige skatteydere og skattepligtige indkomster</i>	148
<i>Selskabsbeskatningen</i>	149
<i>Rente- og udbyttebeskatning</i>	150
<i>Udskrevne skatter</i>	151
7.4. SKATTEREFORM, 1997.	152
7.5. INDIREKTE SKATTER	154
<i>Opkrævede afgifter</i>	154
<i>Merværdiafgift (MVG)</i>	156
<i>Fremstillingsafgifter</i>	156
<i>Lønsumsafgift</i>	156
<i>Vejskat (vægtafgift)</i>	157
<i>Registreringsafgift (motorkøretøjer)</i>	157
<i>Arveafgift</i>	157
<i>Olieafgift</i>	157
<i>Rejseafgift</i>	158

8. SAMFÆRDSEL OG KOMMUNIKATION M.V.	159
8.1. INDLEDNING	159
8.2. VEJE OG VEJTRANSPORT	159
<i>Vejnettet</i>	159
<i>Motorkøretøjer</i>	160
8.3. HAVNE OG SKIBSFART	161
<i>Havneudbygningen</i>	161
<i>Skibsflåden</i>	162
<i>Søtransport</i>	163
8.4. LUFTFART	164
8.5. EL-FORSYNING	165
8.6. TELEKOMMUNIKATION	166
<i>Teleforhold</i>	166
<i>Overgang til særansliggende</i>	166
<i>Indenlandsk telekommunikation</i>	167
<i>Telekommunikation med udlandet</i>	168
<i>Kystradiotjenesten</i>	169
8.7. POSTVÆSEN	170
9. SOCIALE FORHOLD	172
9.1. INDLEDNING	172
9.2. DE ENKELTE YDELSER	173
<i>Dagpenge ved sygdom, fødsel og ulykkestilfælde</i>	173
<i>Hjælp efter forsorgsloven</i>	174
<i>Børnetilskud mv.</i>	175
<i>Isoleringstilskudslån m.v. til pensionister</i>	175
<i>Vederlag for pasning af plejepatienter i hjemmet</i>	175
<i>Adoptionstilskud</i>	175
<i>Sygekasser</i>	176
9.3. INSTITUTIONER	176
10. SUNDHEDSVÆSEN	178
10.1. INDLEDNING	178
10.2. DEN PRIMÆRE SUNDHEDSTJENESTE	178
<i>Kommunelægeordningen</i>	178
<i>Skolelægeordningen</i>	179
<i>Tandlægeordningen</i>	179
<i>Apotekervæsenet</i>	179
10.3. SYGEHUSVÆSENET	180
<i>Indledning</i>	180
<i>Sygehusenes administration</i>	181

<i>Færøske patienters behandling udenfor Færøerne</i>	182
<i>Jordemodervæsenet</i>	182
10.4. LANDSLÆGEN.....	182
11. UNDERVISNINGSVÆSEN	184
11.1 INDLEDNING.....	184
<i>Hvad undervisningsvæsenet omfatter</i>	184
<i>Særanliggende og fællesanliggende</i>	184
<i>Administrationen af undervisningsvæsenet</i>	185
11.2. GRUNDUDDANNELSER M.V.....	185
<i>Folkeskolen</i>	185
<i>Privat skole og forskole</i>	186
<i>Pædagogisk Psykologisk Rådgivning og specialundervisning</i>	186
<i>Skúlin á Trøðni (Færøernes specialskole)</i>	188
11.3. UNGDOMSUDDANNELSER.....	188
<i>Almene gymnasie- og HF-uddannelser</i>	188
<i>Basisuddannelser</i>	189
<i>Assistentuddannelser</i>	190
<i>Lærlingeuddannelser</i>	190
<i>Erhvervsgymnasiale uddannelser</i>	191
<i>Andre uddannelser/kurser</i>	191
11.4. VIDEREGÅENDE UDDANNELSER.....	192
<i>Navigationsskoler (Sjómansskúlar)</i>	192
<i>Maskinmesterskole</i>	193
<i>Færøernes sygeplejeskole</i>	193
<i>Færøernes seminarium</i>	193
<i>Efteruddannelse af folkeskolelærere</i>	194
11.5. HØJERE UDDANNELSER.....	195
<i>Fróðskaparsetur Føroya (Færøernes Universitet)</i>	195
11.6. ANDEN UNDERVISNING.....	197
11.7. UDDANNELSESTØTTE.....	198
12. RETS- OG POLITIVÆSEN SAMT OVERØVRIGHEDEN	199
12.1. FÆRØERNES RETSVÆSEN.....	199
12.2. FÆRØERNES POLITIVÆSEN.....	200
<i>Politiets organisation og opgaver</i>	201
<i>Personaleforhold</i>	201
<i>Den frie kriminalforsorg</i>	202
<i>Kriminalitet</i>	202
<i>Narkotika</i>	203
<i>Færdsel</i>	203

<i>Anden særlovgivning</i>	204
<i>Politiets regelgrundlag</i>	204
12.3. FÆRØERNES OVERØVRIGHED (RIGSOMBUDET)	204
<i>Indledning</i>	204
<i>Indgåelse og opløsning af ægteskab</i>	205
<i>Børnebidrag</i>	205
<i>Adoption</i>	206
<i>Umyndiges retshandler</i>	207
<i>Ægtepagter</i>	207
<i>Navnesager</i>	207
<i>Fri proces</i>	208
<i>Indfødsret (Statsborgerskab)</i>	208
13. KIRKELIV	209
13.1. FOLKEKIRKEN.....	209
13.2. ORGANISATIONER OG FORENINGER TILSLUTTET FOLKEKIRKEN.....	211
<i>K.F.U.K. og K.F.U.M.</i>	211
<i>Indre Mission</i>	211
<i>Det kirkelige missionsforbund</i>	212
13.3. KRISTNE TROSSAMFUND UDEN FOR FOLKEKIRKEN.....	212
<i>Brødremenigheden</i>	212
<i>Den katolske kirke</i>	213
<i>Frelsens hær</i>	213
<i>Pinsemenigheden (Hvítusunnusamkoman)</i>	214
<i>Syvendedags adventisterne</i>	214
<i>Filadelfia-menigheden</i>	214
13.4. ANDRE TROSSAMFUND.....	215
<i>Jehovas Vidner</i>	215
<i>Bahá'í troen</i>	215
14. KULTURELLE FORHOLD	216
<i>Radio</i>	216
<i>Fjernsyn</i>	216
<i>Aviser</i>	217
<i>Bogudgivelser</i>	218
<i>Biblioteksvæsen</i>	218
<i>Landsarkivet</i>	219
<i>Museum</i>	220
<i>Nordens Hus</i>	221
<i>Teatervirksomhed</i>	222
<i>Musikliv</i>	223

<i>Kunst</i>	223
<i>Ídræt</i>	224
<i>Ítróttarsamband Føroyar (ÍSF)</i>	224
<i>Dansk-færøsk Kulturfond</i>	225

Bilagsfortegnelse

		Side
Bilag 0.	Kronologisk oversigt over rapporter m.v. om færøske forhold afgivet fra 1993 til maj 1996.	227
Bilag 3.1.	Befolkningsudviklingen i 1996 i de enkelte kommuner.	232
Bilag 4.1.	Aftale mellem den danske regering og det færøske landsstyre af 6. okt. 1992 med senere ændringer.	234
Bilag 4.2.	Tillægsaftale af 1. feb. 1993 til aftale af 6. okt. 1992 mellem den danske regering og det færøske landsstyre med senere ændringer.	236
Bilag 4.3.	Rammeaftale af 28. maj 1993 mellem den danske regering og Færøernes landsstyre om refinansiering af landskassens gæld m.v.	240
Bilag 4.4.	Aftale af 12. okt. 1993 mellem den danske regering og Færøernes landsstyre om refinansiering i 1994 og kapitaltilførsel til færøske banker m.v.	243
Bilag 4.5.	Fælleserklæring fra møde den 17. nov. 1994 mellem regeringen og Færøernes landsstyre.	246
Bilag 4.6.	Fælleserklæring fra møde den 3. nov. 1995 mellem regeringen og Færøernes landsstyre.	253
Bilag 4.7.	Antallet af fuldtidsarbejdsledige i perioden 14. jan. 1993 til nov. 1997.	257
Bilag 4.8.	Færøernes fiskekvoter i fremmed søterritorium og fremmede landes fiskekvoter ved Færøerne 1996 - 1998.	259
Bilag 5.1.	Bestemmelserne i handelsaftale mellem EU og Danmark/Færøerne om toldfri adgang til EU for færøske fiskeprodukter pr. 1. jan. 1997.	263
Bilag 5.2.	Værdien af Færøernes eksport 1994 - 1997.	264
Bilag 6.1.	Specifikation af Statens udgifter (netto) på Færøerne 1994 - 1998.	265
Bilag 9.1.	Antal modtagere af sociale ydelser i årene 1994 - 1997.	267
Bilag 9.2.	Samlede sociale udgifter i hovedposter i årene 1995 - 1997.	268
Bilag 10.1.	Sygehusenes kapacitet og belægning 1992 - 1997.	269
Bilag 10.2.	Sygehusenes samlede udgifter 1992 - 1997.	270
Bilag 10.3.	Sygehusenes bruttoudgifter pr. sygedag 1992 - 1997.	270
Bilag 10.4.	Sygehusenes normerede personale pr. 1. jan. 1998.	271
Bilag 11.1.	Undervisningsvæsenets driftsudgifter fra 1992 til 1996.	272
Bilag 11.2.	Antal elever udskrevet fra folkeskolen, højere uddannelser og erhvervsuddannelser 1992 - 1996.	273
Bilag 12.1.	Oversigt over anmeldte overtrædelser af straffeloven 1991 - 1997.	275
Bilag 12.2.	Oversigt over andre anmeldelser til kriminalpolitiet samt over politiets virksomhed i øvrigt 1991 - 1997.	276
Bilag 12.3.	Behandlingsmåden for straffesager og andre lovovertrædelser 1991 - 1997.	277

1. GEOGRAFI OG HISTORIE

1.1. Geografi

Færøernes beliggenhed i det nordlige Atlanterhav, omtrent midtvejs mellem Skotland, Island og Norge, er isoleret, idet der er godt 300 km til det nærmeste beboede område, Shetlandsøerne. Til Island er afstanden ca. 450 km og til Norge ca. 675 km, mens sejlafstanden til København er ca. 1500 km. Beliggenheden er 62° N bredde og 7° V længde. Disse koordinater krydser hinanden på den lille ø Koltur ud for Streymøys vestkyst.

Færøernes befolkning udgjorde pr. 1. januar 1997 44.290 personer. Heraf boede godt 15.000 i Tórshavn (inkl. Argir) og knapt 4.500 i Klaksvík, som er den næststørste by.

Areal

Færøerne består af 18 øer adskilt af smalle sunde. 17 af øerne er beboede. Det samlede areal er på 1399 km², hvilket er lidt større end svarende til Lolland. Den største af øerne er Streymoy (373,5 km²) med hovedstaden Tórshavn.

Fra Færøernes nordligste punkt til det sydligste punkt er der en afstand på 118 km, og afstanden øst-vest er 79 km. Øernes højeste punkt, Slættaratindur, er 882 m. Landet ligger gennemsnitlig mere end 300 m over havoverfladen. Den samlede kystlinie er 1117 km.

Undergrund

Færøerne er en del af det nordatlantiske basaltområde, der i øvrigt omfatter Nordøstirland, Vestskotland, Island, Jan Mayen samt dele af Øst- og Vestgrønland. Øerne er et gammelt vulkansk område og består udelukkende af udbrudsprodukter fra vulkansk virksomhed i tertiærtiden. Derved har øerne fået en karakteristisk profil, idet de er opbygget af skiftende lag af lava og tuf. Lavaen danner stejle klippeskrænter, der på Færøerne kaldes "hamre", medens tufen eroderes hurtigere og danner jævne skråninger, hvorved fjeldene får deres karakteristiske terrasseform. Enkelte steder på øerne, først og fremmest på Suðuroy, forekommer tynde kullag, der er rester af sumpskove fra tiden mellem de vulkanske udbrudsperioder. De fleste øer har en langstrakt form, adskilt af snævre sunde. Øerne og sundene er hovedsagelig orienteret i nordvestlig - sydøstlig retning, svarende til bevægelserne hos istidens gletschere, der har omskabt det oprindelige plateau til et ørige med høje fjelde, dybe dale og snævre fjorde.

De mange stejle klippesider ud mod havet viser ofte, hvordan bjergarterne er opbygget. De horisontale lag består af grå basalt, dannet af lava fra tertiærtidens vulkaner, og af den blødere, rødbrune tuf, som stammer fra de sammenpressede rester af den mægtige aske-regn, som er gået forud for vulkanudbrudene.

Klima

Klimaet er udpræget oceanisk, mildt, fugtigt, ustadigt, tåget og stormfuldt. Færøerne omskyldes af den lune Golfstrøm, hvilket medfører ringe temperaturforskel mellem vinter og sommer. I Tórshavn er gennemsnitstemperaturen således i koldeste og varmeste måned 3 C, henholdsvis 10 C. Is på havet er ukendt ved Færøerne, og selv det indre af vigene fryser kun yderst sjældent til.

Færøerne ligger tæt ved hovedbanerne for de lavtryk, der i østlig retning bevæger sig hen over den nordlige del af Atlanterhavet, og lufttrykket er derfor underkastet hyppige og store forandringer. I årets løb er sydvestlige vinde de hyppigst forekommende. Vindstille kan indtræffe i sommermånederne, men varer som regel kun kort tid. Stormende vinde kan optræde på alle tider af året, men er hyppigst i efterårs- og vintermånederne. Midelvindstyrken er stor, gennemsnitligt svarende til frisk til stiv kuling. Tåge forekommer hyppigst i sommermånederne. Den gennemsnitlige nedbørsmængde er stor, godt 1400 mm om året i Tórshavn.

Årets korteste dag er 5 timer lang, og den længste dag er godt 19 timer lang.

Plantevækst

Plantevæksten er sparsom, præget af øernes beliggenhed og klima, men også af de ca. 70.000 får, der græsser på øerne. Almindeligst er græsheder og moser. Der kan ikke vokse skov, men i områder, der ligger i læ, og som er heget af for fårene, kan buske og enkelte træer gro. Vandet langs kysten er næringsrigt, og der gror tætte, brune tangskove. Kun en lille del af landet er opdyrket, resten tjener til græsning for får.

Dyreliv

På grund af øernes isolerede beliggenhed siden seneste istid er dyrelivet ret sparsomt. Der findes en bestand på ca. 70.000 får, som tidligere var grundlaget for beboernes eksistens. Derudover findes en del kvæg og heste. Egentlige ferskvandsfisk, padder, krybdyr og fritlevende landpattedyr mangler, dog bortset fra mus og rotter, som er indslæbt, og sneharen som er indført fra Norge omkring 1855. Der er et rigt fugleliv, især af søfugle.

Fisk og hvaler m.v.

I elve og søer kan der fanges havørred og enkelte steder fjeldørred og laks.

Blandt de kendteste fiskearter i havet omkring Færøerne kan nævnes torsk, kuller, sej, rødfisk, brosme, lange og blåhvilling samt fladfiskene helleflynder, rødtunge og rødspætte.

Foruden fisk er der sæler og hvaler i farvandene omkring Færøerne.

Grindehvalerne, der kan optræde i flokke på op til flere hundrede dyr, er genstand for en traditionsrig jagt, se nærmere herom under kap. 4.3, Fangst i øvrigt.

1.2. Historie

Ifølge overleveringen var det irske munke, der som de første - angivelig i det 8. århundrede - opdagede og bosatte sig på Færøerne, medbringende de første får. Der er dog ikke hidtil fundet mindesmærker eller andet, der kan understøtte denne overlevering. Vor tids færinger er efterkommere af nordmænd, der koloniserede øerne fra omkring år 800. Allerede omkring år 900 etableredes en lovgivende og dømmende forsamling, Lagtinget, der anses for at være Europas ældste fortsat fungerende parlament.

Kristendommen blev indført omkring år 1000. Omkring år 1035 ophørte øernes uafhængighed, og Færøerne blev norsk skatland. Fra 1380 var Færøerne sammen med Norge forenet med Danmark i mere end 400 år. Øerne beholdt længe et lokalt selvstyre, men indlemmedes i 1709 i Danmark som en del af Sjællands Stiftamt. Ved freden i Kiel 1814, da den dansk-norske union blev ophævet, forblev Færøerne ligesom Island og Grønland forenet med Danmark. Færøerne fik i 1816 status som et amt i det danske kongerige, og Færøernes lagting blev ophævet, men genoprettedes som et amtsråd i 1852.

I middelalderen gik Færøernes handel mest på Bergen. Handelen blev imidlertid i løbet af 1500-årene overdraget til et privat monopol og i 1709 til et statsmonopol, der først blev ophævet i 1856. Denne liberalisering af handelen havde stor betydning for overgangen fra naturalie- til pengeøkonomi, og for fremvæksten af et færøsk erhvervsliv.

Senere i det 19. århundrede voksede en færøsk nationalbevægelse frem, der primært sigtede mod at bevare færøsk sprog og kultur.

Den nationale vækkelse resulterede i stiftelsen af de første politiske partier på Færøerne i 1906. Det ene parti, Selvstyrepartiet, ønskede, at det færøske folk skulle have større ind-

flydelse på egne anliggender. Det andet parti, Sambandspartiet, ønskede at bevare de bestående forhold indenfor rigsfællesskabet.

Landbruget, som i århundreder havde været hovederhvervet, måtte før århundredeskiftet vige pladsen til fordel for fiskeriet, som i dag indtager den helt dominerende rolle i det færøske erhvervsliv.

Under anden verdenskrig blev Danmark besat af tyskerne og Færøerne af briterne. Færøerne blev dermed afskåret fra dansk myndighedsudøvelse. Man etablerede derfor en midlertidig styrelsesordning, hvorefter Lagtinget sammen med amtmanden overtog den fulde lovgivende magt. Da krigen sluttede, stod det klart, at en tilbagevenden til den tidligere status som dansk amt var udelukket. I erkendelse heraf blev der optaget forhandlinger med den danske regering og med den danske rigsdag, og disse forhandlinger resulterede i 1948 i etableringen af en hjemmestyreordning for Færøerne.

2. POLITISKE OG ADMINISTRATIVE FORHOLD

2.1. Statsretlige forhold

Ifølge Lov nr. 137 af 23. marts 1948 om Færøernes hjemmestyre er Færøerne inden for lovens rammer et selvstyrende folkesamfund i det danske rige. Hjemmestyrets organer er Lagtinget, som er den lovgivende forsamling, og landsstyret, som er den udøvende myndighed (regering). Hjemmestyreloven anerkender det færøske sprog og det færøske flag. Færøerne er en del af det danske valutaområde, og møntenheden er således den samme som i Danmark. Loven opdeler sagsområderne vedrørende Færøerne i særanliggender, hvor Færøernes Lagting har den lovgivende og Færøernes landsstyre den udøvende myndighed, og fællesanliggender, der administreres af rigsmyndighederne efter dansk lovgivning.

I henhold til hjemmestyrelovens § 9 er administrationen af fællesanliggender dog i vidt omfang overgået til det færøske hjemmestyre, se nærmere herom nedenfor.

Særanliggender

Hjemmestyrelovens § 2 lyder således:

"De paa den som Bilag til denne Lov vedføjede Liste under A. opførte Sager og Sagomraader betragtes principielt som Særanliggender. Det færøske Hjemmestyre (de i § 1, Pkt. 2, nævnte Organer) kan bestemme, at alle disse Sager og Sagomraader eller nogle af dem straks skal overgaa til Hjemmestyret med den Følge, at dette overtager de dermed forbundne Udgifter. Med den samme Følge kan Hjemmestyret paa et senere Tidspunkt bestemme, at Sager og Sagomraader paa Listen, der ikke straks overtages, skal overgaa til Hjemmestyret. Paa tilsvarende Maade er Hjemmestyret forpligtet til at overtage Sager og Sagomraader, der er opført paa Listen, naar det ønskes af Rigsmyndighederne."

Indtil nu har hjemmestyret overtaget følgende sagsområder med hjemmel i hjemmestyrelovens § 2:

1. Færøernes egen styrelsesordning.
Området er overtaget som særanliggende.

2. Kommunale forhold.
Området er overtaget som særanliggende.
3. Bygnings- bolig- og lejespørgsmål. Folkeregister.
Området er overtaget som særanliggende.
4. Sundhedsvæsen.
Apotekervæsenet og sundhedsvedtægterne (miljøsager) er overtaget som særanliggende. Resten af sundhedsvæsenet er fortsat fællesanliggende.
5. Den offentlige forsorg. Arbejdsforhold.
Lovpligtig ulykkesforsikring, arbejdere, arbejdsforhold, lærlinge, medhjælpere og ferie er overtaget som særanliggende.
Den offentlige forsorg er fortsat fællesanliggende.
6. Direkte og indirekte skatter.
Området er overtaget som særanliggende.
7. Finansvæsen.
Området er overtaget som særanliggende.
8. Godkendelse af havneafgifter.
Området er overtaget som særanliggende.
9. Skolevæsen.
Folkehøjskolen og navigationsskolerne er overtaget som særanliggende.
Endvidere er gymnasier, HF-kurser og Det færøske Akademi (Academia Faeroensis) særanliggende. Resten af undervisningsvæsenet er fortsat fællesanliggende.
10. Arkiver, biblioteker, museer.
Området er overtaget som særanliggende.
11. Bygnings- og naturfredning.
Området er overtaget som særanliggende.
12. Havne, trafikvæsen m.v.
Området bortset fra kystradiotjenesten, herunder den maritime nød- og sikkerhedstjeneste, er overtaget som særanliggende.
13. Landbrug, fiskeri m.v.
Området er overtaget som særanliggende.
14. Forlystelser m.v.
Området er overtaget som særanliggende.
15. Produktion, handel m.v.
Området er overtaget som særanliggende.
16. Tinglysning, ekspropriation m.v.
Området er overtaget som særanliggende.

Navnelovgivningen blev i 1992 overtaget som særanliggende.

Hjemmestyrelovens § 3 lyder således:

"For de på Listen under B. opførte Sagområdets vedkommende afgøres det ved nærmere Forhandling, om og i hvilket Omfang disse Spørgsmål kan henføres til færøske Særanliggender."

Liste B omfatter folkekirken, politiet, råstoffer i undergrunden, radio, luftfart, jordfonden og import- og eksportkontrol. Af disse er radio, jordfonden og import- og eksportkontrol overtaget som særanliggender. For radioområdet vedkommende gælder dog, at spørgsmål, der har relation til internationale aftaler, fortsat er fællesanliggende. I december 1992 blev der indgået aftale mellem regeringen og landsstyret om overtagelse af området Råstoffer i Undergrunden.

Hovedparten af de overtagne områder administreres af landsstyret med hjemmel i lagtingslove. Af praktiske grunde administreres enkelte områder dog af statslige myndigheder på landsstyrets vegne. Således forstås tinglysningsvæsenet af sorenskriveren (dommeren), der ligeledes er den stedlige overformyndig.

Fællesanliggender

Anliggender, der ikke er overtaget af det færøske hjemmestyre som særanliggender, er fællesanliggender og varetages som udgangspunkt af rigsmyndighederne.

Dette hovedprincip er dog i væsentligt omfang modificeret med hjemmel i hjemmestyrelovens § 9, se nærmere om denne nedenfor. Blandt de vigtigste fællesanliggender er udenrigs-, sikkerheds- og retsspørgsmål samt skole-, social- og sundhedsområderne.

Rigslove træder først i kraft på Færøerne, når de efter forelæggelse for det færøske hjemmestyre er kundgjort af Rigsombudet i det færøske kundgørelsesblad "Kunngerðablaðið".

Lovforslag, der kun vedrører færøske forhold, bliver normalt først behandlet i Lagtinget, hvorefter de forelægges for Folketinget. Lovforslag, der ikke udelukkende omfatter Færøerne, bliver først vedtaget i Folketinget og derefter forelagt for hjemmestyret, forinden loven sættes i kraft på Færøerne. I mange tilfælde sker ikraftsættelsen i form af en kgl. anordning med de ændringer, der er nødvendiggjort af de særlige færøske forhold. Fællesanliggender administreres efter dansk lovgivning. Socialvæsenet, skolevæsenet og sygehusvæsenet administreres dog gennem lagtingslove, der ligger inden for den ramme-lovgivning, der for disse områder er vedtaget af Folketinget.

Statens udgifter til fællesanliggender udbetales siden begyndelsen af 1988 for størstedelens vedkommende i form af bloktilskud. Indtil 1. juli 1993 opretholdt man dog den

statslige refusionsordning for en række sociale bistands-, pensions- og sikringsydelse. Siden den nævnte dato er disse ydelser imidlertid også blevet indlagt i bloktilskuddet, således at der nu kun ydes statslig refusion på tjenestemandspensionsområdet.

Fællesanliggender administreret af hjemmestyret (hjemmestyrelovens § 9)

Hjemmestyrelovens § 9 lyder således:

"Efter Forhandling træffes der Aftale om, i hvilke Tilfælde og i hvilket Omfang det er muligt inden for Områder, der henhører under Fællesanliggender, at overlade det færøske Hjemmestyre at give de nærmere Bestemmelser for de særlige færøske Forhold og overtage Administrationen af det pågældende område."

Med hjemmel i denne bestemmelse overtog Færøernes landsstyre administrationen af socialvæsenet i 1975 og af sygehusvæsenet i 1977. I 1979 blev administrationen af folkeskolen, læreruddannelsen, fritidsundervisningen og handelsskolerne, de tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistiskolerne overført til hjemmestyret.

Senest er administrationen af særforsorgen, sygesikringen og den primære sundhedstjeneste samt af Færøernes Seminarium blevet overtaget i 1988.

Forholdet til udlandet

Mens udenrigspolitiske forhold er et fællesanliggende, er Færøerne et selvstændigt toldområde. Indførselsafgifter og reglerne for import- og eksportkontrol fastsættes af hjemmestyret. Danmark og Grønland betragtes derfor i disse henseender som udland.

Færøernes særlige status og erhvervsstruktur medfører, at Færøerne ikke umiddelbart på alle områder kan have samme interesser og synspunkter som Danmark i det internationale samarbejde eller ved indgåelse af bi- eller multilaterale aftaler med andre lande. Det er derfor også forudsat i hjemmestyreloven, at man fra dansk side søger at tilgodese færøske interesser ved i videst muligt omfang at inddrage hjemmestyret i det forberedende arbejde.

I henhold til hjemmestyreloven skal traktater og andre internationale overenskomster, der kræver Folketingets samtykke, og som berører særlige færøske interesser, forelægges hjemmestyret. Udenrigsministeren kan bemyndige hjemmestyrets repræsentanter til direkte at føre forhandlinger under medvirken af udenrigstjenesten.

I enkelte tilfælde har hjemmestyret selv ført forhandlinger og indgået aftaler, mens hjemmestyret i andre tilfælde, med bistand fra udenrigsministeriet - har forhandlet på den ene side og den pågældende forhandlingspartner på den anden.

På fiskeriområdet er Færøerne medlem af NAFO (Konventionen om fiskeriet i det nordvestlige Atlanterhav) og NEAFC (Konventionen om fiskeriet i den nordøstlige Atlanterhav). Danmark er medlem af sidstnævnte organisation via sit medlemskab af EU.

Hvor færøske interesser har været involveret, har det været almindeligt, at repræsentanter for hjemmestyret har været medlemmer af den danske delegation eller knyttet til denne som eksperter. Dette gælder i flere bilaterale aftaler. Med hjemmel i hjemmestyreloven er der ansat en særlig sagkyndig i færøske forhold i Udenrigsministeriet til at bistå ministeriet ved behandling af sager vedrørende Færøernes særlige erhvervsinteresser.

Lovens mulighed for ansættelse af sagkyndige ved de danske ambassader er anvendt, idet der er ansat en handelsattaché for færøske erhvervsanliggender ved handelsafdelingen under den danske ambassade i Storbritannien. Endvidere er der i 1997 oprettet et færøsk repræsentationskontor i Bruxelles, indtil videre placeret i tilknytning til den danske EU-repræsentation.

Deltagelse i internationale organisationer

Danmarks tilslutning til de internationale økonomiske sammenslutninger har ikke automatisk medført færøsk tilslutning, og der har derfor ofte efter Danmarks tilslutning været ført forhandlinger om Færøernes forhold, hvorunder især hensynet til erhvervsstrukturen og det færøske indførselsafgiftssystem har spillet en rolle. Disse forhold har bevirket, at Færøerne ofte er blevet tilsluttet flere år senere end Danmark. Dette gjaldt således GATT og EFTA. Færøerne udtrådte af den sidstnævnte organisation, som følge af Danmarks udtræden i 1972.

Færøerne valgte ikke at blive tilsluttet EU sammen med Danmark. I stedet blev der indgået en aftale om et særligt handelsarrangement med fællesskaberne samt en fiskeriaftale. På EU-kommissionens initiativ blev der i begyndelsen af 1989 indledt drøftelser om indgåelse af en ny aftale til afløsning af Færøernes hidtidige handelsaftale med EU. Efter ønske fra færøsk side sigtede disse drøftelser mod indgåelse af en frihandelsaftale med EU, der i videst muligt omfang sikrer toldfrihed for den færøske eksport af fisk og fiskerivarer til EU-landene. Med virkning fra 1992 blev der i 1991 indgået en handelsaftale mellem Færøerne og EU. (Der henvises til afsnit 5.3, hvor aftalen er nærmere omtalt).

Ved forhandlinger om internationale aftaler er hjemmestyret almindeligvis inddraget. Derimod er det sjældent, Færøerne har egentlig repræsentation i de internationale organi-

sationer. En væsentlig undtagelse er Nordisk Råd, hvor Danmarks riges delegation omfatter en særlig færøsk delegation bestående af medlemmer valgt af Færøernes Lagting og af Færøernes landsstyre. Færøernes interesser varetages i øvrigt gennem forelæggelsen for hjemmestyret.

For fiskeriets vedkommende kan særligt nævnes, at reguleringer og ordensregler (som f.eks. områdebegrænsninger pålagt af NEAFC og NAFO) for fiskeriet, som i henhold til internationale aftaler skal gælde for Færøerne først bliver ikraftsat efter forhandling med og samtykke af Færøernes hjemmestyre. På forskellige områder kan hjemmestyret bestemme, hvorvidt en international aftale indgået af Danmark skal udstrækkes til Færøerne eller ikke. Dette gælder f.eks. overenskomster om dobbeltbeskatning, der ofte efter forelæggelse for hjemmestyret sættes i kraft på Færøerne ved en særlig noteveksling.

Ligeledes kan nævnes de sociale konventioner Danmark har indgået med andre lande om deres statsborgeres gensidige rettigheder. Disse konventioner sættes normalt i kraft på Færøerne ved offentlig kundgørelse på samme måde som rigslove.

2.2. Færøernes Lagting

Ifølge lagtingslov nr. 103 af 26. juli 1994 om Færøernes styrelse § 2 udgør lagtinget en forsamling bestående af højst 33 medlemmer. De 27 medlemmer er kredsvalgte, mens der kan vælges indtil 5 medlemmer med henblik på en regulering, der skal tilgodese en forholdsmæssig repræsentation (tillægsmandater). Endvidere har rigsombudsmanden efter hjemmestyrelovens § 15 adgang til tinget og til at deltage i forhandlinger om alle fællesanliggender, dog uden stemmeret.

Valg til Lagtinget foregår hvert 4. år. Herudover kan såvel lagtinget som lagmanden til enhver tid udskrive nyvalg, jfr. styrelseslovens § 6, stk. 2.

Tabel 2.1. Procentvis stemmefordeling samt mandatfordeling (i parentes) ved lagtingsvalgene i 1988-1998.

Parti	Nov. 1988	Nov. 1990	Juli 1994	April 1998
Folkeflokkun	23,2 (8)	21,9 (7)	16,0 (6)	21,3 (8)
Sambandspartiet	21,2 (7)	18,9 (6)	23,4 (8)	18,0 (6)
Socialdemokratiet	21,7 (7)	27,5 (10)	15,4 (5)	21,9 (7)

Selvstyrepartiet	7,1 (2)	8,8 (3)	5,6 (2)	7,7 (2)
Republikanske parti	19,2 (6)	14,7 (4)	13,7 (4)	23,8 (8)
Kristeligt Folkeparti	5,5 (2)	5,9 (2)	6,3 (2)	2,5 (-)
Progrespartiet	2,1 (-)	-	-	-
Socialistisk løsrivelsesparti	-	2,3 (-)	-	-
Det færøske parti	-	-	2,4 (-)	-
Centerpartiet	-	-	5,8 (2)	4,1 (1)
Arbejdersammenslutningen	-	-	9,5 (3)	0,8 (-)
Frihedsbevægelsen	-	-	-	-
 Antal gyldige stemmer (samlet mandatatant)	 28.793 (32)	 28.240 (32)	 25.501 (32)	 27.660 (32)
 Valgdeltagelse	 87,2	 86,1	 81,5	 85,7

Tabel 2.2. Afgivne stemmer ved lagtingsvalget den 30. april 1998 fordelt på partier og områder.

Partier	Norð- oyar	Eystu- roy	Nord- strey.	Suður- strey.	Vágar	Sand- oy	Suð- uroy	I alt
Folkeflokkun	1047	1085	476	2072	424	289	494	5887
Sambandspartiet	275	1532	447	1672	472	95	499	4992
Socialdemokratiet	647	914	439	2094	298	273	1418	6062
Selvstyrepartiet	385	709	92	661	215	15	39	2116
Rep. parti	957	1177	597	2766	173	284	629	6583
Kristl. Folkeparti	277	244	11	83	15	-	52	682
Centerpartiet	62	353	48	477	74	16	93	1123
Arb.sammenslutn.	19	42	14	90	-	-	40	215
I alt	3669	6056	2124	9915	1671	972	3264	27660

Kilde: Valgbogen for Færøerne.

Lagtingets sammensætning

Partibetegnelse:

F.= Folkeflokkun, Sb.= Sambandspartiet, S.= Socialdemokratiet,

St = Selvstyrepartiet, Rep.= Det republikanske parti,

Cen.= Centerpartiet

Lagtingets formandsskab:

- Finnbogí Ísakson lagtingsformand, Rep.
- Bjarni Djurholm 1. næstformand, F.
- Vilhelm Johannesen 2. næstformand, S.
- Edmund Joensen 3. næstformand, Sb.

Norderøernes Valgkreds:

- Anfinn Kallsberg, lagmand, F./suppleant Rúna Sivertsen
- Vilhelm Johannesen, postbud S.
- Heini O. Heinesen, formand Rep.
- Jógvan við Keldu, borgmester F.

Østerø Valgkreds:

- Alfred Olsen, Sb. Rep./suppleant Thorbjørn Jacobsen
- Signar á Brúnni, landsst. mand F.
- Jógvan á Lakjuni, lærer S.
- Dan Reinert Petersen Sb.
- Edmund Joensen, direktør St.
- Sámal Petur í Grund*)

Nordstrømø Valgkreds:

- Jógvan Durhuus Rep.
- Jákup S. Joensen, tømrmester F.
- Hans Pauli Strøm*) S.

Sydstrømø Valgkreds

- Høgni Hoydal, landsstyremand Rep./suppleant Finnur Helmsdal
- Óli Breckmann, folketingsmedl. F.
- Kristian Magnussen, soc.rådg. S.
- Lisbeth L. Petersen Sb.
- Annita á Fríðriksmørk, lærer Rep.
- Katrin Dahl Jacobsen S.
- Bjarni Djurholm, viceskoleinsp. F.
- Finnbogí Ísakson, lagtingsfmd. Rep.
- Jenis av Rana, læge *) Cen.
- Helena Dam á Neystabø, landsstyremand*) St./suppleant Jákup Sverri Kass
- Heðin Mortensen, forsikr. mand*) Sb.

Vågø Valgkreds:

- Marjus Dam, kommunelæge Sb.

- Jørgin Niclasen, virksomhedsleder F.
- Sandø Valgkreds:
- John Petersen, landsstyremand F./suppleant Eyðun Vidarø
 - Páll á Reynatúgvu Rep.
- Suderø Valgkreds:
- Jóannes Eidesgaard, lærer S.
 - Henrik Old, skibsfører S.
 - Hergeir Nielsen, lærer Rep.
 - Flemming Mikkelsen Sb.

*) = tillægsmandater

Lagtingssekretariat

- Súsanna Danielsen, direktør.

Lagtingssekretariatet administrerer de sædvanlige kontoropgaver for Lagtinget, yder lagtingsmedlemmerne rådgivning og udgiver Lagtingstidende. Sekretariatet er endvidere sekretariat for lagtingsudvalgene, for den færøske delegation ved Nordisk Råd og for Vestnordisk Råd.

Lagtinget har 7 stående udvalg:

Finansudvalget, udenlandsudvalget, erhvervsudvalget, udvalget for landsstyreanliggender, trivselsudvalget, kulturudvalget og retsudvalget. Herudover kan der i henhold til tingets forretningsorden § 25 nedsættes udvalg ad hoc. Dette har senest været tilfældet i lagtingsåret 1996-97 med henblik på behandling af et socialdemokratisk beslutningsforslag om forberedelser til nedsættelse af en forfatningskommission.

2.3. De politiske partier

De partier, der er repræsenteret i Lagtinget, grupperer sig foruden efter sociale og økonomiske synspunkter også efter partiernes indstilling til rigsfællesskabet.

Nedenfor er de enkelte partiers stats- og folkeretslige stillingtagen, deres økonomiske og erhvervs-mæssige politik, sociale politik samt undervisnings- og kulturpolitik søgt gengivet.

Folkeflokken

Folkeflokken er stiftet i 1940 og opnåede første gang repræsentation i Lagtinget i 1940, hvor partiet siden har været repræsenteret. Folkeflokken arbejder for en gradvis indførelse af selvstyre for Færøerne med fuld lovgivningskompetence på alle områder. Man tilstræber et godt samarbejde med de eksisterende markedssammenslutninger uden at blive politisk afhængig af nogen af dem. Partiet går ind for selvstændigt færøsk medlemskab af NATO.

Partiet finder, at det private initiativ i et samfund med erhvervsmæssig frihed bedst sikrer forøgelse af produktionsværdien. Der skal tilvejebringes gode lånemuligheder for erhvervslivet. Nødvendigheden af en offentlig fiskeripolitik, der sikrer de bedste fiskerimuligheder i hjemlige og fremmede farvande, erkendes. Lønssystemet skal være rent færøsk.

De, der ikke er arbejdsdygtige, skal sikres sømmelige vilkår. De sociale foranstaltninger skal være øjeblikkeligt virkende. Folke-, invalide- og enkepension samt enkehjælp er selvfølgelige rettigheder. De skal være tidssvarende, og pensionisterne skal have deres andel af indtægtsstigningen i samfundet. Der skal lægges vægt på revalidering, undervisning og pleje her i landet af revaliderede. Hjælp skal sikres alle dem, der uden egen skyld bliver arbejdsløse.

Skolen skal være færøsk og sikre alle en uddannelse til fremme for virke i det færøske samfund, der ikke står tilbage for uddannelse i de mest udviklede lande. Mest muligt af den videregående uddannelse skal gives på Færøerne.

Der skal oprettes et landsteater. Radiofonien og fjernsynet skal udbygges, og kunstnere må sikres gode arbejdsmuligheder.

Mulighederne for anskaffelse af grund og bolig må forbedres. Skatte- og afgiftslovgivningen skal forenkles, og skatteminimumsgrænsen skal stige i takt med den gennemsnitlige indtægtsstigning. Den offentlige administration skal rationaliseres, og den finansielle fordeling mellem land og kommune skal revideres.

Sambandspartiet

Sambandspartiet er stiftet i 1906 og partiet har siden uden afbrydelse været repræsenteret i Lagtinget.

Sambandspartiet har som hovedformål i rigsfællesskab med Danmark at arbejde for en stabil og frisindet udvikling af det færøske folk, forfatningsmæssigt og økonomisk, og vil på alle områder føre en fremskridtsvenlig politik, som bygger på et kristent, kulturelt grundlag.

Sambandspartiet er af den overbevisning, at den frie foretagsomhed bør være drivkraften i det færøske erhvervsliv.

Med hensyn til fiskeriet erkender partiet, at de hjemlige farvande er de eneste sikre fiskefelter, og at disse bør udnyttes mest muligt, men dog altid under skyldig hensyntagen til bevaring af fiskebestandene. Fjernfiskeriet må så vidt muligt sikres ved internationale aftaler. Vilkårene for besiddelse og drift af fiskerfartøjer bør være sådan, at disse til enhver tid er konkurrencedygtige.

Sambandspartiet ønsker at ændre de eksisterende aftaler med EU for i stedet at etablere et tættere samarbejde med den Europæiske Union.

Sambandspartiet vil fortsat arbejde for, at den sociale lovgivning udformes således, at de gamle, de syge, de handicappede og de, der har behov for hjælp, får støtte og behandling på højde med, hvad der findes i de andre nordiske lande.

Sambandspartiet vil arbejde for, at alle færøske familier kan bo i eget hus eller lejlighed, og muligheden for at leje bolig bør også være til stede. Partiet vil støtte de unge, som skal til at sætte bo, og hjælpe de gamle, så de fortsat kan blive boende i deres eget hjem.

Sambandspartiet arbejder for, at skolevæsenet altid er på højde med de krav, der stille i et højt udviklet samfund. Undervisningssystemet bør være således, at færingers får den bedst mulige undervisning på alle områder, og at det færøske erhvervsliv dermed får de bedst mulige forudsætninger for at udvikle sig.

Partiet vil støtte idrætten og andre fritidsaktiviteter.

Sambandspartiet arbejder for at støtte og styrke færøsk kultur og åndsliv, ligesom partiet arbejder for, at færingers får et godt kendskab til dansk og udenlandsk kultur og åndsliv.

Socialdemokratiet

Det færøske socialdemokrati (på færøsk Javnaðarflokkurin) blev grundlagt i 1925 og opnåede første gang repræsentation i Lagtinget i 1928, hvor det siden uafbrudt har været repræsenteret.

Partiet erklærer, at Færøerne er folkets ejendom, og at denne ejendom også omfatter landsoklen og undergrunden. Det er partiets opfattelse, at rigsfællesskabet skal opretholdes og bunde i den fulde og ubegrænsede frihed, således at Danmark og Færøerne hver for sig kan bestemme, at sager og sagsområder kan overdrages til hjemmestyret.

Partiet lægger stor vægt på den nationale selvbestemmelse og går ind for det nordiske samarbejde. Der skal ved forpligtende samarbejde og planøkonomisk ledelse sikres personlig frihed, indtægtsgrundlag og tryghed for alle.

Produktion og handel skal efter omstændighederne drives på national, kommunal og fælleskommunal, kooperativ samt privat basis, således at de forskellige initiativer tjener landets interesser og er i overensstemmelse med folkets vilje. Eventuel socialisering må gennemføres uden unødvendig centralisering.

Alle skal have ret til at arbejde og være sikret en minimumsløn.

Alle uarbejdsdygtige eller trængende skal være sikret social tryghed, og samfundet skal bære udgifterne i forbindelse med sygdom, invaliditet, ulykker, alderdom, indtægtstab m.v.

Den opvoksende generation skal sikres vederlagsfri adgang til den bedste og mest tidssvarende undervisning. Folkeoplysning, forskning, kunst, kultur og udfoldelsesmuligheder skal støttes. Idrætslivet skal støttes.

Beskatningen skal tjene til fremme af fælles interesser og mindske forskellen i indtægt. Skatten skal pålignes, så den ikke er aktivitetshæmmende, og indtægter, svarende til eksistensminimum, skal ikke beskattes.

Selvstyrepartiet

Selvstyrepartiet blev grundlagt i 1906 og har været repræsenteret i Lagtinget fra stiftelsen frem til 1943. Partiet opnåede repræsentation igen i 1946 og har siden da uafbrudt været repræsenteret.

Partiet arbejder for selvstyre, efterhånden som der skabes et solidt grundlag for dette. Undergrunden skal være færøsk. Færøerne skal forblive uden for EU, men have bedst mulig handelsforbindelse med sammenslutningen og med andre lande. Hjemmestyreløven skal revideres. Der skal oprettes et færøsk kontor i København, der sikrer kontakten til de danske myndigheder og med repræsentation i Folketinget uden stemmeret. De færøske folketingsmandater skal afskaffes. Lagmanden skal være folkevalgt.

Det skal tilstræbes, at der skabes fællesskab og lighed mellem arbejdere og arbejdsgivere på søen og på land. Fiskeri, håndværk og industri skal støttes på bedste måde.

Vandkraften og andre vedvarende energikilder skal udbygges hurtigst muligt.

Der skal oprettes et uafhængigt forbrugerråd; der skal etableres tilsyn med monopoler, og den frie handel skal sikres med færrest mulige mellemhandlere.

Socialforsorgen skal tilpasses færøske forhold. Der skal lægges vægt på at sætte invalide og handicappede i stand til at passe et arbejde. Der skal oprettes sygeforsikring i stedet for sygekasser. Denne skal yde alle gratis læge- og sygehusbehandling, medicin og mærkbar støtte under sygdom.

Undervisningsvæsenet skal samordnes således, at det egner sig til færøske forhold på et kristent grundlag. Bygdeskolerne skal bevares. Foreningslivet inden for kultur og idræt skal støttes.

Skatterne omlægges i højere grad til forbrugsafgifter.

Indkomstskatte skal ændres, så indtægterne for mand og hustru deles, og hver især beskattes af halvdelen af den samlede indtægt.

Det republikanske parti

Det republikanske parti (på færøsk Tjóðveldisflokkurin) er grundlagt i 1948 og opnåede i 1950 repræsentation i Lagtinget, hvor partiet har været repræsenteret siden.

Partiet ønsker en færøsk republik oprettet og fastslår, at ingen udenlandsk magt skal have ret til at råde over eller eje landets ressourcer. Partiets sikkerhedspolitik bygger på lagtingsvedtagelserne om, at Færøerne skal holdes uden for alle militære sammenslutninger og at Færøerne skal forblive uden for EU.

Ingen enkeltperson eller nogen samfundsklasse skal have særrettigheder til at råde over eller tilegne sig landets ressourcer, og alle færingers skal have samme rettigheder og samme pligter over for samfundet.

Der skal foretages en planlægning med hensyn til udbygning af produktionskapaciteten og opdyrkning af landet. De private og offentlige erhvervsvirksomheder skal koordineres. Al handel med omverdenen, import og eksport samt penge, banker og valuta skal under tilsyn af det offentlige.

Alle arbejdende skal have en retfærdig løn for deres arbejde. De, der på grund af sygdom, alderdom, ulykke eller arbejdsløshed ikke er i stand til at forsørge sig og sine, skal have fuld hjælp og støtte.

Grundstenen under folkets kultur er en forbedret folkeskole. Alle elever har derudover ret og pligt til gratis videre studier med hensyn til almene kundskaber og inden for erhvervs-grenene. De højere skoler, gymnasiet og universitetet, biblioteker og andre kulturelle institutioner, bekostet af det offentlige, danner grundlaget for betydelige dele af landets kultur og viden.

Økonomiske forhold og bopæl på afsides liggende steder må ikke hindre unge med gode evner i at tilegne sig disse tilbud.

Kunstnere og videnskabsmænd skal sikres rimelige vilkår. Det offentlige skal pålægge befolkningen retfærdig skat og samtidig sikre, at skatteansættelsen er korrekt.

Partiet ønsker, at færinger som borgere i et frit land kan deltage i internationalt samarbejde om anliggender, der har landets interesse.

Centerpartiet

Centerpartiet (på færøsk Miðflokkurin) blev dannet i 1992 af bl. a. tidligere medlemmer af Kristeligt Folkeparti. Partiet har været repræsenteret i lagtinget siden valget i 1994. Partiets politik har grundlag i et kristent livssyn, og det anser familien for at være samfundets hovedhjørnesten, hvorfor en af lovgivningens vigtigste opgaver må være at værne om hjemmet, ægteskabet og børnene, også de ufødte.

Det skal kunne betale sig at arbejde, og den almindelige indkomstskat må ikke overstige 35 % for en almindelig indkomst. Ægteskabet skal begunstiges gennem en fordelagtig beskatning. Der skal hverken være skat på formue eller renter, og skattelovgivningen skal være erhvervsvenlig. Der skal stræbes mod ligevægt på finansloven uden låntagning.

Fiskerierhvervet, der er Færøernes hovederhverv, skal være på private hænder og i videst muligt omfang uafhængigt af landskassen. Bestandene skal beskyttes mod overfiskning. Da fangsttrykket må nedsættes, og der bør skabes flere arbejdspladser i fiskeriet, bør en del af trawlfiskeriet lægges om til line- og snellefiskeri. Fremstillingen af fødevarer skal være uafhængig af offentlig støtte, og der må iværksættes foranstaltninger, der kan gøre det muligt for dette erhverv at klare sig økonomisk.

Partiet er imod færøsk medlemsskab af EU, men samarbejdet med fællesskabet må bygge på handels- og fiskeriaftaler. Handelsaftaler med lande uden for EU bør udvides (forstærkes).

Miljøet skal værnes, og udbygningen af den vedvarende energi skal fortsætte.

Et stærkt og velfungerende erhvervsliv er en forudsætning for borgernes velfærd, og derfor skal der føres en aktiv og motiverende erhvervspolitik. Monopoler skal afskaffes. Landbruget skal udbygges, og bestræbelserne på at eftersøge og udvide olie fra den færøske undergrund skal intensiveres.

Idræt og andre sunde fritidsinteresser skal have gode vilkår, og boligpolitikken skal være familievenlig. Inden for det sociale og sundhedsmæssige område skal der være tilstrækkelige tilbud til alle borgere. Familier, der selv ønsker at passe deres børn, skal have tilstrækkeligt gode muligheder for at vælge dette.

Undervisningen i de offentlige skoler skal finde sted på kristent grundlag, og undervisningstilbuddene skal være differentierede, hvorfor friskoler, der bygger på bibelsk grundlag, skal kunne oprettes og støttes.

Der skal ydes støtte til kunst og kultur, som bygger på det kristne livssyn og ikke nedbryder, men fremmer en sund livsanskuelse. Ytringsfriheden skal værnes, og radio- og TV-monopolet skal afskaffes.

De politiske partiers standpunkter vedr. økonomi og selvstyre kan kort skitseres således:

2.4. Folketingsvalg

Ifølge grundlovens § 28 vælges 2 af Folketingets medlemmer på Færøerne. Efter lov om folketingsvalg på Færøerne skal valg på Færøerne så vidt muligt ske samtidigt med afstemningen i Danmark

Tabel 2.3. Procentvis fordeling af stemmer ved folketingsvalgene 1984-98.

Parti (i %)	10/1-84	8/9-87	10/5-88	12/12-90	12/9-94	11/3-98
Folkeflokken	25,1	28,8	24,7	25,7	21,7	26,9
Sambandspartiet	25,9	24,0	24,4	25,5	22,5	21,8
Socialdemokratiet	23,5	24,7	21,2	27,0	19,4	22,7

Selvstyrepartiet	5,6	4,8	3,9	6,9	2,4	7,7
Republikanske parti	19,9	15,6	20,5	13,3	9,4	20,9
Gyldige stemmer i alt	18.345	22.228	22.912	17.884	19.175	20.696
Valgdeltagelse i alt i %	61,0	68,9	70,3	54,2	61,9	66,8

Kilde: Valgbogen for Færøerne.

Folketingsmænd

Ved folketingsvalget den 11. marts 1998 valgtes Óli Breckmann, Folkeflokkun, og Jóannes Eidesgaard, Socialdemokratiet.

2.5. Færøernes landsstyre

Lagmanden udnævnes af Lagtinget, og lagmanden udnævner landsstyremændene. Efter lagtingsvalget d. 30. april 1998 forhandlede Folkeflokkun, Det Republikanske Parti og Selvstyrepartiet sig frem til en koalition, som blev præsenteret for lagtinget d. 15. maj 1998. Koalitionen har 18 af lagtingets 32 mandater bag sig og har som sit fremmeste politiske programpunkt at virke for en ændring af den gældende hjemmestyreordning til en ordning med egentlig selvstyre, dog indtil videre inden for rammerne af en form for rigsfællesskab med Danmark.

Det nye landsstyre har fået følgende sammensætning:

- Lagmand Anfinn Kallsberg (F):
Styrelsesforhold, udenrigsanliggender, kommunale anliggender, administration og repræsentation
- Landsstyremand Høgni Hoydal (Rep):
Selvstyreanliggender og retsvæsen samt nordiske anliggender
- Landsstyremand John Petersen (F):
Fiskeri og fiskeindustri
- Landsstyremand Signar á Brunni (Rep):
Undervisnings- og kulturanliggender

- Landsstyremand Karstin Hansen (Rep):
Finans- og økonomiforhold
- Landsstyremand Finnbogi Arge (F):
Erhvervsansliggender, bortset fra olie- og miljøansliggender
- Landsstyremand Eyðun Eltør (St):
Olie- og miljøansliggender
- Helena Dam á Neystabø (St):
Social- og sundhedsvæsen

2.6. Administration

Ved Olai 1996 trådte den sidste del af den færøske styrelsesreform i kraft. Tidligere tiders kollegiale styre er således afløst af ministerstyre, og det parlamentariske system er fuldt gennemført på Færøerne. Et led i denne reform var gennemførelsen af loven om landsstyremænds ansvarlighed, der i sit indhold stort set svarer til den danske ministeransvarlighedslov samt af forvaltningsloven og loven om offentlighed i forvaltningen, begge af et indhold, nogenlunde svarende til de tilsvarende danske love. Reformen har nødvendiggjort tilsvarende ændringer i landsstyrets administration, der skal opbygges, svarende til de enkelte landsstyremænds ansvarsområder. Arbejdet hermed er nu stort set tilendebragt.

Selve den administrative del af styrelsesreformen indebærer, at landsstyrets forvaltning deles op i et lagmandskontor og et antal ministerier, svarende til antallet af landsstyremænd. Chefen for lagmandskontoret, der har titel af lagmandsdirektør, er samtidig øverste chef for landsstyreadministrationen.

- Lagmandskontoret
Lagmandsdirektør: Marjun Hanusardóttir

Hovedopgaver: Efterprøvelse af lovforslag, juridiske responsa, politi-, rets- og rigsansliggender, personalepolitik, personalesager, rådgivning, efteruddannelse, udlandsansliggender, landsstyremøder, koordination og orientering.

Lagmandskontoret er opdelt i en organisatorisk, en udlands- og en lovafdeling. Under kontoret henhører landsfolkeregisteret, registertilsynet, Færøernes repræsentationskontor i København samt de færøske repræsentanter i Aberdeen og Bruxelles.

- Erhvervsministeriet
Erhvervsdirektør: Arne Poulsen

Hovedopgaver: Industri, håndværk, fiskeopdræt, jordforhold, handel og øvrigt erhverv, erhvervsfremmeordninger, energi, miljø, offentlige rammer og arbejdsmarkedsforhold, samfærdsels-, kommunikations- og IT-anliggender, turisme, olielovgivning, olieanliggender og -sikkerhed.

Erhvervsministeriet er opdelt i en samfærdsels- og kommunikationsafdeling, en erhvervsafdeling og en olieafdeling. Under området henhører en lang række institutioner, råd og nævn.

- Finansministeriet
Finansdirektør: Petur Alberg Lamhauge

Hovedopgaver: Finans- og økonomianliggender, told og skat, merværdiafgift o.l., landskassens formue og gæld, ind- og udbetalinger, byggesager, overenskomstforhandlinger, fortolkning af overenskomster samt løn.

Finansministeriets organisation er ikke endeligt fastlagt. Under området henhører finans- og økonomiafdelingen, lønafdelingen, Færøernes Told og Skat, Oppebørselskontoret, Færøernes Statistiske kontor, Landsbanken, Det økonomiske Råd og Finansieringsfonden.

- Fiskeriministeriet
Fiskeridirektør: Kaj P. Mortensen

Hovedopgaver: Fiskerianliggender, fiskeritilladelser, regulering af fiskeriet, hvalfangst og anden fangst, søfart, fiskeritilsynet, Vagt- og Bjærgningstjenesten, dykker-skolen.

Fiskeriministeriet er opdelt i en fiskeriafdeling, en afdeling for fiskeindustri m.v., en søfartsafdeling samt en afdeling for hvalfangst og anden fangst af vilde dyr. Under området henhører Søfartsrådet, Søfartsstyrelsen, Udviklingskontoret og Levnedsmiddellaboratoriet.

- Social- og sundhedsministeriet
Social- og sundhedsdirektør: Høgne Joensen

Hovedopgaver: Offentlig forsyning, daginstitutioner, plejehjem, sygekasser, sygehusvæsenet, behandlingsinstitutioner, kommune- og skolelægeordning, apoteksvæsenet.

Social- og sundhedsministeriet er opdelt i en sundhedsafdeling, en forsorgsafdeling, en boligafdeling og en arbejdsmarkedsafdeling. Under området henhører en lang række institutioner og ordninger, ligesom Færøernes ankenævn foreløbig er placeret her.

- Undervisnings- og kulturministeriet
Undervisnings- og kulturdirektør: Petur Petersen

Hovedopgaver: Folkeskolen, fritidsundervisning, musikskoler, udgivelse af skolebøger, specialundervisning, undervisningsmidler m.v., erhvervs- og overbygningsskoler samt lærlinge, de højere uddannelser, forskning, museer, æterbårne medier, kirke, idræt, anden kulturel virksomhed.

Under området henhører en lang række undervisnings- og kulturelle institutioner.

Internationale organisationer med hovedkontor på Færøerne

Pr. 1. februar 1996 oprettedes Nordisk Atlantsamarbejdet (NORA), hvis hovedsæde er placeret i Tórshavn. NORA omfatter projektstøtte til projekter i det nordatlantiske område inden for 5 hovedsektorer: havets ressourcer og miljø, landbrug, handel og industri, turisme, kommunikation og trafikforbindelser. Støtte til projekter tildeles af NORA's Komité. Geografisk omfatter samarbejdet en region, bestående af Grønland, Færøerne, Island og Norges nordlige og vestlige kystområder. NORA's bevillinger anvendes dels til støtte virksomheder, institutioner og enkeltpersoner efter ansøgning, dels til projekter, som NORA selv tager skridt til. Blandt de projekter, NORA yder støtte til, kan nævnes markedsføring af rejer, trimning af fiskefileter, udnyttelse af fiskeafskær, produktivitet i fiskerinæringen, udvikling af traditionsmad, UNESCO MOST Circumpolar Coping Processes (et forskningsprojekt vedrørende håndtering af økonomiske, teknologiske og miljømæssige ændringer i den Nordiske Atlantregion), markedsføring af kulturprodukter etc.

2.7. Institutioner under staten

Rigsombudet

Rigsombudsmanden på Færøerne er rigets øverste repræsentant på Færøerne og leder af rigets administration. Rigsombudet er bindeleddet mellem hjemmestyret og rigsmyndighederne. Embedet administrerer desuden som overøvrighed en række familieretlige sager i forbindelse med bevilling til separation og skilsmisse samt adoption, fastsættelse af ægtefælle- og børnebidrag samt bevilling til fri proces. Herudover behandler embedet en række sager vedrørende lovgivningsanliggender.

- Rigsombudsmand Vibeke Larsen
- Fuldmægtig Henrik Thorning:
Sager vedrørende erhvervsforhold, penge- og kreditforhold, internationale konventioner, budget og regnskab m.v.
- Fuldmægtig Allan Ramsgaard:
Familiereftige sager, fri proces, retsplejeudvalg, IT.
- Fuldmægtig Hroar Kolmos:
Familiereftige sager, indfødsret, adoptioner, valg, sekretariats- og personalesager.

Færøernes Kommando

Færøernes Kommando (FRK) er en operativ kommando, der er beliggende i Tórshavn. FRK råder normalt over et inspektionsskib med helikopter og periodevis over et fiskeriinspektionsfly af typen G III, GULFSTREAM.

FRK udfører overvågning af farvandene ved Færøerne, suverænitethævdelse, fiskeriinspektion, eftersøgnings- og redningstjeneste samt yder assistance til det færøske samfund f.eks. med helikoptertransporter af særlig karakter.

På FRK i Tórshavn er der ansat 36 militære og 4 civile. Kommandoen ledes af kommandør Jesper Dinesen.

Flyvestation Tórshavn

Flyvestationen i Mjærkadal stod færdig i sommeren 1962, hvorefter selve operationerne i bunkeren på Sornfelli påbegyndtes d. 1. august 1963. Fra at være en delvis manuel radarstation, bygget af NATO, fremtræder operationsbunkeren nu som en fuldt moderne varslingsstation. Ud over at observere militærfly af alle nationaliteter yder stationen tillige assistance til den civile luftkontrol på Island og til flyveledelsen på Vágar lufthavn. Herudover løses andre opgaver, bl.a. assistance til fiskeriinspektionen ved Færøerne og til redningsoperationer i færøsk område.

Personellet udgør i alt 61 militære og 14 civile. Flyvestationens chef er oberstløjtnant Mogens K. Heltenov.

Færøernes Fyrdistrikt - Farvandsvæsenet

Af de i alt 84 fyr og afmærkninger på Færøerne er de fleste havnefyr eller specielle afmærkninger af særlige hindringer. 27 af de færøske fyr samt Loranstationen i Eiði drives af Farvandsvæsenet under Forsvarsministeriet for danske statsmidler. Endvidere driver farvandsvæsenet 3 radiofyr samt 2 tågesignaler.

Færøernes Fyrdistrikt - Farvandsvæsenet beskæftiger nu 6 tjenestemænd og 17 medhjælpere og honorarlønnede fyrpassere, i alt 7,4 årsværk.

Færøernes Fyrdistrikt har i 1997/98 rejst en 42 m høj antennemast med tilhørende jordnet og senderudstyr, en såkaldt DGPS-station, som skal anvendes til navigationssignaler og forventes ibrugtaget i 1998.

Omkring tekniske og nautiske forhold er der et vist samarbejde med Landsstyrets Fyrforvaltning under Landsingeniøren. Færøernes Fyrdistrikt ledes af distriktsfyrimester Leon Heinesen, Tórshavn.

Øvrige statslige institutioner

- Sorenskriveren (dommer) (se kapitel 12): Joen H. Andreassen
Dommer: Jens Schultz Hansen
- Landfogeden (politimester) (se kapitel 12): Mogens Nepper-Christensen
Vicepolitimester: Finn Ougaard
- Sysselmand Norðoyar syssel: Karsten Hansen
- Sysselmand Eysturoyar syssel: Kári Thorsteinsson
- Sysselmand Suðuroy ndr. og sdr. sysler: Sommer Joensen
- Sysselmand Streymoy syssel: Ivan Klein Olsen
- Sysselmand Vágar syssel: Regin Jespersen
- Sysselmand Sandoy syssel: Ingibjörn Eldevig
- Landslæge (se kapitel 10): Høgni Debes Joensen
- Søfartsstyrelsen, Tórshavn: Insp.leder Torleiv Hoydal
- Biskoppen for Færøerne (se kapitel 13): Hans Jacob Joensen

Præster

- ◊ Nes præstegæld: Jónsvein Bech
- ◊ Sjóvar præstegæld: Jógvan Fríðriksson
- ◊ Eiði præstegæld: Emil Olsen
- ◊ Fuglafjørður præstegæld: Peter O. K. Olofson
- ◊ Suðurstreymoy østre præstegæld: Domprovst: Bjarni Bæk
Sonja Klein
Sverri Steinholm (sygehuspræst)

◇ Suðurstreymoy vestre præstegæld:	Kjartan Juul Mørkøre Niels Høgne Frits Poulsen Bergur Debes Joensen
◇ Norðoyar østre præstegæld:	Meinhard Bjartalíð
◇ Norðoyar vestre præstegæld:	Niels Pauli Danielsen vakant
◇ Norðstreymoy præstegæld:	Marjun Bæk Martin Restorff Jacobsen Uni Nes
◇ Vágar præstegæld:	David Johannesen
◇ Sandoy præstegæld:	Jákup Reinert Hansen
◇ Suðuroy nordre præstegæld:	Andreas Andreassen Petur Martin Rasmussen
◇ Suðuroy søndre præstegæld:	Heri Joensen

2.8. Kommunale forhold

Kommunale forhold er et færøsk særanliggende, og området er reguleret gennem lagtingslove, hvoraf de vigtigste er to lagtingslove fra 1972 om færøske kommuner (med senere ændringer) og om valg til samtlige færøske kommuner.

Antal kommuner

Færøerne er på nuværende tidspunkt opdelt i 49 kommuner, og de øgede krav til den kommunale service og de forbedrede samfærdselsforhold har således hidtil ikke som i andre nordiske lande givet anledning til kommunesammenlægninger. Mange af de færøske kommuner er derfor små. Af de 49 kommuner har 17 under 200 indbyggere, og kun én kommune (Tórshavn) mere end 5.000 indbyggere.

45 af de færøske kommuner (heriblandt ikke Tórshavn) er sammensluttet i organisationen Føroya Kommunufelag. Formanden for organisationen er Jógvan Mørkøre, Eiði. Organisationens sekretariat er beliggende i Saltangará.

Ved en folkeafstemning i 1998 har beboerne i Kollefjord kommune med overvældende flertal sagt ja til en sammenlægning af kommunen med Tórshavns kommune.

De 6 største kommuner på Færøerne har oprettet en selvstændig sammenslutning, der særligt skal varetage de store kommuners interesser over for landsstyret.

Valg til kommunestyret

Reglerne for valg til kommunestyret er fastsat i lagtingslov om valg til samtlige færøske kommuner. Der afholdes valg hvert 4. år, og det seneste valg fandt sted den 3. december 1996.

Valgret og valgbarhed har enhver, der er fyldt 18 år, og som opfylder betingelserne for valgret og valgbarhed til Færøernes Lagting, som er tilmeldt folkeregistret i vedkommende kommune senest 7 dage inden valgdagen, og som på valgdagen fremdeles bor i kommunen.

Afstemningen foregår i henhold til kandidatlistes, hvorpå bestemte personer bringes i forslag til valg. Samtidig med byggerådetsvalg og efter samme regler vælges en skolekommission med 3 eller 5 medlemmer.

Kommunalbestyrelserne benævnes byggeråd, idet kommuner med over 1.500 indbyggere dog har mulighed for at benytte benævnelsen byråd. Alle kommuner, der har - eller har haft - over 1.500 indbyggere, d.v.s. Tórshavn, Klaksvík, Runavík, Tvøroyri, Vágur og Fuglafjørður anvender således denne benævnelse.

Efter byggerådetsvalg i Tórshavn den 3. december 1996 har Socialdemokratiet 2 mandater, Sambandsflokkun 4 mandater, Tjóðveldisflokkun 2 mandater, Folkeflokkun 4 mandater og Selvstyrepartiet 1 mandat.

Bortset fra Tórshavn, Klaksvík, Tvøroyri og Vágur kommuner er kommunevalg på Færøerne helt domineret af de mange særlistes/personlistes i de enkelte kommuner.

Den kommunale styrelsesordning

Reglerne om det kommunale styre findes i lagtingslov om færøske kommuner. Denne lov er de færøske kommuners forfatningslov og indeholder regler om de styrende organer, det vil sige by- eller byggerådene, udvalgene og by- eller byggerådsformanden. Endvidere fastsætter den visse regler for kommunernes finansstyre og endelig reguleres tilsynet med kommunerne.

Loven indeholder hjemmel til at fastsætte regler inden for bestemte områder i en styrelsesvedtægt, der vedtages af den enkelte kommune og godkendes af landsstyret. De styrelsesregler, der kan optages i vedtægten, er i første række dem, hvis indhold er afhængigt af de lokale forhold bl.a. byggerådets medlemstal (som dog inden for visse grænser er fastsat af lagtingslov om færøske kommuner) og udvalgsstrukturen.

Kommuneloven giver endvidere byggerådet adgang til at vedtage sin forretningsorden, der skal godkendes af landsstyret.

Det nyvalgte byggeråd skal træde sammen senest den 31. december det år, valget er foretaget. På det første møde vælges formand, næstformand (eventuelt en 1. og en 2. næstformand) og stående udvalg.

Byggerådsformanden, der står for den daglige ledelse af kommunen, forbereder byggerådets møder og indkalder medlemmerne til disse. Han leder møderne og sørger for, at beslutningerne indføres i protokol og for at byggerådets beslutninger føres ud i livet.

I kommuner med over 1.000 indbyggere skal der nedsættes stående udvalg. Den økonomiske forvaltning ligger hos økonomiudvalget, der består af byggerådsformanden som født formand og 2 eller 4 af byggerådets medlemmer.

Andre stående udvalg nedsættes i overensstemmelse med styrelsesvedtægtens bestemmelser, f.eks. socialudvalg, teknisk udvalg, byplanudvalg, kulturudvalg og havneudvalg. Endvidere nedsættes en ligningskommission.

I kommuner med mindre end 1.000 indbyggere er det ikke nødvendigt at nedsætte stående udvalg, idet byggerådet kan beslutte sig for selv at tage sig af opgaverne.

Byrådet vælger medlemmer til de særlige nævn og kommissioner, som de ifølge anden lovgivning skal være repræsenteret i, f.eks. sundhedskommissionen og børne- og ungdomsnævnet.

Hver kommune skal have en sagkyndig revision, som skal godkendes af landsstyret.

Færøernes landsstyre udøver tilsyn med, at kommunale beslutninger er i overensstemmelse med lovgivningen og med kommunernes økonomiske forhold.

Efter årsbudgettets endelige vedtagelse skal kommunen sende dette til landsstyret. Optagelse af lån eller ændring i lånevilkår, samt visse ejendomsdispositioner (køb, salg og pantsætning) kræver også landsstyrets samtykke.

Blandt andet med baggrund i den vanskelige økonomiske situation, som de fleste færøske kommuner har befundet sig i som følge af faldende indtægtsgrundlag og store rente- og afdragsforpligtelser, skete der med virkning fra 1994 en betydelig stramning af landsstyrets kommunale tilsynsopgaver. Alle budgetter og låntagningsønsker hos kommunerne skal nu forelægges og godkendes af landsstyret. Endvidere har lagtinget i efteråret 1995 vedtaget en ordning med garanti for og omlægning af kommunale lån, således at de hår-

dest ramte kommuner har mulighed dels for en afdragsfri periode, dels for at forlænge afdragsperioden.

Kommunale opgaver

De vigtigste kommunale opgaver er fastlagt af lovgivningen som funktioner inden for større samfundsmæssige ordninger, f.eks. forsorgsvæsen og skolevæsen. Ud over disse varetager kommunerne - mere eller mindre efter egne beslutninger - en række mere servicemæssige opgaver - overfor kommunernes beboere, f.eks. veje, vandforsyning, havne, bibliotek, idrætspladser og idrætshaller.

Folkeskolen er en af kommunernes væsentligste opgaver. Kommunen har ansvaret for, at kommunens borgere kan få den fornødne undervisning. Tilsynet med og styrelse af kommunens skoler ligger hos skolekommissionen. Nogle kommuner har anlagt og driver en folkeskole i fællesskab. Kommunernes del af udgifterne til folkeskolen er nærmere beskrevet i kapitel 11.

En række af de større kommuner har etableret folkebiblioteker og fritidsundervisning. Landskassen yder tilskud til kommunernes driftsudgifter på disse områder.

Kommunerne dækker en mindre del af udgifterne til sociale pensioner samt visse forsorgsydelser. Tórshavn, Klaksvík og Tvøroyri kommuner, der har over 2.000 indbyggere, administrerer selv reglerne i forsorgsloven om transbestemte ydelser. (Almindelig underholdshjælp og hjælp til enlige forsørgere). For de øvrige kommuner administreres dette område af landsstyrets socialforvaltning, Almannastovan.

Reglerne i børneforsorgsloven forvaltes af børneværnsudvalg i hver kommune. I Tórshavn, Miðvágur, Klaksvík, Runavík og Tvøroyri er der alderdoms- og plejehjem, hvortil kommunerne modtager landskassetilskud på 85%.

Kommunerne betaler en del af det faste honorar til kommunelæger, og stiller i øvrigt fri bolig, konsultationslokaler og instrumentarium til rådighed. Udgifterne til skoletandlæger dækkes fuldt ud af kommunerne, mens kommunens udgifter til skolelæger, sundhedsplejersker, skolesundheds- eller skolesygeplejersker og hjemmesygeplejersker kun udgør en mindre del af de samlede udgifter.

De fleste kommuner har anvendt store beløb til udbygning af havne- og landingspladser, idet disse - med landskassetilskud - bygges og drives af kommunerne. Endvidere dækker kommunerne udgifter til anlæg og vedligeholdelse af veje, som ikke er landsveje og til gadebelysning.

Kommunale opgaver er i øvrigt anlæg og vedligeholdelse af kloakker, renovation, anlæg og vedligeholdelse af kirkegårde, vandforsyning og brandvæsen. Som eneste kommune har Tórshavn kommune udgifter til kollektiv trafik (buslinier) inden for kommunen.

Tórshavn kommune er forpligtet til at udarbejde en byplan for kommunen, og landsstyret kan pålægge andre kommuner (eller andre kommuner i fællesskab) at tilvejebringe en byplan. Denne hjemmel har imidlertid ikke været anvendt hidtil. Det er således op til kommunerne selv at afgøre, om der skal planlægges eller ej.

Det er dog nødvendigt for kommuner med en vis vækst at udarbejde en byggevedtægt med bindende regler for både kommunestyret og den enkelte. Landsstyret er bemyndiget til at sætte en særlig byggevedtægt i kraft, for selve bebyggelsen i de kommuner, der ikke har egne godkendte bygningsbestemmelser.

Gennem flere år har man på såvel lands- som kommuneplan arbejdet med spørgsmålet om en mere varig løsning på problemet vedrørende affaldsbortskaffelse. Tórshavn kommune er den eneste kommune, der har etableret eget forbrændingsanlæg. De fleste kommuner har sluttet sig sammen i Færøernes Interkommunale Renovationselskab om opførelsen af et fælles forbrændingsanlæg i Leirvík.

Økonomien i mange færøske kommuner er fortsat stram år som følge af tidligere års markante tilbagegang i den færøske økonomi. Det svigtende indtægtsgrundlag tvang mange kommuner til betydelige nedskæringer af deres aktiviteter, ikke mindst på grund af den betydelige gældsbyrde, der påhviler mange af kommunerne. Om kommunernes økonomi henvises i øvrigt til kap. 6.5.

Ny kommunestruktur

Landsstyret besluttede i 1995 at nedsætte et udvalg, der på grundlag af en foreliggende embedsmandsrapport skulle udarbejde forslag til en ny kommunal ordning på Færøerne. Udvalgets forslag skal vedrøre den kommunale inddeling (der sigtes mod højest 10 kommuner), en ny opgave- og ansvarsfordeling mellem landsmyndigheder og kommuner, herunder også en ny ordning for landskassens økonomiske støtte til kommunerne. Kommunalreformudvalgets kommissorium blev godkendt af Lagtinget i samlingen 1995 - 96.

Udvalget, der består af 6 embedsmænd og med formanden for kommuneforeningen som observatør, har i september 1996 afgivet en projektbeskrivelse for det videre arbejde med en færøsk kommunalreform. Det var hensigten, at udvalget skulle afgive betænkning ultimo maj 1998, men arbejdet er blevet forsinket, og betænkningen ventes ikke offentliggjort før tidligst medio juni 1998.

3. BEFOLKNINGS- OG BOLIGFORHOLD

3.1. Indledning

Landsfolkeregisteret foretager hvert år opgørelser af registerfolketallet på Færøerne. De seneste folketællinger på Færøerne, der blev afholdt i samarbejde mellem landsfolkeregisteret og Danmarks Statistik, fandt sted i 1966, 1970 og 1977.

Folketællingerne blev brugt som supplement og korrektion til folkeregistrene, idet der også ved folketællingerne blev indhentet en række oplysninger om erhvervs-, uddannelses-, arbejds- og familieforhold. De seneste folketællinger var desuden kombineret med boligællinger til belysning af forhold som boligernes størrelse, udstyr, alder og ejerforhold. Resultaterne af den seneste folke- og boligælling i 1977 er offentliggjort i et tabelværk udgivet af Danmarks Statistik i 1979.

3.2. Befolkningens størrelse og geografiske fordeling

Tabel 3.1. Befolkningen 1977 opgjort ved folketællingen samt pr. 31. december 1994, 1995, 1996 og 1997, opgjort af Landsfolkeregistret, fordelt på områder. Absolutte tal.

	Folketælling		Registerfolketal			Ændring i % 1977-97
	1977	1994	1995	1996	1997	
Tórshavn (+ Argir)	13.185	15.127	15.329	15.563	15.833	20,1
Stremoy i øvrigt	3.788	3.916	3.883	3.898	3.983	5,1
Klaksvík						
(+Hvannasund)	5.016	5.048	4.933	4.931	4.946	-1,4
Norðoyar i øvrigt ¹⁾	649	687	688	676	679	4,2
Sydlig Eysteroy ²⁾	7.522	8.019	7.979	8.094	8.210	9,1
Nordlig Eysteroy ³⁾	1.486	1.497	1.485	1.514	1.539	3,6
Sandoy	1.706	1.546	1.507	1.473	1.439	-15,7
Suðuroy	5.803	5.213	5.088	5.043	5.044	-13,1
Vágar	2.814	2.641	2.603	2.597	2.617	-7,0
I alt	41.969	43.694	43.495	43.789	44.290	5,5

¹⁾ Fugloy, Svínø, Viðareiði, Kunoy, Mikladalur og Húsar kommuner.

²⁾ Gjógv, Skáli, Runavík, Nes, Leirvík, Gøta og Fuglafjørður kommuner.

³⁾ Elduvík, Oyndarfjørður, Sund, Eiði, Gjógv og Funningur kommuner.

Kilde: Danmarks Statistik, landsfolkeregistret og Hagstovan.

Tabel 3.2. Procentvis fordeling af befolkningen i 1977 (opgjort ved folketælling) samt pr. 31. december 1990, 1995, 1996 og 1997 (opgjort af landsfolkeregistret) fordelt på områder.

	Folketælling	Registerfolketal			
	1977	1990	1995	1996	1997
Tórshavn	31,4	34,1	35,2	35,5	35,7
Stremoy i øvrigt	9,0	9,0	8,9	8,9	9,0
Klaksvík	12,0	11,5	11,3	11,3	11,2
Norðoyar i øvrigt	1,5	1,4	1,6	1,5	1,5
Sydlige Eysteroy	17,9	18,5	18,3	18,5	18,5
Nordlige Eysteroy	3,6	3,4	3,4	3,5	3,5
Sandoy	4,1	3,7	3,5	3,3	3,2
Suðuroy	13,8	12,3	11,7	11,5	11,1
Vágar	6,7	6,1	6,0	5,9	6,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Danmarks Statistik og landsfolkeregistret.

Den samlede befolkning blev ved folketællingen i 1977 opgjort til 41.969 personer, fordelt på i alt 11.172 husstande. Ved opgørelsen pr. 31. december 1997 er registerfolketallet opgjort til 44.290 personer mod 43.809 (korrigeret opgørelse) personer ved årets begyndelse. I 1992 var der en tilbagegang i folketallet på 473, i 1993 på 1487 personer, og i 1994 var tilbagegangen på 1639. Disse fald er sket på trods af et fødselsoverskud i de pågældende år på henholdsvis 394, 392 og 321 personer. Nettoudvandringen fra Færøerne, der i 1991 og 1992 var på henholdsvis 573 personer og 879 personer steg som følge af den alvorlige økonomiske og beskæftigelsesmæssige udvikling i 1993 til 1825 og i 1994 til 1.953 personer.

Som det ses, er fraflytningen aftaget i 1995, og i 1996 steg folketallet på Færøerne for første gang siden 1989. Tal fra januar 1998 fra Færøernes Statistiske Kontor viser, at der i 1997 har været en vækst i folketallet på 497 i forhold til året før. Af denne vækst skyldes 192 en nettotilflytning; den øvrige del af væksten svarer til fødselsoverskuddet. Den samlede fraflytning i 1997 er opgjort til 1.741 personer og den samlede tilflytning til 1.933 personer. Fødselsoverskuddet er højt, sammenlignet med andre europæiske lande, nemlig 6,6.

Både mellem folketællingerne i 1970 og 1977 og i årene fra 1977 til 1990 var der en gennemsnitlig årlig befolkningstilvækst på 1,2%. Befolkningstilvæksten skete i disse år særligt i områderne Tórshavn og sydlige Eysturoy, hvor tilsammen godt halvdelen af den færøske befolkning nu er bosat.

Ikke mindst gennem en stærk udbygning af veje og samfærdselsmidler, har de færøske myndigheder i en lang årrække søgt at modvirke tendensen til fraflytning fra de små - eller isoleret beliggende - bygder og øer. Befolkningsudviklingen i "yderområderne" er dog som helhed dårligere end i det øvrige land.

I hvilken grad det i fremtiden lykkes at dæmpe fraflytningen fra de små og isolerede bygder, vil i høj grad være afhængig af de kommende års økonomiske og erhvervsmæssige udvikling.

Der var indtil 1. januar 1997 i alt 50 kommuner på Færøerne, og dette tal har været uændret i en længere årrække. Pr. 1. januar 1997 blev Argir kommune sammelagt med Tórshavns kommune, og der er således i øjeblikket 49 kommuner på Færøerne. Af de 49 kommuner havde 17 under 200 indbyggere og 9 mellem 200 og 500 indbyggere pr. 31. december 1997. Næststørst er Klaksvík kommune med godt 4.500 indbyggere, og størst er Tórshavn kommune med knapt 16.000 indbyggere, svarende til ca. 35% af den færøske befolkning. En angivelse af befolkningstallet i de enkelte kommuner er indeholdt i bilag 3.1.

3.3. Befolkningens bevægelse

Tabel 3.3. Levendefødte, døde og fødselsoverskud 1970, 1975, 1980, 1985 og 1990-97.

År	Levendefødte		Døde		Fødselsoverskud Pr. 1.000 indb.
	Antal	pr. 1.000 indb.	Antal	pr. 1.000 indb.	
1970	816	21,1	298	7,7	13,4
1975	785	19,2	272	6,7	12,5
1980	743	17,1	309	7,1	10,0
1985	760	16,6	342	7,5	9,1
1990	955	20,1	359	7,6	12,6
1991	873	18,5	397	8,4	10,1

1992	811	17,3	401	8,6	8,8
1993	762	16,8	368	8,1	8,7
1994	668	15,3	347	7,9	7,3
1995	641	14,9	363	8,4	6,5
1996	672	15,4	391	9,0	6,4
1997	658	14,8	369	8,3	6,6

Kilde: Landsfolkeregistret og landslægen på Færøerne.

Fødselsoverskuddet, der fremkommer ved at trække antallet af døde fra antallet af levende fødte, havde faldende tendens i perioden 1970-83. Mens årene 1983-90 konstant var stigende, har der igen i årene 1991-1996 været et stadigt fald, afløst af en svag stigning i 1997. En mere detaljeret beskrivelse af fødsler, dødsårsager m.v. på Færøerne findes i de årlige beretninger fra Landslægen på Færøerne.

Tabel 3.4. Nettoudvandringen

Periode	Årlig nettoudvandring	
	Antal	Pr. 1.000 indb.
1971-75 (gennemsnitlig)	-7	-0,1
1976-80 (gennemsnitlig)	-10	-0,2
1987	-277	-5,9
1988	-263	-5,5
1989	254	5,3
1990	946	19,9
1991	573	12,1
1992	879	18,8
1993	1.802	39,7
1994	1.953	44,7
1995	580	13,5
1996	-94	-2,2
1997	-192	-4,3

Kilde: Hagtiöindi.

Mens der i perioden 1971-81 var tale om en ganske lille nettoindvandring til Færøerne steg indvandringen relativt kraftigt i årene 1984-1989. Som det ses, ændrede vandringerne sig i årene 1990-94 til en betydelig nettoudvandring. Særligt i 1993 og 1994 steg antallet af nettoudvandrede så voldsomt, at det alene i disse to år svarede til ca. 8% af den samlede befolkning.

Mens den høje økonomiske og beskæftigelsesmæssige aktivitet på Færøerne i årene 1986-88 utvivlsomt stimulerede indvandringen i disse år mærkbart, er der tilsvarende ikke tvivl om, at den kraftige opbremsning af den færøske økonomi fra 1989 og den dermed stærkt øgede arbejdsløshed var hovedårsagen til det markante skift i vandringsmønstrer i de pågældende år. Beskæftigelsen er på ny steget siden 1995 som følge af Færøernes forbedrede økonomiske situation, og denne udvikling har betydet, at der nu sker en vis tilbagevandring til øerne.

Tabel 3.5. Befolkningsudviklingen i 1997 i de enkelte områder.

Område	Folketal 1. jan.	Ind- vandret	Ud- vandret	Nettotilf. fra andre steder på Færøerne	Fødte	Døde	Folketal 31. dec.
Tórshavn	15.548	815	805	113	264	102	15.833
Øvrige							
Streymoy	3.904	120	100	30	62	33	3.983
Klaksvík	4.936	188	181	-11	62	45	4.946
Øvrige							
Norðoyar	676	9	15	1	16	8	679
Sydlike							
Eysturoy	8.089	389	282	-207	126	61	8.210
Nordlike							
Eysturoy	1.518	39	23	-10	29	14	1.539
Sandoy	1.456	58	45	-21	29	14	1.539
Suðuroy	5.054	210	207	-9	56	60	5.044
Vágar	2.594	105	83	-25	35	29	2.617
I alt	43.793	1.933	1.741	0	658	369	44.290

Kilde: Hagtíðindi.

3.4. Befolkningens fordeling på alder og køn

Tabel 3.6. Befolkningens procentvise fordeling efter alder 1977 og 1994-1997.

	Procentvis fordeling				
	1977	1944	1995	1996	1997
0 - 14 år	29,7	24,0	24,4	23,8	23,7
15 - 19 år	8,9	7,8	7,6	7,6	7,5
20 - 39 år	27,1	27,6	26,3	26,4	26,5
40 - 59 år	20,2	23,0	24,0	24,3	24,4
60 - 64 år	4,4	4,2	4,2	4,1	4,0
65 - 69 år	3,6	3,9	4,1	4,1	4,1
70 år og derover	6,1	9,0	9,5	9,7	9,8
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Danmarks Statistik og landsfolkeregistret.

De seneste års bevægelser i befolkningens fordeling er især sket hos de 20-39 årige og i gruppen af personer over 70 år. Den kraftige udvandring i 1993 og 1994 har især påvirket de 20-39 åriges andel af den samlede befolkning.

I perioden 1986-1990 var gennemsnitslevealderen for mænd på Færøerne 72,8 år og for kvinder 79,6 år. Der foreligger ikke senere opgørelser.

Tabel 3.7. Befolkningen fordelt efter køn 1977 og 1994-1997.

	1977	1994	1995	1996	1997
Antal personer					
Mænd	21.997	22.613	22.426	22.580	22.846
Kvinder	19.972	21.081	21.069	21.209	21.418
I alt	41.969	45.369	43.694	43.495	43.789

Kilde: Danmarks Statistik og landsfolkeregistret.

Der er overtal af mænd i alle aldersklasser under 65 år, mens der er overtal af kvinder i aldersklassen 65 år og derover. Mandsoverskuddet er mest markant i aldersgrupperne 15-39 år og 40-59 år.

3.5. Boligforhold

De nyeste statistiske oplysninger om boligforholdene stammer fra folke- og boligtællingen 1977.

Bolig i eget enfamiliehus er fortsat den helt dominerende boligform. Boligerne er som helhed relativt store. I 1977 var den hyppigste boligstørrelse således 6 værelser, og mere end tre fjerdedele af samtlige boliger havde 5 værelser eller derover. Antallet af beboere pr. værelse var således relativt lavt. Boligerne var af høj standard med hensyn til installationsforhold som bad, varmeinstallation, toiletforhold m.v.

Op gennem 80'erne var parcelhusmarkedet præget af stærkt stigende priser og en høj byggeaktivitet. Den typiske finansieringsform bestod af et sparekasselån som første prioritet (ca. 40 % af opførelsesværdien), et banklån som anden prioritet (ca. 20 %), et lån fra Boliglånefonden som tredje prioritet og eventuelt endnu et banklån som fjerde prioritet.

På grund af den betydelige afmatning i den færøske økonomi i begyndelsen af 90'erne med faldende disponibel indkomst for de færøske husholdninger til følge fik mange husejere vanskeligt ved at forrente og afdrage huslånene, samtidig med, at huspriserne faldt betydeligt i tiden frem til 1994.

I et forsøg på at stabilisere boligmarkedet har Boliglånefonden med pengeinstitutterne indgået to aftaler i 1993 og 1995 til afhjælpning af husejernes betalingsproblemer. Med aftalen af 1993 gennemførtes en ekstraordinær nedsættelse af renten på 2., 3. og 4. prioritetslån, og der indførtes mulighed for at forlænge lånenes løbetid til 30 år. Aftalen fra 1995 indebærer mulighed for individuelle fem-årige aftaler med de hårdest ramte husejere, bl.a. kan rentetilskrivningen på de yderste prioriteter nulstilles og renten på alle 4. prioritetslån nedsættes ekstraordinært.

4. ERHVERVS- OG ARBEJDSMARKEDSFORHOLD

Erhvervs- og arbejdsmarkedsforhold er som hovedregel reguleret ved lagtingslove m.v. som færøsk særanslignende, mens en række formueretlige områder - herunder aktieselskabslovgivningen, penge- og valutaforhold samt bank- og sparekasselovgivningen m.v. - er fællesanslignende.

4.1. Befolkningens Erhvervsforhold

Den seneste opgørelse af den færøske befolknings erhvervsfrekvens og fordelingen på erhvervsgrupper blev foretaget i forbindelse med folketællingen i 1977.

Den erhvervsaktive del af befolkningen udgjorde i 1977 ca. 42 %. Selvom der ikke foreligger senere opgørelser, er der ikke tvivl om, at erhvervsfrekvensen siden 1977 er vokset mærkbart, og at en væsentlig årsag hertil er en fortsat stærk tilgang af kvinder til arbejdsmarkedet¹.

Både før og i tiden efter 1977 er der sket betydelige ændringer i befolkningens erhvervs-mønster. Omfanget heraf fås ved at betragte udviklingen i erhvervenes relative andel af lønudbetalingerne, jf. tabel 4.1.

I perioden 1985 til 1997 er der sket et skift i lønudbetalingsandelen på ca. 10 pct. points, således at servicesektoren i dag udbetaler 62 pct. af lønningerne mod 52 pct. i 1985. Fremgangen har været størst indenfor sundheds- og socialsektoren, offentlig administration og finansvæsen, mens tilbagegangen hovedsagelig har fundet sted indenfor byggeriet og fiskeindustrien. Tendensen indenfor byggeriet og fiskerierhvervet synes dog ændret i 1997, idet lønudbetalingerne begge steder steg pænt.

Faldet i de samlede lønudbetalinger, der begyndte i 1989, var især markant i perioden 1991 - 1993. I 1994 faldt de samlede lønudbetalinger med ca. 5,5 % (faste priser, 1993-niveau, færøsk forbruger prisindex). Målt i faste priser (1993-niveau) var der ingen ændring i lønudbetalingerne i 1995, hvorimod disse i 1996 atter nåede op på niveauet fra 1993. I faste priser er stigningstakten i lønudbetalingerne fortsat i 1997, sammenlignet med 1996 tallet. Den nominelle stigning er dog for nedadgående idet de samlede lønudbetalinger fra 1996 til 1997 var på 7,9 % mod 8,4 % fra 1995 til 1996. Udvikling i de enkelte sektorer beskrives nærmere i afsnit 4.5 og 4.6.

¹ Modregnes 0-15 og 65 + årige fra indbyggertallet i 1996, og arbejdsstyrken anslås til 20.500 personer, fås en erhvervsfrekvens i 1996 på ca. 75 %. Heri er ikke taget hensyn til evt. deltidsbeskæftigede.

Tabel 4.1. Lønudbetalingerne ¹⁾ fordelt på hovederhverv 1993-1996.

	1994	1995	1996	1997
		- mill. kr. -		
Landbrug	3	3	4	4
Fiskeri	498	536	607	686
Fiskeopdræt og fiskeforarbejdning	58	56	69	75
Råvarefremstilling	5	7	8	8
Fiskeindustri	230	231	255	240
Værfter og værksteder	58	74	82	82
Produktion i øvrigt	87	94	106	114
Byggevirksomhed	102	100	112	151
Energiforsyning	34	35	37	37
Handel og reparation	300	310	335	360
Hotel og restauranter	23	25	30	34
Søtransport	121	129	136	134
Øvrig transport	43	46	54	59
Post og telegraf	100	100	105	111
Finansiering og forsikring	204	193	189	203
Erhvervs-service	70	78	85	101
Husholdnings-service	18	20	21	21
Offentlig admin. v.m.	511	509	548	584
Undervisning	198	203	210	216
Sundheds- og Socialforvaltningen	406	413	435	461
Foreninger, kultur	55	58	60	67
Diverse	1	1	4	18
I alt	3.125	3.221	3.491	3.766

Relativ andel af samlede lønudbetalinger, pct.

	1985	1997
1. Primære sektor (1.-5.)	21,9	21,0
2. Industrien (6.-10.)	25,8	17,0
3. Serviceerhvervene (11.-22.)	52,3	62,0

¹⁾ Lønudbetalingerne omfatter udbetalte A-indtægter og kildeskat. Fratrullet er arbejdsløshedsforsikring og offentlige ydelser som sociale pensioner, dagpenge og forskellige støtteydelse.

²⁾ I marts 1995 var de offentligt ansatte i strejke. Lønudbetalingerne var derfor i marts 1995 ca. 45 mill. lavere, end de ellers ville have været.

Kilde: Hagtåindi nr. 4/1997.

I 1987 og 1988 blev der i betydeligt omfang indført - såvel faglært som ufaglært - arbejdskraft fra udlandet. I disse år var der kun en meget begrænset (sporadisk) arbejdsløshed på Færøerne.

Denne udvikling ændredes i årene 1989 - 1991 i takt med den økonomiske afmatning. Ved udgangen af 1991 var der registreret i alt 1.001 ledige mod 459 og 126 i årene forud. Den markante stigning i antallet af arbejdsløse medførte, at der pr. 1. januar 1992 blev indført en generel færøsk arbejdsløshedsforsikringsordning. Ordningen er nærmere beskrevet i afsnit 4.9. Januar 1995 var antallet af arbejdsledige inden for ordningen opgjort til 3.407 fuldtidsarbejdsledige ud af en anslået arbejdsstyrke på 20.580, svarende til en arbejdsløshed på ca. 17 %. I januar 1996 var arbejdsløsheden på ca. 10,8 %. I januar 1997 var antallet af arbejdsledige inden for ordningen opgjort til 1.742 fuldtidsarbejdsledige ud af en anslået arbejdsstyrke på 20.500 svarende til en arbejdsløshed på ca. 8,5 %. Ved udgangen af 1997 var der gennemsnitlige 1.298 fuldtidsarbejdsledige, hvoraf ca. 964 var tilknyttet fiskeindustrien. I bilag 4.7. vises udviklingen i antallet af fuldtidsarbejdsledige på månedsbasis i perioden 1993 - 1997.

Dagpengemodtagere, som er knyttet til fiskeindustrien, er via dagpengesystemet sikret en ugentlig indtægt svarende til 32 timers beskæftigelse. Omregnet til fuldtidsarbejdsløse udgjorde denne gruppe således ca. 21/36 % af dagpengemodtagerne i januar /november 1996 og 32/20 % i januar/november 1997.

4.2. Ejerformer og Erhvervslivets Geografiske Fordeling

Ejerformer

Inden for kystfiskeri, håndværk, småindustri og butikserhvervet samt dele af serviceerhvervene er enkeltmandsforetagendet den mest almindelige etableringsform.

Inden for fiskerierhvervet, fiskeindustrien, større industri og grossistvirksomhed er aktieselskabsformen den almindeligste. Siden 1975 har antallet af registrerede aktieselskaber været stærkt stigende, men siden 1993 er antallet af aktieselskaber faldet. Således er antallet af ophævede aktieselskaber steget pænt i de senere år, og specielt i 1996 og 1997 er der sket en kraftig afgang af aktieselskaber, som ikke modsvares af en tilgang, jf. tabel 4.2.

Tabel 4.2. Antallet af aktieselskaber 1975, 1980 og 1990 - 1996.

	Pr. 1. januar	Tilgang	Afgang	Pr. 31. dec.
1975	419	22	17	424
1980	574	54	11	617
1985	968	187	20	1.135
1990	1.766	218	9	1.975
1991	1.972	200	16	2.156
1992	2.156	235	71	2.320
1993	2.320	124	53	2.391
1994	2.359 ^{b)}	83	155	2.287
1995	2.234	92	136	2.243
1996	2.243	84	317	2.010
1997	2.010	85	546	1.549

^{b)} Der forekommer uoverensstemmelse mellem opgørelsen fra 1993 til 1994. Årsagen hertil har ikke kunnet oplyses.

Kilde: Skráseting Føroya (Den færøske registreringsmyndighed).

Udviklingen i antallet af aktieselskaber afspejlede naturligvis den generelle økonomiske og erhvervsmæssige udvikling i perioden 1975 - 1993, men var også et resultat af den eksisterende selskabs- og skattelovgivning, som i et vist omfang tilskyndede til oprettelse af nye selskaber, idet kravene til egenkapitalen var meget små. Pr. 1. januar 1994 trådte en ny lovgivning for aktieselskaber og anpartsselskaber i kraft. Dette medførte bl.a., at kravet til egenkapitalen over en fem års periode stiger til 500.000 kr. for aktieselskaber (mod tidligere 10.000 kr.) og til 80.000 kr. for anpartsselskaber. De var registreret 72 anpartsselskaber pr. 31. december 1996.

I 1994 var indtægterne (Árbók fyri Føroya) fordelt således, at af samtlige 2.309 selskaber havde 39 en skattepligtig indkomst over 1 mill. kr. svarende til 64 pct. af selskabernes samlede skattepligtige indkomst. I den modsatte ende havde 1.856 selskaber (80 pct.) en årlig negativ indtægt eller en indtægt under 25.000 kr. svarende til 2 pct. af den totale indkomst. Der er ikke siden 1994 udarbejdet tilsvarende opgørelser.

På Færøerne har der været tradition for et betydeligt direkte offentligt engagement i erhvervslivet gennem indskud af aktiekapital og anden ansvarlig kapital i erhvervsvirksomheder. Den økonomiske krise har imidlertid ændret betydeligt herved, og det offentliges rolle er nu næsten uden betydning.

Erhvervslivets geografiske fordeling

Den seneste opgørelse, der viser den geografiske fordeling af virksomheder, er fra 1987. Heraf fremgår, at Syd-Streymoy - og især Tórshavn-området - tegnede sig for knapt en tredjedel af virksomhederne og næsten 2/3 af lønudbetalingerne. Dette skyldes dels en større erhvervsaktivitet end i det øvrige land og dels forskelle i virksomhedsstørrelsen. Det forhold, at en del virksomheder er hjemmehørende i Tórshavn, men har filialer andre steder i landet, medvirker til Syd-Streymoys overvægt i lønandelen.

Til sammenligning har navnlig de sydlige landsdele (Sandoy og Suðuroy) haft en svagere erhvervsudvikling, hvortil kommer, at befolkningen i disse områder relativt har de dårligste muligheder for at pendle til de mere erhvervsaktive områder. I kraft af udbygningen af vejnettet er mulighederne for pendling blevet forbedrede, således at den geografiske fordeling af lønudbetalingerne ikke kan forventes at være fuldt ud sammenfaldende med den geografiske fordeling af lønindtægterne.

Af nedenstående tabel ses, at der i forhold til indbyggertal udbetales en væsentlig højere lønandel i Tórshavns-området end i det øvrige land. Dette kan dels skyldes gennemsnitligt højere lønudbetalinger, men også af indbyggerne i Tórshavn udgør de erhvervsaktive en større andel end fx. på Nordøerne eller Suðuroy.

Tabel 4.3. Geografisk fordeling af lønudbetalingerne 1985 - 1995, pct.

	Nord- øerne	Midt- Østerø	Sunda- lagið	Syd- Strømø	Vága- område	Sandø- område	Sudero	Uind- delt	Hele Færø.
Andel									
1985	11,1	13,8	5,2	53,9	4,7	2,0	6,6	2,6	100,0
1990	9,5	11,5	5,3	59,5	3,9	1,7	5,7	2,9	100,0
1993	7,5	9,9	5,1	63,8	3,1	1,1	5,7	3,7	100,0
1995	8,2	11,4	5,0	62,2	3,4	1,1	5,1	3,5	100,0
1996	8,4	12,5	5,4	60,4	3,4	1,1	5,5	3,3	100,0
Folketal									
1996	12,8	19,1	10,7	36,5	5,9	3,5	11,5	-	100,0

Kilde: Árbók fyri Føroya 1997.

4.3. Fiskeri, Fiskeindustri og Fiskeopdræt, m.v.

Indledning

Fisk og fiskevarer udgør grundlaget for ca. 96 % af Færøernes samlede eksportindtjening, når der bortses fra eksporten af skibe (der varierer betydeligt over årene). Fiskerierhvervet har derfor altafgørende betydning for indkomst- og beskæftigelsesmulighederne på Færøerne. De begrænsede muligheder på andre erhvervsområder medvirker yderligere til fiskerierhvervets helt dominerende rolle. Særligt for de mindre bygder er afhængigheden af fiskerierhvervet næsten total.

Beskæftigelsen indenfor fiskeriet har i en længere periode været faldende. Hertil kom den økonomiske krise først i 90'erne, som betød, at mange arbejdspladser forsvandt. Hvor fiskeriet og forarbejdningsleddet i 1989 havde ca. 7.989 ansatte, var dette tal i 1994 faldet til 4.438. Den store økonomiske fremgang i 1995, 96 og 1997 har dog rettet lidt op på beskæftigelsen i erhvervet, idet denne ved udgangen af 1997 udgjorde ca. 5.407 ansatte.²

Fiskerierhvervet er kendetegnet ved en høj grad af afhængighed af variationer i fangstmulighederne og i afsætningsvilkårene for fiskeprodukter på verdensmarkedet. Indtil midten af 1970'erne blev størstedelen af de færøske fangster således taget i fjernere liggende farvande ved Grønland, Canada, Nordnorge, Nordsøen og ved Island. I takt med kyststaternes udvidelse af de nationale fiskerigrænser til 200 sømil og den internationale regulering af fiskeriet uden for grænserne har færøske fiskere været nødsaget til at udvide fiskeriet omkring Færøerne, således at ca. 44 % af den samlede fangst ifølge den foreløbige opgørelse for 1. halvår 1997 blev fanget på fiskebankerne i det færøske nærrområde (den færøske 200 sømilezone).

Udviklingen af hjemmefiskeriet førte inden for en relativ kort årrække til store investeringer i såvel skibe som fabriksanlæg på land til forarbejdning af fangsten. Dette som følge af at fangsten i stigende grad blev landet i fersk tilstand. Forarbejdningsindustrien på land har været forsøgt geografisk spredt som resultat af en bevidst politisk indsats for at bevare arbejdspladser ude i de enkelte bygder. I 1997/98 var der produktion på seks fabrikker ejet af P/F Føroya Fiskavirkning (United Seafood). Én af selskabets fabrikker blev brugt som lager. Det oprindelige antal overtagne fabrikker var på 19. Af de 12 fabrikker, som var ejet af P/F Føroya Fiskavirkning i 1996, er 4 solgt til Føroya Banki, som har udlejet de pågældende fabrikker, hvorunder 2 søges genstartet, og en er solgt til et privat foretagen-

² Kilde: Opgørelsen baseres på oplysninger fra Hagtdóini nr. 4/1997 om antallet af beskæftigede med fiskerifangst, opdræt- og rensningsvirksomhed (slagtning) samt personer beskæftigede i fiskevareindustrien.

de (Eiðe) Herudover produceres der bl.a. på Kósavirkioð i Klaksvík og på enkelte mindre virksomheder.

Fangsterne forarbejdes i overvejende grad til frosne fileter og til saltfisk, men en stadig større del af fangsterne indgår i videreforædling med henblik på fremstilling af de såkaldte dinner cuts (400 gr.'s fileter), færdigretter o.lign. Et andet led i tilpasningen af det færøske fiskerierhverv har bestået i en omstilling til fangst af nye arter (herunder dybvandsarter og kammuslinger).

Fiskeopdræts erhvervet, som op gennem 80'erne udviklede sig meget stærkt, har - pga. meget svingende og aktuelt lave priser - fortsat alvorlige økonomiske problemer. I 1997 er priserne steget en smule, men marginalerne for urentabel drift er stadig meget snæver. Beskæftigelsen indenfor erhvervet er stort set uændret siden 1989.

De forløbne års betydelige strukturtilpasninger i færøsk fiskeri blev indtil for få år siden gennemført med store direkte offentlige subsidier. Dette skete samtidig med, at den offentlige regulering af fiskerierhvervet blev væsentlig udbygget.

Internationale reguleringer og fiskeriaftaler

Kystlandene i det nordlige Atlanterhav udvidede i 1977 fiskerigrænserne til 200 sømil. Havområdet inden for de nye fiskerigrænser kom således under national jurisdiktion (lovgivning). Uden for 200 sømils fiskerigrænserne bliver fiskeriet reguleret af henholdsvis NAFO (for det nordvestlige Atlanterhav) og NEAFC (for det nordøstlige Atlanterhav).

NAFO: North-West Atlantic Fisheries Organization (før ICNAF).
NEAFC: North-East Atlantic Fisheries Commission.
ICES: International Commission for Exploration of the Sea.

NAFO, hvor Danmark på Færøernes vegne er stiftende medlem, har fungeret siden 1. januar 1979. NAFO disponerer over eget videnskabeligt institut. Organisationen har hjemmel til at fastsætte fangstmængder for bestemte fiskearter til medlemslande i havområdet uden for canadisk jurisdiktion i det nordvestlige Atlanterhav. For færøsk fiskeri har dette betydning for så vidt angår rejefiskeriet og torskefiskeriet ved Flemish Cap. NAFO har herudover delvis hjemmel til at behandle spørgsmål vedrørende fiskebestande, der bevæger sig over den canadiske fiskerigrænse.

For så vidt angår det nordøstlige Atlanterhav bygger både kystlandene og NEAFC på videnskabelig rådgivning fra den internationale fiskeribiologiske kommission, ICES.

Medlemslandene i NEAFC har for nylig fremsat et ønske om, at NEAFC skal være centrum for administration og kontrol med fangsten af så betydende fiskearter som nordhavs-silden, rødfisk, blåhvilling og makrel i Nordatlanten. Arbejdet med opbygning af NEAFC er fortsat i gang. Det er således stadigvæk via gensidige aftale landene imellem, som fastsætter kvoterne for f.eks. nordhavssilden. Kystlandene i NEAFC udgøres af Færøerne, Island, Rusland, Norge og EU.

Det er Danmark, der er medlem af både NAFO og NEAFC på vegne af Færøerne (og Grønland), men det er de færøske og grønlandske medlemmer, der tilsammen udgør den danske delegation tillige med en repræsentant for Danmark.

Foruden det internationale samarbejde inden for NAFO og NEAFC har Færøerne indgået aftaler om gensidige fiskerirettigheder med bl.a. Rusland, de baltiske lande, Norge, EU og Island.

Traktaten om bevarelse af laksebestandene i Nordatlanten (NASCO) trådte i kraft den 1. oktober 1983. Traktaten er ratificeret af Canada, Danmark på Færøernes vegne, EU, Island, Norge og USA.

For årene 1995 - 1997 er der ved fiskeriaftalerne blevet fastsat følgende kvoter for henholdsvis Færøernes fiskeri i andre nationers farvande og internationalt farvand og for andre nationers fiskeri ved Færøerne.

Tabel 4.4. Færøernes fiskeriaftaler 1995 - 1997.

	Andre landes kvoter ved Færøerne			Færøernes kvoter i fremme- de farvande		
	1995	1996	1997	1995	1996	1997
	- tons -					
Bundfisk (torsk m.v.)	21.060	20.710	20.710	39.548	38.913	41.287
Pelagisk spisefisk ¹⁾	23.660	16.470	15.270	18.044	11.820	10.340
Industrifisk	219.500	172.500	207.500	137.750	166.750	166.750
Røjer	-	-	-	3.650	2.650	2.650
Andet	5.000	1.000	800	300	300	300
I alt	269.220	210.680	244.280	199.292	220.433	220.133

Anm: Oversigten bygger på de forhandlingsresultater, der forelå den 10. juni 1997. I vinteren 1997/98 indgik Færøerne, Norge, Island og Rusland samt EU aftale om atlanto-skandiske sild, med en kvote til Norge på 32.000 tons, Rusland 6.500 tons, EU 11.000 tons og Island 202.000 tons. Disse kvoter er ikke indregnet i oversigterne. Herudover har Færøerne en kvote på 79.000 tons nordhavssild i 1998.

¹⁾ Sild, Makrel m.v.

Kilde: Hagtíðindi nr. 2/1996, Hagtíðindi nr. 2/1997 & Kunngerðablaðið A, nr. 9.

For yderligere specifikation af tabel 4.4., herunder de enkelte aftalelandes kvoter i færøsk farvand og færøske kvoter i fremmed søterritorium fordelt på fiskearter, se bilag 4.8.

For den færøske fjernfiskerflåde af trawlere og linebåde er navnlig fiskemulighederne efter bundfisk (især torsk, kuller og sej) i Barentshavet og ved Island af helt afgørende betydning, mens det for de færøske industriskibe især er kvoterne i EU - havområde og ved Grønland, der har den største betydning.

De færøske fangstmuligheder i Barentshavet blev som følge af biologisk begrundede krav om begrænsninger i fangsttrykket på bestandene af torsk og kuller reduceret betydeligt i 1989 og i 1990. Siden er kvoterne for bundfisk i Barentshavet forøget og ligger på et generelt højt niveau i 1997/98. Samtidig er der åbnet mulighed for et ikke ubetydeligt fiskeri ved Flemish Cap.

Færøerne, Norge, Rusland, EU og Island indgik i 1996 en aftale om forvaltning af den Nordatlantiske sild, der efter 25 års fravær var begyndt at vise sig i store mængder. Ud af en fastsat totalkvote på 1.300 mill tons fik Færøerne 79.000 tons i 1998.

Herudover indgik parterne individuelle aftaler, hvorefter Færøerne kan fiske 37.000 tons sild i norsk område.

Nordhavssilden fanges som regel i april/maj måned, og det har derfor vakt bekymring, at silden ultimo maj 1998 (ved redaktionens slutning) endnu ikke var dukket op i de færøske fangstområder. Dette kan dog skyldes, at fisken ikke umiddelbart befinder sig i de forventede områder.

Færøerne har arbejdet for en øget kvote af vestmakrellen, som i længere perioder befinder sig på færøsk territorium, og på baggrund heraf har Færøerne, EU og Norge iværksat et samarbejde om forvaltning af bestandene af vestmakrellen.

Sammensætningen af fiskerflåden

Den færøske fiskerflåde bestod ved udgangen af 1997 af 188 fartøjer over 20 BRT med en samlet tonnage på godt 53.400 BRT. Hertil kommer et antal fiskefartøjer på under 20 BRT.

Som det fremgår af tabel 4.5., har der siden 1975 været tale om en betydelig vækst i antallet og bruttotonnagen for ferskfisketrawlere. Såvel antallet som bruttotonnagen for ferskvandstrawlere er dog i de seneste år faldet en anelse. Endvidere ses det, at også antallet og bruttotonnagen for linebåde er faldende siden 1975.

Tabel 4.5. Fiskerflåden fordelt efter skibstype i 1975, 1995 - 1997.

	Antal				Bruttotonnage (1.000 t)			
	1975	1995	1996	1997	1975	1995	1996	1997
Stålskibe:								
Saltfisktrawlere	4	5	6	6	2,0	6,0	8,6	7,1
Ferskfisktrawlere	10	59	58	54	4,3	19,0	18,8	17,8
Andre trawlere	35	22	20	18	9,8	12,0	11,0	10,6
Trawlere i alt	49	86	84	78	16,1	37,0	38,4	35,4
Linebåde								
Linebåde	31	21	20	19	7,7	5,2	4,8	4,3
Notskibe	19	6	7	8	7,7	5,4	6,1	7,1
Fryseskibe	16	3	3	3	5,3	0,7	0,8	0,8
Andre	-	10	10	11	-	1,3	1,3	1,7
Line-/fryseskibe i alt	66	40	40	41	20,7	12,7	13,0	14,0
Stålskibe i alt	115	126	124	119	36,8	49,7	51,3	49,4
Træskibe:								
Line-/trawlskibe	97	70	68	69	5,1	3,5	3,3	4,0
Fiskeskibe i alt	222	196	192	188	41,9	53,1	54,6	53,4

Kilde: Hagtöindi 4/1997.

I 1990 blev der bl.a. på grund af udflagning, kondemneringsordning m.v. konstateret et fald i den samlede bruttotonnage på knapt 7.000 BRT.

Ved sammenligninger mellem tonnage og/eller antallet af fiskefartøjer i 1975 og i 90'erne skal det bemærkes, at fiskerflåden i den forløbne periode har gennemgået en større mo-

demnisering, hvorfor kapaciteten og effektiviteten er steget. Dette til trods for fiskeflådens voksende gennemsnitsalder. Den samlede vægtede gennemsnitsalder på fiskeflåden var i 1989 på 15 år og i 1997 på 23 år, jf. afsnit 8.3.

Som led i bestræbelserne på at opnå en bedre balance - mellem den samlede fangstkapacitet og fiskebestandene - og samtidig sikre bedre resultater for den tilbageværende del af flåden har landsstyret i de seneste år gjort tilladelser til indførsel eller bygning af nye fiskefartøjer betinget af, at tilsvarende kapacitet udgår af flåden, dog ikke for så vidt angår skibe til fangst af pelagiske fisk.

Fra 1988 til og med 1991 blev denne ordning suppleret af en tilskudsordning til kondemnering (ophugning eller eksport) af fartøjer. I 1990 og 1991 blev der i alt anvendt knap 150 mill. kr. til kondemnering. De sidste 3 år har tomagen stort set været uændret.

Færøske skibes fangster

Stort set alle områder, som den færøske fiskerflåde fisker i, er som tidligere beskrevet reguleret ved overenskomster eller internationale aftaler. Siden 1977 er det færøske fangstmønster tilpasset begrænsningerne i fangstmulighederne i fremmed farvand, jf. tabel 4.6., som viser fangsterne fordelt på områder.

Fra 1975 til 1990 reduceredes fangsterne i de fjerne områder fra ca. 18 % af de samlede fangster til kun 9 % af fangsterne i 1990. I 1993 udgjorde fangsterne i dette område 20 %. Stigningen fra 1990 til 1993 skyldes især, at loddefiskeriet blev genoptaget i den russiske del af Barentshavet, og at kvoterne af bundfisk i dette havområde også var noget højere. Siden 1996 er fangstandelen i fjernområderne tilbage på niveauet fra 1990 på ca. 10 %, hvilket specielt skyldes en mindre fangst af torsk i områderne NAFO 3 og den russiske og norske del af Barentshavet. I de senere år er den pelagiske flåde forøget som led i de voksende muligheder for denne flådetype.

Tabel 4.6. De færøske skibes fiskefangster fordelt på områder 1993 - 1997.

Fangster i %	1993	1994	1995	1996	1. halvår	2. halvår
					1996	1997
Nære områder	47	51	53	48	53	44
Midterområder	33	33	33	41	36	46
Fjerne områder	20	16	14	11	11	10
I alt i %	100	100	100	100	100	100
Tusind tons	227	234	288	305	166	187

Kilde: Hagtøbindi nr. 3/1997.

Til midterområderne henregnes fiskeområderne ved Island, Nordsøen og Skagerrak, områderne vest for de britiske øer, Rock All, Øst-Grønland og Jan Mayen og Norge. Bortset fra fiskeriet ved Island og rejefiskeriet ved Øst-Grønland, Flemish Cap og ved Svalbard er det færøske fiskeri på midterområderne i øvrigt begrænset til hovedsagelig industrifiskeri med not- og industriskibe. Landingerne på Færøerne fra not- og industriskibene har været voksende i de seneste år.

Til vestlige fjernområder henregnes Flemish Cap, Internationalt farvand (NAFO 3), Vestgrønland og Jan Mayen, og til det østlige henregnes Barentshavet med områderne ved Nordnorge, Bjørnøen og Svalbard.

I perioden 1991 - 1993 faldt den procentvise andel af fangsterne i nærområderne for i de senere år atter at stige med torskens og sildens tilbagevenden til færøsk farvand. Tilbagegangen i fangsterne i midterområderne bragtes til ophør i starten af 90'erne, og fangsten af lodde og makrel voksede jævnt op gennem 90'erne. I 1996/97 er det især fiskeriet af lodde og sild ved Island, Øst-Grønland og Norge, der har været hovedbidragsyder til væksten i fangstmængderne i midterområderne. Den procentvise fangstandel i de fjerne områder er faldet jævnt gennem 90'erne. I de foreløbige opgørelser for 1. halvår 1997 er fordelingen mellem fangstområderne, således at nær- og midterområderne har stort set samme andel (ca. 45 %), mens fjernområdet andel af de samlede færøske fangster er på ca. 10 %.

At fordelingen på nære og fjerne områder har særlig interesse knytter sig til mulighederne for at bringe fisken frisk til forarbejdning på Færøerne.

Sammensætningen af de færøske skibes fangster i alle områder fordelt på fiskearter er vist i tabel 4.7.

Tabel 4.7. Færøske skibes fiskefangster i alle områder fordelt på fiskearter i 1994 - 1997, tons.

	1994	1995	1996	1. halvår	2. halvår
				1996	1997
Torsk	35.475	44.465	60.524	29.989	34.261
Kuller	7.664	8.284	13.896	5.415	7.839
Stor sej	35.196	30.104	20.398	12.814	9.182
Brosme	4.389	4.423	2.562	1.410	809
Lange	2.666	3.655	3.132	1.798	1.721

Byrke-Lange	1.762	2.263	1.624	1.333	814
Rødfisk	12.137	14.226	11.029	4.933	5.996
Hellefisk	6.294	11.423	6.241	2.994	2.512
Sildehaj	47	42	7	3	2
Laks	10	3	0	0	0
Rejer	8.944	9.334	10.592	4.429	5.020
Skaldyr	3.855	2.781	3.559	316	"
Hummer	102	79	66	1	6
Blåhvilling	25.720	30.573	21.483	21.483	24.961
Sperling	32.860	9.777	9.133	2.108	2.880
Lodde	12.310	3.306	39.777	15.091	25.539
Tobis	9.389	6.006	5.023	1.575	14.370
Hestemakrel	505	950	863	0	0
Makrel	19.821	29.428	19.530	13.886	4.180
Sild	5.378	60.638	57.853	36.284	40.994
Guldlaks	960	6.647	9.496	6.083	2.092
Stinglaks	894	850	256	170	33
Skolæst	743	764	234	172	164
Havtaske	1.042	1.408	1.610	978	896
Andet	6.004	6.624	5.702	3.018	3.233
I alt	234.067	288.051	304.589	166.283	187.504

¹⁾ Der er p.t. ingen oplysninger om tal for hele 1997.

Kilde: Hagtøindi nr. 3/1997.

Oversigten viser, at den samlede færøske fangst steg med ca. 30 % fra 1994 til 1996. Den markante stigning fra 1994 til 1995 skyldes især stigende fangster af torsk, makrel, sild (11- doblet) og guldlaks. Tendensen med en fortsat stigning i den samlede færøske fangst ser ud til at fortsætte i 1997, da den procentuelle stigning mellem 1. halvår 1996 og 1. halvår 1997 var på ca. 13 %.

Fangster ved Færøerne

Færøske skibes fangst ved Færøerne faldt jævnt fra 1991 til 1993 for i de senere år at udvise en betydelig vækst. Fangsterne i denne halvdel af 90'erne er således mellem 20 og 40.000 tons højere end i starten af årtiet. Samtidig er fremmede skibes fiskeri, som tidligere truede de mest almindelig bundfiskebestande ved Færøerne, reduceret, mens andre fartøjer er kommet til i henhold til indgåede fiskeriaftaler om at udnytte de ikke truede fiskebestande.

De samlede fangster ved Færøerne var i 1975 på ca. 137.000 tons. Fra slutningen af 1970'erne udvikledes imidlertid et betydeligt blåhvilling fiskeri ved Færøerne (især fra sovjetiske skibe), hvilket afgørende medvirkede til at forøge de samlede fangstmængder i området. I slutningen af 1980'erne udgjorde de totale fangster mellem ca. 250.000 og 350.000 tons - men med betydelige udsving mellem de enkelte år. I midten af 1990'erne er niveauet steget til at udgøre mellem 300.000 og 450.000 tons, dog fortsat med betydelige udsving. En væsentlig årsag hertil er den islandske fangst af sild i farvandene omkring Færøerne.

Tabel 4.8. viser udviklingen og fordelingen af fangsterne ved Færøerne i årene 1994 - 1997.

Tabel 4.8. Fiskefangster ved Færøerne fordelt på lande 1994 - 1997.

	1994	1995	1996	1997	1994	1995	1996	1997
	- 1000 tons				- pct. -			
Færøerne	119,9	151,3	147,0	109,1	41	36	47	28
Danmark	4,4	3,1	2,2	6,2	2	0	1	2
Tyskland	0	0,7	0,2	0,1	-	0	0	0
Frankrig	2,3	1,6	1,0	2,5	1	0	0	1
U.K.	1,3	0,7	1,2	1,1	0	0	0	0
Norge	22,2	11,1	37,8	34,7	8	3	12	9
Rusland	132,4	114,0	105,7	120,5	46	27	34	30
De baltiske lande	6,7	12,5	13,5	9,0	2	3	4	2
Andre lande		129,1 ¹⁾	6,8	109,8 ²⁾	-	30	2	28
I alt	289,2	424,1	315,4	393,0	100	100	100	100

¹⁾ Island, sild = 129.000 tons

²⁾ Island, sild = 108.745 tons

Anm. Den færøske fangst i 1997 baserer sig på en vægtet opregning - på baggrund af halvårsfordelingen fra 1996 - af opgørelserne fra 1. halvår 1997. Der er således en betydelig usikkerhed i opgørelsen fra 1997.

Kilde: Hagtidsindi nr. 3/1997 og nr. 4/1997.

I perioden 1988 - 1992 var der en nedgang i den samlede fangstmængde, hvilket bl.a. skyldes en mindre fangst af kuller og torsk. Fra 1994 til 1997 er der tale om en stigning i fangsten ved Færøerne på ca. 36 %. Ruslands fangst af blåhvilling tegner sig for en stor andel af stigningen siden starten af 1990'erne, mens Island via sildefiskeriet står for den kraftige vækst dels fra 1994 til 1995 og fra 1996 til 1997. Den færøske andel af fangsterne

udgjorde i 1975 29%, i 1992 52 % og i 1997 28 %³. Ses der bort fra de islandske fangster i 1997, ville andelen have været på 39 %. Den islandske fangst bygger på en islandsk/færøsk aftale om islandsk fiskeri af i alt 202.000 tons sild i 1998. Stigningen skyldes endvidere de færøske skibes forøgede fangster af torsk og sild.

Af de i alt ca. 449.000 tons fisk, som blev fanget ved Færøerne i 1997, blev som nævnt ca. 28 % fanget af færøske skibe. For de betydende bundfiskearter (torsk, kuller og sej) var den færøske andel dog tæt på 100 % i 1996, jf. tabel 4.9. De foreløbige tal for 1997 viser ligeledes en færøsk andel tæt på 100 % for disse arter. Det russiske fiskeri i færøsk havområde består hovedsageligt af fiskeri efter blåhvilling og makrel, mens EU-landenes begrænsede fiskeri er sammensat af et bredt udsnit af fiskearter - herunder navnlig makrel, lange og rød fisk. I 1997 har Danmark haft en fangst af sild på godt 3.500 tons sild i færøske farvande. EU-landenes andel udgjorde 2,8 % af de samlede udenlandske fangster i 1996. Andelen på baggrund af de foreløbige opgørelser for 1997 er på 3,5 %. Medregnes den færøske fangst er EU-landenes andel af fangsterne i færøske farvande på 1,5 % i 1996, i 1997 er procentdelen på 2,5.

Ultimo maj 1998 havde Nordhavssilden endnu ikke vist sig på de fiskebanker omkring Færøerne, som var forventet. Dette har vakt bekymring, da silden i de forrige år hovedsageligt blev fanget i april/maj måned. Endvidere har ICES ultimo maj 1998 oplyst, at de anså bestanden af sej for værende meget lille. Dette kan måske indikere, at fangsterne i 1998/99 ikke bliver helt så gode som i årene 1996/97.

Tabel 4.9. Den samlede fiskefangst ved Færøerne i 1996 fordelt på lande og fiskearter, 1000 tons.

	Torsk	Kuller	Sej	Blå- hvilling	Andre fisk	I alt
Færøerne	41,5	9,5	19,3	0,2	76,5	147,0
Danmark				0,1	2,1	2,2
Tyskland					0,2	0,2
Frankrig				0,2	0,8	1,0
U.K.	0,4		0,4		0,4	1,2
Island					6,8	6,8
Norge	0,6	0,1		32,5	4,6	37,8
Rusland			0,1	85,6	20,0	105,7
De baltiske lande				11,5		13,5
I alt						315,4

Kilde: Hagtidsind nr. 2/1997.

³ Opmærksomheden henledes på, at tallet er udregnet på baggrund af en vægtet opgørelse af foreløbige opgørelser fra 1. halvår 1997, jf. anm. til tabel 4.8.

Fangsttryk og fangstregulering

Som nævnt i afsnittet om sammensætningen af fiskerflåden har der fra midten af 70'erne og indtil slutningen af 80'erne fundet en modernisering sted af den færøske fiskerflåde.

Sideløbende med udbygningen af den samlede fangstkapacitet har fiskeriindsatsen - opgjort som antal fiskedage - også været stigende. Den langt større fangstkapacitet og fangstintensitet har ifølge biologerne i ICES og det færøske fiskerilaboratorium medført, at fangsttrykket på navnlig bestandene af torsk og sej i en årrække har ligget op til 70 % over det optimale niveau. Niveauet er defineret som det, der tillader fiskene at opnå en størrelse, som på lang sigt muliggør det maksimale vægtnæssige udbytte af bestanden.

De færøske fiskeribiologer foretog i begyndelsen af 1991 en opgørelse, der viste, at et uændret fangsttryk i 1991 ville give en fangst af bundfisk på 90.000 tons mod knapt 110.000 tons i 1990. Hertil kom, at opgørelsen viste, at fangsten af disse burde halveres i nogle år med henblik på genopbygning af bestandene, således at fiskeriet kunne blive optimalt. Fangsterne af de vigtigste bundfiskearter og sild ved Færøerne er vist i tabel 4.10. Fiskeriet af sej udviklede sig markant i 1990, hvilket skyldtes øget rekruttering⁴ og øget fangstindsats. Fangsten af sej er dog faldet kraftigt i de seneste år, mens fangsten af torsk er kraftigt stigende. Ifølge de foreløbige opgørelser for fangster for 1. halvår 1997 er fangsten af torsk stadig stigende, mens fangsten af sej fortsatte falder.

Tabel 4.10. Fangsterne af sild, torsk, kuller og sej ved Færøerne 1975 og 1980 - 1997.

	Sild	Torsk - 1.000 tons -	Kuller	Sej
1975		38,9	20,7	41,2
1980		20,6	14,3	24,3
1981		24,0	12,0	29,9
1982		24,0	12,4	31,0
1983		41,2	12,9	39,4
1984		39,3	12,3	56,3
1985		42,6	14,9	44,4
1986		36,0	14,0	40,5
1987		26,4	15,5	40,3
1988		25,7	11,6	43,3

⁴ Tilstømning fra omliggende hav udenfor færøsk fiskeriområde. Vandrende bestande.

1989		23,0	14,2	43,9
1990	5,3	13,5	11,5	60,5
1991	14,2	9,4	8,6	55,5
1992	10,6	6,5	5,0	35,0
1993	2,1	6,0	3,8	32,7
1994	3,8	9,4	4,0	32,4
1995	57,7	19,6	4,9	26,9
1996	36,6	41,5	9,5	19,3
1. halvår 1996	35,4	16,3	3,7	12,5
1. halvår 1997	16,6	21,9	6,5	9,0

Kilde: Hagtiðindi nr. 2/1997.

Set i relation til største fangst, i 1984, hvor fangsterne af de tre bundfiskearter nåede op på 107.000 tons, er fangsterne i 1996 ca. 63.900 tons eller ca. 60 % af niveauet i 1984. Set ud fra tallene fra første halvår 1997 (sammenlignet med første halvår 1996) ser det ud til at fangsterne af bundfiskearterne samlet set er stigende med ca. 15 %.

Dette skal sættes i forhold til Den internationale havkommissions, ICES anbefalinger for 1997, hvor fangsten af torsk anbefalede, at ligge på ca. 25.000 tons, hvilket stort set er omfanget af fangsten for 1. halvår 1997. ICES anbefalede endvidere, at fangsterne af henholdsvis sej og kuller ikke oversteg 10.000 tons pr. art. Fangsten af sej for 1. halvår 1997 ligger tæt på det anbefalede, mens fangsten af kuller er ca. halvdelen.

Den stigende og - biologisk set for intensive - fiskeriindsats medfører ikke alene en uhenigtsmæssig udnyttelse af fiskebestandene, men medvirkede - og medvirker - også i høj grad til at forringe fiskerierhvervets kommende rentabilitet, jf. nedenfor.

For at sikre en bedre balance mellem fiskerikapaciteten og fiskebestandene og samtidig sikre et bedre økonomisk grundlag for fiskeflåden blev der i 1987 iværksat et fiskeritilladelsessystem for alle fartøjer over 20 tons. Dette tilladelsessystem blev suppleret med en række andre tekniske reguleringer, herunder navnlig fredning af bestemte fiskeområder og fiskeforbud i bestemte tidsrum, som begge navnlig tog sigte på en beskyttelse af ungfisken. Siden er der med samme sigte indført regler om mindste maskevidde, hvorved maskevidden er forøget fra 135 mm til 145 mm. I 1992 blev der yderligere af landsstyret udstedt et generelt fiskeforbud for fartøjer over en vis størrelse i bestemte perioder af året. I 1994 indførtes kvotesystemet, og i 1996 blev kvotesystemet erstattet med fiskedageordningen, jf. nedenfor.

I et direkte forsøg på at reducere fangstkapaciteten (som landsstyret og Fiskerirådet dengang anslog var ca. 40 % for stor i færøsk havområde) blev der etableret en kondemneringsordning, hvor der med tilskud fra landskassen blev ydet støtte til ophugning og eksport af fiskefartøjer. Denne ordning ophørte med udgangen af 1991. Samtidig er vilkårene for indførsel af ny tonnage blevet gjort mere restriktive.

Fiskeriordninger i færøsk farvand.

Et led i aftalen af 1. februar 1993 (bilag 4.2.) mellem det færøske landsstyre og den danske regering var, at

"landsstyret ville nedsætte et strukturudvalg, der (inden den 1. juli 1993) skulle komme med forslag til en nettoreduktion af kapaciteten med henblik på at gøre fiskerierhvervet til et selv bærende erhverv hvilende på det biologisk optimale fangstniveau i farvandet omkring Færøerne på markedsøkonomiske vilkår."

Det færøske strukturudvalg indstillede, at der blev etableret en ordning med individuelt omsættelige kvoter som supplement til de gældende tekniske reguleringer for at forhindre nedfiskning af bestandene, mens der ikke blev stillet konkrete forslag om reduktion af fiskeflåden.

På den baggrund og med udgangspunkt i aftalen af 12. oktober 1993 mellem det færøske landsstyre og den danske regering (bilag 4.4.) fremlagde landsstyret et forslag til lagtingslov om erhvervsmæssigt fiskeri, der blev vedtaget og ikraftsat i marts 1994. Den største nyskabelse for det færøske fiskeri var indførelsen af kvoter for de enkelte fiskefartøjer samt bestemmelser om, at fastsættelse af kvoternes størrelse skal baseres på internationale biologers vurderinger.

Under lagtingsbehandlingen af lovforslaget blev det indføjet, at kvoterne knyttes til skibene, idet der dog også indførtes fælleskvoter for nogle typer fiskeri. De vedtagne ændringer i forhold til landsstyrets forslag medfører en mindre grad af omsættelighed, ligesom ordningen med kvoter har vist sig u hensigtsmæssig, da den medfører for tidlig opfiskning af kvoten. Endvidere giver bifangstreglerne problemer for sejfiskeriet, som må standses, når kvoterne for torsk og kuller er opfisket, da disse fiskearter forekommer som bifangst ved sejfiskeriet. Dette medfører, at sejfiskeriet må ophøre, før sejkvoten er opbrugt. Der har følgelig været udbredt utilfredshed med den eksisterende kvoteordning.

Utilfredshed med kvoterne resulterede i, at landsstyret atter nedsatte et udvalg, "Reguleringsudvalget", til at se nærmere på hele fiskerireguleringsystemet, jf. nedenfor. Et resultat af forhandlingerne den 3. november 1995 (jf. bilag 4.6.) mellem regeringen og landsstyret blev, at det blev overladt til hjemmestyret selv - med udgangspunkt i målsæt-

ningen om at føre en fiskeripolitik baseret på et biologisk og økonomisk bæredygtigt fiskeri med vægt på genopbygning af fiskebestandene - at udforme det konkrete indhold i lovgrundlaget for fiskeriet.

Det af landsstyret nedsatte Reguleringsudvalg, der var nedsat med repræsentanter fra alle fiskerierorganisationer, landsstyret og Fiskerilaboratoriet, fremkom i februar 1996 med sin redegørelse om en fremtidig reguleringsordning for fiskeriet. Trods enighed i udvalget om anbefalingerne har hjemmefiskerne imidlertid efterfølgende udtrykt utilfredshed med forslagens konsekvenser for hjemmefiskerne. Udvalgets anbefalinger gik ud på at afskaffe kvotesystemet og erstatte dette med indførelse af fiskedage og fredning af bestemte områder i perioder. Fiskedagene skulle efter forslaget være frit omsættelige inden for hver enkelt fartøjsgruppe.

Landsstyret fremsatte som opfølgning herpå i foråret 1996 forslag til ændring af loven om erhvervsmæssigt fiskeri. Loven blev vedtaget i maj 1996 og trådte i kraft 1. juni 1996. Ordningen kaldes fiskedageordningen, og i denne er det - i modsætning til kvoteordningen - ikke fangsterne, der reguleres, men fangstindsatsen. Den samlede fiskerflåde opdeles i forskellige fartøjsgrupper - kyst-, line- og trawlfiskere - og hver fartøjsgruppe tildeles et samlet antal fiskedage pr. år, som fordeles ligeligt på fartøjerne i gruppen. I ordningen reguleres fangsterne af bundfisk.

Fordelingen af fiskedage på fartøjsgrupper er bestemt ved anvendelse af detaljeret fiskeristatistiske opgørelser for 10-års perioden 1985-94. For hver fiskeart beregnes fangstefektiviteten som den andel af den skønnede bestand et fartøj i en given gruppe i gennemsnit har fanget i løbet af en dag. Desuden beregnes, hvorledes fangsterne af hver enkelt art har fordelt sig på fartøjsgrupperne.

Under ordningen opdeles farvandet omkring Færøerne i henholdsvis et indre og ydre fiskedageområde. En fiskedag giver ret til fiskeri i ét døgn i det indre fiskedageområde, men kan ombyttes til tre døgn i det ydre fiskedageområde.

Allerede i løbet af efteråret 1996 opstod der diskussion i lagtinget om fordelingen og antallet af fiskedage. Denne diskussion er fortsat i 1997/98 og tager udgangspunkt i bestandsvurderingerne og de deraf afledte antal fiskedage. Biologerne kan fortsat ikke forklare tilstedeværelsen af de store mængder af torsk i færøsk farvand, hvilket naturligt bidrager til at øge presset på at få forøget antallet af fiskedage. Anbefalingen fra ICES vedrørende de betydende bundarter (torsk, sej og kuller) var på ca. 45.000 tons i 1997, men den faktiske fangst fra 1.halvår 1997 har været på godt 37.000 tons for bundarterne.

Fiskedagene er omsættelige, hvilket er ensbetydende med, at der mellem de fleste hovedgrupper af fiskefartøjer kan overføres fiskedage. I slutningen af året kan landsstyret end-

videre regulere antallet af uforbrugte fiskedage, eller efter råd fra det færøske fiskerilaboratorium inddrager eller udbyde fiskedage.

Fiskedageordningen overvåges af landsstyret, der efter afgivelse af skøn fra udvalget vedrørende fiskebestande (udvalg under landsstyret) og det færøske fiskerilaboratorium, fastsætter antallet af fiskedage. Ordningen har en række undtagelser, bl.a. kan antallet af fiskedage fordobles for kystfartøjer, hvis der fiskes med sneller.

Antallet af fiskedage blev reguleret ved lagtingslov af 19. august 1997. Det samlede antal af fiskedage er i forbindelse med reguleringen stigende, men der er dog store forskydninger mellem de forskellige typer af fiskefartøjer. Således har de store partrawlere og lineskibene fået reduceret antallet af fiskedage, mens specielt de små kuttere (under 15 brt.) har fået tildelt ca. 34 % flere fiskedage.

Fiskeriinspektion og redningstjeneste

Tilsynet med og beskyttelsen af "Fiskeriterritorium ved Færøerne", der er fastlagt ved kgl. anordning af 21. december 1976, varetages ifølge en samarbejdsaftale af 2. januar 1986 af landsstyrets Fiskerikontrollen (herunder Vagt- og Bjærgningstjeneste) og Færøernes Kommando (FRK). Tilsynet udføres i henhold til fiskerilovgivningen fra 1994 med senere ændringer.

Ved udvidelsen af det færøske fiskeriterritorium (til 200 sømil) pr. 1. januar 1977 forøgedes de områder, der skal inspiceres, fra ca. 4.500 sømil² til ca. 80.000 sømil². Med denne udvidelse og efterfølgende aftaler med andre lande om fiskerirettigheder, bl.a. med fastsættelse af kvoteordninger og nye redskabsbestemmelser, har fiskeriinspektionen skiftet karakter fra at være inspektion af grænsen til at være inspektion af områder.

Dette har medført, at inspektionen har fået til opgave at administrere en pålagt meddelelsespligt for alle fiskefartøjer og samtidig kontrollere, at alle fartøjer, som træffes på fiskeriterritoriet, har de nødvendige tilladelser og overholder de love og kundgørelser, der gælder på området. I ønsket om at styrke forholdene omkring fiskerikontrollen har landsstyret foretaget en række omstruktureringer inden for fiskerikontrollen.

Færøernes Kommando disponerer over et inspektionsskib af "Thetis" - eller "Beskytteren" klassen, med en "Lynx" helikopter. Herudover benyttes "Gulfstream (GIII)" - fly fra flyvevåbnet i fiskeri- og farvandsinspektionen.

Fiskerikontrollen har indsat inspektionsskibet "Tjaldrið" og har herudover mulighed for at opnå helikopterassistance fra det færøske luftfartsselskab Atlantic Airways. Til brug for inspektion indkøbtes i foråret 1996 skibet "Nólsoyar Páll". Det har siden vist sig, at skibet

ikke var velegnet som inspektionsskip, hvorfor fiskerikontrollen har lejet et andet skip til inspektions- og bjærgningsopgaver.

Fiskeristøtte

Indtil 1975 havde Færøerne et prissystem for indhandling af fersk fisk, der meget nøje fulgte tendenserne på verdensmarkedet. Dette system medførte ofte pludselige og store prisændringer.

I 1975 faldt verdensmarkedspriserne på fisk drastisk, hvorefter der fra fiskernes organisationer blev stillet krav om etablering af et mere stabilt system, der kunne sikre en stabil salgspris til den del af fiskerflåden, der lander fersk fisk til filéfabrikkerne på Færøerne. På den baggrund blev Råfiskefonden etableret i maj 1975.

Råfiskefondens formål blev i 1983 udvidet, idet fonden ved sin prisfastsættelse herefter blev pålagt at styre fiskeriet på en sådan måde, at fiskebestandene blev bevaret på et niveau, som ud fra et langtidsperspektiv ville give det største udbytte. Pr. 1. oktober 1990 blev Råfiskefonden nedlagt og dens tilskud afløstes af henholdsvis et pristilskud, et indførselstilskud og forarbejdningsstøtte. Af disse blev pristilskuddet den vigtigste støtteform.

I 1993 blev prisstøtten omlagt til en tidsbegrænset, investeringsstøtte til ejere af fiskefartøjer, der havde fangstlicens. Støttebeløbene blev fordelt efter type af fiskefartøj, fangstmetode, størrelse af fiskefartøjet samt alderen på fartøjet. Støttebeløbene varierede fra minimum 47.319 kr. om året til mindre fartøjer, som fisker i færøske farvande op til 1,3 mill. kr. til de største dybvandstrawlere. Støtteordningen blev fastsat for perioden 7. marts 1993 til 7. marts 1998. En række andre ordninger blev ophævet i 1994, og den samlede fiskeristøtte er faldet med knap 12 % fra 1993 til 1996.

Fra 1997/98 er direkte støtte til fiskeskibe helt bortfaldet. Der gives dog stadigvæk en række former for indirekte støtte ved fastsættelse af mindstelønninger og dagstøtte, støtte til telefonering m.v., jf. tabel 4.11.

Tabel 4.11. Fiskeristøtte fordelt på støtteordninger i 1993 - 1996 (1.000 kr.).

	1994	1995	1996	1997
Mindsteløn	27.944	26.499	19.892	15.700
Mindsteløn til hjemmefiskere ¹⁾	7.185	4.318	19.401	32.200
Mindsteindtægt	15.269	15.268	0	0

Dagstøtte	35.385	41.001	31.442	23.100
Tillæg i f.m. sygdom	6.152	7.929	8.917	9.400
Ferieløn	6.314	7.482	6.413	4.700
Arbejdsmarkedsbidrag	3.148	3.540	2.852	2.200
Udbetalt til lønninger m.v.	101.397	106.037	88.917	87.300
Investeringstilskud	63.601	58.236	59.581	57.744
Observatørtilskud	696	-	-	-
Transporttilskud	-	50	620	1.673
Importtilskud	7.738	9.519	2.591	-
Forarbejdningstilskud	-	-	-	-
Produktudvikling på filetfabrikker	1.800	1.034	858	-
I alt, inkl. løntilskud	165.694	172.740	152.567	146.717

¹⁾ Mindsteløn til hjemmefiskere vedtaget i maj 1996, se afsnittet nedenfor om fiskernes aflønning .

Kilde: Hagstova Føroya, Føroya Gjaldstova og Færøernes landsstyre.

I maj 1995 vedtoges en lagtingslov om støtte til udvikling af fiskerierhvervet på land for finansåret 1995. I henhold til loven kunne der ydes støtte til opkøb af 3.-lands fisk, krebsdyr og skaldyr til forarbejdning på Færøerne. Støtten var på maksimalt 1,25 kr. pr. kg. Endvidere gav loven mulighed for at yde støtte til produktudvikling på færøske fiskevirksomheder med op til 1/3 af projektets omkostninger. Medio maj 1996 vedtog lagtinget et lovforslag, som viderefører støtteordningerne fra 1995-loven, dog ydes ekstra støtte på 0,50 kr. pr. kg. i ét år, såfremt produktionen etableres på et sted, hvor der ikke er produktion i forvejen.

I slutningen af 1997 vedtog lagtinget en lov, der sætter begrænsninger for færøske fiskefartøjers mulighed for at afsætte fangsten uden for Færøerne. Færøske fiskefartøjer har frit lov til at afsætte op til 25 % af fangsten uden for Færøerne⁵, uden at antallet af fiskedage begrænses. Overskrides grænsen på 25 % kan antallet af fiskedage begrænses med op til 30 %. Ligeledes kan der foretages begrænsninger i tildelingen af kvoter. Loven er ikke gældende for en række fiskearter bl.a. sild, makrel og laks.

I maj 1995 blev der skabt hjemmel for landsstyret til at yde støtte til transport af fisk til de områder, hvor man har vanskeligt ved at bruge de etablerede fiskeauktioner (især Sandoy, Vágur og Nólsoy). Satserne for støtten til transport af fisk er siden justeret i opadgående retning.

⁵ Beregnet ud fra et gennemsnit af 4 måneders fangst.

Finansiering af fiskefartøjer

Nybygning og ombygning af færøske fiskefartøjer er typisk finansieret ved låneoptagelse i Færøernes Realkreditinstitut, Fiskeribanken eller Skibskreditfonden suppleret af lån fra landskassen og/eller lån med landskassegaranti. Supplerende lån, udrustningslån, driftskreditter m.v. for færøske fiskefartøjer tilvejebringes overvejende gennem færøske pengeinstitutter.

Færøernes Realkreditinstitut har siden oprettelsen i 1955 ydet 1. prioritetslån til fiskefartøjer hjemmehørende på Færøerne med op til 50 % af vurderingsværdien. Løbetiden for realkreditinstitutets lån er 10 år.

Instituttets udlånsvirksomhed finansieres - foruden af grundfondsmidler (oprindelig Marshallmidler) - ved udstedelse af 8 % - 10 årige obligationer med statsgaranti. Danmarks Nationalbank har siden 1967 opkøbt obligationerne til pari, og låneoptagelsen er således indirekte statssubsidieret.

Instituttet havde den 31. marts 1998 udestående lån med en samlet restgæld på 67,1 mill. kr. Siden ultimo 1996 er restgælden faldet med ca. 49 %. Pr. 1. juni 1998 var restgælden på ca. 62 mill.kr.

Kongeriget Danmarks Fiskeribank har siden 1959 kunnet yde lån til fiskefartøjer og fiskeindustri på Færøerne. Lån fra Fiskeribanken ydes som 15 - 20 årige 2. prioritetslån med sikkerhed (for nybygninger) inden for 55 % af fartøjets værdi. Der stilles endvidere normalt krav om en egenkapital på 15 % af projektsummen eller en tilsvarende bankgaranti.

Restgælden af færøske lån fra Fiskeribanken var ved udgangen af 1996 på i alt 15,8 mill. kr. (heraf 12,7 mill. kr. i fiskefartøjer). Sidste nyudlån til fiskefartøjer på Færøerne skete i 1993 og udgjorde 0,3 mill. kr.

Danmarks Skibskreditfond har tidligere ydet lån til færøske fiskefartøjer på vilkår svarende til de lån, der gives af Færøernes Realkreditinstitut. Men med vedtagelsen af den såkaldte "værftspakke" har Skibskreditfonden kunnet yde 14-årige indexlån på meget favorable vilkår (lav rente og maximering af indextillæg). Fonden ydede i 1992 nye udlån til Færøerne på 10,5 mill. kr., hvorefter den samlede restgæld til fonden (for skibe hjemmehørende på Færøerne) udgjorde 336,2 mill. kr. I perioden 1993 - 1997 ydede fonden ikke lån, og ultimo 1997 er restgælden 70,4 mill. kr. Også Skibskreditfondens långivning er indirekte statssubsidieret, idet Nationalbanken opkøber fondens obligationer til pari. Se i øvrigt tabel 6.2.

Uanset valg af primær finansieringskilde suppleres finansieringen i de fleste tilfælde af lån fra landskassen. Lån ydes til nybygning og ombygning af fiskefartøjer i form af støt-

telån og likviditetslån fra fonden til fornyelse af skibsflåden. Støttelån kan ydes med indtil 10 % af fartøjets værdi ved nybygning og indtil 15 % af omkostningerne ved ombygning.

I 1988 fik landsstyret bemyndigelse til at anvende op til 150 mill. kr. til lavtforrentede særlån (kriselån) til fiskefartøjer med henblik på forbedring af fartøjernes driftsmæssige grundlag.

Lagtingsloven om fornyelse af skibsflåden gav desuden landsstyret mulighed for at yde garanti for lån for andre kreditorer. Størrelsen af garantien afhang af låneformålet og af, om skibet blev bygget på færøske værfter. Som led i landsstyrets bestræbelser på at begrænse den samlede fangstkapacitet blev reglerne for garantistillelse samtidig strammet op, idet der kun blev givet 5% i garanti sammen med en sidestillet bankgaranti på andre 5%.

Endvidere er der i en række tilfælde i henhold til lagtingslov om garanti for lån til fiske-skibe og fiskerivirksomheder (kriseloven) givet landskassegaranti for lån til skibe, der var kommet i økonomiske vanskeligheder som følge af uheld eller dårlige fiskerimuligheder, men hvor der var udsigt til, at driften efter alle foreliggende oplysninger ville kunne blive rentabel. Landskassens garanti dækkede 90% af den nødvendige nye kapital, og det var en betingelse for garantien, at rederiet selv bidrog med de resterende 10%.

Som det fremgår af tabel 4.12. er landskassens långivning til fiskefartøjer faldet markant siden 1990 for helt at ophøre fra 1996.

Tabel 4.12. Landskassens långivning til fiskefartøjer i årene 1981/82-1997.

Finansår	Kurstabslån	Støttelån	Særlån - mill. kr. -	Likviditetslån	I alt
1981/82	3,6	15,7	20,0	-	39,3
1982/83	5,7	16,8	1,2	-	23,7
1983/84	2,6	18,6	-	-	21,2
1984/85	1,9	44,1	-	-	46,0
1985	1,9	43,6	-	3,1	48,6
1986	0,7	59,4	-	8,9	69,0
1987	0,5	25,4	-	10,3	36,2
1988	1,0	63,2	18,3	13,3	95,8
1989	0,2	13,3	90,4	13,5	117,4
1990	-	19,9	20,6	7,0	47,5
1991	-	4,5	5,1	10,2	19,8

1992	-	7,0	0,6	12,0	19,6
1993				13,2	13,2
1994	-	0,4	-	7,5	7,9
1995	-	0,6	-	2,7	3,3
1996	-	-	-	-	-
1997	-	-	-	-	-

Kilde: Føroya Gjaldstova.

Da indfrielsen af forfaldne lån efterhånden belastede landskassens budget med meget store beløb, begrænsede landsstyret nye garantistillelser betydeligt, og ydelsen af garantier er nu helt ophørt.

I marts 1997 blev det vedtaget at omlægge fjernfiskeflådens lån m.v. Baggrunden er, at en række af de større og også nyere trawlere er så gældstyngede, at de ville gå konkurs indenfor kort tid. Landskassens pant i disse skibe ville derved blive nødlidende, men den vedtagne låneomlægning sikrer i et vist omfang pantet, samtidig med at skibene som ønsket af landsstyret kan forblive på færøske hænder.

Loven indebærer, at der efter ansøgning gives adgang til en omlægning af støttelån, udbetalte kautioner og landskasselån til rente- og afdragsfrie tilskudslån. Derudover kan der ske gældsnedskrivning delvist mod pant. Under behandlingen blev det diskuteret, om der var behov for skibene. Det blev bl.a. anført, at kapaciteten i rejefiskeriet er for stor i forhold til de eksisterende kvoter. Udgifterne ved loven vurderes til at blive i størrelsesordenen 110 mill.kr.

I forbindelse med skibsbyggeri på færøske værfter, kan der gives op til 8 % i refusion af fragtomkostninger og importafgifter. Derudover gives ingen støtte til skibsværftindustrien.

Fiskernes aflønning

Fiskernes aflønning afhænger som udgangspunkt af fangstmængden samt af den pris, fangsten kan indbringe ved salg.

Afhængig af, om fiskeren er aflønnet efter en såkaldt nettooverenskomst eller en bruttooverenskomst, kan udviklingen i omkostningerne ligeledes få indflydelse på hyrens størrelse.

Brugen af henholdsvis brutto- og nettooverenskomster varierer alt efter, hvilken fartøjstype og fangstmetode, der er tale om. Efter bruttoprincippet aflønnes mandskabet med en

vis andel, gennemsnitlig omkring 25 - 30% af skibets indtægter opgjort som fangsternes salgsværdi med diverse pristilskud. Den resterende del tilfalder rederen, der ud af sin andel afholder omkostningerne.

De forskellige aflønningsformer medfører betydelige forskelle i mandskabslønnen mellem de forskellige skibstyper og fangstformer og samtidig til stærkt svingende indtægter. Med henblik på at afbøde virkningerne af de svingende indtægter er der ved lagtingslov fastsat regler om mindsteløn, dagstøtte og mindsteindtægt.

Mindsteløn ydes personer, som er påmønstret fiskefartøj i henhold til overenskomst mellem Føroya Reiðarafelag (Færøernes Rederiforening) og vedkommende fagforening. Såfremt sådan overenskomst ikke foreligger, er mindstelønnen betinget af, at der er mønstret efter aftale mellem vedkommende reder eller ejer af skibet og vedkommende fagforeninger. Mindstelønnen er kr. 12.725,- pr. måned eller kr. 424,17 pr. døgn, fiskeren er påmønstret.

For mandskab påmønstret fiskefartøjer bliver der udbetalt dagstøtte.

1) For trawlere på fiskeri efter ferskfisk, saltfiskeskib på linefiskeri, fryseskib på fiskeri efter sildehaj eller hellefisk m.m., fabriksrawlere på fiskeri efter blåhvilling, ringnotskib, industritrawlere, fabriksrawlere, som nedsalter eller fryser fangsten ombord, fryseskib på fiskeri efter rejer eller muslinger og skib på fiskeri efter laks ydes hver mand med den nuværende mindsteløn for hver påmønstret dag på turen det, som er forskellen mellem 8 almindelige timelønninger i overenskomsten mellem Føroya Arbejdarafelag (Færøernes Arbejderforbund) og Føroya Arbeidsgevarafelag (Færøernes Arbejdsgiverforening) og 1/30 del af månedsmindstelønnen. Dette tillæg reduceres med 45 øre for hver krone, som fangstandel, inkl. mindsteløn og mandskabsstøtte pr. dag, overstiger 1/30 af gældende måneds mindsteløn.

2) For mandskab påmønstret fiskeskibe, som ikke er omfattet af reglerne under punkt 1) og mindsteindtægt, gælder følgende regel: Hvis fangstandel, mindsteløn og mandskabsstøtte sammenlagt er mindre end 8 almindelige timelønninger i overenskomsten mellem Føroya Arbejdarafelag (Færøernes Arbejderforbund) og Føroya Arbeidsgevarafelag (Færøernes Arbejdsgiverforening) betales differencen som særligt tillæg.

Dagstøtten er kr. 189 pr. døgn, fiskeren er påmønstret fiskefartøj. Dagstøtten er et tillæg til mindstelønnen, som sammenlagt giver (mindst 424,17 + 189) kr. 613,17 pr. døgn. Det specielle ved dagstøtten er aftrapningsordningen, hvor dagstøtten reduceres med 45 øre for hver krone, som fangstandel inkl. mindsteløn og mandskabsstøtte pr. dag, overstiger 1/30 af gældende måneds mindsteløn, som er gældende for fartøjstyperne nævnt under

punkt 1. Aftrapningsordningen udregnes efter følgende formel: $\text{Dagstøttemax} - (0,45 \times (\text{fangstandel} - \text{mindsteløn})) = \text{Dagstøtte}$.

Til mandskab på fartøjer i hjemmefiskeri indenfor færøsk fiskerizone er der siden 1. juni 1996 blevet udbetalt mindsteindtægt, som udgør minimum. 8.200,00 kr./md. Mindsteindtægten nedsættes med 5 kr. for hver 10. kr. der tjenes, herunder indtægter fra fiskeandele.

For arbejdsgiverne indebærer ordningen, at den ansatte har samme disponible indkomst, uanset om lønnen er 3.817,5 kr./md. eller 12.725 kr./md. Betingelsen for at modtage mindsteindtægt er, at der er afregnet mindst 10 fangster indenfor de seneste 3 måneder, at de ansatte er omfattet af overenskomsten for hjemmefiskeri, og at fangsten bliver landet samlet. Desuden skal der mindst være landet 25 kilo pr. mand. For fiskefartøjer under 20 brt. stilles der yderligere krav til størrelsen af bemanningen.

Fiskerflådens driftsresultater

Som nævnt i de foregående afsnit har den stedfundne udbygning af den samlede fangstkapacitet og forøgelsen af fangstindsatsen ikke været ledsaget af en tilsvarende stigning i de samlede fangster omkring Færøerne. Tværtimod er fangsten pr. fangstdag faldet betydeligt fra midten af 80'erne. Af "Føroya Fiskimannafelags" årsberetning 1997 fremgår, at henholdsvis små og store trawlere, som især fisken før landing, siden 1986 har fået reduceret fangsten pr. dag pr. mand med hhv. 17 % og 53 %.

Denne udvikling vurderes at skyldes en overfiskning af navnlig bestandene af torsk og sej, hvilket ikke blot har medført en uhensigtsmæssig udnyttelse af bestandene, men samtidig i høj grad har påvirket fiskeriets rentabilitet i ugunstig retning. Sammen med stigende driftsudgifter og en større rente- og afdragsbyrde har dette resulteret i en stærk forringelse af fiskerflådens driftsresultater.

Med til vurderingen af underskuddet hører, at den betydelige offentlige støtte til fiskeriet er indregnet i driftsresultatet.

I følge Føroya Banki's årsrapport har ferskfiskeflåden haft et samlet indtjeningsbidrag på ca. 150 mill. kr i 1997. Heraf hidrører ca. 1/3 fra investeringsstøtten. I fjernfiskeflåden har fabrikstrawlerne haft en større fangst, som følge af større kvoter, og en dermed bedre indtjening. Undtaget herfor er rejefiskeflåden, som i 1997 igen havde en dårlig indtjening. Hvad angår notfiskeflåden har den i 1997 haft en rimelig indtjening.

Stort set alle dele af fiskeflåden har været tyngt af store gældsbyrder, hvilket dog har rettet sig noget op i de seneste år med gode fangster. Dette ses bl.a. af, at antallet af

tvangsauktioner for fiskefartøjer i 1992, 1993 og 1994 udgjorde henholdsvis 41, 39 og 24. I 1995 faldt antallet af tvangsauktioner over skibe til 14, for kun at udgøre 4 i 1996. I 1997 var der ingen tvangsauktioner for fiskefartøjer. Antallet af begærede tvangsauktioner er ligeledes faldet, for i 1997 at være på 2 begærede tvangsauktioner.

Fiskeindustri

Kapaciteten i den færøske konsumfiskeindustri omfattede tidligere godt 20 filéfabrikker og et antal røgerier m.v., fordelt ud over landet. Fiskeindustriens forarbejdningskapacitet var anslået til ca. 400.000 tons. Med de stærkt faldende råvaretilførsler var der tale om meget stor overkapacitet i konsumfiskeindustrien. Problemet med de faldende råvaretilførsler søges afhjulpet ved opkøb af udenlandsk fisk til forarbejdning på Færøerne samt ved øget forædling af fisken på Færøerne.

Råvaretilførslerne til fabrikkerne fra færøske skibe faldt i årene 1989 til 1993 fra ca. 109.600 tons til ca. 65.000 tons. Siden 1993 er tilførslen vokset med 52 %, hvilket dog stadig - trods fremgangen ikke er tilstrækkeligt, når forarbejdningskapaciteten tages i betragtning. Kapaciteten er dog nedbragt noget i de senere år.

Tabel 4.13. Råvaretilførslerne til de færøske filetfabrikker i 1991-1996¹⁾.

1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
- tons landet vægt -						
100.353	76.935	65.325	71.557	77.420	88.341	99.185

1) Tallene indeholder alene råvaretilførsler fra færøske skibe og fiskearterne sild, makrel og industrifisk er ikke medregnet.

Kilde: Hagtiðindi nr.3/1997 og Hagtiðindi nr.4/1997.

Finansieringsfonden af 1992, der blev etableret i medfør af aftalen af 6. oktober 1992 mellem den danske regering og det færøske landsstyre, (bilag 4.1.) fremsatte i foråret 1993 sammen med daværende to færøske banker, Føroya Banki og Sjóvinnubankin, en plan for en samlet gældssanering af fiskeindustrien og etableringen af et fiskeproduktions-selskab, der skulle virke som paraplyorganisation for de fabrikker, der ønskede at være med i ordningen. Selskabet skulle overtage de bank- og realkreditlån, der hidtil havde påhvilet de enkelte virksomheder, men med nedskrevne beløb. Fabrikker, der ønskede at fortsætte som hidtil, ville ikke blive omfattet af ordningen.

I juni 1993 stiftedes produktionsselskabet P/F Føroya Fiskavirking (FF), hvis kommercielle navn er United Seafood. 19 konsumfiskefabrikker - ud af dengang 21 fabrikker -

kom med i selskabet, heraf er fem i drift i sommeren 1998, og én fungere som lagerhal. Selskabet består af tre divisioner, en for fersk fisk, en for industrivarer og en for færdigvarer. Selskabets overordnede strategi fastlægges centralt, mens de enkelte fabrikker er organiseret som profitcentre, der ledes og administreres på stedet.

Råvaretilførslen til selskabet udgjorde i 1997 anslået 35.000 tons (i 1996 var ca. 37.000 tons), hvilket i forhold til tilførslen i 1995 er et fald på ca. 8.000 tons. Udenlandske skibe leverede 7.500 tons af landingerne i 1996, hvorfor FF således kun modtog ca. 10 pct. af de samlede færøske skibes fangster i 1996. Andelen for 1997 ser foreløbig ud til at blive mindre.

Af FF's årsberetning fremgår, at den fortsatte hårde internationale konkurrence om råvarerne har afspejlet sig i priserne således, at den gennemsnitlige købspris er steget med 15 øre/kg, mens salgsprisen for forarbejdede fisk gennemsnitligt faldt med 21 øre/kg. Alt andet lige påfører dette ændrede prisspænd FF et tab på godt 13 mill.kr. i 1996, hvilket kan holdes op mod det samlede resultat på den ordinære drift, nemlig - 27 mill. kr. Der forelå ved redaktionens slutning endnu ikke opgørelser for 1997.

Selskabet måtte i efteråret 1996 gå i betalingsstandsning. Den 22. december 1996 blev der indgået en aftale med Erhvervsudvklingsfonden og Føroya Banki, som indebar et indskud fra fonden på 60 mill. kr., mens banken påtog sig finansiering på driftssiden for et tilsvarende beløb. Som et led i aftalen skal 11 af de 12 lukkede virksomheder sælges, og de tilbageværende 8 virksomheder drives videre under ledelse af United Seafood (FF).

Ud over de nævnte fabrikker i Føroya Fiskavirking produceres der bl.a. på Kósavirkioð i Klaksvík og en række mindre virksomheder.

Eksportorganisationen Føroya Fiskasøla/Faroe Seafood blev i forbindelse med rekonstruktionen af fiskeindustrien oprettet som et selvstændigt aktieselskab. I forsommeren 1995 gik selskabet i betalingsstandsning. Det britiske datterselskab i Grimbsby blev solgt, mens de øvrige dele af Faroe Seafood nu er blevet genoprettet i et nyt selskab, Faroe Seafood Prime, som har fået tilført ny kapital, 50 mill. kr. fra Færøernes Erhvervsudvklingsinstitut, der ejer hele aktiekapitalen i selskabet og 50 mill. kr. i lån fra Føroya Banki.

Føroya Fiskavirking og Faroe Seafood Prime indgik i august 1995 aftale om markedsføring og salg af Fiskavirkings produkter.

Føroya Seafood Prime solgte i 1996 fiskeprodukter for godt 780 mill.kr. Af selskabets samlede salg i EU aftog Danmark ca. 81 % i 1996. Det samlede salg hos Faroe Seafood Prime steg med over 100 % fra 1995 til 1996.

Siden afhændelsen af det britiske datterselskab, jf. overfor, har Faroe Seafood Prime oprettet datterselskaber i Danmark, Storbritannien og Frankrig. Selskabet havde i 1996 et regnskabsresultat på godt en 1/2 mill.kr. i overskud.

Fiskeopdræt

Etablering og drift af havbrugsanlæg og smoltanlæg kræver tilladelse fra Færøernes landsstyre.

Det færøske havbrugserhverv er en forholdsvis ny erhvervsgren, som siden slutningen af 70'erne og navnlig gennem 80'erne var i kraftig udvikling. I 1988 blev der produceret i 63 anlæg. Fra slutningen af 80'erne har opdrætserhvervet været i alvorlig krise på grund af stærkt faldende markedspriser kombineret med en række svære sygdomsproblemer. Dette resulterede i en række konkurser, således at der i 1994 alene var mellem 17 - 20 anlæg i drift. Disse anlæg producerer omtrent samme mængde som de 63 anlæg fra 1988.

Som følge af, at man nu er kommet ned på et rimeligt niveau i antal af opdrætsanlæg, har man fået mulighed for at finde et system med braklægning af opdrætslokaliteter med henblik på at skåne miljøet og samtidig give miljøet en mulighed for at regenerere.

Produktionen af laks og ørred har en lang produktionstid. Dette illustreres i tabel 4.14., hvor rogn, der blev gydet i november 1987, blev udsat som smolt i 1989 og først eksporteret i 1991.

Tabel 4.14. Produktionscyklus for fiskeopdræt.

Rogn gydet nov. i årene	Smolt udsat i årene	Smolt udsat i mill.	Eksport i årene	Tons	Mill.
1987	1989	5,1	1991	ca. 16.134	ca. 545
1988	1990	6,6	1992	ca. 16.298	ca. 580
1989	1991	8,0	1992/93	ca. 14.000	ca. 530
1991	1992	(5,0)	1993/94	ca. 10.000	ca. 380

Kilde: Færøernes landsstyre.

Der blev i 1996 udsat i alt ca. 7,3 mill. smolt produceret i 16 anlæg. Herudover blev der udsat 0,3 mill. sømodne ørreder. I 1997 blev der udsat 8.650 mill. smolt produceret på 26 anlæg. Produktionen fordeler sig på 24 licenser til havopdræt, og på 17 virksomheder.

På grund af den lange produktionscyklus (ca. 4 år) stilles der store krav til likvid kapital. Dette finansieringsbehov er i overvejende omfang blevet tilgodeset gennem lån- og kreditgivning fra færøske pengeinstitutter og udlånsfonde og nu også foderfirmaer. De færø-

ske havbrug har i modsætning til fiskerierhvervet ikke tidligere været subsidieret fra det offentlige.

Fra 1993 til 1997 blev der dog givet investeringsstøtte til fiskeopdræt, således at havbrugsopdrætterne fik et tilskud til køb af smolt på ca. 5 kr. pr. stk., hvilket svarer til i alt 25 mill. kr. I årene 1996/97 blev der ydet henholdsvis 10 mill. kr. og 9 mill. kr. i investeringsstøtte. For smoltproducenterne er der samtidig fastsat en maksimumspris på 11 kr. pr. smolt.

Tilskuddet ydes alene til opdrættere, hvor drift og finansiering er i orden. Det er en betingelse for støtte, at smolten er vaccineret. Der kan maksimalt ydes støtte til 5 mill. smolt pr. år.

Tabel 4.15. Eksport af laks og ørred 1990 - 1997.

År	Tons	Mill. kr.
1990	11.500	437
1991	16.134	548
1992	16.348	581
1993	15.957	474
1994	12.380	363
1995 ¹⁾	8.601	172
1996	14.389	384
1997	21.090	483

Anm.: Opgørelsen fra 1997 er beregnet som et vægtet gennemsnit på baggrund af opgørelser for årets første 10 måneder.

1) Faldet i mængden af eksporteret laks og ørred i 1995 skyldes, at der blev udsat mindre smolt og at slagtning blev udskudt på grund af lave priser.

Kilde: Hagtöindi nr. 4/1996 & 4/1997.

Væksten i havbrugserhvervet har været ganske betydelig fra slutningen af 80'erne til 1992. Fra en produktion i 1986 på knap 2.500 tons, nåede produktionen i 1992 op på 16.500 tons. Fra 1993 til 1995 er produktionen faldet væsentligt, for igen at stige ganske betydeligt i 1996 og 97. Produktionen nåede således op på henholdsvis 14.389 tons og 21.090 tons. Faldet i eksportindtægter fra 1992 til 1993 modsvares ikke i et tilsvarende mængdemæssigt fald. De faldende eksportindtægter er bl.a. et resultat af en faldende markedspris og en lavere slagtevægt end tidligere. Om årsagen til faldet i eksporten fra 1994 til 1995 henvises til noten i ovenstående tabel. Det anslås, at den samlede eksport af laks i 1997 blev på mellem 20 - 21.000 tons, hvilket er rekord.

For såvel laks som ørred gælder, at prisen pr. kg. forarbejdet fisk er faldet jævnt gennem 1990'erne. I 1990 var denne (laks) 34 kr./kg mod ca. 26 kr./kg, i 1996. Var prisniveauet som i 1990, ville eksportindtægten fra laksen have været ca. 105 mill. kr. større i 1996, svarende til en forhøjelse med ca. 27 %. Laksen udgør 91 % af den samlede fiskeriopdrættseksport i 1997.

Tabel 4.16. Færøernes eksport 1993 - 1997 i mill. kr.

	1993	1994	1995	1996	1997
Fiskerierhvervet	1.567	1.640	1.801	1.993	2.013
Fiskeopdræt (laks og ørred)	474	363	173	384	483
Andre varer, herunder uldvarer og fiskeredskaber	12	23	18	19	15
I alt ekskl. skibe	2.053	1.026	1.992	2.396	2.511

Anm.: Opgørelsen fra 1997 er beregnet som et vægtet gennemsnit på baggrund af opgørelser for årets første 10 måneder.

Kilde: Hagtiðindi nr. 4/1995 & 4/1997.

I 1998 har der i et enkelt tilfælde været konstateret algeangreb på en laksebestand, hvilket er ensbetydende med at besætningen ødelægges.

Fangst i øvrigt

Fangst af søfugle har i dag kun en marginal erhvervsmæssig betydning for enkelte bygdesamfund. På grund af tilbagegangen i bestandene af visse arter (lomvier, søpapegøjer m.v.), er der ved lov fastsat stærke begrænsninger for fangsten af de pågældende arter.

Derimod har fangsten af grindehvaler og andre småhvaler en vis økonomisk betydning.

Grindefangsten er i nyere tid blevet udsat for stærk kritik af forskellige miljøorganisationer, der har anført, dels at bestanden trues af færingeres hvalfangst, dels at de anvendte jagtmetoder er præget af brutalitet. Denne kritik, der fra tid til anden har medført problemer for de færøske eksporterhverv, er imidlertid præget af manglende kendskab til de faktiske forhold. Grindehvalen har gennem år været genstand for særdeles grundige videnskabelige undersøgelser, og det er ved disse fastslået, at den nordatlantiske bestand udgør ca. 800.000 hvaler. Det er ud af denne bestand, den færøske grindefangst tages.

Den færøske grindestatistik er formentlig verdens ældste jagtstatistik, der kan føres tilbage til i al fald år 1584 og er ubrudt siden 1709. Den viser, at jagttrykket ligger betydeligt under det af den internationale hvalfangstkommission (IWC) krævede maksimale jagttryk på 2%, idet det færøske jagttryk udgør i gennemsnit 0,1% med en variation fra 0,0 til 0,6%. Det må således herved være dokumenteret, at den færøske grindefangst på ingen måde truer bestanden, men er en marin ressource, Færøerne kan høste af uden at true arten.

For så vidt angår selve fangsten er metoderne og redskaberne nu udviklet således, at både fangst og den efterfølgende slagting ikke påfører hvalerne unødige lidelser næppe større end hvad der dagligt foregår på et almindeligt slagteri. Fangsten foregår efter gammel skik ved, at flokke af grindehvaler - ofte adskillige hundrede - der observeres i farvandene tæt ved øerne, med småbåde drives ind mod stranden hvor de aflives. Kød og spæk fordeles efter traditionelle fordelingsregler blandt deltagerne og andre indbyggere i området og går således kun rent undtagelsesvis ud i nogen omsætning.

Grindekødet var i tidligere tid af helt afgørende betydning for befolkningens proteinforsyning. Det gælder fortsat i dag, at grindekødet som en gratis ressource dækker gennemsnitligt en fjerdedel af kødforsyningen, hvorfor det fortsat er af stor betydning i et område, der som det færøske aldrig kan blive storproducent af grønsager. Fordelingen af fangsten følger ganske bestemte retningslinier, der indeholder tydelige elementer af et socialt forsørgelsessystem.

Den økonomiske værdi af grindefangsten kan vanskeligt opgøres, men det samlede udbytte af kød og spæk er anslået til at være 1 1/2 - 2 gange større end vægtudbyttet af fåre- og lammekød.

Offentligt tilsyn

Tilsynsopgaverne på fiskeindustriområdet er med hjemmel i levnedsmiddeloven henlagt til Heilsufrøðiliga Starvsstova (Miljø- og Levnedsmiddelstyrelsen). Opgaverne omfatter bl.a. autorisation af fiskefartøjer og fiskeindustriens virksomheder samt tilsyn med den hygiejniske standard sammesteds. Desuden føres tilsynet med transport, mærkning m.v. i henhold til konkrete bekendtgørelser. Heilsufrøðiliga Starvsstova er af EU-kommissionen godkendt som kompetent myndighed til at føre tilsyn med og godkende de virksomheder indenfor fiskeindustrien, der producerer varer beregnet på eksport til EU-landene.

De forskellige afdelinger på Heilsufrøðiliga Starvsstova deltager i en del forsknings- og udviklingsprojekter, herunder også indenfor fiskeriområdet.

Inden for fiskeopdrætsområdet er det Heilsufrøðdiligá Starvstova, der fører tilsyn med karantænebetingelser, og landsdyrlægeinstitutionen der varetager tilsynet med medicinering og visse undersøgelsesmæssige opgaver.

4.4. Landbrug

Landbruget var indtil slutningen af sidste århundrede Færøernes hovederhverv, men den økonomiske og erhvervmæssige udvikling i landet har medført, at landbruget i dag kun bidrager med omkring 1 % af Færøernes samlede bruttofaktorindkomst.

Produktionen af landbrugsvarer

I de senere år er der - bl.a. ud fra ønsket om en større selvforsyningsgrad - blevet ydet offentlig støtte til investeringer i landbruget og tilskud til visse af erhvervets produkter. Blandt andet ydes der tilskud til opdyrkning af ny landbrugsjord og til forbedring af bestående marker og veje.

Mælkeproduktionen har været stigende og dækker nu hele forbruget af konsummælk. Siden 1986 er den indvejede mælk steget fra 4.531 ton til 6.372 ton i 1997. Også produktiviteten i mælkeproduktionen er steget, idet udbyttet pr. ko er forøget betydeligt de seneste 20 år. For at kontrollere mælkeproduktionen indførte man fra den 1. januar 1994 kvoter på mælkeproduktionen. I 1997 var der ca. 1.127 køer på de færøske gårde, hvor besætningsstørrelsen sjældent overstiger 28. Der er i 1997 ca. 75 kvægbrug på Færøerne.

Det samlede fårehold er på ca. 70.000 stk. Produktionen af fårekød er ca. 500 tons årligt, hvilket svarer til ca. 40 % af det samlede forbrug. Den årlige produktion af oksekød er på ca. 100 tons. Svineproduktionen ophørte i 1993, men der er p.t. overvejelser om atter at starte en produktion op. Den overvejende del af kødforbruget må således importeres.

Der findes en mindre produktion af kartofler, andre gartneriprodukter, samt af æg, men hovedparten af disse landbrugsprodukter må ligeledes importeres.

Landbrugsinvesteringer finansieres i stort omfang af Jordfonden (Føroya Jarðarráð). Jordfondens samlede udlån pr. 31. december 1997 var på ca. 157 mill. kr.

Offentlig støtte

Landbruget på Færøerne er i de senere år blevet støttet kraftigt gennem offentlige tilskud. Der blev således budgetteret med udbetaling af 18 mill.kr. i støtte til landbruget på fi-

nansloven for Færøerne for 1998. Til sammenligning er de samlede lønudbetalinger til landbruget på ca. 4 mill.kr. i 1997.

Støtten gives dels via investeringer gennem Jordbrugsfonden (0,45 mill.kr.), dels til skovpleje og almen forskning og rådgivning (samlet 3,5 mill.kr.) og dels via direkte støtte (14,1 mill.kr.).

Der gives bl.a. støtte til produktion af oksekød, stråfoder, fårekød, vikarordninger for landmænd og ikke mindst til mælkeproduktion. I 1996 blev der givet støtte for 8,5 mill.kr. til mælkeproduktion, hvilket var ca. halvdelen af det samlede tilskud. Der gives endvidere refusion af moms på mælk til mælkeproducenterne, hvilket omregnet giver et indirekte tilskud på ca. 6 mill.kr. årligt.

Der findes for tiden ca. 80 mælkeproducenter på Færøerne.

Der er ved lagtingslov fra august 1997 med senere ændringer, iværksat en låneordning til opstart og renovering/modernisering af landbrug på Færøerne. Det er industrifonden (Føroya Idnaðargrunni) som administrerer ordningen, som kan ude støtte i form af lån med op til 0,5 mill.kr.

Offentlig tilsyn m.v.

Landsdyrlægen, der er rådgiver for landsstyret og andre myndigheder med hensyn til veterinære spørgsmål, fører tilsyn med overholdelsen af gældende veterinære bestemmelser og iværksætter forholdsregler med henblik på forebyggelse og bekæmpelse af sygdomme hos husdyr.

Inden for miljø- og levnedsmiddelområdet er landsstyrets kompetence henlagt til Heilsufrøðiliga Starvsstova (miljø- og levnedsmiddelstyrelsen.)

Med hjemmel i levnedsmiddeloven og bekendtgørelser herunder fører institutionen tilsyn med og godkender de fødevarerproducerende virksomheder både med henblik på hjemmemarkedet og på eksport bl.a. til EU, samt udøver importkontrol af fødevarer. Desuden føres der tilsyn med og godkendes forretninger, restauranter og andet, hvor der opbevares og forhandles levnedsmidler til konsum.

Heilsufrøðiliga Starvsstova er den overordnede tilsynsførende myndighed i henhold til miljøbeskyttelsesloven og varetager godkendelsesopgaverne i relation hertil.

Institutionen omfatter et veludstyret kemisk og mikrobiologisk laboratorium. Det kemiske laboratorium er akkrediteret af DANAK iht. EN45000. Ud over opgaverne fra tilsynsaf-

delingerne får laboratorierne prøver ind fra virksomheder og private kunder. Laboratorierne deltager sammen med de øvrige afdelinger i en del forsknings- og udviklingsprojekter inden for miljø- og levnedsmiddelområdet.

4.5. Håndværk, Industri, Bygge- og Anlægsvirksomhed

De industrielle forudsætninger

Størstedelen af den færøske industri har direkte tilknytning til fiskerierhvervet. Dette gælder i første række den egentlige fiskeindustri - d.v.s. filétfabrikker, røgerier og virksomheder til forarbejdning af industrifisk. Denne del af industrien er nærmere omtalt i afsnit 4.3.

Foruden den egentlige fiskeindustri er der på Færøerne opbygget et antal håndværks- og industrivirksomheder, der producerer udstyr m.v. til fiskefartøjer og den egentlige fiskeindustri. Til denne gruppe hører bl.a. skibsværfter og virksomheder, der producerer fiskeredskaber samt maskiner og udstyr til filétfabrikker. I de seneste år er der på Færøerne etableret virksomheder, som satses på eksport af systemløsninger på fiskeområdet - bl.a. til lande i den tredje verden.

Fraværet af et betydeligt hjemmemarked, store transportomkostninger for råvarer og færdigvarer og et i international sammenhæng højt omkostningsniveau har hidtil hindret Færøerne i at etablere eksportorienterede industrier uden for den egentlige fiskeindustri og dennes forsyningsvirksomheder.

Landsstyret støtter udviklingen af småindustri og håndværk, der er baseret på salg til hjemmemarkedet. Indtil den 1. januar 1993 var den færøske hjemmemarkedsindustri i vid udstrækning baseret på toldbeskyttelse (fuld told på importerede færdigvarer og toldfritagelse/lempelse for importerede råvarer og halvfabrikata) og andre former for tilskud (herunder rentesubsidier) fra det offentlige.

I forbindelse med EU-handelsaftalen fra februar 1992 forpligtede Færøerne sig til - fra den 1. januar 1993 - at fjerne beskyttelsestolden. I den åbne konkurrencesituation fik mange virksomheder svært ved at klare sig. På denne side af den økonomiske krise ser det dog atter ud til, at der er fremgang i industrien, og tilbagegangen i beskæftigelsen er vendt til en fremgang.

Virksomheder og lønudbetalinger

Lønudbetalingerne inden for håndværk, industri samt bygge- og anlægssektoren fremgår af tabel 4.17.

Tabel 4.17. Lønudbetalinger inden for industri, håndværk samt bygge- og anlæg i 1989, 1994 - 1997.

	Lønudbetalinger				
	- mill. kr. -				
	1989	1994	1995	1996	1997
Fiskeindustri	401	230	231	255	240
Skibsværfter og værksteder	97	58	74	82	82
Industriproduktionen i øvrigt	170	87	94	106	114
Bygge- og anlæg	379	102	100	112	151
Energiforsyning	48	34	35	37	37
I alt	1.095	511	534	592	624

Kilde: Hagtdøndi nr. 4/1996 & Hagtdøndi nr. 4/1997.

Opgørelsen viser, at fiskeindustrien trods tidligere kraftig tilbagegang i lønudbetalingerne fortsat er den største af de nævnte erhvervsgræne med knap 38 % af gruppens samlede lønudbetalinger i 1997. Fra 1996 til 1997 ses den generelle stigning at gøre sig gældende inden for specielt bygge- og anlægssektoren. For fiskeindustrien er der tale om en tilbagegang i lønudbetalingerne, hvilket bl.a. skyldes lukninger af enkelte konsumfiskefabrikker. Skibsværfterne har på det seneste formået at vinde enkelte udenlandske ordrer, hvilket har været medvirkende til at holde niveauet i lønudbetalingerne.

Bygge- og anlægsaktiviteten

Aktiviteten i bygge- og anlægssektoren steg kraftigt i 80'erne. Det høje aktivitetsniveau dækkede over stigninger i boligbyggeriet og - især - over omfattende offentlige investeringer i tunneler, veje, havne og institutioner. Væksten i de offentlige investeringer var særlig markant fra 1987 til 1988.

Siden 1989 har der kunnet konstateres et faldende aktivitetsniveau i bygge- og anlægssektoren både som følge af et kraftigt fald i de offentlige investeringer og på grund af en voldsom indskrænkning i de private investeringer.

Antallet af færdiggjorte boliger toppede i 1988 med 410, jf. tabel 4.18. Siden er aktivitetsniveauet faldet både i Tórshavn-området og det øvrige land. Boligbyggeriet må fortsat forventes at blive meget behersket, selv om der i 1997 er en stigning i lønudbetalingerne indenfor bygge- og anlægssektoren på 35 %.

Antallet af færdiggørelser kan dog næppe tages som noget - fuldt ud - dækkende udtryk for byggeaktiviteten i det enkelte år. De seneste oplysninger om antal færdigbyggede boliger er fra 1993.

Ifølge boliglånepens (Húsálánsgrunnurin) årsrapport fra 1996, var der på daværende tidspunkt ca. 50 boliger under opførelse, heraf blev ca. 20 færdiggjort i 1996.

Tabel 4.18. Boligbyggeri 1986 - 1993.¹⁾

Antal færdige boliger:	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Tórshavn	121	97	150	130	177	122	118	23
Øvrige land	171	201	260	210	142	129	105	18
I alt	292	298	410	340	319	251	223	41

¹⁾ Huse indtil 150 m².

Kilde: Sparekasserne og Boliglånepens.

Finansiering af industri, håndværk m.v.

Før den nye bank- og sparekasselovgivning blev ikraftsat - henholdsvis den 1. juli 1993 for bankernes vedkommende og den 1. januar 1994 for sparekassernes vedkommende - var det hovedsageligt de daværende to banker - Føroya Banki og Sjóvinnubankin - der finansierede erhvervslivet. De 3 færøske sparekasser havde indtil januar 1994 især ydet bygge- og prioritetslån, men har nu på lige fod med bankerne mulighed for at yde lån til erhvervslivet. Denne mulighed er dog indtil videre kun udnyttet i beskedent omfang.

Industriens og håndværkets faste investeringer (i bygninger og maskiner m.v.) finansieredes tidligere ved låneoptagelse i de to færøske udlånsfonde (Færøernes Industrifond og Industriens Udviklingsfond) og - i de senere år - ved låneoptagelse i danske kreditfor- eninger, jf. nedenfor under afsnit 4.7.

Herudover yder landsstyret i vist omfang direkte lån til finansiering af småindustrier - især i udkantsområderne. Endelig har landsstyret i vid udstrækning ydet garanti for lån til erhvervslivet.

Loven om erhvervsfremme, der giver mulighed for ved lån, tilskud eller kapitalindskud til projekter at fremme den erhvervsmæssige udvikling på Færøerne, har været i kraft på Færøerne siden 1993.

Fiskeindustrien på Færøerne har desuden adgang til at finansiere en del af anlægsudgifterne ved lån i Danmarks Fiskeribank. Finansieringsmulighederne for fiskefartøjer er nærmere beskrevet i afsnit 4.3.

Færøerne udgør en del af det danske valutaområde, og erhvervslivet har derfor mulighed for at opnå finansiering på det danske penge- og kapitalmarked på normale markedsbetingelser. Blandt andet yder danske kreditforeninger realkreditlån til industri- og serviceerhvervsbygninger på Færøerne, dog skal hvert enkelt lån godkendes af Færøernes landsstyre.

Som "valutaindlændinge" hjemmehørende på Færøerne kan færøske virksomheder optage kommercielle lån og kreditter (bl.a. til finansiering af import og eksport) samt finansielle lån i udlandet i overensstemmelse med de til enhver tid gældende valutabestemmelser. De på Færøerne ikraftsatte valutabestemmelser er - med visse modifikationer - de i Danmark gældende valutaregler, idet de seneste liberaliseringer på valutaområdet dog ikke er ikraftsat på Færøerne endnu.

I maj 1994 vedtoges lagtingsloven om en garantifond, der har til formål at støtte nye aktiviteter og produktioner i industrien. Færøernes landsstyre, der administrerer fonden, kan (ved simpel kaution) stille garanti for nye lån, som ydes af finansieringsvirksomheder og pengeinstitutter, se nedenfor under afsnit 4.7.

Som resultat af forhandlingerne mellem regeringen og landsstyret den 17. november 1994 (bilag 4.5.) blev det aftalt, at oprette Færøernes Erhvervsudviklingsinstitut. Institutet, der blev oprettet i umiddelbar forlængelse af forhandlingerne, har til formål på markedsøkonomiske vilkår, at investere dels i nye eller udvidede erhvervsaktiviteter i virksomheder og projekter, dels i virksomheder, som har gennemgået en væsentlig omstrukturering eller gældsomlægning. Det er en betingelse, at der ydes lån fra et eller flere pengeinstitutter af samme størrelsesorden, eller at andre investorer indskyder egenkapital eller ansvarlig kapital af tilsvarende størrelsesorden.

Institutets grundkapital er 2 mill. kr., der er indskudt med 1 mill. kr. fra henholdsvis dansk og færøsk side. Endvidere har statskassen og landskassen hver ydet instituttet 99

mill. kr. i lån. Lånene er rente- og afdragsfrie i 10 år. Erhvervsudviklingsinstituttet deltog i sommeren 1995 i oprettelsen af eksportselskabet Faroe Seafood Prime, der har videreført aktiviteterne i Faroe Seafood, der gik i betalingsstandsning i 1995. Instituttet tegnede den nye aktiekapital på 50 mill. kr., mens Føroya Banki ydede lån på 50 mill. kr. Instituttet indskød 60 mill.kr. i Føroya Fiskavirking i starten af 1997 for at sikre den videre drift af virksomheden.

Til yderligere støtte for erhvervslivet er der ved lagtingslov i begyndelsen af 1995 gennemført en tilskudsordning til nye erhverv. Ifølge loven træffes afgørelsen om, hvilke erhverv, der falder ind under ordningen af et sagkyndigt nævn. Ifølge ordningen tilbagebetales i perioden 1.4.1995 til 30.6.1999 en vis procentdel af lønudbetalingerne, som den tilskudsberettigede virksomhed har anvist til beskatning. Tilskuddet var i 1995 og første halvår af 1996 30 %, men falder, i løbet af den årrække ordningen løber, til 5 % ved ordningens ophør i 1999.

Landets Udviklingskontor

Færøernes landsstyre har i 1987 etableret et Landets Udviklingskontor (Menningarstova Landsins) og et dertil knyttet Udviklingsråd. Kontorets direktør ansættes af og refererer direkte til landsstyret. Udviklingskontoret har til formål at medvirke til at udvikle industri, håndværk og servicevirksomhed - og i den forbindelse yde rådgivning inden for teknologi, økonomi og eksport m.v.

Som led i sin virksomhed afgiver udviklingskontoret udtalelser i forbindelse med landsstyrets behandling af ansøgninger om lån, tilskud eller garantier fra erhvervsvirksomheder.

Udviklingskontoret administrerer endvidere den færøske del af Vestnordensamarbejdet, der har til formål af styrke erhvervsudviklingen i, og samarbejdet mellem Island, Grønland og Færøerne.

Udvinding af olie

I de seneste år er der konstateret en række olieforekomster i de færøske farvande. Foreløbig er indsatsen for udvinding af olie rettet mod forundersøgelser (undersøgelser af den seismologiske struktur) og oprettelse af en offentlig administration. Endvidere har en række indenlandske (færøske) og udenlandske selskaber fundet sammen i oprettelse af fælles selskaber, der p.t. undersøger mulighederne for udvindelse af olie. Selskaberne har indtil videre søgt om koncessioner til forundersøgelser på forskellige områder.

I forbindelse med konstitueringen af det nyligt valgte landsstyre i maj 1998, blev der oprettet et olieministerium på Færøerne.

Lagtinget har i marts 1998 vedtaget en kulbrintelov, der som væsentligste formål har at sikre, at det i forbindelse med olieindustri i de færøske farvande, sikres at al transport til og fra boreplatforme m.m. foregår via Færøerne.

Prognosen for udvinding af olie på Færøerne anslås til at blive i ca. år 2005, hvis ellers forundersøgelserne tegner lovende. Der arbejdes på, at udpege egentlige efterforskningsområder i løbet af 1999. Udgifterne til de seismologiske undersøgelser afholdes af de private selskaber der har fået koncession for det pågældende område.

En stor del af olieforekomsterne ved Færøerne ligger meget tæt på territorialgrænsen til Storbritannien, og der udestår forhandlinger med briterne om den endelige fastlæggelse af grænsen, hvilket kan have betydning for den samlede mængde af olie i færøske farvande.

4.6. Handel, Service og Transport

Handel og service⁶

Færøernes forsyning med investeringsgoder og forbrugsvare er i overvejende grad baseret på import. Hovedparten af importen kommer - når der bortses fra skibe - fra Danmark eller importeres via en dansk mellemhandler.

Afsætningen på det færøske marked foregår typisk, når det gælder kapitalvarer og varige forbrugsgoder, via agent/eneforhandler, mens forbrugsvare ofte afsættes via grossister, der i mange tilfælde har eneret på forhandlingen af de varer, de sælger.

Udviklingen i distributionsmønstret følger i øvrigt - med nogen forsinkelse - tendensen i de øvrige nordiske lande. Enhederne inden for engros- og detailedet bliver stadig større, og som helhed er der en tendens til, at en stigende del af vareomsætningen kanaliseres uden om engrosleddet.

I februar 1992 blev der vedtaget en ny spirituslovgivning. Den meget forældede og uadministrerbare lovgivning fra 1928 blev hermed afløst af en lov, der indfører en monopolhandel for vin og spiritus med et antal forhandlingssteder ud over landet. Aldersgrænsen

⁶ Udviklingen inden for den del af servicesektoren, der udgøres af pengeinstitutter o.lign., er nærmere behandlet i afsnit 4.7.

for adgang til at købe spiritus er nedsat fra 20 til 18 år, og rationeringsordningen er helt ophørt.

Transport m.v.

Godstransporten mellem Færøerne og omverden foregår hovedsagelig ad søvejen. To færøske rederier besejler fragtruter til udlandet året rundt. Beflyvningen af Færøerne varetages af MAERSK AIR, ICELAND AIR samt - fra marts 1988 - af det færøske selskab ATLANTIC AIRWAYS.

Passagerbefordring pr. skib foregår i sommerperioden og udføres dels af passagerskibe i rutetrafik (Smyril-line) og dels med særlige passagerskibe (krydstogter). Antallet af udenlandske passagerskibe, der har lagt til ved Færøerne, har været stigende siden 1994, således 17 i 1994, 19 i 1995, 24 i 1996 og 20 i 1997. I øvrigt henvises til afsnit 8.4.

Turisme

I de seneste år er turismen på Færøerne steget betydeligt, således har det samlede antal overnatninger været stigende. I 1997 var der godt 70.000 overnatninger mod godt 52.000 overnatninger i 1993, hvilket er en stigning på knap 35 %.

Langt hovedparten af de besøgende på Færøerne kommer fra Danmark. I 1996 udgjorde danske besøgende således ca. 42 %.

Langt de fleste af de besøgende ankom med fly. Af de godt 70.000 besøgende i 1997 ankom godt 57.000 med fly (se tabel 8.6). Dette er en stigning på ca. 12.000 fra 1992.

I 1997 ankom ca. 13.000 med skib, hvilket er et fald på ca. 4.000 personer.

Hertil skal lægges et årligt antal besøgende krydstogtskibe. Antallet heraf svinger mellem 15 og 25 skibe årligt.

Medvirkende til den stigende turisme er dels en indsats fra det færøske turistkontor, dels den megen omtale af færøske forhold i specielt de danske medier.

I forbindelse med det stigende antal turister arrangeres der om sommeren et stort antal udflugtsmuligheder o.lign.

Virksomheder og lønudbetalinger

Erhvervsområderne handel, service og transport havde i 80'erne en relativt stærkere vækst end de traditionelle primære og sekundære erhverv (d.v.s. fiskeri, håndværk og industri), og erhvervene bidrog derfor med en stadig større andel af den samlede værditilvækst i det færøske samfund. Denne tendens er fortsat op gennem 90'erne.

Som det fremgår af tabel 4.19, er lønudbetalingerne inden for næsten alle sektorer steget fra 1996 til 1997. Stigningen er størst inden for offentlige ydelser samt handel og reparation.

Tabel 4.19. Lønudbetalinger ¹⁾ inden for handel, service og transport 1994 - 1997.

	- mill. kr. -			
	1994	1995	1996	1997
Handel og reparation	300	310	335	360
Finansiering og forsikring	204	193	189	203
Erhvervsservice	70	78	85	101
Husholdningsservice	18	20	21	21
Søtransport	121	129	136	134
Hoteller/restauranter	23	25	30	34
Transport i øvrigt	43	46	54	59
Post og telegraf	100	100	105	111
Off. adm. v.m.	511	509	548	584
Undervisning	198	203	210	216
Sundheds- og Socialforvaltning	406	413	435	461
Foreninger, kultur	55	58	60	67
I alt	2.049	2.084	2.208	2.351

¹⁾ Lønudbetalingerne omfatter udbetalte A-indtægter. Fratrullet er arbejdsløshedsforsikring og offentlige ydelser som sociale pensioner, dagpenge og forskellige støtteydelse.

Kilde: Hagtidsindi nr. 4/1997.

4.7. Finansieringsvirksomhed

Penge- og valutaforhold

Penge- og valutaforhold er fællesanliggender. Området reguleres af retsforskrifter fastsat af rigsmyndighederne - herunder Danmarks Nationalbank.

Ifølge loven fra 1949 om pengesedler m.v. på Færøerne har Færøerne egne pengesedler. Sedlerne, der er det lovlige betalingsmiddel på Færøerne, fremstilles af Danmarks Nationalbank med pålydende værdi 1.000 kr., 500 kr., 100 kr. og 50 kr.

Det færøske pengevesen henhørte tidligere under Statsministeriet, men blev i forbindelse med regeringsdannelsen i marts 1998 overflyttet til Økonomiministeriets ressortområde. Den stedlige bestyrelse af pengevesenet varetages af Rigsombudsmanden i samarbejde med Færøernes landsstyre. Færøerne modtager en andel af Danmarks Nationalbanks overskud, svarende til den færøske seddelcirkulations andel af den samlede seddelcirkulation i riget.

Færøernes andel af Nationalbankens overskud i 1997 var på knap 24 mill.kr. Seddelcirkulationen, der ultimo 1991 var 193 mill.kr., steg ultimo 1993 til godt 238 mill., for i 1996 at udgøre godt 252 mill.kr. Seddelcirkulationen blev ultimo 1997 opgjort til godt 261 mill.kr.

Danske pengesedler kan anvendes på Færøerne, og som skillemønt anvendes den i Danmark anvendte skillemønt.

Færøerne udgør en del af det danske valutaområde, og færøske pengesedler omveksles til danske kroner til parikurs uden særligt gebyr. Danmarks Nationalbank administrerer valutabestemmelserne, men har i et vist omfang uddelegeret sin kompetence, for så vidt angår "valutaindlændinge" der er hjemmehørende på Færøerne til valutacentralen på Færøerne. Betalinger til eller fra udlandet skal som hovedregel ske gennem en autoriseret valutahandler. De færøske banker er autoriserede valutahandlere.

De valutabestemmelser, der gælder på Færøerne, er med visse modifikationer de samme som de danske. Dog er de seneste liberaliseringer på valutaområdet (fra efteråret 1988) endnu ikke sat i kraft på Færøerne.

Penge- og kapitalmarkedet

I kraft af valutaunionen og de tætte relationer mellem danske og færøske finansielle institutioner, udgør det færøske penge- og kapitalmarked et særligt delsystem inden for det samlede danske penge- og kapitalmarked. Der er desuden ikke fastsat lovgivningsmæssige begrænsninger for færøske finansielle institutioner og den øvrige private sektors finansielle mellemværender med danske finansielle institutioner og markeder.

Det færøske penge- og kapitalmarked var i perioden fra 1986-1989 udsat for betydelige variationer i likviditetssituationen. I den første del af perioden (1986-1987) prægedes markedet af en betydelig overskudslikviditet (bl.a. som følge af en kraftig vækst i danske kreditforeningslån til Færøerne), ledsaget af en kraftig balanceekspansion i de færøske pengeinstitutter. I disse år steg de færøske pengeinstitutters udlån væsentligt stærkere end indlånene.

Siden 1988 har likviditetssituationen været væsentlig strammere og kulminerede i oktober 1992 med, at landsstyret måtte tilføre den daværende Sjóvinnubank 500 mill. kr., således at banken kunne leve op til banklovens solvenskrav. I februar 1993 måtte Sjóvinnubankin tilføres yderligere 350 mill. kr.

Herudover er yderligere i alt 1.860 mill. kr. blev tilført hhv. Sjóvinnu- og Føroya bank i 1993. De i alt 2,7 mia. kr., der er tilført de to banker via Finansieringsfonden af 1992, er ydet som danske statslån til det færøske landsstyre. Der henvises til bilagene 4.1. - 4.4.

Pengeinstitutter m.v.

Ved begyndelsen af 1993 havde Færøerne tre banker; Føroya Banki, Sjóvinnubankin og Fossbankin. Sidstnævnte bank gik konkurs i efteråret 1993, mens de to store banker blev fusioneret i foråret 1994 under navnet Føroya Banki.

Bankernes (bankens) samlede ind- og udlån har i årene 1993 - 1997 udviklet sig som vist i tabel 4.20.

Tabel 4.20. Banker, ind- og udlån 1993 - 1997.

	1993	1994	1995	1996	1997
			- mill. kr. -		
Indlån	3.981	3.260	3.022	2.968	3.133
Udlån	2.306	2.002	1.859	2.035	2.264
Udlån i pct. af indlån	58	61	62	69	72

Kilde: Hagtiðindi samt bankregnskaber.

Fra 1992 til 1993 faldt bankernes samlede udlån kraftigt, hvilket i høj grad skyldtes de meget store hensættelser til tab i 1992. Den markant lavere udlånsprocent ultimo 1993 skyldes store hensættelser i 1993. Faldet i udlånene er fortsat i 1994 og 1995 men steg atter i 1996 og 97.

Der foreligger ingen opgørelser af danske (og udenlandske) pengeinstitutters mellemværender med den færøske sektor uden for pengeinstitutterne.

Der er 3 sparekasser på Færøerne, én landsdækkende - Føroya Sparikassi med hovedsæde i Tórshavn - og to regionale sparekasser - Norðoya Sparikassi (i Klaksvík) og Suðuroya Sparikassi (i Vágur).

Indtil 31. december 1993 svarede lovgrundlaget for de færøske sparekasser stort set til reglerne i den tidligere danske sparekasselovgivning fra 1937 (med senere ændringer). Denne var mere restriktiv over for sparekasserne end for bankerne.

Dette afspejles stadig i sammensætningen af institutternes udlånsmasse. Sparekassernes udlån består hovedsageligt af prioritetslån (fortrinsvis til boligbyggeri), byggelån samt andre private lån, mens bankerne har meget betydelige udlån til erhvervslivet og til det offentlige. Sparekasserne yder fortsat kun i beskedent omfang lån til erhvervslivet.

Udviklingen i sparekassernes ind- og udlån i årene 1993 - 1997 er vist i tabel 4.21.

Tabel 4.21. Sparekasserne, ind- og udlån i 1993 - 1997.

	1993	1994	1995	1996	1997
Indlån	3.038	2.983	3.142	3.422	3.583
Udlån	2.907	2.763	2.769	2.930	3.076
Udlån i pct. af indlån	96	93	88	86	85

Kilde: Hagtiðindi og sparekasseregnskaber.

De færøske sparekasser var i slutningen af 80'erne - ligesom bankerne - udsat for en kraftig stramning af sektorens likviditet på grund af en stærkere stigning i de samlede udlån end i de samlede indlån. I 1992 vendte udviklingen, hvilket skyldes, at kunderne med baggrund i uroen omkring de to hovedbankers forhold flyttede penge fra bankerne til sparekasserne.

Af den samlede indlånsmasse tegner sparekasserne sig for knapt 53 pct. i 1997 mod 43 pct. i 1993.

Årets resultater

Resultatet af Føroya Bankis ordinære drift viser for 1997 et overskud før skat på 372 mill.kr., mod et overskud før skat på 295 mill. kr. i 1996. I 1993 udgjorde underskuddet 2.398 mill. kr. som følge af dette års store hensættelser til tab. Balancen var pr. 31. december 1997 4,402 mia. kr. mod 3,838 mia. kr. i 1996. Indlånene udgjorde 3,133 mia. kr. i 1997 mod 3,968 mia. kr. i 1993, hvilket svarer til en reduktion af indlånsmassen med ca. 22 %.

Resultatet af Føroya Sparikassis ordinære drift for 1997 udviser et overskud før skat på 18,7 mill. kr. mod et overskud før skat på 67,3 mill. kr. i 1996 og 62,9 mill. kr. i 1995. Årets resultat var for 1997 45,8 mill. kr., mod 68,8 mill. kr. i 1996 og 63,5 mill. kr. i 1995. Føroya Sparikassis balance var pr. 31. december 1997 på 3,618 mia. kr. mod 3,485 mia. kr. i 1996. Indlånene udgør 2,782 mia. kr. i 1997 mod 2,700 mia. kr. i 1996.

Baggrunden for Føroya Sparikassis dårlige resultat i 1997, skyldes dels tab på finansielle poster, dels at sparekassen - efter påbud fra Finanstilsynet - for første gang foretog afskrivninger af sparekassens bygninger.

Resultatet af Norðoya Sparikassis ordinære drift for 1997 udviser et overskud før skat på 11,1 mill. kr. mod et overskud på 12,7 mill. kr. i 1996. Årets resultat for 1997 var knap 8,7 mill. kr. mod 9,4 mill. kr. i 1996. Norðoya Sparikassis balance var pr. 31. december 1997 på 772,5 mill. kr. mod 695,7 mill. kr. i 1996.

Årets resultat for Suðuroyar Sparikassi udviser for 1997 et overskud på 1,4 mill. kr. mod et overskud på knap 2,4 mill. kr. i 1996, og balancen var pr. 31. december 1997 på 211,4 mill. kr. mod 202,2 mill. kr. i 1996.

Obligationsudstedende institutter

Kendetegnende for de obligationsudstedende institutter er, at de yder lån mod pant i fast ejendom (jord, bygninger, skibe o.lign.), og at lånet ofte udbetales i form af obligationer.

På Færøerne yder danske kreditforeninger lån på realkreditvilkår til finansiering af erhversejendomme. Derimod ydes der normalt ikke danske kreditforeningslån til boligformål på Færøerne. Der henvises i øvrigt til kapitel 6 om finansiering af fiskefartøjer.

Kapitalforvaltende institutioner

De færøske forsikringsselskaber - og her navnlig livsforsikringsselskabet, Føroya Lívstrygging - har placeret en betydelig del af livs- og pensionsforsikringsmidlerne i udlån på Færøerne. For Føroya Lívstryggings vedkommende ydes mindre lån til private med sik-

kerhed i forsikringspolicer eller i stillet kaution. Herudover har selskabet en betydelig långivning - med landskassegaranti - til kommuner, elselskabet SEV, offentlige fonde samt private virksomheder. I de seneste år er en stigende del af investeringerne dog foretaget i udlandet. I 1997 udgjorde de udenlandske investeringer 67,4 % mod 58,8 i 1996.

Offentlige udlånsinstitutioner

Ud over de statslån, der er givet til landsstyret med henblik på redning af bankerne og de statslån, der løbende ydes landsstyret til refinansiering af Færøernes udlandsgæld, omfatter den statslige långivning lån fra Kongeriget Danmarks Fiskeribank. Fiskeribankens sidste nyudlån til Færøerne var på 0,2 mill. kr. i 1995.(se tabel 6.2.)

Landskassens direkte långivning omfatter bl.a. subsidierede lån til fiskerierhvervet (støttelån og likviditetslån m.v.). Långivningen til erhvervet er ligeledes nærmere omtalt i afsnit 4.3 (tabel 4.5.).

En række færøske offentlige udlånsfonde yder lån til finansiering af boligbyggeri og erhvervsinvesteringer inden for håndværk, industri og serviceerhverv.

Boliglånefonden (Húsalánsgrunnurin) er oprettet ved lagtingslov i 1978 med henblik på at yde 3. og 4. prioritetslån til boligformål (efter 1. prioritetslånet fra sparekasserne og 2. prioritetslånet fra bankerne). Lånegrænserne afhænger af boligens størrelse og bortfalder helt for boliger over 150 m². Lånene ydes som annuitetslån med en afdragstid på op til 28 år. Fra 1991 er Boliglånefondens udlån faldet, og i 1995 er der ikke ydet lån fra fonden. Dette skal ses i sammenhæng med den generelle økonomiske afmatning, og det deraf afledte ophør af nybyggeri på det private boligmarked. Det tyder dog på, at nybyggeriet vil blive genoptaget i 1997, hvilket skyldes værdistigninger på den eksisterende boligmasse. Se i øvrigt kapitel 6.4.

Boliglånefondens långivning finansieres ved årlige bevillinger over lagtingsfinanslovene og ved låneoptagelse i udlandet (med garanti fra landskassen). Boliglånefondens tilskud for 1995 blev imidlertid konverteret til et landskasselån på 50 mill. kr. Boliglånefonden har med pengeinstitutterne indgået to aftaler i 1993 og 1995 til afhjælpning af husejernes betalingsproblemer. Med aftalen af 1993 gennemførtes ekstraordinær nedsættelse af renten på 2., 3. og 4. prioritetslån, og der indførtes mulighed for at forlænge lånenes løbetid til 30 år. Aftalen fra 1995 indebærer mulighed for individuelle fem-årige aftaler med de hårdest ramte husejere, bl.a. kan rentetilskrivningen på de yderste prioriteter nulstilles, og renten på alle 4. prioritetslån nedsættes ekstraordinært, se i øvrigt afsnit 3.6. Bestyrelsen for Boliglånefonden bestyrer endvidere en særlig boligfond med det formål at tilvejebringe udlejningsboliger i samarbejde med kommuner, boligforeninger og institutioner.

Der er på landsstyrets finanslov for 1998 ikke budgetteret med udgifter til boliglånefonden.

Færøernes Industrifond (Føroya Ídnaðargrunnur) er stiftet ved lagtingslov i 1970 og yder lån til håndværks- og industrivirksomheder. Fondens grundkapital blev i 1992 forhøjet til 19,5 mill. kr., hvoraf landskassen indbetalte 17,5 mill. kr. og statskassen de resterende 2 mill. kr. Fonden ledes af en bestyrelse på 5 personer valgt af landsstyret. Fonden yder lån til såvel nyinvesteringer som til rationalisering og effektivisering (herunder produktions-tilpasning til ændrede markedsvilkår). Lånene ydes som 10- og 20-årige lån mod pantsikkerhed i bygninger og produktionsanlæg. Fonden modtager ikke tilskud fra landskassen men finansierer sin långivning ved egen låneoptagelse i ind- og udland. Landskassen garanterer for fondens udlånslån. Fonden ydede lån på 1,8 mill. kr. i 1993, 2,9 mill. kr. i 1994 og 7,6 mill. kr. i 1995 og 3,6 mill. kr. i 1996. Fonden ydede ingen lån i 1997.

Industriens Udviklingsfond (Menningargrunnur Ídnaðarins) blev oprettet ved lagtingslov i 1973 og havde til opgave at yde subsidierede lån samt tilskud og garantier til nye initiativer inden for industri, håndværk og servicevirksomhed. I henhold til lagtingslov vedtaget i maj 1996 skal fonden fremover blot stå for administrationen af allerede bevilgede lån og vil ikke længere kunne bevilge nye lån. Fonden, der ikke har ydet lån siden 1991, har flere gange fået tilført landskassemedler til sikring af egenkapitalen. Der er i loven hjemmel til for landsstyret - efter indstilling fra fondens bestyrelse - at nedlægge fonden. Denne mulighed skal ses i sammenhæng med ønsket om at koordinere og omstrukturere de forskellige erhvervsstøtteordninger.

I maj 1994 vedtoges lagtingsloven om garantifond, der har til formål at støtte nye aktiviteter og produktioner i industrien. Lovgivningen blev ændret i løbet af 1995. Færøernes landsstyre, der administrerer fonden, kan (ved simpel kaution) stille garanti for nye lån, som ydes af finansieringsvirksomheder og pengeinstitutter. Fonden stillede ingen garantier i 1994 og 1995. Pr. 31.12 1997 var der stillet garanti for et beløb på 1.821.961 kr. Det har ikke været muligt at få oplysninger om garantistillelsen i 1998.

En samlet oversigt over de 3 offentlige udlånsfondes udlån i årene 1992 - 1997 ses i tabel 6.8.

Færøernes Landsbank

Allerede i 1978 vedtog Lagtinget en lov om Landsbanki Føroya - Færøernes Landsbank. Om landsbankens formål er det i loven fastsat, at banken skal "medvirke til varetagelse af samfundsmæssige interesser med henblik på opretholdelse af stabile finansielle forhold på Færøerne samt en afbalanceret udbygning af det færøske samfund". Banken kan i den

forbindelse pålægge pengeinstitutter o.a. finansielle institutioner at afgive oplysninger, der er nødvendige for bedømmelsen af den økonomiske udvikling på Færøerne.

Landsbanken blev først oprettet i 1988, på hvilket tidspunkt bankens direktør blev ansat. De første år blev der arbejdet med at ændre regelgrundlaget og etablere rammerne samt opbygge bankens aktivitetsområde. Bankens aktiviteter udviklede sig for alvor, da lagtingsloven om landskassens indlån og lån i Landsbanken trådte i kraft i april 1992. 1992-loven blev afløst af en lagtingslov fra 1995 om landskassens indlån og lån i Landsbanken.

Landsbanken fungerer som bankforbindelse for landskassen. Banken kan modtage indlån og yde lån til landskassen samt færøske pengeinstitutter og offentlige institutioner. Endvidere er der hjemmel til i loven, at banken kan modtage indlån fra udenlandske finansielle institutioner, Danmarks Nationalbank og statslige institutioner. I henhold til lagtingsloven fra 1995 skal landskassen have et indestående i Landsbanken på mindst 15 % af bruttonationalproduktet det foregående år, og der er indført lempeligere regler for landskassens låneoptagelse, hvorefter landskassens låneoptagelse nu ikke kan overstige 70 % af mindsteindlånet i mere end 6 måneder. Tidligere kunne landskassens gennemsnitlige låneoptagelse ikke overstige 25 % af mindsteindlånet over 12 måneder. Disse nye regler har medført en væsentlig forbedring af landskassens likviditet.

Landsbanken ledes af et tilsynsråd, (hvor der bl.a. sidder repræsentanter fra det færøske erhvervsliv, pengeinstitutter og arbejdsmarkedet), en bestyrelse og en direktør.

Ifølge aftalen af 12. oktober 1993 mellem Færøernes landsstyre og den danske regering (bilag 4.4.) og senere fælleserklæringen af 17. november 1994 (bilag 4.5.) og fælleserklæringen af 4. november 1995 (bilag 4.6.) skal underskuddet på lagtingsfinanslovene finansieres ved låntagning på Færøerne eller på det danske kapitalmarked.

Færøernes landsstyre udstedte første gang obligationer i december 1994. Den første udstedelse var vellykket. I serien blev der solgt obligationer for 210 mill. kr. I forhold til renten på danske statsobligationer blev merrenten fastsat til 2,25 % i tegningsperioden. I 1995 blev serien udvidet to gange med 50 mill. kr., hvorved der i alt er solgt for 310 mill. kr. i serien. Merrenten er reduceret i 1995, og ved årets udgang var denne 1,30 %. Da landskassen var i en bedre finansiell stilling end forudset i finansloven, blev obligationerne tilbagebetalt i december 1996 ved at formindske landskassens likviditet.

Obligationslånene blev forøget i 1995 med 300 mill.kr. ved udgivelse af en ny obligationsserie. Siden er tilbagebetalingen af obligationslån finansieret ved udgivelse af en ny obligationsserie i december 1997 på 300 mill.kr. og en udvidelse af samme serie i april 1998 på 270 mill.kr. Merrenten ved udstedelsen af obligationslånene er stødt blevet redu-

ceret siden starten i 1994. Ved udvidelsen af obligationsserien i april 1998 var merrenten på 0,8 %.

Obligationerne er noteret på Københavns Fondsbørs og registreret i Værdipapircentralen.

4.8. Forsikringsvirksomhed

Færøske forsikringselskaber har i henhold til lagtingslov haft monopol på at drive forsikringsvirksomhed på Færøerne. I henhold til aftalen af 1. februar 1993 mellem den danske regering og det færøske landsstyre (bilag 4.2.), forpligtede landsstyret sig inden udgangen af 1993 at fremlægge et forslag til en modernisering af den færøske lovgivning om forsikringsvirksomhed. Det daværende landsstyre fremsatte lovforslag, som imidlertid bortfaldt p.g.a. udskrivelsen af lagtingsvalget i foråret 1994. Landsstyret genfremsatte lovforslaget i lagtingssamlingen 1995/96, og det blev vedtaget tidligt i 1996. Den nye lov om forsikringsvirksomhed, der bygger på den danske lov om forsikringsvirksomhed, ophæver i princippet monopollet, idet dog kun selskaber, der bygger på færøsk kapital, kan få koncession. Lagtingsloven trådte i kraft den 1. januar 1997.

De eksisterende forsikringselskaber på Færøerne er "Føroya Lívstrygging" (livsforsikring) og "Tryggingarsambandið Føroyar". Den sidstnævnte forsikringssammenslutning er opdelt i en hovedafdeling samt flere underafdelinger - krigsskadeforsikring, søassurance, pensionsforsikring, genforsikring, brandforsikring og ulykkesforsikring. Afdelingerne for brand- og ulykkesforsikring har dog egne bestyrelser.

Efter ophævelsen af den monopollignende struktur på Færøerne fra 1997, er det under Tryggingarsambandið Føroya tidligere hvilende selskab "Trygd", i løbet af 1998 begyndt at tegne indboforsikringer og parcelhusforsikringer. I løbet af 1998 overvejer selskabet at tegne bilforsikringer.

Trygd har for så vidt eksisteret siden 30'erne, da forsikringer tegnet på daværende tidspunkt løbende har været gældende.

Pensionsforsikringsområdet har frem til 1992 vist en stigende tendens, hvilket bl.a. skyldes, at nogle fagforeninger har flyttet deres pensionsforsikring fra danske selskaber til Føroya Lívstrygging, ligesom flere grupper på det færøske arbejdsmarked efterhånden etablerer pensionsordninger som led i overenskomsterne.

Tabel 4.22. Forsikringspræmier og - udbetalinger 1993 - 1997.

	1993	1994	1995	1996	1997
	- mill. kr. -				
A. Skadesforsikringer					
Forsikringspræmier:					
Søforsikring	93,0	79,2	75,9	76,6	76,9
Automobilforsikring	65,2	52,6	50,3	55,1	60,8
Ansvarsforsikring m.v.	20,3	18,7	17,7	18,4	17,5
Ulykkesforsikring	21,1	18,9	22,1	22,3	21,8
Brandforsikring	60,3	59,3	61,3	60,0	62,5
I alt	259,9	228,7	227,3	232,4	239,5
Udbetalte skadesforsikringer, brutto:					
Søforsikring	50,3	34,6	25,7	40,1	57,9
Automobilforsikring	40,8	22,9	25,2	59,7*	51,4*
Ansvarsforsikring m.v.	9,9	8,1	13,8		
Ulykkesforsikring	18,2	24,1	13,0	17,7	10,5
Brandforsikring	20,7	19,7	25,5	17,3	28,8
I alt	139,9	109,4	103,2	135,1	148,6
B. Livs- og pensionsforsikringer, præmier:					
Kapitalforsikring m.v.	35,4	31,2	32,9	39,8	44,0
Rente og rateforsikring	22,7	16,8	18,0	16,5	17,7
I alt	58,1	48,0	50,9	56,3	61,7
Forsikringsudbetalinger					
Erstatning v. død og invaliditet	7,6	7,8	6,5	8,0	8,2
Pensionsudbetalinger m.v.	20,0	25,8	17,6	20,7	24,7
I alt	27,6	33,6	24,1	28,7	32,9

*) Automobil og ansvarsforsikring under eet.

Kilde: Forsikringselskaberne.

4.9. Arbejdsmarkedsforhold

Indledning

Det færøske arbejdsmarked er grundlæggende baseret på aftaleprincippet, hvilket indebærer, at det som udgangspunkt er overladt til arbejdsmarkedets parter at indgå individuelle eller kollektive overenskomster/aftaler om løn- og ansættelsesforhold. Til mægling i arbejdsstridigheder er oprettet en forligsinstitution, mens brud på indgåede overenskomster af parterne kan indbringes for faglige voldgiftsretter.

Overenskomst- og aftalesystemet på arbejdsmarkedet suppleres dog af lovgivning om lærlinges forhold, pristalsbehandling af lønninger, mindsteløn i fiskerierhvervet, arbejds- ugens længde, ferie m.v. Lovgivningen er rent færøsk, idet arbejdsmarkedsforhold samt lønninger og priser er overtaget som særanliggender.

Det private arbejdsmarked

Organisations- og forhandlingsstrukturen på det private arbejdsmarked er præget af et stort antal organisationer på både arbejdsgiver- og arbejdstagerside. Organiseringen er baseret på faglige/uddannelsesmæssige kriterier.

De færøske arbejdsgivere er organiseret i flere foreninger. Arbejdsgiverne inden for industri og anden forarbejdning er organiseret i 2 foreninger: Havnar Arbejdsgevarafelag, der omfatter arbejdsgiverne i Tórshavn, og Føroya Arbejdsgevarafelag, som omfatter arbejdsgiverne i det øvrige land. Formanden i Havnar Arbejdsgevarafelag er medlem af bestyrelsen i Føroya Arbejdsgevarafelag. Håndværksmestrene er organiseret i én landsorganisation, Føroya Handverksmeistarafelag. Arbejdsgiverne inden for handel og kontor er organiseret i Føroya Keypmannafelag.

Endelig er rederne organiseret i 2 foreninger: Føroya Reiðarafelag (Rederiforeningen), som består af ejerne af fiskeskibe m.v., og Reiðarafelagið fyrri Føroysk Farmaskip (Rederiforeningen for Færøske Fragtskibe), der omfatter ejerne af fragtskibe m.v. Alle foreningerne forhandler løn- og arbejdsforhold.

Håndværkerne er organiseret i Føroya Handverkarafelag. Foreningen har ca. 1.000 medlemmer og slutter aftale for alle tilsluttede afdelinger. Typograferne og dykkerne har dog deres egne foreninger, som indgår selvstændige overenskomster. I 1997/98 har de lokale foreninger i Tórshavn og i Tværoyri meldt sig ud af Føroya Handverkarafelag, da de ikke følte deres interesser blev varetaget.

Arbejdsmændene i Tórshavn og Klaksvík er organiseret i lokale foreninger, som har henholdsvis 740 og 245 medlemmer hver, medens arbejdere i det øvrige land er organiseret i Føroya Arbeiðarafelag, som har ca. 6.238 medlemmer. Foreningerne i Tórshavn og Klaksvík er ikke medlemmer af Føroya Arbeiðarafelag. Endvidere har kvindelige arbejdere i Tórshavn og Klaksvík deres egne organisationer, som ikke er medlemmer af Føroya Arbeiðarafelag. Havnar Arbeiðskvinnufelag har 1.356 medlemmer (incl. hvilende medlemmer) og Klaksvíkar Arbeiðskvinnufelag har ca. 520 medlemmer.

De færøske hjemmefiskere (i udroerflåden) er overvejende organiseret i én landsorganisation, Meginfelag Útróðrarmanna, som har ca. 1.200 medlemmer. Sammenslutningen omfatter såvel ejere som lønmodtagere.

Færøske fiskere, der arbejder om bord på de havgående fiskefartøjer, er organiseret i Føroya Fiskimannafelag. Foreningen har ca. 2.500 medlemmer - herunder også en særlig sømandsafdeling (for søfolk på fragtskibe). Ansatte fiskere er i et vist omfang medlemmer af arbejdsmændenes organisationer.

Navigatører og maskinmestre har deres egne organisationer, der indgår overenskomster med såvel private som offentlige arbejdsgivere.

Handels- og kontorfunktionærer, beskæftiget på det private arbejdsmarked, er organiseret i 5 lokalforeninger, der imidlertid har etableret et forhandlingsfællesskab i forhold til arbejdsgivermodparten. Der foreligger ingen opgørelse af organisationsgraden på det færøske arbejdsmarked, men da der i en række tilfælde er etableret gensidige eksklusiv-aftaler, må organisationsgraden forventes at være høj.

Der slutes sædvanligvis 2-årige overenskomster på det private arbejdsmarked. Overenskomsterne er i det store og hele normallønsoverenskomster, idet lønglidning i overenskomstperioden stort set er ukendt på Færøerne.

Ferieloven blev ved lagtingslov i 1993 ændret, hvorefter ferien nedsattes fra 30 til 26 dage. Procentsatsen for beregning af feriedagpengene nedsattes fra 12% til 10,25%, og procentsatsen for beregning af den særlige feriegodtgørelse nedsattes fra 1,5% til 0,75%, jf. i øvrigt nedenfor under afsnittet om generelle arbejdsmarkedsordninger.

Ved overenskomstforhandlingerne på det private arbejdsmarked forhandlede parterne sig i maj 1993 frem til nye 1-årige overenskomster, som i hovedsagen indebar en uændret videreførelse af den hidtidige overenskomst. Denne model blev også benyttet ved forhandlingerne i 1994, som resulterede i en et-årig uændret videreførelse af overenskomsterne. Overenskomsterne blev ikke opsagt i foråret 1995. Dog blev der mellem rederne og mandskabsorganisationerne indgået ny overenskomst, der udløber den 1. januar 1997.

Ved overenskomstforhandlingerne i foråret 1996 havde lønmodtagerorganisationer stillet krav om lønforhøjelser, og fra arbejdsgiverside var der krav om en lønnedgang på 6,6% samt reduktion af overarbejdsbetalingerne. Forinden der opstod egentlig konflikt på det private arbejdsmarked, vedtog Lagtinget den 10. maj 1996 et forslag fremsat af to lagtingsmedlemmer (Arbejdersammenslutningen og Centerpartiet) om ændring af ferieloven, således at man vender tilbage til ordningerne før lovændringen i 1993. På denne baggrund godkendte organisationerne en forligsskitse, der i hovedsagen indebærer en videreførelse af den hidtidige overenskomst. I maj 1997 blev der indgået ny overenskomst, og denne indebar en generel lønstigning på 3 pct. over 2 år. Heri lå en lønstigning på 0,9 % i maj 1998.

Det offentlige arbejdsmarked

Inden for det offentlige, d.v.s. landsstyret og dets institutioner er de ansatte som hovedregel ansat i henhold til overenskomst mellem landsstyret og de respektive fagforeninger.

Starvsmannafelagið - funktionærernes forbund - er den største fagforening landsstyret har overenskomst med. Foreningens medlemmer er ansat indenfor landsstyrets administration, telefonvæsenet, Vagt- og Bjærgningstjenesten og ved Strandfaraskip Landsins (Den offentlige Kystfart). Foreningen har 1.212 medlemmer. Maskinmesterforeningen og Navigatørforeningens overenskomst med det offentlige omfatter de medlemmer, der arbejder indenfor Vagt- og Bjærgningstjenesten og Strandfaraskip Landsins. Medarbejderne indenfor postvæsenet har deres egen organisation, Føroya Postfelag med ca. 425 medlemmer.

Gruppen af akademikere er organiseret i følgende organisationer:

- Føroya Verkfrøðingafelag, hvor civil-, akademi- og teknikumingeniører er organiseret. Foreningen havde pr. 31. december 1997 145 medlemmer.
- Føroya Búskapar- og Løgfrøðingafelag, hvor offentligt ansatte med en samfundsvidenskabelig uddannelse, er organiseret. Foreningen havde pr. 31. december 1997 75 medlemmer.
- Føroya Byggifrøðingafelag, hvor arkitekter er organiseret. Foreningen havde pr. 31. december 1997 38 medlemmer.
- Føroya Magistarafelag, der organiserer akademisk uddannede, som ikke er organiseret i en af ovennævnte foreninger. Foreningen havde pr. 31. december 1997 ca. 70 medlemmer.

De færøske tjenestemandsløve er opbygget på samme måde som de danske fra 1969. Ændringer i tjenestemændenes løn- og ansættelsesvilkår foretages ved aftale, dels med

tjenestemandsföreningen, dels med Føroya Pedagogfelag (pædagogernes fagforening). I tjenestemandsföreningen, der pr. 31. december 1997 havde ca. 80 medlemmer, er chefer indenfor det offentlige, toldere samt en del andre med centrale opgaver organiseret. I forbindelse med udlægningen af særforsoegen på Færøerne i 1988 fik de ansatte statstjenestemænd tilbud om at blive færøske tjenestemænd. Pædagogerne indenfor særforsoegen på Færøerne er også efterfølgende blevet tjenestemandsansat. Føroya Pedagogfelag, der pr. 31. december 1996 havde ca. 625 medlemmer, har forhandlingsretten for denne gruppe.

Føroya Heimahjálparafelag (hjemmehjælperforeningen), som er et særforbund indenfor Føroya Arbeiðarafelag indgik i 1990 overenskomst med landsstyret. Hjemmehjælperne havde fra hjemmehjælperordningens indførelse i 1976 og frem til 1990 været aflønnet i henhold til overenskomst mellem Føroya Arbeiðarafelag (arbejdernes forening) og Føroya Arbeiðsgevarafelag (arbejdsgiverforeningen) med enkelte ændringer. Foreningen havde pr. 31. december 1995 349 medlemmer. I utilfredshed med Føroya Arbeiðarafelag har hjemmehjælperne meldt sig fra år 2001.

Da bloktilskudsordningen blev indført i 1988, medførte dette, at områder, som tidligere helt eller delvis havde været finansieret med refusion fra staten blev overført til hjemmestyret. På denne baggrund indgik landsstyret efterfølgende overenskomster for flere områder, der hidtil var blevet aflønnet i henhold til danske overenskomster.

Indenfor sundhedsvæsenet indgik landsstyret overenskomst med Sjúkrasytrafelag Føroya (sygeplejerskeforeningen), der pr. 31. december 1997 havde 699 medlemmer, Ergoterapeutforeningen, Fysioterapeutforeningen, hospitalslaboranter, økonomaer, plejere og yngre læger. Landsstyret havde tidligere indgået overenskomst med jordemødre. I forbindelse med overenskomsterne har nogle foreninger bevaret deres tilknytning til de tilsvarende danske organisationer.

Indenfor socialvæsenet blev - udover ovennævnte tjenestemandsguppe - i samme periode indgået overenskomster med Føroya Pedagogfelag for pædagoger ansat indenfor forsorgs- og børneforsorgslovens område. Dette omfatter pædagoger og medhjælper på døgn- og daginstitutioner for børn og unge samt personer med psykiske eller fysiske handicaps.

Indenfor undervisningsvæsenet er i 1992 indgået overenskomst med lærere på tekniske skoler. Disse var tidligere aflønnet efter den danske overenskomst.

Lærere i folkeskolen var indtil 1.6.1997 tjenestemandsansat i henhold til lov om tjenestemænd m.fl. i folkeskolen på Færøerne. Hvad angår generelle ansættelsesbetingelser følges reglerne i den danske tjenestemandsløvgivning, mens aftaler om lønninger og arbejdsforhold træffes mellem landsstyret og Føroya Lærarafelag, der pr. 31. december 1997 havde

825 medlemmer. I maj 1997 vedtog Lagtinget, at disse tjenestemænd pr. 1.6.1997 ville overgå til ansættelse som tjenestemænd under Færøernes hjemmestyre. Pensionering før 1. marts 1997 vil ske efter Tjenestemandspensionsloven, mens senere pensionering vil ske efter den færøske tjenestemandspensionslovgivning.

Yrkisfelag Studenta og HF-lærara Føroya (gymnasielærernes forening) organiserer lærere på gymnasier og HF-kurser. Foreningen havde pr. 31. december 1997 105 medlemmer.

De kommunale tjenestemænd og funktionærers arbejds- og lønforhold aftales med de enkelte kommuner. For funktionærernes vedkommende er vilkårene som hovedregel i overensstemmelse med aftalen mellem landsstyret og Starvsmannafelagið. Der findes faglige foreninger for kommunalt ansatte i Tórshavn og Klaksvík.

Personalet ved statsinstitutionerne på Færøerne er lønnet efter overenskomster og aftaler indgået mellem Finansministeriet og danske faglige organisationer. Handels- og Kontorfunktionærernes fagforbund (HK) har oprettet en særlig afdeling, HK-Føroya Deild med ca. 72 medlemmer. Den omstændighed, at arbejdsmarkedsforhold er et færøsk særanliggende, indebærer imidlertid, at statsansatte på Færøerne ikke er omfattet af dansk arbejdsmarkedslovgivning - herunder love om forlængelse af overenskomster og aftaler på det danske arbejdsmarked.

Overenskomsterne på det offentlige område for perioden 1989-1991 indeholdt lønstigninger, som på det private område på ca. 7%, hvoraf en mindre del blev afsat til gruppevisse omklassificeringer. I begyndelsen af 1993 blev der mellem landsstyret og stort set alle offentlige ansattes organisationer aftalt en lønreduktion på 8,5% for de resterende måneder af 1993. Lønnedgangen skulle ses som et led i besparelserne på finansloven for 1993. Overenskomsterne videreførtes i 1994. Efter en ugelang strejke i forbindelse med overenskomstforhandlingerne på det offentlige arbejdsmarked i foråret 1995 blev parterne enige om, at de offentligt ansatte genvandt 4,25% af den i 1993 gennemførte lønnedsettelse på 8,5%. Halvdelen af de 4,25% blev givet pr. 1. januar 1996 og resten fra 1. januar 1997. Endvidere opnåede de offentligt ansatte retten til tre feriedage af den uge, som ferieretten blev reduceret med i 1993, jf. nedenfor.

Marts 1997 blev der på ny indgået overenskomst på det offentlige område. Den nye overenskomst, der gælder indtil den 1. marts 1999, betyder, at den resterende lønnedgang på 4,25% fra 1993 nu tilbagebetales de offentligt ansatte med 0,75% pr. 1. januar 1998, med yderligere 1,25% pr. 1. juli 1998 og med resten pr. 1. januar 1999. Herudover er der ikke aftalt lønforbedringer.

Generelle arbejdsmarkedsordninger

Arbejdstiden er fastsat ved lagtingslov, og den ugentlige normalarbejdstid har siden 1. januar 1980 været fastsat til 40 timer. Den færøske ferielov fra 1986 sikrer alle lønmodtagere - der ikke i forvejen er sikret ferierettigheder i samme omfang - ret til ferie og feriegodtgørelse efter lovens bestemmelser.

Fra 1986/87 forlængedes ferien gradvist med 2 dage om året, således at den fra og med 1988/89 udgjorde 5 uger. Samtidig forhøjedes feriegodtgørelsen til 12% for personer, som ikke har ret til løn under ferie. Fra 1. april 1993 blev ferien nedsat fra 30 dage til 26 dage, og feriegodtgørelsen er nedsat til 10,25%. Samtidig blev der indført to karenstage ved sygdom. I forbindelse med overenskomstforhandlingerne på det offentlige område i foråret 1995 opnåedes - fordelt over 1996 og 1997 - ret til yderligere 3 feriedage, således at antallet af feriedage kom op på 29. Forinden der opstod egentlig konflikt på det private arbejdsmarked i forbindelse med overenskomstforhandlingerne i foråret 1996, vedtog Lagtinget den 10. maj 1996 et forslag fremsat af to lagtingsmedlemmer (Arbejdersammenslutningen og Centerpartiet) om ændring af ferieloven, således at man vendte tilbage til ordningerne før lovændringen i 1993.

Dyrstidsregulering af lønninger blev afskaffet ved en lagtingslov i 1990. I 1988 er der etableret en garantifond for færøske lønmodtagere, der garanterer løn m.v. i tilfælde af arbejdsgivers konkurs, død eller virksomhedens ophør. Til finansiering af fonden opkræves bidrag hos færøske arbejdsgivere på 1 promille af lønsummen.

Den 1. august 1992 indførtes der for første gang nogensinde en generel færøsk arbejdsløshedsforsikring - ALS-ordningen. Ordningen administreres af en bestyrelse sammensat af repræsentanter for arbejdsmarkedets parter, der er valgt af landstyremanden i arbejdsmarkedsspørgsmål for en 4-årig periode. Ved ordningens indførelse pålagdes alle arbejdsgivere og lønmodtagere, der er mellem 16 og 67 år, fuldt skattepligtige på Færøerne og til rådighed for arbejdsmarkedet, hver at betale 2% af den udbetalte løn til forsikringsordningen, idet lønmodtagerbetalingen dog var maksimeret til beløb, der svarede til ca. 2% af en arbejdsmandsløn. Selvstændige kan tegne forsikring. For lønmodtagere, der er tilknyttet fiskeindustrien på land, er der lavet en speciel ordning, ligesom der er specielle ordninger for fiskere.

Som følge af den voldsomme stigning i antallet af arbejdsløse i begyndelsen af 1993 (jf. bilag 4.7.) ændredes loven med virkning fra 1. april 1993, hvorefter indbetalingerne fra arbejdsgivere og lønmodtagere blev forhøjet til 2,75%, maksimumgrænsen for lønmodtagere blev fjernet og ordningens ydelser blev nedsat til 67% af en arbejderløn med en 40 timers arbejdsuge. Ordningen havde en overgang så store økonomiske problemer, at der ofte var tvivl om, hvorvidt der kunne udbetales understøttelse til terminerne hver 14. dag. I 1993 fik ALS overført kapital fra Feriefonden og overført kapital/lån fra Arbejdsmar-

kedspensionsordningen. Samlet udgjorde lånene til ALS-ordningen i slutningen af 1997 ca. 26 mill.kr. Lånene er i 1997 konverteret til ét lån. En aftale, som er godkendt af landsstyret og lagtinget, er indgået mellem parterne om tilbagebetaling af lånet. Efter aftale skal lånet tilbagebetales over 5 år, første gang den 1. december 1997. Landskassen garanterer fuldt ud for lånet.

En fuldtidsarbejdsløs kan maksimalt få udbetalt kr. 428,79 pr. dag, med virkning fra 1. maj 1998 dog 433,04 kr. pr. dag. Indtil en gennemført ændring af reglerne for ordningen i efteråret 1994 beregnedes understøttelsen løbende af de seneste 12 måneders indtægt, hvorfor det udbetalte beløb således blev stadig lavere. Man kunne maksimalt være i ordningen i 24 måneder. Fra august 1994 mistede de personer, der havde været i ordningen fra begyndelsen i august 1992, retten til understøttelse, hvilket aktualiserede en ændring af reglerne. I november 1994 ændredes ordningen, således at den periode, en arbejdsløs kan være i ordningen, forlængedes, udbetalingsprocenten blev forhøjet til 70%, og indtægtsgrundlaget bliver nu udelukkende baseret på lønindtægt, d.v.s. at den løbende aftrapning af ydelserne blev afskaffet. I oktober 1995 forlængedes perioden på ny, og den maksimale periode man kan være i ordningen er nu 3 år og 2 måneder. Den seneste forlængelse blev gennemført med bekendtgørelse af 20. december 1996, hvor landsstyret forlængede perioden til den 30. juni 1997.

Arbejdsløshedsordningen omfatter også et arbejdsanvisningssystem, og her betragtes hele landet som ét anvisningsområde, og der anvises arbejdsmuligheder uden hensyntagen til faggrænser.

I efteråret 1993 indgik landsstyret og den danske regering en aftale om, at færøske lønmodtagere kan overføre anciennitet fra den færøske arbejdsløshedsforsikringsordning til de danske A-kasser og vice versa.

Ved lagtingslov af 13. juni 1997 afløstes den ældre lovgivning på området af en ny lov om arbejdsløshedsforsikring og arbejdsanvisning. Loven er revideret uden de store ændringer, men har dog ændret betingelserne på enkelte områder. Bl.a. er ind- og udbetalingsprocenterne nu fastsat i selve lovgivningen, indbetalingsprocenterne er med virkning fra 1. januar 1998 nedsat fra 2,5 % til 2,25 %, udbetalingsperioderne er præciseret og fastsat til 5 år, dog således at retten til udbetaling bortfalder, når der er modtaget arbejdsløshedsunderstøttelse i 798 dage i den seneste 5-års periode. Ny udbetalingsperiode kan ikke opnås før end udløbet af en periode på 24 måneder. Endvidere er systemet med karenstage forenklet og der er fastsat hjemmel i loven til at etablere og finansiere arbejdsmarkedspolitiske ordninger for arbejdsledige. Slutteligt har loven forenklet opdelingen af arbejdsledige, til at omfatte 2 grupperinger; lønmodtagere og selvstændige erhversdrivende, mod som tidligere opdelinger i 7 forskellige grupper. Den højeste udbetaling af understøttelse er fortsat svarende til 70 % af en arbejderløn.

Lovgivningen om dagpenge ved sygdom og barsel sikrer i en række tilfælde lønmodtagere på Færøerne ret til dagpenge m.v. ud over den periode, hvor de i henhold til overenskomst/aftale har ret til fuld løn under fravær på grund af sygdom og barsel. Reglerne om dagpenge er nærmere behandlet i kapitel 9.

Lagtinget vedtog i april 1991 en lov om etablering af en arbejdsmarkedspensionsfond. Loven trådte i kraft den 1. januar 1992. Lovens formål er at sikre alle personer, der er fyldt/fylder 67 år, og som har fast bopæl på Færøerne, ret til arbejdsmarkedspension.

Arbejdsmarkedspensionsfondens midler skal tilvejebringes ved, at alle lønmodtagere årligt indbetaler 1/2 % af årets A og B-indkomst, og at alle arbejdsgivere tilsvarende indbetaler et bidrag på 1/2 % af de udbetalte A-indkomster. Også selvstændige er pålagt at indbetale et bidrag på 1/2 % af de skattepligtige indkomster. Den 30. april 1997 vedtog Lagtinget en ændring af loven om pensionsfonden. Der er primært tale om administrative ændringer. Ændringen trådte i kraft samtidigt med de første udbetalinger fra fonden, som derfor blev forsinket til sidst i april. Udbetalingen er 500 kr. til alle, der er fyldt 67 år og bosiddende på Færøerne. Beløbet er skattepligtigt.

Ud over de omtalte generelle arbejdsmarkedsordninger findes bl.a. lovgivning om lærlinge-forhold og om funktionærer. Et lovforslag om arbejdsmiljø - som trådte i stedet for loven om arbejderbeskyttelse - blev vedtaget den 23. april 1997, hvorfor lovgivningen på dette område i højere grad end i dag vil komme til at ligne de øvrige nordiske landes.

4.10. Lønninger og Priser

Lønninger

Udviklingen i de overenskomstmæssige tariflønninger for typiske lønmodtagergrupper på det færøske arbejdsmarked er vist i tabel 4.23.

Tabel 4.23. Tariflønninger pr. 31. december 1992 - 1997.

Kr. pr. time	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Arbejdere ¹⁾	75,86	75,86	75,86	75,86	75,86	75,86
Håndværkere ²⁾	85,79	85,79	85,79	85,79	85,79	85,79
Funktionærer ³⁾	91,49	87,37	87,37	87,37	89,11	90,76
Tjenestemænd ⁴⁾	114,71	104,76	104,96	104,96	106,95	109,20

1) 1, a i overenskomsten mellem Føroya Arbeidarafelag og Føroya Arbeidsgevarafelag.

2) 9. lønramme, 14. løntrin (uden feriepenge og pensionsbidrag). Lønnen for funktionærer steg med 1,9 % pr. 01. 01. 1997.

3) 23. lønramme, 4. løntrin, incl. tillæg pr. 01.10.89 (uden feriepenge og pensionsbidrag). Lønnen for tjenestemænd steg pr. 01.01.1997 med 2,1 %.

Kilde: Hagstovan

Som det fremgår af tabellen har lønningerne i perioden 1992 - 1997 været uændrede for arbejdere og håndværkere. For funktionærer og tjenestemænd steg lønningerne fra 1990 til 1991, hvorefter de var uændrede til 1993. I 1993 faldt lønningerne og holdt sig derefter på uændret niveau til januar 1996, jf. ovenfor om lønreduktionerne på det offentlige arbejdsmarked. Lønningerne for arbejdere stiger, som tidligere nævnt, med 3 % i perioden 1998 til 1999.

Priser

Selv om Færøerne er en del af det danske valutaområde, varierer priserne på Færøerne fra danske priser. Årsagen hertil er bl.a. tilskuds- og afgiftspolitikken, ligesom fragtomkostningerne (både eksterne og interne) samt det faktum, at Færøerne har status som 3.-land i forhold til EU, også har betydning for afvigelserne i prisniveauet.

Der beregnes et særligt færøsk pristal hvert kvartal med 1. januar 1983 = 100. Frem til og med pristallet pr. 1. januar 1993 blev alle import-, produktions- og vareafgifter, der var pålagt efter 1. januar 1980, holdt uden for pristalsberegningerne, således at ændringer i disse afgifter ikke resulterede i ændringer i lønningerne, der på dette tidspunkt i stort omfang blev pristalsregulerede. Pristallet viste derfor ikke den reelle udvikling i forbrugerpriserne. Fra og med pristallet den 1. april 1993 er pristallet et forbrugerpristal, og alle afgifter indgår i pristalsberegningerne.

Tabel 4.24. Årlig vækst i årsgennemsnitspristallet 1992 - 1997 i %

	1992 ¹⁾	1993	1994	1995	1996	1997
Fødevarer	2,6	6,9	6,6	7,1	3,4	3,8
Beklædning	2,6	2,3	0,8	3,3	3,0	4,2
Brændsel	-12,5	29,6	-3,2	-4,4	3,6	1,4
Bolig	0,5	0,6	-3,8	-0,3	1,1	0,2
Andre varer	0,8	2,7	-0,4	-0,5	1,0	1,8
Pristalsvækst	0,4	6,8	2,3	3,2	2,7	2,8
Dansk forbruger- prisindex	2,0	1,2	2,0	2,1	2,1	2,2

1) Ændringerne fra 1992 til 1993 skyldes, at pristalsreguleringen omlagdes, således at afgiftsændringer medtages fra 1993, inkl. den i 1993 nyindførte merværdiafgift (23 % fra 1. januar og 25 % fra juli 1993).

Kilde: Hagstova Føroya & Hagtíðindi

I henhold til lagtingslovgivning, senest af 1992 har der været nedsat et prisråd, der skal følge pris og konkurrenceforholdene. Formålet er at forhindre urimelige priser og avancer, forkerte vareoplysninger, urimelige forretningsvilkår samt konkurrencebegrænsende tiltag, der har negativ virkning på forbrugere, erhvervsdrivende og almene samfundsinteresser. Prisrådet kan fastlåse varepriser i indtil et halvt år ad gangen, begrænse prisforhøjelser relativt eller absolut samt fastsætte maksimumspriser, såfremt rådet finder en pris eller en avance urimelig. Loven indeholder endvidere bestemmelser om prismærkninger, om mellemhandlerudgifter, om garantier m.v.

Ved lagtingslov i 1993 blev der indført regler om prisstop, hvorefter det kun er tilladt at forhøje priserne til dækning af stigende priser på råvarer og hjælpestoffer samt for importører, detaillister m.fl. til dækning af stigende indkøbspriser. For transport- og tjenesteydelser må der kun foretages forhøjelser med beløb til dækning af stigende priser på drivmidler m.v. og stigende priser på materialer, der indgår i tjenesteydelsen. Virksomheder kan ligeledes indregne stigninger for serviceydelser, offentlige takster og afgifter, transportomkostninger, husleje og varme samt højere forsikringspræmier. Ved fald i ovennævnte omkostninger skal priserne nedsættes tilsvarende.

Fra 1. januar 1997 har Færøernes Statistik (Hagstovan) formelt overtaget pristalsberegninger fra Prisrådet. Det er tanken, at Hagstovan i den kommende tid skal finde frem til nye vægte i bl.a. forbrugerpristallet, idet disse er baseret på politisk fastsatte vægte fra 1977. Et egentligt forbrugerpristal eksisterer således ikke for Færøerne.

5. ØKONOMI

5.0. Aktuelle økonomiske forhold

Meget tyder på, at færøsk økonomi er i bedring, om end fremgangen i 1997 ikke har været helt så stor som i 1996. Det skyldes først og fremmest en stærk fremgang i fiskeriet, hvor eksporten har været stigende i både 1996 og 1997.

Årets samlede eksportfremgang var på knap 100 mill. kr., mens importen voksede med knap 200 mill. kr. Overskuddet på handelsbalancen blev i 1997 på knap 225 mill. kr. På importsiden var der i både 1996 og 97 tale om en generel stigning i efterspørgslen til såvel produktion som forbrug, mens eksportvæksten i begge år skyldes en øget afsætning af uforarbejdede isede fisk samt opdrættede fisk (laks). Ca. 84 pct. af Færøernes eksport går til EU-lande. Heraf tegner Danmark sig for 30 pct., mens Storbritannien aftager ca. 27 pct.

Overskuddet på betalingsbalancen, løbende poster, forventes i 1997 at være i samme størrelsesorden som i 1996 - ca. 1.000 mill. kr.

Den private sektor har i løbet af 1996 nedbragt sin bruttogæld med 186 mill. kr. samtidig med, at den erhvervede aktiver i udlandet for godt 830 mill. kr. Den offentlige sektors gældsposition forbedredes med ca. 300 mill. kr. i 1996. Den samlede bruttogæld beløb sig til ca. 9,7 mia. kr. ved udgangen af 1996, hvorfor renterne på gælden fortsat vil yde et betydeligt pres på økonomien.

Ledigheden er faldet med 11 pct. points siden januar 1995 og udgør 6 pct. i april 1997. Fremgangen viser sig også i landskasseregnskabet, hvor tidligere års underskud blev vendt til et overskud i 1996 på 45 mill. kr. og på 114 mill. kr. i 1997 (foreløbig opgørelse). Forbedringen skyldes stigende skatteindtægter og faldende rente- og dagpengeudgifter.

5.1. Hovedtræk af den økonomiske udvikling på Færøerne

Færøsk økonomi kom efter en alvorlig strukturkrise i 1950'erne - der bl.a. nødvendiggjorde en omfattende modernisering og udvidelse af fjernfiskerflåden - i 1960'erne ind i en

kraftig ekspansion med høj økonomisk vækst. Grundlaget for denne vækst var udover de generelle gunstige konjunkturer på verdensmarkedet den relativt nye og moderne fiskerflåde, der havde fri adgang til fangstfelterne ved Island, Grønland, New Foundland og i Nordsøen.

Vækstperioden fortsatte indtil sidst i 70'erne med gennemsnitlige realvækststigninger på ca. 5%, hvilket sammenlignet med den økonomiske vækst i de fleste vesteuropæiske lande var en relativ høj vækstrate.

Blandt andet som følge af de gennemførte begrænsninger i fangstmulighederne for det færøske fjernfiskeri kom færøsk økonomi i slutningen af 70'erne og begyndelsen af 80'erne ud for en økonomisk stagnation - med svagere (og i 1979 negativ) økonomisk vækst.

Fra 1983 var den økonomiske vækst på Færøerne på ny meget betydelig. Økonomien viste i perioden 1986 til medio 1989 tydelige tegn på "overophedning" med import af arbejdskraft, omkostningsstigninger og med meget betydelige underskud på handels- og betalingsbalancen til følge.

Sommeren 1989 stagnerede den færøske økonomi og befandt sig i en alvorlig økonomisk krise indtil udgangen af 1994. Årsagen hertil var først og fremmest det forhold, at den færøske økonomi i modsætning til de fleste andre udviklede samfund er en enstrengt eksportøkonomi, der helt overvejende er baseret på fiskeri, fiskeopdræt og eksport af forarbejdede fiskeprodukter. Det økonomiske grundlag - herunder finansieringen af den nødvendige import af varer og tjenester - er baseret på fiskeressourcerne og afsætningspriserne på disse, som således har altafgørende betydning for samfundsøkonomien.

Med fiskeri som det altdominerende hovederhverv er den færøske økonomi særdeles sårbar overfor ændringer i de samlede fangstmængder og overfor markeds- og konjunkturbestemte ændringer i afsætningsvilkårene for fiskeprodukter på verdensmarkedet. Faldende fangstmængder og faldende verdensmarkedspriser medførte faldende indtjening og kombineret med en stor gæld i produktionsapparatet, forsvandt muligheden for at kunne forrente de optagne lån. I takt med at de effektive garantier voksede, opstod behovet for omfattende strukturelle ændringer inden for fiskerierhvervet med henblik på at tilpasse fangst- og produktionskapacitet til råvaretilførslen.

Det lave økonomiske aktivitetsniveau påførte den finansielle sektor store tab. Landsstyret indskød i alt godt 2,6 mia. kr. i Finansieringsfonden af 1992 med henblik på at sikre de to store bankers overlevelse. Landskassens faldende indtægter og stigende udgifter til renter og effektive garantier førte til underskud på lagtingsfinansloven samtidig med, at landskassen fik store problemer med udlandsgælden.

I maj 1993 indgik landsstyret og den danske regering derfor en aftale om refinansiering af udlandsgælden samt finansiering af underskuddet på finansloven. (Se bilag 4.3. og 4.4.).

I perioden 1992-1994 blev der udarbejdet flere redegørelser (se bilag 0) om den færøske økonomi, bl.a. fremlagde landsstyret i marts 1993 en af IMF udarbejdet rapport om emnet (Se bilag 5.4. i Beretningen fra 1996). Herudover afgav "Udvalget vedrørende genopretning af Færøernes økonomi" en rapport i oktober 1993. Endelig har landsstyrets "genrejsningsudvalg" i januar 1994 afgivet en rapport om strukturproblemerne i den færøske økonomi, indeholdende forslag til en ny fiskeriordning (for uddybning af fiskeordningerne henvises til kap. 4.3).

5.2. Nationalregnskabet for Færøerne

Fra begyndelsen af 60'erne og frem til 1988 er den økonomiske udvikling på Færøerne belyst i det færøske nationalregnskab. Siden 1989 er der ikke udarbejdet et officielt nationalregnskab, og der er således ikke foretaget officielle beregninger af bruttonationalproduktet og bruttofaktoringkomsten. For en beskrivelse af nationalregnskabet i 80'erne henvises der til "Beretning 1993", kapitel 5. Et nyt nationalregnskab er under udarbejdelse af Hagstova Føroya (Det færøske Statistiske kontor) og forventes at være klar i løbet af 1998/99. Hagstova Føroya har i en årrække beregnet bruttofaktoringkomsten.

Udvalget vedrørende genopretning af Færøernes økonomi har i sin rapport fra oktober 1993 foretaget en skønsmæssig opgørelse af hovedstørrelserne i nationalregnskabet for perioden 1988 - 1993. Udvalget gør opmærksom på, at det statistiske grundlag er spinkelt, og at tallene derfor er usikre og må tages med forbehold.

Produktionen

Bruttonationalproduktet (BNP) er et mål for den erhvervsmæssige indkomstkabelse (værditilvækst) og udregnes som værdien af produktionen i samtlige erhverv med fradrag af værdien af de rå- og hjælpestoffer samt tjenester, erhvervene har forbrugt ved produktionen.

Bruttonationalproduktet opgøres i markedspriser, hvilket vil sige, at afgifter (indirekte skatter og told) er medregnet og offentlige tilskud fratrukket.

Af tabel 5.1. fremgår udviklingen i det færøske bruttonationalprodukt i årene 1989-93.

Tabel 5.1 Færøernes bruttonationalprodukt (BNP)

	1989	1990	1991	1992	1993
BNP, mill.kr.	6.374	5.946	5.816	5.509	4.917
Vækst i BNP (%)	-5	-7	-3	-6	-11

Kilde: Udvalget vedrørende genopretning af Færøernes økonomi.

I perioden 1989-1993 var væksten i BNP negativ i samtlige år, mens der i årene 1984 - 1988 havde været en gennemsnitlig realvækst på 6,4 %.

Som et mål for de forskellige sektorer/erhvervs bidrag til samfundsøkonomien benyttes bruttofaktoriindkomsten (BFI). BFI beregnes som bruttonationalproduktet (BNP) med tillæg af pristilskud, men med fradrag af afgifter på varer og tjenesteydelser.

Bruttofaktoriindkomsten i årene 1992 - 1996 fordelt på erhverv fremgår af tabel 5.2.

Tabel 5.2. Bruttofaktoriindkomsten 1992 - 1996, fordelt på erhverv.

	1992	1993	1994	1995	1996
	- mill. kr. -				
Fiskerierhverv m.m.					
Landbrug	53	39	33	34	41
Fiskeri	688	502	512	553	630
Fiskeopdræt	115	84	79	75	92
Hvalfangst	20	15	15	15	15
Fiskeindustri	428	312	340	343	385
I alt	1.304	952	979	1.020	1.163
Industri, ekskl. fisk					
Råstofudvinding	8	6	6	9	10
Byggeri	278	209	171	165	188
Energi- og vandforsyning	130	98	93	95	100
Industriproduktion i øvrigt	169	127	114	123	138
I alt	585	440	384	392	436
Private og off. tjenesteydelser					
Handel og hoteldrift	642	591	538	559	610
Søtransport	166	153	145	156	165
Transport i øvrigt	96	88	90	97	111
Post og telegraf	142	131	126	125	131
Informationstjenester	130	121	120	153	166
Husholdningstjenester	13	12	11	12	13
Finansieringsvirksomhed	647	407	370	352	341
Erhvervstjenester	160	147	126	142	152

Offentlige tjenester	1.363	1.240	1.215	1.227	1.301
Boligbenyttelse	677	685	685	685	685
Importerede finansielle tjenester	-522	-506	-457	-413	-412
I alt	3.514	3.069	2.969	3.095	3.263
BFI, i alt	5.403	4.461	4.332	4.508	4.862

Kilde: Årbok fyri Føroyar 1997.

Fiskerierhvervets store samfundsøkonomiske betydning fremgår af, at ca. 22 - 23 % af bruttofaktoriindkomsten i perioden 1995 - 1996 hidrørte fra fiskeri, opdræt og fiskeindustri. Den samfundsøkonomiske betydning forstærkes af, at produktionen i disse erhverv er bærende for det færøske samfunds eksportindtjening. Industrisektorens betydning er faldet væsentligt fra 1988, hvor ca. 16 % af bruttofaktoriindkomsten hidrørte fra industrien, mod ca. 8 % i både 1995 og 96.

Bruttonationalindkomst

Tabel 5.3. Den disponible bruttonationalindkomst, forbrug, opsparing og investeringer i 1988 - 1993.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Privat forbrug ¹⁾	3455	3097	2872	2602	2612	2429
- ekskl. boligforbrug	2760	2316	2028	1706	1698	1504
Offentligt forbrug	1617	1793	1883	1844	1817	1654
Private investeringer	1650	1110	533	410	320	115
Offentlige investeringer	1045	874	614	571	399	200
Lagerinvesteringer	110	0	0	0	0	-100
Indenlandsk efterspørgsel	7878	6874	5902	5427	5148	4297
Vareeksport	2378	2561	2606	2812	2661	2176
Vareimport	3221	2530	2084	1929	1983	1356
Tjenestebal.(+ ureg. varehand.)	-515	-531	-479	-493	-317	-200
Vare- og tjenestebalance	-1358	-500	43	390	361	620
BNP	6520	6374	5946	5816	5509	4917
Renter, netto	-599	-827	-943	-945	-946	-795
Udbytter og lønninger m.v. netto	-440	-300	-210	-150	130	-50
Overførsel fra den danske stat	794	855	876	903	926	944
Andel af DN's overskud	49	21	0	34	31	16

Disponibel BNI	6324	6123	5668	5658	5389	5033
Disp. BNI pr. indb., i 1000 kr.	134	128	119	120	115	109

Kilde: Udvalget vedrørende genopretning af Færøernes økonomi.

I kraft af nettoindkomstoverførsler fra bl.a. den danske stat er den disponible bruttonationalindkomst på Færøerne større end det samlede produktionsresultat (opgjort som BNP). Den andel af den disponible nationalindkomst, der anvendes til forbrug (privat såvel som offentlig), udgjorde såvel i 1988 som i 1993 ca 80 % af BNI.

Det meget høje investeringsniveau i 1980'erne var bl.a. et resultat af betydelige offentlige infrastrukturinvesteringer, der blev gennemført samtidig med opbygningen af kapitalapparatet inden for skibsfart og fiskeri (herunder forarbejdningsindustrien i land). Det færøske investeringsniveau har været betydeligt højere end i de fleste andre vestlige lande (herunder Danmark). Investeringernes andel af bruttonationalindkomsten på Færøerne har i 1980'erne oversteget 30 % og udgjorde i 1986 hele 37 % af nationalindkomsten.

Siden midten af 1988 er der sket et betydeligt fald i det færøske investeringsniveau. I 1988 udgjorde de samlede investeringer 2.695 mia. kr., men faldt i 1994 til 323 mill. kr.

Selv om Færøerne traditionelt har haft et meget højt opsparingsniveau og derigennem har været i stand til at finansiere en stor del af investeringerne ved indenlandsk opsparing, er en del af investeringerne finansieret ved låntagning i udlandet.

5.3. Udenrigsøkonomi

Færøernes handels- og valutapolitiske stilling

Færøerne deltager på grund af landets størrelse, beliggenhed og særlige erhvervsstruktur i meget høj grad i den internationale arbejdsdeling. Med begrænsede indenlandske produktionsmuligheder er Færøerne henvist til at importere hovedparten af de nødvendige forbrugsgoder og kapitalgoder. Til finansiering af denne import er øerne stort set afhængig af eksporten af fisk og fiskeprodukter.

Økonomiens relative eksportafhængighed - eller åbenhed - fremgår bl.a. af, at eksporten af varer og tjenester i 1988 udgjorde 43 % af det færøske bruttonationalprodukt.

Sagsområderne "import og eksport" samt "direkte og indirekte skatter" er overtaget som færøske særanliggender. Dette medfører bl.a., at Færøerne er et selvstændigt toldområde med egne regler om told (indførselsafgifter), indførselskontrol m.v. De øvrige dele af riget (Danmark og Grønland) er derfor i handelsmæssig sammenhæng at betragte som udland.

Hjemmestyreordningen indebærer, at Færøerne selv kan fastsætte regler på en række økonomiske områder, såsom erhvervs politik og skatte- og afgiftspolitik, samt import og eksport.

De færøske myndigheder vil på disse områder være undergivet de af Danmark indgåede internationale forpligtelser, med mindre Danmark har taget territorielt forbehold vedrørende Færøerne. I henhold til hjemmestyreordningen skal internationale traktater, som Danmark har indgået, for at få gyldighed på Færøerne kundgøres efter forelæggelse for hjemmestyret. Når Danmark indgår traktater vedrørende områder, der er undergivet hjemmestyrets kompetence, vil Danmark derfor undertiden tage et territorielt forbehold vedrørende Færøerne, som senere kan ophæves, når de færøske myndigheder har besluttet at ville gennemføre nødvendig følgelovgivning.

Færøerne er omfattet af bl.a. Danmarks medlemskab af FN og af OECD. Siden 1954 har Færøerne desuden været omfattet af Danmarks GATT-forpligtelser (i det omfang, der ikke er taget konkrete forbehold), og fra 1. januar 1995 er Færøerne tillige omfattet af WTO-aftalen.

I traktaten om oprettelse af EFTA blev det bestemt, at Danmarks medlemskab ikke skulle omfatte Færøerne (og Grønland), men at traktaten senere ville kunne udstrækkes hertil. Dette skete for Færøernes vedkommende i 1967. Ved Danmarks udmeldelse af EFTA ved optagelsen i EU den 1. januar 1973 fulgte alle rigets dele med, inkl. Færøerne.

I henhold til tiltrædelsestraktaten omfattede Danmarks medlemskab af EU ikke Færøerne. Dog kunne Danmark i en treårig periode, det vil sige indtil udgangen af 1975, afgive en erklæring om, at Færøerne skulle være omfattet.

På baggrund af en enstemmig lagtingsbeslutning meddelte Færøernes landsstyre imidlertid i foråret 1974, at man ikke havde ønske om færøsk tilslutning til EU. Herefter blev der forhandlet et handelsarrangement, der trådte i kraft den 1. september 1974.

Handelsarrangementet var af autonom karakter. EU vedtog gradvis at reducere sine toldsatser for færøske industrivarer med 80 % og foretog en tilsvarende nedtrapning for et udvalg af fiskeprodukter, der var vigtige for færøsk eksport. Dog blev der opretholdt en sats på 0 % i Storbritannien for produkter, der var omfattet af toldfrihed i EFTA. EU

nedsatte i 1979 toldsatsen for industrivarer til 0. Handelsarrangementet omfattede ikke Danmarks import af varer fra Færøerne. Den forblev som hidtil toldfri, men således at importerede varer ikke ville være i fri omsætning i EU.

Som led i arrangementet nedsatte Færøerne autonomt de fiskale importafgifter for visse frugt- og grøntsagsprodukter fra EU med 40 %.

Med de nordiske EFTA-lande blev der indgået uformelle arrangementer for at sikre, at de under EFTA nedlagte toldmure ikke blev genoprettet.

I 1993 blev der indgået frihandelsaftaler med EFTA-landene Island, Norge, Sverige og Finland. Med Sveriges og Finlands indmeldelse i EU var det nødvendigt med forhandlinger om en ny handelsaftale mellem EU og Danmark/Færøerne samt om en ophævelse af de gældende bilaterale aftaler mellem disse lande og Danmark/Færøerne. Forhandlingerne afsluttedes med underskrivelse af en ny handelsaftale mellem det udvidede EU og Danmark/Færøerne den 6. december 1996. Aftalen trådte i kraft 1. januar 1997. Aftalen er hovedsagelig en ajourføring af 1991-aftalen.

Med de mellemeuropæiske EFTA-lande Schweiz og Østrig blev der indgået aftaler omkring årsskiftet 1993/94. Den østrigske frihandelsaftale ophævedes automatisk den 1. januar 1995. Evt. aftaler med Østrig foretages efter Østrigs indtræden i EU gennem De Europæiske Fællesskaber.

Toldaftaler

Færøerne er et selvstændigt toldområde med egen toldlovgivning.

Hjemmestyret indførte som et led i landsstyrets finansiering såvel direkte som indirekte skatter. Disse var hovedsageligt udformet som fiskale ikke-diskriminerende importafgifter, men i tidens løb kom de til at virke som en beskyttelsestold for de lokale færøske fremstillingsvirksomheder.

I 1988 tog EU-Kommissionen initiativ til en genforhandling af Færøernes toldmæssige relationer til EU. Om resultatet af disse forhandlinger henvises der til nedenstående afsnit.

I forbindelse med disse genforhandlinger blev de danske og de færøske myndigheder enige om, at tiden var moden til at bringe Færøerne ind i de almindeligt gældende regelsæt for international handel og i den europæiske integrationsproces.

Som led heri besluttede man sig til at indføre en færøsk toldlovgivning inden for rammerne af Danmarks GATT-forpligtelser. På basis heraf fandt man, at det ville være lettere at indgå bilaterale aftaler om gensidig toldfrihed ud fra rent handelspolitiske præmisser. Et vigtigt led i denne tilpasningsproces ville være at erstatte de hidtidige fiskale importafgifter med ikke-diskriminatoriske omsætningskatter.

Den nye færøske toldlovgivning blev vedtaget af Lagtinget i december 1991 og ikraftsat den 1. februar 1992. Det næste led i reformen, de fiskale importafgifters bortfald og erstatning med en merværdiafgift, trådte i kraft den 1. januar 1993. Efter indførelsen af denne told- og afgiftsreform skulle Færøerne have samme udgangspunkt som de europæiske lande i øvrigt for at kunne indgå i et netværk af aftaler til sikring af øget frihandel mellem Færøerne og resten af Europa.

Under drøftelserne med EU-Kommissionen har man fra dansk/færøsk side understreget, at man ansåede aftalen med EU som et led i en bredere løsning, der omfattede Færøernes samhandel med det samlede EU og EFTA-område, og at de færøske toldkoncessioner til EU derfor forudsås udstrakt til EFTA i det omfang, dette fandtes rimeligt som led i tilsvarende aftaler med disse lande.

For at undgå forstyrrelser i den eksisterende færøske import fra EFTA-landene, navnlig de nordiske, gjorde de færøske myndigheder midlertidigt brug af den nye toldlovs suspensionsbestemmelse til at suspendere tolden på varer, der er vigtige for Færøernes import fra EFTA-landene og for EFTA-landenes eksport til Færøerne. Suspensionen berørte hovedsageligt handel med Norge.

Handelsaftalen mellem EU og Danmark/Færøerne

Den 2. december 1991 blev der i Bryssel undertegnet en aftale (jf. bilag 5.1.) mellem på den ene side Danmarks regering og Færøernes landsstyre og på den anden side EU om en nyordning af handelsrelationerne mellem Færøerne og EU (inkl. Danmark). Enighed om aftaleteksten var blevet opnået under et møde i Tórshavn den 21. juni 1991 - efter mere end et helt års forhandlinger, der efterfulgte et års opklarende drøftelser.

Baggrunden for drøftelserne om en nyordning af handelsrelationerne mellem Færøerne, Danmark og EU, skyldes, at EU-Kommissionen i efteråret 1988 over for den danske regering udtrykte utilfredshed med visse aspekter af de specifikke toldregler for færøske varers toldbehandling i EU, der havde været i kraft siden 1974, jf. i afsnittet ovenfor.

Kommissionen erklærede sig utilfreds med, at der eksisterede forskelle i toldbehandlingen af færøske fiskeprodukter i forskellige dele af EU, og navnlig med den særlige toldfrihed i Danmark.

Den danske regering og det færøske hjemmestyre erklærede sig villige til at diskutere en nyordning med henblik på en ensartet toldbehandling af færøske varer i hele EU inkl. Danmark, men fandt at den måtte tage udgangspunkt i den eksisterende toldfrihed i Danmark, samt tage hensyn til Færøernes stærke afhængighed af fiskeri og fiskeeksport.

Aftalen betegnes helt neutralt blot som "aftale". Dens indhold er imidlertid skabt efter de frihandelsaftaler, som EU indgik med EFTA-landene i første halvdel af 70'erne, og den er af EU og af Danmark anmeldt til GATT som en frihandelsaftale.

EU på den ene side og Færøerne på den anden side har i henhold til aftalen afskaffet al told- og afgiftsmæssig diskrimination af hinandens varer, dog med en række undtagelser. Baggrunden for at Færøerne er gået ind i en aftale om gensidige toldkoncessioner er en omfattende reform af det færøske afgiftssystem, som tidligere var baseret på fiskale importafgifter, der på visse områder havde en beskyttende virkning for færøsk produktion.

Færøerne indførte pr. 1. februar 1992 en toldlov, svarende i hovedtræk til den gældende danske, hvor toldsatserne respekterer Danmarks GATT - forpligtelser (nu WTO). Pr. 1. januar 1993 er de fiskale importafgifter afløst af en merværdiafgift (MVG), samt punktafgifter, der sættes på færøske produkter på samme vis som varer, der importeres.

I henhold til aftalen får EU toldfrihed for alle varer med undtagelse af et meget snævert varesortiment, nemlig mælkeprodukter og fårekød. EU giver som hidtil toldfrihed for færøske industrivarer. Derimod har Færøerne ikke fået ønsket om fuld og ubegrænset toldfrihed i EU for alle fiskeprodukter opfyldt. I bilaget er der opført en liste over de fiskeprodukter af færøsk oprindelse, der opnåede toldfrihed i EU fra begyndelsen af 1992. Det drejer sig om produkter, hvor Færøerne har kunnet påvise hidtil at have haft eksport. For adskillige af varerne er der imidlertid sat begrænsninger for toldfriheden i form af kvoter og referenceløfter, hovedsageligt beregnet på basis af mængden af varer, EU har importeret fra Færøerne i en given periode (referenceperiode, 1985 - 1988). Dog er der i visse tilfælde taget højde for en igangværende eller forventet færøsk eksportstigning. De kvotebelagte varer vil blive belagt med tredjelandstold, når kvoten nås. I begyndelsen af 1995 opnåedes der enighed med EU om en ændring af handelsaftalen, således at kvoten (på 2.000 t.) på "Andre fiskevarer, tilberedt og konserveret" blev ophævet med virkning fra 1. januar 1995, hvilket især får betydning for den færøske produktion af panerede fiskeprodukter.

En ny handelsaftale, der afløste 1991-aftalen, blev den 6. december 1996 indgået i Brussel mellem EU og Færøerne/Danmark. Baggrunden herfor var Finlands og Sveriges optagelse i EU og det deraf følgende ophør af Færøernes frihandelsaftaler med de nævnte lande. I henhold til 1991-aftalen tilkom der Færøerne kompensation for de herved mistede han-

delsfordele. Dette blev der taget højde for i den nye 1996-aftale, med nogle få lempelser i EU's kvoter overfor Færøerne.

De varer, hvor der er fastsat referenceloft, kan belægges med tredjelandstold, når loftet er nået. Endvidere er visse blandede varekategorier undergivet statistisk overvågning, således at Kommissionen vil kunne anmode om konsultationer, såfremt importen fra Færøerne tager et uforudset opsving. Desuden er det en betingelse for toldfriheden, at de færøske eksportører overholder EU's referencepriser. En oversigt over de konkrete toldfri kvoter og lofter for færøske fiskeprodukter fremgår af bilag 5.1.

Nogle af de fiskeribaserede varer, som i toldtariffen betegnes som landbrugsvarer, er også omfattet af toldfrihed, f.eks. fiskemel samt toldfri kvoter for dyremad og fiskefoder. Bortset fra en lille kvote fårekød har Færøerne ikke fået toldfrihed i EU for landbrugsvarer, idet Færøerne ikke har interesse i at eksportere disse varer.

Aftalen indeholder alle de for frihandelsaftaler sædvanlige bestemmelser om oprindelsesregler, sikkerhedsklausuler og konkurrenceregler, ligesom der oprettes en komité, med blandet deltagelse til at overvåge aftalens anvendelse.

EU's sædvanlige krav om fiskerikoncessioner - som modydelse for toldfrihed for fiskeprodukter - har EU i dette tilfælde afstået fra under hensyntagen til Færøernes specielle forhold. I præamblen til aftalen henvises der dog til parternes hensigt om at opretholde den gældende aftale om gensidigt fiskeri på et tilfredsstillende niveau, hvilket ikke mindst er i Færøernes interesse på grund af den fortsatte afhængighed af fiskemuligheder uden for Færøernes egen fiskerizone.

Aftaleteksten rummer en generel udviklingsklausul, samt en specifik udviklingsklausul vedrørende færøske fiskeprodukters toldfri adgang til EU samt en gensidig EFTA-klausul. Hvis en af parterne giver EFTA fordele, der er mere gunstige, vil man positivt overveje at udstrække dem til modparten. Aftalen, der ikke er tidsbegrænset, trådte i kraft den 1. februar 1992, og de gensidigt aftalte toldpræferencer var umiddelbart fuldt ud gældende fra dette tidspunkt.

Det forrige landsstyre har i forbindelse med dannelsen af landsstyret i 1994 aftalt, at mulighederne for den mest gavnlige markedsadgang til EU skulle undersøges. På denne baggrund nedsatte landsstyret i begyndelsen af 1995 et udvalg til at undersøge spørgsmålet, og udvalget afgav i eftersommeren 1995 en betænkning til landsstyret. Der er en udbredt opfattelse på Færøerne af, at den eksisterende handelsaftale ikke i tilstrækkelig grad varetager færøske interesser. Der arbejdes derfor fortsat med mulighederne for at skaffe Færøerne en bedre adgang til det europæiske marked.

Handelsbalancen

Eksportens sammensætning på nogle hovedgrupper fremgår af tabel 5.4.

Tabel 5.4. Værdien af Færøernes eksport fordelt på hovedgrupper 1994 - 1997.

	1994	1995	1996	1997
		- mill. kr. -		
Frosset/iset hel fisk (bortset fra laks og ørred)	204,6	400,4	581,3	612,9
Frosset/iset fiskefilet	719,3	715,4	643,5	678,8
Saltfisk	227,3	253,3	286,1	301,4
Rejer og skaldyr	290,6	239,3	241,6	255,8
Laks og ørred	362,9	172,8	289,7	306,5
Forarbejdet fisk	87,3	74,0	65,4	68,4
Fiskevarer til industri	110,9	118,5	175,4	184,9
Andre varer	23,0	17,9	19,5	20,3
Frimærker	27,0	28,0	32,0	28,5
I alt (ekskl. skibe)	2.026,2	1.991,7	2.334,5	2.457,5
Skibe	50,4	34,6	99,6	75,2
Eksport i alt	2.078,3	2.026,3	2.434,1	2.532,7

Anm.: Fordelingen af eksporten på varekategorier for 1997 er beregnet på baggrund af fordelingen fra 1996. Opgørelsen for eksporten i alt er den faktiske opgørelse for 1997.

Kilde: Hagtiðindi og Hagstovan.

For yderligere specifikation af tabel 5.4. henvises til bilag 5.2.

Størrelsen og sammensætningen af Færøernes eksport (bortset fra skibe) afhænger grundlæggende af de samlede fangstmuligheder i egne og fremmede farvande. Den samlede eksportværdi og sammensætningen af eksporten (f.eks. fordelingen mellem filet- og saltfisk) er herudover påvirket af udviklingen i de absolutte og relative priser på verdensmarkedet for fisk og fiskeprodukter.

Eksportværdien af frosset/iset hel fisk (bortset fra laks og ørred) udviser en markant stigning fra 1994 til 1997, mens værdien af frosset/iset fiskefileter har været nogenlunde stabil siden 1993. Eksportværdien af saltfisk har været jævnt stigende. Eksportværdien af rejer og skaldyr er efter en mindre vækst i 1994 steget en smule i de senere år. I tiden frem til 1992 udviste eksportværdien af laks og ørred markante stigninger, hvorimod der siden 1992 har været tale om et væsentligt fald trods øget produktion, på grund af faldende verdensmarkedspriser. I 1996 og 1997 er eksportværdien af laks og ørred steget voldsomt og er næsten tilbage på niveauet i 1994. Den forarbejdede fisk har siden 1994 haft en generelt stigende andel af den samlede eksportværdi. Den samlede eksportværdi vok-

sede med godt 4 % fra 1996 til 1997. Udviklingen dækker over betydelige forskelle i mængdemæssige ændringer og ændringer i enhedspriserne for de enkelte varekategorier, men at hovedårsagen til væksten kan tilskrives de i kap. 4 beskrevne markant øgede fangster, er der ingen tvivl om.

Knap 84 % af den færøske eksport er i 1997 gået til EU-området herunder Danmark. Danmark har længe været det vigtigste marked for færøske fiskeprodukter efterfulgt af Storbritannien, Tyskland og Frankrig. Uden for EU har det amerikanske marked hidtil været af stor betydning for Færøerne, men USA's import af fiskeprodukter er faldet væsentlig i de senere år, for dog i 1997 at udvise en stigende tendens. Den faldende dollar-kurs har været medvirkende til at orientere de færøske eksportørers indsats mod EU. Især Norge og Islands andel af eksporten uden for EU har været stigende.

Eksportens procentvise fordeling på afsætningslande i årene 1994 - 1997 i forhold til værdien af eksporten ses i tabel 5.5.

Tabel 5.5. Færøernes eksport i % (værdien af eksporten) fordelt på forbrugslande i årene 1994 - 1997.

Forbrugslande	1994	1995	1996	1997
EU-lande				
Danmark	26,9	22,2	31,0	29,8
Storbritannien	20,6	25,8	24,1	27,0
Tyskland	11,4	9,7	8,8	8,0
Frankrig	11,2	8,3	7,3	6,9
Spanien	4,6	4,8	5,7	5,4
Italien	5,7	5,0	2,9	2,4
Nederlandene	2,0	1,7	1,9	2,0
Belgien/Luxemburg	1,0	0,4	0,4	0,5
Sverige	-	2,6	0,6	0,5
Finland	-	0,7	0,4	0,3
Øvrige EU-lande	1,0	1,3	1,2	0,9
I alt EU-lande	84,3	82,4	84,2	83,7
Lande udenfor EU				
Norge	3,3	6,2	6,7	6,3
Island	0,3	2,7	2,8	3,3
Sverige	3,0	-	-	-
Finland	1,2	-	-	-
Rusland	0,1	0,2	0,3	0,1

USA	2,9	2,0	2,3	3,4
Japan	2,7	3,8	1,3	0,3
Øvrige lande	2,3	2,7	2,5	2,9
I alt lande udenfor EU	15,7	17,6	15,8	16,3
I alt	100	100	100	100

Kilde: Hagstovan og Rigsombudet.

Import

Tabel 5.6. viser værdien af vareimporten i årene 1994 - 1997, fordelt på hovedgrupper.

Tabel 5.6. Værdien af Færøernes import 1994 - 1997, fordelt på hovedgrupper.		1994	1995	1996	1997
		- mill. kr. -			
Foder		109	103	151	163
Andet til landbruget		15	15	18	21
Bygge- og anlægsvirksomhed		82	105	135	148
Produktion i øvrigt		337	349	412	450
Brændsel m.v.		182	202	250	272
Maskiner og udstyr		123	147	149	162
Biler		17	91	133	145
Direkte forbrug		517	582	633	691
Øvrige varegrupper		30	43	44	48
Import ekskl. skibe og fisk		1.412	1.637	1.925	2.100
Skibe o.lign.		37	10	98	106
Salt		8	8	9	9
Fersk fisk		17	27	28	30
Frosne hele fisk		56	60	8	9
Industrifisk		23	23	51	55
Fisk m.v. i alt		104	119	95	103
Samlet import		1.553	1.766	2.118	2.309

Anm.: Fordelingen af importen på varekategorier for 1997 er beregnet på baggrund af fordelingen fra 1996. Opgørelsen for importen i alt er den faktiske opgørelse for 1997.

Kilde: Hagstovan

Fra 1996 til 1997 er den samlede importværdi steget med 191 mill. kr. Der er stort set tale om vækst indenfor alle varegrupper, idet skibe og øvrig produktion dog trækker den største andel fra 1995 til 1996. Importværdien af biler er steget voldsomt fra 1994 til 1995 og igen til 1996, hvilket bl.a. skal ses i lyset af ændringen af registreringsafgiften for biler i 1995, jf. afsnit 7.3. I perioden er importen til direkte forbrug samt til foder (fiskeriopdræt) vokset jævnt.

Opmærksomheden henledes på, at fordelingen af importen på varegrupper er ens for 1996 og 1997, hvorfor der ikke kan siges noget om fordelingen varegrupperne imellem i disse år. Dette skyldes, at det ikke har været muligt at få tal for fordelingen ved redaktionens slutning.

Tabel 5.7. viser andre landes andele af den samlede import på Færøerne, 1994-1997

Tabel 5.7. Færøernes import i % fordelt på lande i årene 1994 - 1997.

Forbrugslande	1994	1995	1996	1997
EU-lande				
Danmark	35,2	34,5	33,4	30,6
Storbritannien	10,7	8,4	8,5	6,6
Tyskland	6,5	7,9	9,4	8,1
Frankrig	1,9	2,5	2,8	2,4
Spanien	0,9	0,9	0,9	0,8
Italien	1,3	1,6	1,5	1,8
Nederlandene	2,2	2,0	2,2	1,8
Belgien/Luxemburg	1,3	1,5	1,3	1,2
Sverige	-	5,8	5,1	6,0
Finland	-	0,7	1,0	0,9
Øvrige EU-lande	1,3	1,7	1,7	2,0
I alt EU-lande	61,3	67,5	67,6	62,2
Lande udenfor EU				
Norge	17,3	15,8	17,8	18,6
Island	2,0	2,7	2,2	7,4
Sverige	4,6	-	-	-
Finland	0,8	-	-	-
Rusland	1,8	3,4	0,4	1,0

USA	1,4	1,5	2,3	1,5
Japan	2,0	3,0	3,1	3,0
Øvrige lande	8,8	6,1	6,6	6,3
I alt lande udenfor EU	38,7	32,5	32,4	37,8
I alt	100	100	100	100

Kilde: Hagstovan og Rigsombudet.

Danmarks andel af Færøernes import er faldet med 1 pct. point hvert år siden 1993 og til 1996. I 1997 er Danmarks andel af Færøernes import faldet med næsten 3 % og udgør godt 30 pct. i 1997. I 1995 aftog Danmark næsten 30 % af Færøernes eksport. Importen fra Danmark, Tyskland, U.K. og Norge har tidligere udgjort hovedparten af importen, men fra 1997 har specielt Island, men også Sverige, haft en stigende andel af den færøske import.

Tabel 5.8. viser Færøernes handelsbalance i perioden 1994 - 1997.

Tabel 5.8. Færøernes handelsbalance i årene 1994 - 1997, mill. kr.

	1994	1995	1996	1997
Eksport				
Skibe	50	35	100	75
Ekskl. skibe	2.026	1.992	2.334	2.458
Samlet eksport	2.076	2.026	2.434	2.533
Import*				
Skibe	37	10	98	106
Ekskl. skibe	1.516	1.756	2.020	2.203
Samlet import	1.553	1.766	2.118	2.309
				Fortsættes....
Handelsbalancen				
Skibe	13	25	2	-31
Ekskl. skibe	510	236	314	255
Handelsbalancen i alt	523	260	316	224

Anm.: Opgørelserne over skibes eks- og import for 1997 beror på skøn. I alt opgørelser er faktiske tal for 1997.

*Pr. 1. februar 1992 blev en ny opgørelsesmetode vedrørende importen taget i brug. Tidligere opgørelser er derfor ikke umiddelbart sammenlignelige med Hagstova Føroyas opgørelser fra tidligere år.

Kilde: Hagstovan.

Den færøske handelsbalance blev i perioden 1989 - 1991 kraftigt forbedret i forhold til de foregående år. Forbedringen skyldes bl.a. et kraftigt fald i importen af skibe, men også forbedringer i eksporten.

I 1992 og i 1993 var der fortsat et overskud på handelsbalancen på henholdsvis godt 600 mill. kr. og 700 mill. kr. Fra et overskud på godt 500 mill. kr. i 1994 faldt overskuddet i 1995 imidlertid til 260 mill. kr. for i 1996 at vokse til 316 mill. kr. Handelsbalanceoverskuddet for 1997 blev på knap 224 mill. kr.

Betalingsbalancen

Den færøske betalingsbalance omfatter foruden handelsbalancen bl.a. tjenesteydelser (søtransport, rejser m.v.), lønninger, renter samt overførsler fra den danske stat og Danmarks Nationalbank. En udførlig beskrivelse af opgørelsesformen i den færøske betalingsbalance findes i "Beretningen om den økonomiske udvikling på Færøerne, oktober 1994" fra Det Rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne. En oversigt over den færøske betalingsbalances løbende poster i årene 1994 - 1997 er vist i tabel 5.9.

Tabel 5.9. Færøernes betalingsbalance (løbende poster) 1994 - 1997

	1994	1995	1996	1997
		- mill. kr. -		
Handelsbalancen (inkl. skibe)	523	291	316	224
Den danske stat (netto)	1.087	1.083	1.097	1.265
Nationalbanken (netto)	0	28	25	24
Forsikring (netto)	-67	-62	-48	-30
Registrerede nettoindtægter på de løbende poster i alt	1.543	1.340	1.390	1.483
Anslåede renteudgifter	-450	-320	-300	-300
Restgruppe (netto)	25	-200	44	*
Betalingsbalancen	1.118	820	1.134	700 - 1.200¹⁾

Anm: Fra 1993 er krigsskadeerstatning til færinger medregnet.

* Ikke opgjort

1) Tallene for 1997 er baseret på skøn.

Kilde: Hagstovan og Rigsombudet.

Underskuddet på betalingsbalancens løbende poster toppede i 1988 med knap 1,6 mia. kr., (Overførslerne fra Danmark på knap 900 mill. kr. årligt er indregnet heri).

Fra 1989 til 1991 blev et underskud på betalingsbalancen på godt 0,6 mia. kr. vendt til et overskud på ca. 403 mill. kr. Efter et underskud i 1992 på 38 mill. kr. var der igen i 1993 et overskud på betalingsbalancen på godt 717 mill. kr. og i 1994 et overskud på 1.057 mill. kr. Faldet i overskuddet på handelsbalancen betød i 1995, at overskuddet på betalingsbalancen faldt til 820 mill. kr. Overskuddet for 1996 blev på 1.134 mill. kr. Overskuddet i 1997 forventes at falde en smule i forhold til 1996, hovedsageligt på baggrund af at handelsbalancen ikke blev helt så stor som i 1996.

Udlandsgælden

Gælden er beregnet som forskellen mellem Færøernes samlede aktiver og passiver i udlandet(netto) - herunder Danmark.

Finansieringen af udlandsgælden er et af hovedproblemerne i den færøske samfundsøkonomi. Problemets omfang illustreres af, at den samlede gæld pr. indbygger i 1992 var på (Finansministeriet "Budgetredøgørelse 94") ca. 167.000 kr. og var således 3 gange så stor som den danske udlandsgæld pr. indbygger.

Aftalen af 28. maj 1993 mellem landsstyret og den danske regering betyder - via betingede tilsagn om løbende refinansiering af gælden - at den danske stat efterhånden vil stå som kreditor for størstedelen af udlandsgælden.

Tabel 5.10. viser Færøernes samlede bruttogæld, aktiver og nettogæld til udlandet pr. 31. 12. i perioden 1991 - 1996.

Tabel 5.10. Færøernes bruttogæld, aktiver og nettogæld til udlandet pr. 31.12. i årene 1991 - 1996, mill. kr.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Bruttogæld	11.749	11.310	11.402	10.198	10.357	9.764
Aktiver	3.502	3.439	3.746	4.808	5.949	6.724
Nettogæld	8.247	7.871	6.656	5.390	4.408	3.040

Kilde: Hagtiðindi nr. 3/1997.

Udvalget vedrørende genopretning af Færøernes økonomi har beregnet, at udlandsgælden på 8,5 mia. kr. i 1990 var svarende til 143 % af BNP og i 1992 svarende til 141 % af BNP. Dette er dog med den mere en halverede gæld, samt den stigende omsætning på Færøerne ændret en del på i de seneste år.

Mens langt hovedparten af udlandsgælden tidligere skulle henregnes til den private sektor, vendte billedet i 1992, således at gælden nu overvejende påhviler det offentlige. Fordelingen mellem offentlig og privat nettoudlandsgæld fremgår af tabel 5.11.

Tabel 5.11. Fordelingen mellem offentlig og privat nettoudlandsgæld i årene 1991 - 1996, mill. kr.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Offentlig	4.244	5.298	7.563	7.088	6.960	6.628
Privat	4.003	2.573	-907	-1.698	-2.571	-3.588
I alt	8.247	7.871	6.656	5.390	4.389	3.040

Kilde: Hagtíðindi nr. 3/1997.

Den private sektor (inkl. pengeinstitutterne) havde ultimo 1995 et nettotilgodehavende i udlandet på knap 2,6 mia. kr. Fra 1995 til 1996 voksede den private sektorens aktiver med 831 mill.kr., mens dens bruttogæld reduceredes med 186 mill. kr. I samme periode faldt den offentlige bruttogæld med knapt 400 mill.kr., mens aktiverne faldt med 76 mill. kr.

6. OFFENTLIGE FINANSER

6.1 Indledning

De offentlige finanser på Færøerne vedrører staten, hjemmestyret, kommunerne samt en række offentlige institutioner og fonde.

Fra hjemmestyreordningens indførelse i 1948 og til i dag har det færøske hjemmestyre overtaget ansvaret for en stadig større del af de offentlige opgaver på Færøerne. Hvor overtagelsen af et sagsområde er sket som særanliggende, har hjemmestyret samtidig overtaget det fulde økonomiske ansvar for områdets finansiering. Har hjemmestyret derimod alene overtaget administrationen af et fællesanliggende, finansieres området fortsat delvist af tilskud fra den danske stat.

Den eksisterende opgavefordeling mellem hjemmestyret og kommunerne må ses i lyset af den færøske kommunestruktur med mange og små kommuner. Visse dele af landsadministrationen har oprettet regionale afdelinger af bl.a. socialforvaltningen og af skatte- og toldforvaltningen, men generelt er kommunernes opgaver begrænsede i forhold til f.eks. de danske kommuners, se afsnit 2.7.

6.2. Statens Udgifter m.v. på Færøerne

Tilskudsreformen pr. 1. januar 1988

Frem til udgangen af 1987 blev de statslige tilskud til fællesanliggender på Færøerne udbetalt i form af refusioner til landskassen af statens andel af udgifterne på de respektive områder.

Refusionssystemet havde den svaghed, at der i en række tilfælde ikke var sammenfald mellem den disponerende og den økonomisk ansvarlige myndighed. Samtidig var systemet administrativt besværligt på grund af det store antal tilskudsprincipper, som i vidt omfang afveg fra hinanden, og dermed indebar en risiko for utilsigtet og u hensigtsmæssig substitution mellem beslægtede udgiftsområder. Fra færøsk side fandt man desuden, at systemet ikke sikrede hjemmestyret en tilstrækkelig dispositionsfrihed på så væsentlige områder som sundhedsvæsenet, undervisningsvæsenet og det sociale område.

På den baggrund indgik regeringen og Færøernes landsstyre i 1987 en aftale om en tilskudsreform, som medførte, at størstedelen af de statslige tilskud i form af refusioner til Færøerne pr. 1. januar 1988 blev omlagt til generelle tilskud (bloktilskud). Dette gjaldt udgifterne på sundhedsområdet og på undervisningsområdet (bortset fra udgifterne til pensionerede folkeskolelærere). På det sociale område omfattede omlægningen til bloktilskud især udgifterne til driften af sociale institutioner på Færøerne (alderdoms- og plejehjem, samt særforplejning m.v.). Refusionssystemet blev alene bibeholdt for en række sociale bistandsydelse (kontanthjælp m.v.) samt for pensions- og sikringsydelse (sociale pensioner samt dagpenge ved sygdom og fødsel).

Den 1. juli 1993 blev også refusionerne på det sociale område omlagt til bloktilskud. Refusionssystemet er herefter alene bibeholdt for udgifterne til pensionerede folkeskolelærere. I forbindelse med forhandlingerne mellem den danske regering og Færøernes landsstyre den 3. november 1995 (jf. bilag 4.6.) blev bloktilskuddet for 1996 aftalt til 860,3 mill. kr. mod 843,4 mill. kr. i 1995 og for årene 1997 og 1998 til samme beløb, dog således at bloktilskuddet i disse år reguleres med en procent, der svarer til den gennemsnitlige pris- og lønregulering på statens driftsbudget for det pågældende år. Tilskuddet udgør 908,3 mill. kr. i 1998. Det blev endvidere aftalt, at der nedsættes en arbejdsgruppe, der skal komme med oplæg til kriterier, der kan indgå i fastlæggelsen af bloktilskuddet efter 1998. Den fremtidige størrelse af bloktilskuddet har været meget debatteret på Færøerne, specielt i forbindelse med lagtingsvalget i april 1998. Landsstyret og den danske regering skal i løbet 1998 drøfte evt. ændringer af bloktilskuddet.

Statens drifts- og anlægsudgifter

De statslige udgifter på Færøerne⁷ omfatter bloktilskud, refusion af visse pensionsudgifter, og fra 1993 krigspensioner samt udgifter til driften af statslige institutioner på Færøerne, herunder anlægsudgifter.

De samlede statslige udgifter på Færøerne er i årene 1994 - 1998 steget fra 1.212,3 mill. kr. til 1.295,5 mill. kr. Heraf tegner den ordinære del af bloktilskuddet sig for vækst på 82,2 mill. kr. Udgifterne til krigspensioner toppede i 1994, hvor opmærksomheden om adgangen til denne pension - bl.a. på baggrund af 50-året for krigens afslutning - gav en vækst i antallet af erstatninger, så den ved årets udgang var steget fra 588 (i 1993) til 950 i 1994, i 1997 blev der udbetalt 893 erstatninger, hvilket er en stigning i forhold til året før, hvor der blev udbetalt 845 erstatninger.

⁷ Nettoudgifterne fås ved at modregne eventuelle indtægter i bruttoudgifterne og derudover at medregne anlægsudgifter. Til bruttoudgifter hører løn, almindelig drift såsom rejseudgifter, vedligeholdelse, anskaffelser m.v.

Tabel 6.1. viser statens drifts- og anlægsudgifter (netto) vedrørende Færøerne i årene 1994 - 1998. For yderligere specifikation se bilag 6.1.

Tabel 6.1. Statens drifts- og anlægsudgifter (netto) på Færøerne 1994 - 1998¹⁾.

	1994	1995	1996	1997	1998
	- mill. kr. -				
Tilskud					
Bloktilskud	826,1	843,4	860,3	886,1	908,3
Krigspensioner	100,5	88,6	85,7	81,0	78,5
Lærerpensioner	9,1	9,4	10,9	11,9	14,5
Andre pensioner	8,6	9,4	9,7	10,4	10,4
I alt tilskud, pensioner m.v.	944,3	950,8	966,6	989,4	1.011,7
Drift statslige institutioner	268,0	253,6	266,1	268,7	276,1
Total	1.212,3	1.205,3	1.232,7	1.258,1	1.287,8

¹⁾ For 1998 er der tale om budgettal og skøn.

Kilde: Oplysninger fra statsinstitutionerne samt finanslove.

De samlede statslige udgifter på Færøerne er i 1998 budgetteret til 1.287,8 mill. kr., og bloktilskuddet udgør knapt 71% heraf.

Opgørelsen omfatter alene de direkte udgifter, som staten enten yder som driftstilskud eller udgifter til driften af de statslige institutioner på Færøerne. Indirekte udgifter - f.eks. i forbindelse med færingers uddannelse ved uddannelsesinstitutionerne i Danmark og den bistand, som en række danske myndigheder til stadighed yder hjemmestyrets institutioner indgår således ikke i opgørelsen.

Statens og andre offentlige institutioners udlån og garantier

Udover statens direkte drifts- og anlægsudgifter yder en række offentlige institutioner lån og garantier til forskellige formål på Færøerne. Institutionernes nyudlån i årene 1994 - 1997 og den samlede restgæld på lån pr. 31. december 1994 - 1997 er vist i tabel 6.2. Restgælden er faldet fra godt 993 mill. kr. ultimo 1992 til knap 345 mill. kr. ultimo 1997. Gælden er således næsten halveret med 2/3-del i den forløbne periode.

Långivningen fra KommuneKredit sker med garanti fra staten og landsstyret. Fiskeribankens, Skibskreditfondens og Færøernes Realkreditinstituts långivning er nærmere beskrevet i kapitel 4.

Tabel 6.2. Offentlige danske institutioners nye udlån 1994 - 1997 og udlånsrestgæld ultimo 1994 - 1997.

	Nye lån				Udlånsrestgæld pr. ultimo			
	1994	1995	1996	1997	1994	1995	1996	1997
	- mill. kr. -							
Fiskeribanken	5,7	0,2	0	0	43,3	31,4	24,2	15,8
Færøernes								
Realkreditinstitut ¹⁾	68,3	58,3	36,4	46,0	215,3	175,7	137,2	67,5
Skibskreditfonden	0	0	0	0	192,8	124,6	109,3	70,4
KommuneKredit	0	0	0	0	194,0	197,2	195,1	190,9
I alt	74,0	58,5	36,4	46,0	853,1	528,9	465,8	344,6

1) Færøernes Realkreditinstitut er taget med, da staten garanterer for de af instituttet optagne obligationslån, og Nationalbanken opkøber de udstedte obligationer til parikurs. De for instituttet opgivne udlån og restgæld er for perioden 1. april - 31. marts i de pågældende år.

Kilde: Regnskaber og oplysninger fra institutionerne.

Den statslige garantigivning til Færøerne omfatter garantien for obligationslån optaget af Færøernes Realkreditinstitut, samt - sammen med landskassen - tilbagebetalingen af lån fra KommuneKredit.

For at dække landskassens løbende underskud, indskuddene i bankerne (via Finansieringsfonden af 1992) samt de forfaldne afdrag på landskassens udlandsgæld, har regeringen og landsstyret siden 1993 indgået aftaler om danske statslån til landsstyret i form af 6-årige stående lån. Vedrørende de indgåede aftaler henvises til bilagene 4.1. - 4.6.

Efter disse aftaler har staten ydet/givet tilsagn om at yde landsstyret statslån til dækning af:

- finansiering af landsstyrets indskud i Finansieringsfonden af 1992 på i alt 2,5 mia. kr.,
- refinansiering af landsstyrets udlandsgæld, i alt 3,1 mia. kr. (opgjort pr. 31.5.1993)
- finansiering af en del af landskassens løbende underskud, i alt ca. 0,7 mia. kr.

6.3. Landskassens Økonomi

Indledning

De budgetmæssige rammer for hjemmestyrets økonomi fastlægges ved lagtingsfinanslov, og de faktiske indtægter og udgifter i et finansår registreres i landskassens regnskab. Tilskuddene fra den danske stat er optaget som indtægt på lagtingsfinansloven, mens udgifterne på de forskellige udgiftsområder opføres brutto.

Et af punkterne i aftalen af 12. oktober 1993 mellem den danske regering og det færøske landsstyre, jf. bilag 4.4., var, at landsstyret gennemførte budgetforbedringer på finansloven for 1994 på mindst 250 mill. kr. i forhold til det dengang fremsatte forslag. Budgetforbedringerne blev udmøntet dels som besparelser på drift og anlæg, dels ved indførelse af nye afgifter.

Ifølge fælleserklæringen fra den 17. november 1994, (jf. bilag 4.5.) blev det aftalt, at der med henblik på at opnå ligevægt på landskassens budget i 1998 skal udvises en år til år reduktion i budgetunderskuddet med udgangspunkt i finansloven for 1994. Drifts- og anlægsunderskuddet måtte således for 1995 ikke overstige 220 mill. kr.

I forhold til tidligere aftaler begrænser aftalen fra 3. november 1995 (jf. bilag 4.6.) sig til at konstatere landsstyrets målsætning om en fortsat stabilitetsorienteret finanspolitik. Derudover siges, at landsstyret i de kommende år vil reducere budgetunderskuddet, bl.a. gennem strukturrationaliseringer og øget økonomisk aktivitet, således at der opnås ligevægt senest i 1998. En væsentlig forskel fra tidligere er, at det nu er op til landsstyret og Lagtinget, at prioriterer, hvordan de hermed forbundne budgetforbedringer skal opnås. Det foreløbige opgørelser tyder på, at der er opnået balance allerede i 1996.

Ifølge de nævnte aftaler skal det finansieringsunderskud, der eksisterer efter statens refinansiering af Færøernes udlandsgæld, finansieres ved låntagning på Færøerne eller på det danske kapitalmarked. Landsstyret har siden ultimo 1994 emitteret obligationslån på i alt godt 610 mill. kr. til dækning af budgetunderskuddet, jf. overfor under afsnit 4.7.

Det samlede landskassebudget (Drifts- og anlægsbudget)

I tabel 6.3. gives en oversigt over landskassens samlede indtægter og udgifter i årene 1992-1997.

Tabel 6.3. Landskassens indtægter og udgifter 1992 - 1997.

	1992	1993 ²⁾	1994	1995	1996	1997 ¹⁾
				- mill. kr. -		
Driftsindtægter	2.494	2.468	2.572	2.659	2.725	2.883
Drifts- og anlægsudgifter	3.429	5.000 ³⁾	2.950	2.711	2.680	2.769
Over-/underskud	-935	-2.532	-378	-52	45	114

1) Foreløbige regnskabstal.

2) Inkl. effektive kautioner

3) Heraf er 2,2 mia. kr. indsat som grundkapital i Finansieringsfonden af 1992.

Kilde: Føroya Gjaldstova.

Indtil 1988 var der overskud på landskassens budget, mens landskasseunderskuddet i 1989 var på 439 mill. kr. Årsagen hertil var dels et mindre fald i landskassens indtægter, dels en betydelig stigning i landskassens samlede drifts- og anlægsudgifter og udlæg på garantier. Landskassens indtægter faldt væsentligt i 1990, og selv om udgifterne blev reduceret med godt 300 mill. kr., steg underskuddet til 521 mill. kr. I 1992 blev underskuddet som følge af stigende udgifter på 935 mill. kr. I 1993 blev underskuddet godt 2,5 mia. kr., idet det dog skal bemærkes, at 2,2 mia. kr. heraf er indskud i Finansieringsfonden af 1992.

Underskuddet i 1995 udgør 52 mill. kr. Faldet i underskuddet fra 1993 til 1994 skyldes især samlet stigende afgiftsniveau, herunder især større provenu vedrørende afgiften på finansielle aktiver, der i 1994 var på ca. 113 mill. kr. og andre afgifter, der tegner sig for knap 40 mill. kr. På udgiftssiden var der i 1994 tale om et fald i anlægsinvesteringerne på ca. 21 mill. kr., hvorimod de samlede driftsudgifter steg med knap 50 mill. kr. Reduktionen i underskuddet fra 1994 til 1995 kan især tilskrives en stigning på indtægtssiden i form af stigende indkomstskatter samt et samlet fald i drifts- og anlægsudgifterne samt udlægsudgifterne.

Merindtægterne i både 1996 og 1997 skyldes det - via det fortsat stigende aktivitetsniveau - stigende skatteindtægter. Modsvarende var der i 1996 også et fald på udgiftssiden på grund af den faldende ledighed. I 1997 øgedes landskassens udgifter, svarende nogenlunde til niveauet fra 1995. Der er på landsstyrets finanslov for 1998 budgetteret med et overskud på godt 171 mill. kr.

Landskassens indtægter

Udviklingen i landskassens indtægter ses i tabel 6.4.

Tabel 6.4. Landskassens indtægter 1993 - 1996¹⁾.

	1993 ²⁾	1994 ²⁾	1995 ³⁾	1996 ³⁾	1997 ³⁾
	- mill. kr. -				
Indkomstskatter ⁴⁾	888	816	926	856	1.020
Told, fremstillings- og forbrugsafgifter m.v.	733	967	965	1.034	964
Statstilskud	814	817	852	867	899
Andel af National- bankens overskud	44	0	27	25	24
Indtægter i alt	2.519	2.600	2.770	2.781	2.907

1) Ekskl. renteindtægter og - udgifter, jf. tabel 6.5., og excl. landsvirksomhederne (Telefonvæsenet, Postvæsenet og Tjaldurs Apotek), hvis overskud/underskud iflg. finanslovens likviditetsbudget forbliver i virksomhederne.

2) Regnskabstal.

3) Foreløbige tal.

4) Inkl. sømandsskat og renteskat.

Kilde: Føroya Gjaldstova, Árbok fyri Føroyar og Rigsombudet.

Landskassens indtægter fra landsskat samt told- og afgifter udviste i midten af 80'erne en betydelig stigning som følge af det høje aktivitets- og importniveau i økonomien i de pågældende år. Fra 1990 til 1993 faldt de samlede landskasseindtægter med godt 240 mill. kr. Det faldende indtægtsniveau i begyndelsen af 90'erne skyldes først og fremmest et lavere samfundsøkonomisk aktivitetsniveau. Som nævnt har især indførelsen af afgift på finansielle aktiver, moms og andre afgifter øget landskassens indtægter i perioden 1993 - 1994.

Stigningen i landskassens indtægter fra 1996 til 1997 med ca. 6 % skyldes primært en stigning i indkomstskatterne.

Landskassens drifts- og anlægsudgifter

I løbet af 1980'erne, særligt siden 1985 steg landskassens drifts- og anlægsudgifter markant. Udgiftsstigningerne var navnlig betydelige på de områder, som blev berørt af til-

skudsreformen pr. 1. januar 1988 (undervisningsområdet, sundhedsområdet og socialvæsen), men også landskassens udgifter på kommunikations(samfærdsels)området og på fiskeriområdet steg betydeligt.

I 1993 er udgifterne tilbage på 1990-niveau, når der ses bort fra landskassens indskud i Finansieringsfonden af 1992 på 2,2 mia. kr. Tab på garantier er faldet fra 288 mill. kr. i 1989 til et overskud (tilbageførsel på 7 mill. kr. i 1997. Renteudgifterne vejer fortsat tungt i det færøske landskassbudget. Udviklingen i landskassens DAU-udgifter fra 1993-1997 ses i tabel 6.5.

Tabel 6.5. Landskassens drifts-, anlægs og udlægsudgifter 1993-1997. fordelt på driftsområder.

	1994 ¹⁾	1994 ¹⁾	1995 ¹⁾	1996 ²⁾	1997 ²⁾
	- mill. kr. -				
Renteudgifter, netto	275	394	429	392	382
Administration	150	159	168	178	163
Sundhedsvæsen	357	366	355	377	373
Kommunikation	206	181	161	169	166
Uddannelse og forskning	366	367	382	393	407
Kultur	51	48	51	49	55
Fiskeri og søfart	156	155	252	252	231
Heraf:					
Mindsteløn til fiskere og anden fiskeristøtte	(181)	(152)	(170)	n.a.	n.a.
Landbrug	29	25	24	20	19
Erhvervsliv og arbejdsmarked i øvrigt	43	72	112	51	36
Socialvæsen	844	865	743	785	933
Andre udgifter ³⁾	31	12	11	11	11
Tab på garantier	202	66	23	4	-7
Ekstraordinære udgifter ⁴⁾	2.290	240	0	-	-
I alt drifts-, anlægs- og udlægsudgifter	5.000	2.950	2.711	2.680	2.769

¹⁾ Regnskabstal.

²⁾ Foreløbige tal. For de udgiftsposter, hvor der endnu ikke foreligger regnskabstal, er benyttet budgettal eller udgiftsskøn

³⁾ Omfatter pensioner til tejenestemænd, tilskud til politisk oplysningsarbejde, rådighedsbeløb for landsstyret m.v.

⁴⁾ I 1993 afholdtes 2,2 mia. kr. til Finansieringsfonden af 1992 om indskud til landskassen.

Kilde: Føroya Gjaldstova.

Landskassens udlån og garantier

Landskassens långivning i slutningen af 80'erne omfattede især forskellige former for subsidieret långivning til fiskerierhvervet. Omfanget af denne långivning steg i perioden 1987 - 1989 fra 36 mill. kr. til 117 mill. kr. Siden 1990 er långivningen til fiskefartøjer formindsket og i 1996 er disse helt bortfaldet.

Landskassens garantiforpligtelser på lån optaget af offentlige institutioner (f. eks. selskabet SEV, kommunerne og de offentlige udlånsfonde) samt private erhvervsvirksomheder var også markant stigende i 1980'erne. I 1989 udgjorde de samlede landskassegarantier således 2.323 mill. kr. Ved udgangen af 1997 var de samlede landskassegarantier faldet til knap 670 mill. kr.

I tabel 6.6. er opstillet en oversigt over landskassens udestående garantier pr. 31.12. i årene 1995, 1996 og 1997.

Tabel 6.6. Landskassens udestående garantier pr. 31.12. 1995, 1996 og 1997

Låntager	1995	1996	1997
Landsinstitutioner	548.760.365	434.700.617	307.887.974
Kommuner	177.571.484	202.756.454	203.492.092
Kommunale selskaber	55.214.949	43.928.371	36.363.636
Landsbanken (obligationer)	46.728.800	44.216.480	41.610.416
Arbejdsløshedsforsikringsordningen	64.383.430	51.702.515	24.508.265
Offentlige låntagere i alt	892.659.028	777.304.437	613.862.383
Fiskeri	64.076.565	50.131.741	44.603.685
Opdræt	0	0	0
Fiskeindustri	25.996.748	7.469.946	4.274
Anden industri	0	0	0
Transporterhverv	19.247.765	15.289.696	11.426.359
Private låntagere i alt	109.321.078	72.891.383	56.034.318
Offentlige og private i alt	1.001.980.106	850.195.820	669.896.701

Kilde: Føroya Gjaldstova

En betydelig del af landskassegarantierne er i begyndelsen af 90'erne blevet effektive - især inden for fiskerierhvervet - og har påført landskassen betydelige udgifter til udlæg på garantier. Siden 1993 er tabet på garantierne dog mindsket drastisk i 1996 og udgør i 1996 kun 2 % af gennemsnittet for perioden 1987 - 93. I 1997 er tabene vendt til en gevinst på 7 mill. kr.

I tabel 6.7. gives en oversigt over landskassens effektive garantier i årene 1980 - 1997.

Tabel 6.7. Oversigt over landskassens effektive garantier i årene 1980-1997

År	(mill. kr.)
19980-86	212
1987	130
1988	234
1989	288
1990	170
1991	167
1992	192
1993	202
1994	66
1995	23
1996	4
1997	-7
I alt	1.681

Kilde: Føroya Gjaldstova

6.4. De Færøske Udlånsfonde

For en nærmere beskrivelse af de offentlige udlånsfonde henvises til afsnit 4.7. De tre offentlige udlånsfonde på Færøerne - Industriens Udviklingsfond, Industrifonden og Bopignånefonden - havde fra 1986 til 1988 en betydelig vækst i deres långivning og toppede i 1988 med udlån på i alt 217 mill. kr. For Industriens Udviklingsfond og Industrifonden faldt udlånene herefter, og i 1992 blev der ikke ydet lån fra de to fonde, hvilket utvivlsomt skyldes konjunkturaftmatningen.

I perioden 1992 - 1994 har Industrifonden ydet lån på i alt 12,3 mill. kr. Boliglånefondens udlån er fra 1991 faldet, og der er ikke ydet lån fra fonden siden 1994. Dette skal ses i sammenhæng med den generelle økonomiske afmatning og det deraf afledede ophør af nybyggeri på det private boligmarked. Der er med lagtingslov vedtaget i maj 1996 skabt hjemmel til for landsstyret at nedlægge Industriens Udviklingsfond. Denne mulighed skal ses i sammenhæng med ønsket om at koordinere og i fremtiden omstrukturere de forskellige erhvervsstøtteordninger.

I tabel 6.8. gives en oversigt over fondenes udlånsaktivitet i årene 1992 - 1997.

Tabel 6.8. Långivning fra Industriens Udviklingsfond, Industrifonden og Boliglånefond 1992-1997.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997
- mill. kr. -						
Industriens Udviklingsfond (Menningargrunnurin)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Industrifonden (Ídnaárgrunnurin)	0,0	1,8	2,9	7,6	3,6	0,0
Boliglånefond (Húsalánsgrunnurin)	118,8	19,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Lån fra fonde i alt	118,8	21,3	2,9	7,6	3,6	0,0

Kilde: Oplysninger fra fondene.

6.5. Kommunernes Økonomi⁸

Kommunernes økonomi har været dårligt belyst i de offentlige tilgængelige statistikker. Årsagen hertil er bl.a., at der endnu ikke er etableret generelle retningslinier i form af en fælles kontoplan for opstillingen af kommunale budgetter og regnskaber. Kommunerne følger således forskellige principper for opstillingen af budgetter og regnskaber, hvilket vanskeliggør såvel mulighederne for tværgående analyser som en styring af den kommunale sektors økonomi. Ændringer med hensyn til opstillingen af kommunernes budgetter

⁸ Det har ikke været muligt at få oplyst andet end sporadiske økonomiske nøgletal for kommunerne for 1997 og 1998.

og regnskaber er dog på vej, således at der bliver mulighed for tværgående sammenligninger m.m.. Det forudses dog allerede nu, at et kommende regelsæt for kommunale budgetter og regnskaber vil blive vanskeligt at efterleve i de små kommuner.

Til illustration af problemerne vedrørende det kommunale regnskabsvæsen kan nævnes, at Færøernes landsstyre i april 1996 kunne opgøre antallet af kommuner, der fortsat ikke i henhold til lovgivningen havde indleveret regnskaber for 1994 til landsstyret, til 26 (ud af 49), samt at der fortsat er kommuner, der ikke har afleveret regnskaber for 1991.

Mange kommuner havde i 80'erne omfattende udbygnings- og investeringsprogrammer for havneanlæg, veje, institutionsbyggeri og har udvidet de kommunale virksomheders kapacitet og servicetilbud. Kommunerne var derfor i stigende omfang nødt til at optage lån til finansiering af investeringerne.

Udviklingen i kommunernes økonomi viser betydelige lighedspunkter med udviklingen i landskassens økonomi, idet den voldsomme stigning i landskassens udgifter i 1988 dog ikke kan genfindes hos kommunerne. Fra 1989 til 1993 er der fundet en betydelig forringelse sted i kommunernes økonomi, da indtægterne i perioden har været stærkt faldende. Fra 1993 til 1995 forventes indtægterne at udvise stigning, men i 1996 forventes et mindre fald. De kommunale udgifter har siden 1992 været faldende, men forventes dog at udvise en stigning i både 1996 og 1997.

Tabel 6.9. Kommunernes økonomi 1993-1997

	1993	1994	1995 ¹⁾	1996 ¹⁾	1997 ²⁾
	- mill. kr. -				
Skatteindtægter	582,1	622	660	670	655
Driftsudgifter	345,1	339	339	356	377
Resultat inden renter og afdrag	237,0	283	321	292	278
Renter netto	180,2	157	157	146	123
Resultat efter renter	56,8	126	169	146	155
Afdrag	116,7	106	106	19	80
Resultat efter afdrag	-59,9	20	63	127	75
Investeringer ³⁾	-	-	6	55	67
Resultat efter investeringer			57	72	08

¹⁾ For 1995 og 1996 er der tale om budgettal. Dog er beløbet vedrørende skatteindtægterne de faktisk indbetalte kommunale skatter.

²⁾ De faktiske indtægter pr. april 1997 er højere end budgetteret. Gennemsnittet udgør p.t. 60 mill. kr. pr. måned, hvilket på års basis giver 720 mill. kr.

³⁾ En væsentlig del af investeringerne i 1996 må henregnes til vedligeholdelsesudgifter.

Skatteprovenuet faldt fra 1990 fra 654 mill. kr. til 563 mill. kr. i 1992. Siden 1993 er provenuet steget, således at det ved udgangen af 1996 nåede op på niveau fra 1990. De budgetterede skatteindtægter for 1997 er på 695 mill. kr., men - som anført i tabellen - provenuet ventes at blive noget højere.

Som det fremgår af tabel 6.9. har renteudgifterne været et stigende problem for kommunerne, idet der dog er tale om et lille fald fra 1993 til 1994. Renter og afdrag forventes i 1994 beslaglægge i alt 42 % af skatteindtægterne mod 51 % i 1993. I 1995 og 1996 forventes renter og afdrag at beslaglægge en faldende andel af skatteindtægterne, således 39 % i 1995 og 25 % i 1996, j.f. nedenfor om aftalen med de kommunale kreditorer om den kommunale gæld. Når driftsudgifterne lægges til renter og afdrag, bliver resultatet for årene i perioden 1990 - 1993 negativt. I 1994, 1995 og 1996 forventes resultatet at blive positivt.

Flere kommuner havde i 1993 alvorlige problemer med at afholde de mest nødvendige driftsudgifter. Således kunne f.eks. Klaksvík kommune i en længere periode ikke udbetale løn til kommunens ansatte, og Argir kommune indgav i 1993 konkursbegæring, men sagen blev afvist af Østre Landsret. Kommunen måtte i en periode lukke daginstitutionerne, fordi personalet ikke ville arbejde uden løn. Argir kommune er i efteråret 1996 indlemmet i Tórshavn kommune. Trods stadig store økonomiske problemer, har der dog ikke siden 1993 været tilsvarende problemer som de her beskrevne.

Flere kommuner har i løbet af 1998 ytret ønske om at blive en del af Tórshavn kommune. Der er således i Kollafjarðar i 1998 afholdt afstemning om tilslutning til kommunens sammenlægning med Tórshavn. Indbyggerne i Kollafjarðar stemte for forslaget.

I 1996 er den gennemsnitlige kommunale skatteprocent 19,85 % med 16 % som den laveste og 23 % som den højeste. I 1993 var den gennemsnitlige skatteprocent 16,7 %, med 10 % som den laveste og 25,5 % som den højeste. Rammerne for fastsættelse af de kommunale skatteprocenter blev i 1993 fastlagt ved lagtingslov. I henhold til loven skal landsstyret godkende de kommunale budgetter. Loven indebærer endvidere, at de kommunale budgetter i 1994 skulle balancere, dvs. der var ikke adgang til at lånefinansiere og ingen mulighed for støtte til investeringer fra landskassen. Renter og afdrag forventes i 1994 at beslaglægge i alt 25 % af skatteindtægterne mod 31 % i 1993. I 1995 og 1996 forventes renter og afdrag at beslaglægge en faldende andel af skatteindtægterne, således 23 % i 1995 og 22 % i 1996, jf. nedenfor om aftalen med de kommunale kreditorer om den kommunale gæld. Når driftsudgifterne lægges til renter og afdrag, bliver resultatet for årene i perioden 1990 - 1993 negativt. I 1994, 1995 og 1996 er resultatet positivt.

Endelig skal alle kommuner indbetale 1 % af skattegrundlaget til en kommunal krisefond. Fonden kan foretage udlån til kommuner, der givet en skatteprocent på max 23 pct. ikke får balance i budgettet. Indbetalingerne til fonden i 1994 var ca. 30,5 mill. kr. Ultimo 1996 var der indbetalt i alt 81 mill. kr. til fonden. Fondens udbetalinger var i 1995 på godt 0,5 mill. kr. og i 1996 på 14 mill. kr. Udbetalingerne ventes at blive 9,5 mill. kr. i 1997 og indbetalingerne ca. 33 mill. kr.

I henhold til den seneste foreliggende opgørelse udgjorde kommunernes samlede gæld i 1993 i alt godt 1,7 mia. kr. Hertil kommer lån til bl.a. el-selskabet SEV, det interkommunale renovationselskab IRF og Tórshavn Havn.

Kommunernes långivere kan opdeles i tre grupper:

- 1) De færøske pengeinstitutter og det færøske forsikringselskab (900 mill. kr. i restgæld medio 1993).
- 2) De danske pengeinstitutter, danske kreditforeninger og kommunekredit (godt 600 mill. kr. i restgæld medio 1993).
- 3) Udenlandske banker (140 mill. kr. i restgæld medio 1993).

På baggrund af kommunernes gældssituation blev Føroya Banki af landsstyret anmodet om på kommunernes vegne at forhandle med de øvrige kommunale kreditorer om en forlængelse af restløbetiden samt en rentenedsættelse på kommunernes lån. Ultimo 1995 blev der indgået aftale mellem størstedelen af kommunerne og de kommunale kreditorer.

Aftalen indeholder følgende hovedelementer:

- Aftalen er 5-årig
- I aftaleperioden omlægges fordringerne efter långivers valg til:
 - lån til fast rente 9 % p.a., der erlægges kvartårligt med 2,25 %
 - lån med variabel rente, der hver 3. måned fastsættes til Libor/Cibor + 1 %, dog maksimalt 10 % p.a. Ydelsen erlægges kvartårligt med 2,5 % af hovedstolen.
- Der etableres en fælles kommunal garantiordning over for långiverne.
- Der etableres en transportordning vedrørende de kommunale skatteindtægter via Føroya Gjaldstova til sikring af de af aftalen omfattede ydelser.
- Långivere, der har ydet realkreditlån/obligationslån, er i aftaleperioden berettiget til at forlange sådanne lån omlagt til annuitetslån med løbetid på indtil 30 år, der refinansieres i det danske obligationsmarked. Rentevilkårene ansættes i givet fald til almindeligt gældende rentevilkår i Danmark.

Landsstyret har i øvrigt nedsatte et udvalg i efteråret 1995, til at fremkomme med forslag til en ny kommunestruktur. Efteråret 1996 forelå en projektbeskrivelse af udvalgets videre arbejde til landsstyrets foranstaltning.

En del af de færøske kommuners låneoptagelse er, som ovenfor nævnt, sket gennem KommuneKredit i Danmark. Siden 1955 har de færøske kommuner kunnet optage lån i KommuneKredit til finansiering af samfundsmæssigt påkrævede investeringer med statsgaranti for 75% af hovedstolen mod, at det færøske landsstyre indestår statskassen for ethvert tab som følge af garantien. Udlånsrestgælden var ultimo 1996 knap 195 mill. kr., jf. tabel 6.2.

6.6. Den Samlede Offentlige Økonomi

Byrdefordelingen mellem staten og hjemmestyret

Byrdefordelingen, der udtrykker fordelingen mellem landskassens og statens samlede drifts- og anlægsudgifter, varierer først og fremmest i takt med landskassens udgiftsniveau. Et stigende niveau i landskassens drifts- og anlægsudgifter vil medføre, at statens andel, der alene reguleres som det øvrige statsbudget, falder, mens et faldende niveau i landskassens drifts- og anlægsudgifter bevirker, at den statslige andel stiger.

I midten af 1970'erne udgjorde statens andel af statens og landskassens samlede drifts- og anlægsudgifter ca. 40 %, men var i 1992 faldet til 24 %. Faldende landskassensudgifter fra og med 1993, har medført, at statens andel er steget til 32 % i 1996. De stigende udgifter for landskassen (budgetterede) for 1998 har bevirket, at statens andel udviser en nedadgående tendens.

Tabel 6.10. Statens- og landskassens drifts- og anlægsudgifter 1994-1998.

	1994	1995	1996	1997	1998
			- mill. kr. -		
Landskassen	2.950	2.711	2.680	2.769	2.917,4
Staten	1.212	1.206	1.233	1.266	1.295,5
I alt	4.162	3.919	3.913	4.035	4.212,9
Statens andel i %	29	31	32	31	31

Kilde: Tabel 6.1. og 6.5. samt Landsstyrets Finanslov for 1998

7. SKATTER OG AFGIFTER

7.1. Indledning

Sagsområdet skatter og afgifter er overtaget som færøsk særanliggende. Dette indebærer, at skatte- og afgiftsbestemmelser fastsættes og administreres af færøske myndigheder. Områdets status som særanliggende medfører samtidig, at de øvrige dele af riget (Danmark og Grønland) sidestilles med det øvrige udland i skatte- og afgiftsmæssig henseende.

Landskassen opkræver indkomstskat, rente- og udbytteskat, meromsætningsafgift (MVG), afgift på finansielle aktiver (indtil 1.1.97, herefter bortfaldet), lønsumsafgift, vejskat (vægtafgift), told- og fremstillingsafgifter, registreringsafgifter og en række andre afgifter. Kommunernes indtægter stammer næsten udelukkende fra indkomstskatter.

7.2. Skatte- og Afgiftstrykket

Som følge af den økonomiske krise har både landsstyret og kommunerne gennemført skattestigninger frem til 1996, og allerede indførte afgifter er sat i vejret. Endvidere er der indført helt nye afgiftstyper, såsom en lønsumsafgift.

Stigningen i det færøske skattetryk i 1990'erne er ikke begrundet i en aktivitetsudvidelse i den offentlige sektor, men i at stor udvandring og stor arbejdsløshed har medført, at der bliver dels færre og dels lavere lønede skatteydere at indkræve skatter og afgifter fra. Landskassens stigende udgifter til f.eks. renter og afdrag på udlandsgælden samt udgifter i forbindelse med effektive garantier har således måttet finansieres af færre skatteydere. Den aktivitetsnedgang, der har været i den offentlige sektor, opvejer kun i et vist omfang de færre indtægter ved skatter og afgifter. Fra 1995 til 1997 er aktiviteten og dermed skatteindtægterne dog øget, jf. tabel 7.5. Det gælder såvel personskatterne som afgifterne.

Flere opgørelser, der sammenligner det færøske og det danske skattetryk, viser, at forskellen mellem det færøske og danske skatteniveau nu er ganske minimal. Hvorvidt skattetrykket beregnes til at være højest på Færøerne eller i Danmark beror i vid udstrækning på den helt konkrete beregningsmetode og beregningsgrundlaget. Således når den færøske Told- og Skattestyrelse frem til, at skattetrykket (udtrykt i % af BNI) i 1993 er

52,6 % på Færøerne og 52,3 % i Danmark, mens Det Rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne i sine beregninger opererer med et skattetryk på Færøerne i 1994 på mellem 48 og 50 % af den forventede BNI for 1994 og et dansk skattetryk i 1994, der er lidt højere. Ifølge den færøske Told- og Skattestyrelses seneste beregninger, der er fra maj 1995, var skattetrykket på Færøerne i 1994 56 %. I både 1996 og 1997 er der gennemført skattebesparelser på Færøerne, jf. nedenfor.

Færøernes landsstyre nedsatte i sommeren 1995 - i ønsket om at belyse årsagerne til den store fraflytning fra Færøerne - en arbejdsgruppe til at undersøge og sammenligne levevilkårene på Færøerne og i nabolandene, især Danmark. Rapporten fra arbejdsgruppen, der blev afgivet i september 1995, indeholder bl.a. en række sammenligninger mellem beskatningsforholdene på Færøerne og i Danmark. (Se bilag 0)

7.3. Direkte Skatter

De direkte skatter omfatter på Færøerne indkomstbeskatning af personer og selskaber samt rente- og udbytteskat. Der er hverken formueskat eller beskatning af fast ejendom.

Personbeskatning

Grundlaget for indkomstbeskatningen af personer er den skattepligtige indkomst i kalenderåret. For personer med fuld skattepligt omfatter den skattepligtige indkomst al indkomst, uanset om den er oppebåret på Færøerne eller i udlandet (globalindkomsten). Som indkomst betragtes endvidere visse former for naturalydelse (fri bolig og bil m.v.), mens lejeværdi af egen bolig ikke beskattes.

Renteindtægter og aktieudbytte indgår kun i den skattepligtige indkomst, såfremt de hidrører fra kilder uden for Færøerne (d.v.s. fra udenlandske pengeinstitutter, udenlandske obligationer og fra ikke-færøsk registrerede selskaber).

Ved beregningen af den skattepligtige indkomst kan foretages fradrag i bruttoindkomsten for nødvendige udgifter til erhvervelse og vedligeholdelse af indkomsten - herunder afskrivninger af erhvervsbygninger og driftsmidler samt renter af erhvervsmæssig gæld. Fra 1994 og gældende til og med 1996 er der indført fradrag for lønudgifter og halvdelen af materialeudgifterne, dog højst 20.000 kr., til vedligeholdelse, ombygning og færdiggørelse af egen bolig.

Underholdsbidrag til fraskilt eller frasepareret ægtefælle og ikke-hjemmевærende børn samt bidrag til kapitalpensionsordninger har indtil 1997 kunnet fradrages i indkomsten. Fra 1997 gives i stedet et tilskud, se afsnit 7.4.

Med virkning fra 1992 blev der indført et bidrag på 0,5 % af den skattepligtige indkomst til en nydannet arbejdsmarkedspensionsordning. Til arbejdsløshedsforsikringsordningen blev der samtidig indført (tvungne) bidrag på 2 % af bruttoindtægten (dog maksimalt ca. 3.700 kr.) for alle. I april 1993 blev bidraget forhøjet til 2,75 % uden et maksimumsloft.

Siden 1997 er bidraget nedsat, for pr. 1. januar 1998 at udgøre 2,25 %.

Begge disse bidrag giver ret til fradrag i den skattepligtige indkomst.

Indkomstkatten til landskassen beregnes i 1997 på grundlag af en progressiv skala - d.v.s. med en med indkomsten stigende procentsats. Er den skattepligtige indkomst mindre end 17.000 kr., betales 0 %. For indkomster på 17.000 kr. og derover beregnes landskatten i 1997 efter følgende skala:

Er den skattepligtige indkomst højere end kr.	men lavere end kr.	betales kr.	af kr.	og af resten %
17.000	60.000	0	17.000	9,0
60.000	120.000	3.870	60.000	20,0
120.000	140.000	15.870	120.000	25,0
140.000		20.870	140.000	37,0

Indkomstkatten til kommunerne beregnes af samme indkomst som anvendes ved beregningen af landsskatten, idet der gives et nedslag på 17.000 kr., før kommuneskatten beregnes. Skatten udskrives med samme procent for alle skatteyderne i kommunen (proportionalbeskatning). De kommunale skatteprocenter varierede i 1993 mellem 7 % og 25,5 %. Ved lagtingslov blev der i 1994 fastsat rammer for de kommunale skatteprocenter, således at disse nu varierer mellem 16 % som den laveste og 23 % som den højeste. Den gennemsnitlige sats var 19,8 pct. i 1997. Kirkeskat opkræves i 26 kommuner. I 1996 varierer kirkeskatteprocenten mellem 0,15 % og 1,20 %. Personer under begrænset skattepligt betaler 42 % af A-indkomsten i skat og 0,5 % til arbejdsmarkedspensionsordningen.

For personer, der er fuldt skattepligtige til Færøerne, foretages der i forbindelse med den endelige skatteberegning en række fradrag i den beregnede bruttoskat.

Fra 1993 gennemførtes der en række ændringer i skattesystemet med henblik på at nærme sig et system med bruttoskat.

Personfradraget, der i 1992 var på 4.500 kr., bortfaldt i 1993 for alle skatteydere bortset fra pensionister. Lønmodtagerfradraget bortfaldt ligeledes. I stedet blev der fastsat et bundfradrag i landsskatten og kommuneskatten på henholdsvis kr. 22.500 og kr. 12.000. Rentefradraget blev i 1995 forhøjet til 44 % og er i 1996 48 % og gives som fradrag i den beregnede skat. Folkepensionen blev skattepligtig, men med et særligt pensionsfradrag, der i 1996 er 11.100 kr. for enlige og 7.800 kr. for gifte. Befordringsfradraget, der også bortfaldt i 1993, blev genindført i 1995, og har været gældende til og med 1996.

I den beregnede landsskat fradrages der i 1997 et beløb på 2.900 kr. for hvert barn under 16 år. Herudover gives der i den beregnede kommuneskat et fradrag, der størrelsesmæssigt varierer fra kommune til kommune, ligeledes for hvert barn under 16 år. I Tórshavn kommune er fradraget i 1997 på 3.000 kr. pr. barn. Dette er ikke ændret med 1997-reformen.

Renter af privat gæld har tidligere kunnet fradrages i den beregnede kommuneskat med 15 % af renteudgifterne og i den beregnede landsskat med 33 %. Den samlede skattemæssige værdi af rentefradraget udgjorde således 48 %. Det er overladt til ægtefæller selv at foretage en fordeling af renteudgifterne. Med virkning fra 1991 kan renteudgifter kun fradrages, såfremt lånet er optaget til køb, opførelse, istandsættelse eller ombygning af egen bolig, til uddannelsesformål eller til betaling af en afgiven kaution efter lagtingslov om kommuneskat og landsskat § 33, nr. 2, hvis kautionen er aftalt før 3. december 1994 - eller såfremt lånet er optaget inden 18. januar 1991. Samtidig er retten til rentefradrag begrænset til 60.000 kr. pr. person.

Samlevende ægtefæller er i princippet underlagt sambeskatning, idet manden beskattes af hele sin og hustruens indkomst. Gifte kvinder sættes dog selvstændigt i skat af indkomst ved selvstændig erhvervsvirksomhed og af indkomst ved arbejde uden for mandens erhverv.

Skatteloftet, der indtil 1993 var på 50 %, i 1996 52 %, er fra 1.1.97 atter sat ned til 50%. Hertil kommer opkrævningen af de tvungne bidrag til arbejdsløshedsforsikringsordningen og arbejdsmarkedspensionsordningen, der reelt betyder, at skatteloftet fra 1997 vil være godt 52 %.

Opkrævningen af indkomstskat er siden 1984 foregået som kildeskat. Kildeskatten beregnes efter et kumulativt princip (d.v.s. for hver enkelt lønudbetaling), hvilket medvirker

til at reducere størrelsen af de beregnede restskatter/overskydende skatter ved den endelige ligning.

Til brug for den endelige ligning indsender skatteyderen i marts måned en selvangivelse for det forløbne år. Eventuelle restskatter forfalder til betaling i månederne maj, juni og juli i slutningsåret. Udbetaling af overskydende skat finder sted i samme periode.

Personlige skatteydere og skattepligtige indkomster

Tabel 7.1. viser det samlede antal personlige skatteydere fordelt efter størrelsen af de skattepligtige indkomster i 1996 samt de enkelte indkomstgruppers andel af den samlede skattepligtige indkomst.

Tabel 7.1. Det samlede antal personlige skatteydere fordelt efter størrelsen af den skattepligtige indkomst i 1996.

Skattepl. indkomst i 1.000 kr.	Antal personer	I %	Samlet skatteplig. indkomst	I %	I alt skat	I %
Mindre end 0	271	0,9	-42.079	-1,0	-323	0,0
- 0	2.147	5,5	0	0,0	-1.596	-0,1
0 - 100	19.205	49,6	821.710	19,6	122.214	8,9
100 - 200	10.500	27,1	1.556.584	37,2	503.495	36,5
200 - 300	4.931	12,6	1.766.635	28,1	441.250	31,9
300 - 400	1.063	2,7	361.090	8,6	161.771	11,7
400 - 500	300	0,8	132.683	3,2	64.805	4,7
500 - 700	181	0,5	103.508	2,5	51.540	3,7
700 - 800	31	0,1	23.073	0,6	11.959	0,9
800 - 900	21	0,1	17.779	0,4	9.097	0,6
900 - 1.000	9	0,0	8.634	0,2	4.490	0,3
> 1.000	18	0,1	24.404	0,6	11.946	0,9
I alt	38.667		4.184.021		1.380.644	

Kilde: Toll- og skattstova Føroya.

Knap 56 pct. af de personlige skatteydere havde i 1996 en skattepligtig indkomst på 100.000 kr. og derunder. Disse skatteydere tjente tilsammen ca. 19,6 % af de samlede skattepligtige indkomster. Hovedparten af skatteyderne befinder sig i gruppen 0 - 300.000 kr., nemlig knap 96 %. Denne gruppe tegner sig for 84 % af de skattepligtige

indkomster og ca. 77 pct. af skatteprovenuet. Fire pct. af skatteyderne tjener mere end 300.000 kr. pr. år og betaler 23 pct. af den samlede skat.

Ved sammenligninger med indkomstfordelingen i Danmark må der tages hensyn til forskelle i beregningsgrundlaget for den skattepligtige indkomst i de to skattesystemer - og herunder især til, at renteudgifter i Danmark fratrækkes i den skattepligtige indkomst, mens rentefradraget på Færøerne ydes som et fradrag i den beregnede skat.

Selskabsbeskatningen

Aktieselskaber m.v., som er registreret på Færøerne, betragtes som hjemmehørende, og er derved skattepligtige til Færøerne af deres globalindkomst.

For ikke-hjemmehørende selskaber og virksomheder med begrænset skattepligt gælder indkomstskattepligten kun for visse former for indkomst.

Grundlaget for skatteansættelsen af selskaber for et givet skatteår er selskabets indkomst i den regnskabsperiode, der udløber i eller falder sammen med det foregående kalenderår.

Som skattepligtig indkomst betragtes globalindkomsten (d.v.s. al indkomst uanset oprindelsesland) med fradrag af udgifter, som er anvendt til at erhverve, sikre og vedligeholde indkomsten. Fradragene omfatter således bl.a. løbende driftsudgifter (herunder renter af investerings- og driftsgæld), afskrivninger samt tab og henlæggelser til drifts- og investeringsfond.

Selskabsskatten udgør 49% af den skattepligtige indkomst for selskaber med aktiekapital på under kr. 80.000 og 27% for selskaber med aktie/anpartskapital over kr. 80.000. Provenuet fordeles med 62% til landskassen og 38% til kommunerne.

Antallet af skattepligtige selskaber udgjorde i regnskabsåret 1996 2.490. Heraf havde godt 82 % af selskaberne en skattepligtig indkomst på under 25.000 kr., og disse selskaber havde samtidig en andel på kun 0,4 % af den samlede selskabsindkomst. 2,1 % af selskaberne havde en skattepligtig indkomst på over 1.000.000 kr., men denne gruppe af selskaber tegnede sig for godt 81 % af den samlede skattepligtige selskabsindkomst.

Tabel 7.2 viser antal skattepligtige selskaber, fordelt efter størrelsen af skattepligtig indkomst i 1996. Nyere tal foreligger ikke.

Tabel 7.2. Skattepligtige selskaber, fordelt efter størrelsen af skattepligtig indkomst i 1996.

Skatteplg. samlede indkomsts-katter i 1000 kr.	Antal selskaber	%	Samlet indtægt	%
0 - 0	1.901	76,35	0	0,39
0 - 25	156	6,26	1.769	0,80
25 - 50	89	3,57	3.569	0,58
50 - 75	41	1,64	2.508	0,76
75 - 100	38	1,52	3.406	1,61
100 - 150	56	2,24	7.149	1,16
150 - 200	30	1,20	5.180	0,97
200 - 250	19	0,76	4.325	1,35
250 - 300	22	0,88	6.010	0,66
300 - 350	9	0,36	2.950	0,77
350 - 400	9	0,36	3.419	1,25
400 - 450	13	0,52	5.545	1,08
450 - 500	10	0,40	4.803	0,60
500 - 550	5	0,20	2.664	1,18
550 - 600	9	0,36	5.248	0,70
600 - 650	5	0,20	3.146	0,45
650 - 700	3	0,12	2.002	0,82
700 - 750	5	0,20	3.640	0,52
750 - 800	3	0,12	2.312	0,18
800 - 850	1	0,04	805	1,00
850 - 900	5	0,20	4.449	0,83
900 - 950	4	0,16	3.681	1,10
950 - 1.000	5	0,20	4.908	1,15
> 1.000	52	2,08	359.876	81,15
I alt	2.490	100,0	443.435	100,00

Kilde: Toll- og Skattstova Føroya.

Rente- og udbyttebeskatning

Aktieudbytte fra de på Færøerne indregistrerede selskaber beskattes ved, at det udlodden- de selskab tilbageholder en afgift på 35 %, som indbetales til landskassen.

Beskatningen af renteindtægter af indestående i færøske pengeinstitutter skete indtil 1992 ved en endelig beskatning på 0,5 procent-point af det samlede indestående. Fra 1992 ændredes denne ordning, således at renteskatten på 9 % herefter skulle beregnes direkte af renterne. I 1993 hævedes renteskatten til 22 % og fra 1. januar 1995 til 35 %. Renteskatten indbetales af pengeinstituttet.

Renter af indestående i udenlandske pengeinstitutter, obligationsrenter samt udbytte fra udenlandske registrerede selskaber indgår i den almindelige skattepligtige indkomst for færøske skatteydere og beskattes således med ca. 50 %.

Af indestående i færøske pengeinstitutter og postgiro, pensionsordninger i færøske pengeinstitutter, og af livsforsikringer og pensionsopsparinger i færøsk forsikringsselskab blev der indtil 1. januar 1997 ud over renteskatten også betalt afgift på finansielle aktiver, ligesom formueafkast af formue i udenlandske pengeinstitutter er belagt med renteafgift, jf. nedenfor.

De særlige regler for den skattemæssige behandling af renteindtægter og renteudgifter førte tidligere til en vis "skattetænkning", idet det kunne give fordele at optage lån og indsætte provenuet heraf i færøske pengeinstitutter.

For at imødegå en sådan spekulation i rentebeskatningsreglerne foretog Lagtinget med virkning fra 1991 visse ændringer af skattereglerne. For private skal der i renteudgifter over 60.000 kr. fradrages eventuelle renteindtægter, der overstiger 35.000 kr. Endelig kan alene renter på lån optaget i forbindelse med bolig, kautionforpligtelser og uddannelse fradrages samt renter på lån optaget før 18. januar 1991, jf. ovenfor. Forhøjelsen af renteskatten til 35 % har yderligere begrænset mulighederne for skattetænkning. Rentefradrags-reglerne er blevet revideret med virkning for skatteåret 1997, hvilket beskrives nedenfor.

Udskrevne skatter

Tabel 7.3. Udskrevne indkomstsskatter i indkomstårene 1988 - 1994.

	Landsskat		Kirke- og kommune- skat		I alt	
	Personlige	Selskaber	Personlige	Selskaber	Personlige	Selskaber
			- mill. kr. -			
1988	1.083	98	618	50	1.701	148

1989	1.121	64	638	39	1.759	103
1990	1.018	51	595	31	1.613	82
1991	951	39	556	22	1.507	61
1991	874	25	516	16	1.390	43
1993	756	28	549	17	1.305	45
1994	749	30	610	19	1.359	49
1995	748	39	668	23	1.416	62
1996	720	76	660	46	1.380	122

Kilde: Toll- og Skattstova Føroya.

Fra 1989 til 1996 er de samlede udskrevne personskatter faldet med ca. 27 % fra 1.759 mill. kr. til 1.380 mill. kr. De udskrevne selskabsskatter har fra 1989 til 1993 udvist et fald på 33 %, men har fra 1993 til 1995 udvist en svag vækst. De samlede udskrevne personskatter er faldet igen i 1996, hvilket hovedsageligt skyldes skattnedsættelser.

De samlede indkomstskatterestancer til såvel landskassen som kommunerne udgjorde pr. 31. december 1995 ca. 356,8 mill. kr. Der foreligger ikke senere tal.

7.4. Skattereform, 1997.

Færøernes lagting vedtog ved årsskiftet 1996/1997 en omlægning af skattesystemet med henblik på en gradvis indførelse af et bruttoskattesystem. Hensigten med reformen er ydermere at få forenklet skattelovgivningen for såvel skatteyderne som skatteadministrationen.

Ca. halvdelen af de eksisterende fradrag bortfalder, se tabel 7.4, men det er på længere sigt hensigten helt at overgå til en ren bruttobeskatning med landsskattesatser mellem 30 og 35 pct. Reformen vurderes af landsstyret at være neutral for de skatteydere, der mister fradrag, idet der - som supplement til sænkningen af personskattesatserne - som hovedregel vil træde en tilskudsordning i stedet.

Ændringerne medfører et provenutab på ca. 52 mill. kr., fordelt således, at den målt i procent giver de største lettelser til de laveste indtægter, men i kroner størst lettelse for indtægter mellem 300.000 og 400.000 kr. Årlige indtægter mellem 60.000 og 100.000 kr. får nedsat marginalskatten fra 45,5 til 40 pct. (givet kommuneskat på 20 pct.), indtægter mellem 100.000 og 120.000 fra 48,5 til 40 pct., mens indtægter over 300.000 kr. vil få en marginalskat på 57 pct. mod tidligere 64.

Reformen består p.t. af 5 love/ændringslove, som blev fremsat for tinget den 10. december 1996 og vedtaget den 30. december 1996. Det er tanken, at den administrativt skal implementeres i løbet af foråret/sommeren 1997. Hovedændringerne består i:

- Løft i det kommunale bundfradrag fra 12.000 kr. til 17.000 kr.
- Sænkning af bundfradraget i landsskatten fra 22.500 kr. til 17.000 kr.
- Skatteloftet sænkes fra 52 pct. til 50 pct.
- Færre skalatrin
- Reduktion af laveste landsskattesats fra 15 til 9 pct., næst-laveste fra 31 til 20/25, højeste tre satser (36,5;40;44) til 37 pct.
- Fradragsomlægning/sanering
- Rentefradrag ændres til rentestøtte, tilskudssatsen sænkes fra p.t. 48 pct. til 40 pct. i 2003.

I tabel 7.4 gives en oversigt over nugældende fradrag og fradrag, der fjernes med virkning fra 1997. I færøsk skattelovgivning sondres der mellem indtægtsfradrag, der foretages i den skattepligtige indkomst, og skattefradrag, der foretages i den beregnede skat.

Tabel 7.4. Oversigt over gældende fradragsmuligheder.

Indtægtsfradrag	Opgjort i 1996
1. Transportfradrag	* 10,7
2. Dobbelt husholdning	* 2,3
3. Arbejdsmarkedspensioner	57,3
4. Børne- og hustrubidrag	* 8,3
5. Underskud ved udlejning	5,3
6. Underskud ved egen virksomhed	23,2
7. Tab af udlån, kautioner	34,8
8. Afskrivninger	8,0
9. Boligvedligehold	* 20,4
10. Bilvedligehold	* 4,8
11. ATP-lignende ordninger	* 18,2
12. A-kasse bidrag	* 94,9
13. Andre fradrag	35,8
14. Udlandsfradrag	23,7
15. A-kasser, udland	* 0,9
16. Telefon	* 6,4
I alt gældende fradrag	355,0
I alt fradrag, som bortfalder	* 166,9

Skattefradrag

17. Ordinære renter	*	123,3
18. Pensionistfradrag		65,3
19. Børnefradrag		63,0
20. Skat betalt i udlandet		12,2
21. Arbejdsmarkedsbidrag, udland	*	1,3
I alt gældende fradrag		265,1
I alt fradrag, som bortfalder	*	124,6

* Fradrag som fjernes

Kilde: Toll- og Skattstova Føroya.

For fradragene med numrene 1, 2, 4, 16 og 17 gælder at de fjernes og ændres til en tilskudsordning. For bortfaldet af alle øvrige fradrag gives ingen kompensation.

Om 17 gælder, at støtten vil blive ydet til renter af lån aftalt inden 18/1-1991, lån til anskaffelse/vedligehold af egen bolig, uddannelseslån samt visse lån optaget til dækning af visse kautionsforpligtelser.

7.5. Indirekte Skatter

De indirekte skatter er kendetegnet ved, at den skatteudløsende begivenhed er produktion eller omsætning af varer eller tjenester. På Færøerne omfatter de indirekte skatter, meromsætningsafgift (MVG), told, fremstillingsafgifter, afgift på finansielle aktiver (tidsbegrænset fra 2. halvår af 1993 til og med 1996), lønsumsafgift (fra 1994), vægtafgift (vejskat), registreringsafgift på motorkøretøjer, rejseafgift, olieafgift, arveafgift samt andre former for punktafgifter.

I forbindelse med at landsstyret indgik ny handelsaftale med EU i 1991, skulle det færøske told- og afgiftssystem omlægges. Den 1. februar 1992 blev der indført en ny toldlov med en (international) toldtarif, der stort set svarede til den gældende danske, og som holdt sig indenfor rammerne af Danmarks GATT-forpligtelser. Denne nye toldlov var kun gældende indtil den 1. januar 1993, idet Færøerne ifølge aftalen med EU forpligtede sig til fra denne dag at ophæve alle indførselsafgifter og lade dem erstatte af ikke-diskriminatoriske omsætningsafgifter (MVG).

Opkrævede afgifter

Det samlede afgiftsprovener i årene 1993-1997 fordelt på hovedafgiftstyper fremgår af tabel 7.5.

Table 7.5. Samlet skatte- og afgiftsprovenu fordelt på hovedafgiftstyper i årene 1993 - 1997.

	1993	1994	1995	1996	1997
	- mill. kr. -				
Indkomstskatter					
Landsskat	756	725	748	736	817
Kommuneskat	549	600	668	680	766
Selskabsskat	46	50	62	37	122
Renteskat	79	41	58	44	20
Udbytteskat	4	4	6	4	17
Pensionsafgift (35 %)	3	5	5	7	11
Forsikrings-selskaber	3	4	10	3	0
I alt	1.440	1.429	1.557	1.511	1.753
Afgifter					
Salg MVG	188	108	97	77	19
Import MVG	357	408	431	520	577
Told	179	175	165	162	185
Fremstillingsafgift	16	13	14	15	15
Olieafgift	73	70	75	66	64
Vejskat	29	28	28	29	31
Afgifter på finansielle aktiviteter	65	113	57	25	1
Lønsumsafgift ¹⁾	0	9	9	8	8
Rejseafgift	12	9	7	7	7
Registreringsafgift	9	7	41	61	57
Arveafgift	2	2	2	2	3
Bøder ²⁾	18	16	16	16	1 ³⁾
Diverse afgifter ⁴⁾	15	12	13	13	8
I alt	963	970	955	855	976
Total	2.403	2.399	2.512	2.366	2.729

¹⁾ Optræder første gang i 1994.

²⁾ Beløbet for 1996/97 er foreløbigt.

³⁾ Skøn

⁴⁾ Posten er flyttet fra indkomstskatter til afgiftsområdet, da der hovedsagelig er tale om overskud fra landets spiritusmonopol.

Kilde: Føroya Toll- og Skattastova.

Efter at der i en årrække har været tale om faldende indkomstskatteprovenu som resultat af den økonomiske afmatning i begyndelsen af 90'erne, steg provenuet fra 1996 til 1997 med ca. 15 %, hvilket kan tages som udtryk for en vis opgang i den økonomiske aktivitet.

Det forøgede afgiftsprovenu fra 1993 skyldes især indførelse af MVG fra 1. januar 1993 samt indførelse af afgift på finansielle aktiver. Provenuet fra afgiften på finansielle afgifter faldt fra 1994 til 1995 som følge af nedsættelse af afgiften i 1995, jf. nedenfor. Der kan i perioden 1991 -1994 konstateres et kraftigt fald i to afgiftstyper, der knytter sig tæt til det samfundsøkonomiske aktivitetsniveau, nemlig registreringsafgiften på motorkøretøjer og fremstillingsafgiften på lokal produktion. Fra 1995 ses der imidlertid en markant stigning i provenuet fra registreringsafgiften. Dette skal bl.a. ses i sammenhæng med nedsættelsen af afgiftssatsen i begyndelsen af 1995, der afstedkom et forøget salg af biler, jf. nedenfor.

Merværdiafgift (MVG)

Pr. 1. januar 1993 trådte MVG-loven (moms) i kraft. Alle varer og arbejds- og tjenesteydelser pålægges nu en afgift på 25 %, idet der dog efterfølgende er indført en række undtagelser. Indførelse af MVG har for visse varegrupper betydet prisstigninger, idet varerne tidligere var belagt med en særlig lav importafgift, mens andre varer er faldet i udsalgspris, fordi disse varegrupper havde været belagt med særligt høje indførselsafgifter.

I hhv. 1996/1997 udgjorde MVG-provenuet hhv. 597/596 mill. kr. Heraf udgjorde MVG på import 520/577 mill. kr. Importmomsen udgør i 1997 96 pct. af momsprovenuet mod 66 pct. i 1993

Fremstillingsafgifter

Der er fastsat produktionsafgifter på øl, sodavand, chokolade og sukkervarer. Produktion af berusende drikke var indtil 1980 forbudt på Færøerne. I 1980 blev forbudet lempet, således at de færøske bryggerier fik tilladelse til at fremstille øl, som indeholder indtil 4,6 vægtprocent alkohol. Der er fastsat en produktionsafgift for sådant øl, omtrent svarende til indførselsafgiften. Provenuet er faldet fra 32 mill. kr. i 1991 til 15 mill. kr. i 1997.

Lønsumsafgift

Lønsumsafgiften opkrævedes første gang i 1994. Afgiften opkræves fra følgende virksomhedstyper :

- Lægevirksomhed, tandlæge- og anden dentalvirksomhed, kiropraktik, fysioterapi og anden egentlig sundhedspleje.
- Forsikringsvirksomheder.
- Bank-, sparekasse- og finansieringsvirksomhed.

Afgiftsgrundlaget for de under 1) nævnte virksomheder er lønsummen med tillæg af overskud eller fradrag af underskud af selvstændig virksomhed, mens det for 2) og 3) er virksomhedens lønsum i afgiftsperioden. Afgiften er 2,5 % af afgiftsgrundlaget for virksomheder nævnt under 1), og 5 % for virksomheder under 2) og 3). Provenuet var i 1995 på 9 mill. kr. og efter de foreløbige beregninger 8 mill. kr. i 1997.

Vejskat (vægtafgift)

Med hjemmel i en lagtingslov fra 1982 om vægtafgift af motorkøretøjer m.v. opkræves en årlig afgift af motorkøretøjer indregistreret på Færøerne. Afgiftssatsen varierer - ud over med motorkøretøjets vægt - for de forskellige typer af køretøjer (personbiler, hyrevogne, busser, vare- og lastvogne m.v.). Af afgiftspligtige køretøjer, der er indrettet til at benytte anden drivkraft end benzin, svares tillige en udligningsafgift.

Registreringsafgift (motorkøretøjer)

Registreringsafgiften på motorkøretøjer blev indført i efteråret 1986 til afløsning af den tidligere indførselsafgift på motorkøretøjer. Lagtingsloven om registreringsafgift blev ændret i februar 1995. Med ønsket om at fremme bilsalget og dermed landskassens indtægter ændredes beregningsgrundlaget for afgiften, så afgiften nu er en ren værdiafgift. Provenuet af registreringsafgiften udgjorde 9 mill. kr. i 1994 - før afgiftsomlægningen - mod 57 mill. kr. i 1997.

Arveafgift

Afgiftsgrundlaget er fastlagt i en ældre lovgivning og beregnes efter mere lempelige regler end den danske arveafgift. Afgiften opkræves af skifteretten (Sorenskriveren). Landstyre fremsatte i efteråret 1994 og igen i foråret 1996 forslag om forhøjelse af arveafgifterne, men forslagene mødte så stor modstand i Lagtinget, at de i begge tilfælde blev forkastet.

Olieafgift

Som et led i den samlede afgiftspakke i oktober 1986 blev der indført en særlig afgift på brændselolie m.v. Indtægterne fra olieafgiften skulle tilfalde en særlig landskasseseffond - olieffonden - der havde til formål at yde lån til offentlige institutioner og fonde med henblik på at reducere behovet for låneoptagelser i udlandet. Fonden blev nedlagt i 1991. Provenuet ved afgiften tilfalder nu landskassen direkte.

Rejseafgift

Afgift på udlandsrejser fra Færøerne blev indført med virkning fra juni 1987. Afgiften blev i 1994 nedsat fra 300 til 120 kr.

8. SAMFÆRDSEL OG KOMMUNIKATION M.V.

8.1. Indledning

Gennem de seneste 20 - 30 år op til 1992 investerede Færøerne ganske mange ressourcer i at udbygge og modernisere trafikforholdene på øerne og kommunikationsforbindelserne til omverdenen. De forbedrede transport- og kommunikationsforhold har stærkt bidraget til at reducere den relative isolation, Færøerne som et ø-samfund ellers har befundet sig i, internt og eksternt.

Udbygningen på disse områder er samtidig gennemført med det formål for øje at skabe de bedst mulige forudsætninger for en fortsat erhvervsmæssig og befolkningsmæssig udvikling af lokalsamfundene på øerne.

Anlæg af veje, tunneller og havne er omkostningskrævende på Færøerne på grund af de vanskelige topografiske forhold. Hovedparten af opgaverne på transport- og kommunikationsområdet varetages i offentligt regi - d.v.s. af landets institutioner og af kommunerne.

På luftfartsområdet forestår Statens Luftfartsvæsen driften af Vágar lufthavn.

8.2. Veje og vejtransport

Vejnettet

Landet (v. Landsingeniøren) anlægger og vedligeholder landsvejnettet, mens bygdevejene anlægges og vedligeholdes af kommunerne. Landskassens udgifter til veje og tunneller finansieres ved bevillinger på de årlige lagtingsfinanslove.

Tabel 8.1. viser de seneste års udgifter til landsvejnettet og landskassens tilskud til kommunale veje.

Tabel 8.1. Landskassens udgifter til veje og tunneller 1992-1997.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997
	- mill. kr. -					
Nyanlæg af veje og tunneller	76,9	54,0	34,2	29,6	39,5	41,9
Stenbrud og asfaltværk	8,6	0,8	4,5	-0,3	0	-1,9
Vedligeholdelse og forbedringer	53,8	58,1	44,5	52,8	44,4	45,1
Værksteder, maskiner m.v.	-12,4	-11,6	-6,1	-5,3	-3,2	-6,1
Færgelejer	1,6	1,1	2,5	0,9	1,6	1,7
Tilskud til kommunale veje m.v.	5,0	4,4	3,1	0,9	0	0
I alt	133,5	106,8	82,7	78,9	82,3	80,7

Kilde: Landsingeniøren.

Det samlede vejnet (inkl. tunneller) på Færøerne er på ca. 463 km, hvoraf de 98% er asfalterede veje. Godt 65 % af vejnettet er anlagt som tosporede, asfalterede veje. Vejnettet er udbygget og moderniseret over hele landet og er generelt af høj standard. Et i 1988 påbegyndt projekt til anlæg af en undersøisk tunnel under Vestmannasund mellem øerne Streymoy og Vágur er indtil videre sat i bero.

Motorkøretøjer

Den økonomiske udvikling og udbygningen af det færøske vejnet i 1970erne og 1980erne muliggjorde en kraftig vækst i antallet af motorkøretøjer. Tabel 8.2 viser antallet af registrerede motorkøretøjer på Færøerne i årene 1975, 1985 samt 1990-1997. Registreringen af motorkøretøjer er pr. 1. januar 1996 overgået til Biltilsynet.

Tabel 8.2. Antallet af registrerede motorkøretøjer på Færøerne ved udgangen af årene 1975, 1985 og 1990-1997.

Ultimo	Last- og varevogne	Busser	Hyre- vogne	Person- vogne	Motor- cykler	Påhængs vogne	I alt
1975	1.024	79	302	5.854	171	-	7.430
1985	2.750	94	249	12.075	108	456	15.732
1990	3.321	119	209	13.480	103	803	18.035
1991	3.219	108	178	13.080	105	807	17.497
1992	3.103	111	171	12.711	118	830	17.044

1993	2.830	99	145	11.844	130	846	15.894
1994	2.701	105	123	11.216	122	878	15.145
1995	2.673	106	116	11.528	132	949	15.504
1996	2.720	104	105	12.091	126	1.024	16.170
1997	2.867	111	107	12.748	148	1.078	17.056

Kilde: Landfogeden på Færøerne og Biltilsynet på Færøerne.

I året 1997 blev der registreret i alt 1.470 nye motorkøretøjer. Det tilsvarende tal for 1996 var 1.480.

Den kollektive persontransport på Færøerne varetages af det offentlige busselskab "Bygdaleiðir", der betjener ca. 25-30 busruter, samt af et antal private busselskaber.

Godstransporten til lands varetages hovedsagelig af private vognmandsfirmaer, men også det landsejede rederi "Strandfaraskip Landsins" har godstransportopgaver mellem bygdene.

8.3. Havne og skibsfart

Havneudbygningen

Havne og landingspladser på Færøerne bygges og drives som hovedregel af kommunerne, mens landskassen (tidligere tillige statskassen) i mange tilfælde yder tilskud til sådanne anlæg. Rammerne for udbygningen af de større havne på Færøerne er fastlagt i havneplaner, som er vedtaget ved lov af Lagtinget.

Færøernes Lagting vedtog i 1988 en 8-årig havneplan for perioden 1988-1995. Landskassens tilskud udgør 65% af anlægsudgifterne (for Tórshavn kommune dog kun 55%) - dog højst 65% af 422 mill. kr. Der ydes ikke statstilskud til havneplanen.

Sammen med den 8-årige plan for udbygningen af de større havne vedtog Lagtinget i 1988 ligeledes en 8-årsplan for udbygningen af de mindre havne. Planen fastlægger landskassens andel af anlægsudgifterne til 70% - dog maksimalt 70% af 86 mill. kr.

Tabel 8.3. Samlede investeringer i havne og landingspladser 1992-1997.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997
			- mill. kr. -			
Større havne inkl. byggemodning	61,1	16,3	14,0	8,9	5,8	3,9
Mindre havne og landingspladser	12,9	13,2	6,0	2,8	3,0	3,0
I alt	74,0	29,5	20,0	11,7	8,8	6,9

Kilde: Landsingeniøren.

De 4 største havne er Tórshavn, Runavík, Fuglafjørður og Klaksvík.

Skibsflåden

Størstedelen af den færøske skibsflåde udgøres af den store flåde af fiskefartøjer, der i 1994 var på 199. Størrelsen og sammensætningen af denne del af flåden er beskrevet nærmere i afsnit 4.3. om fiskerierhvervet.

Tabel 8.4. indeholder en oversigt over den samlede skibsflåde i 1993-97. I tiden op til 1988 var der tale om en vækst i fiskefartøjernes antal og tonnage (i 1988 i alt 267 fiskefartøjer med en tonnage på 69.400 BRT). I 1989-1990 afløstes væksten af et fald. Denne tilbagegang er fortsat i årene 1991-97.

Tabel 8.4. Skibsflåden 1990 samt 1995-1997.

	1990		1995		1996		1997	
	Antal	1.000 BRT	Antal	1.000 BRT	Antal	1.000 BRT	Antal	1.000 BRT
Fiskeskibe	233	61,0	196	53,1	192	54,6	188	53,4
Fragtskibe	17	10,1	16	10,6	16	7,5	14	6,3
Passagerskibe	12	16,5	12	15,6	11	13,2	11	13,2
Sandbåde	11	2,8	10	2,6	9	2,3	10	2,3
Tankskibe	3	1,5	2	1,0	3	2,3	2	1,8
Olieskibe	1	0,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Havundersøg.skibe	1	0,5	1	0,5	1	0,5	1	0,5
Vagt- og bjærg.skibe	2	1,2	2	1,2	3	1,7	3	1,7
Lystfartøjer	7	0,5	7	0,6	8	0,7	8	0,7
Andre	10	2,4	3	0,2	4	1,0	4	1,0
I alt	297	95,5	249	85,3	247	83,7	241	80,9

Kilde: Hagstovan.

Oversigten omfatter udelukkende fartøjer over 20 BRT. Eventuelle uoverensstemmelser i sammentællingen skyldes afrunding.

Tabel 8.5. Fiskerflådens størrelse ved årets udgang.

	Antal				1.000 BRT				Vægtet gn. alder ¹⁾			
	1989	1995	1996	1997	1989	1995	1996	1997	1989	1995	1996	1997
Fjernfiske- trawlere	5	5	6	6	5,4	6,0	8,6	7,1	6	10	17	12
Ferskfiske- trawlere	84	59	58	54	23,9	19,0	18,8	17,8	15	21	22	23
Andre trawlere	27	22	20	18	16,1	12,0	11,0	10,6	9	17	17	19
Trawlere i alt	116	86	84	78	45,5	37,0	38,4	35,4	12	18	20	20
Stålliniskibe	26	21	20	19	6,0	5,2	4,8	4,3	23	30	31	32
Notskibe	9	6	7	8	8,1	5,2	4,8	4,3	23	30	31	32
Frostlineskibe	9	3	3	3	2,8	0,7	0,8	0,8	24	32	33	31
Ander	7	10	10	11	0,7	1,3	1,3	1,7	24	32	33	31
Line- og not- skibe i alt	51	40	40	41	17,6	12,7	13,0	14,0	17	25	26	26
Stålskibe i alt	167	126	124	119	63,0	49,7	51,3	49,4	13	20	21	22
Line- og trawlskibe i alt	89	70	68	69	4,8	3,5	3,3	4,0	37	41	42	38
Fiskeskibe i alt	256	196	192	188	67,8	53,1	54,6	53,4	15	21	22	23

¹⁾ Vægtet gennemsnitsalder udregnes på baggrund af det enkelte skibs alder set i forhold til skibets vægt i BR eller BRT og den samlede vægt, d.v.s alder*skibets vægt/skibenes samlede vægt

Søtransport

Færgeforbindelsen mellem øerne varetages næsten udelukkende af det offentlige gennem det af landet ejede rederi "Strandfaraskip Landsins" (Strandferðslan). Strandferðslan betjener 11 ruter ved hjælp af 8-10 større og mindre færger.

Fragt- og passagertrafikken til og fra Færøerne varetages af private danske, islandske og færøske rederier. I sommermånederne er der ugentlig passagertrafik mellem Esbjerg og Tórshavn - Island (Smyril Line). Den sejlads mellem Tórshavn og Skotland, der tidligere blev varetaget af Strandferðslan, er nu nedlagt og erstattet af en privat fragtrute. D.F.D.S., som i mere end 100 år udførte passagertrafik mellem Færøerne og Danmark i sommermånederne, indstillede i 1992 sin sejlads på Færøerne.

8.4. Luftfart

Luftfartsområdet er fællesanliggende og staten (ved Statens Luftfartsvæsen) afholder alle udgifter i forbindelse med lufthavnen på Vágar. Der blev i årene 1985-1987 gennemført en omfattende udvidelse og modernisering af terminalbygningen på Vágar. Der er i 1996-97 gennemført et udvalgsarbejde af danske og færøske sagkyndige med det formål at undersøge mulighederne for at forbedre indflyvnings- og landingsforholdene på Vágar.

Flyveruten mellem Færøerne (Vágar) og København er gennem mange år blevet betjent af Maersk Air, og ruten beflyves ligeledes af det færøsk ejede selskab Atlantic Airways.

Antallet af flypassagerer til og fra Færøerne var stærkt stigende i 1980'erne, men udviklingen ændrede sig i 1989, hvor der for første gang i en lang årrække var et fald i passagertallet. De to flyselskaber på ruten har i de senere år aftalt en vis reduktion i det samlede årlige antal flyvninger mellem København og Færøerne. Der henvises i øvrigt til tabel 8.6., hvoraf bl.a. fremgår, at der fra 1994 igen har været en stigning i passagertallet.

Ruten mellem Færøerne og Island beflyves af det islandske Icelandair.

Vágar Lufthavn er den eneste lufthavn på Færøerne. Der er herudover anlagt 12 helikopterlandingspladser blandt andet på de mest afsidesbeliggende øer og bygder. Landingspladserne beflyves regelmæssigt af landets helikoptertjeneste, der råder over 1 helikopter.

Tabel 8.6. Antallet af flypassagerer til og fra Færøerne 1993-1997.

	1993	1994	1995	1996	1997
Ankomsten fra:					
Danmark	37.476	40.138	42.066	47.102	51.539
Norge	878	900	2.107	1.646	586
Island	3.009	2.484	3.194	3.795	3.796
Storbritannien	687	673	824	794	1.202

Andre lande	211	35	306	669	246
I alt ankommet	42.261	44.230	48.497	54.006	57.369
Afrejst til:					
Danmark	38.487	41.657	44.425	48.718	51.793
Norge	730	177	22	228	506
Island	3.192	2.495	2.949	3.530	3.913
Storbritannien	786	766	945	665	1.230
Andre lande ¹⁾	267	11	288	923	315
I alt afrejst	43.462	45.106	48.629	54.064	57.757
Passagerer i alt	86.723	89.336	97.126	108.070	115.126
¹⁾ Incl. charterrejser, taxaflvninger m.v.					

Kilde: Statens Luftfartsvæsen.

8.5. El-forsyning

Elselskabet SEV, som er et fælleskommunalt selskab, forestår produktion og salg af elektricitet på Færøerne.

I 1996 produceredes ca. 182 mio. kWh (mod 180 mio. kWh i 1993 og 175 i 1994 og 1995). Knap 76 mio. kWh, eller godt 39 % af den samlede elproduktion er - blandt andet af hensyn til forsyningssikkerheden - baseret på vandkraft, mens den øvrige produktion sker på dieseldrevne værker.

På grund af de meget betydelige investeringer i 80'erne til etablering af kraftværker og ledningsnet og indførelsen af merværdiafgift i 1993 er elektricitetsprisen væsentlig højere på Færøerne end i Danmark.

Elproduktion ved hjælp af vindkraft er ikke udbredt på Færøerne. Baggrunden herfor er dels, at de meget hårde vindforhold stiller særlige krav til vindmøllerne og dermed til investeringen, dels at en sådan alternativ produktion i større omfang er skønnet vanskelig at indpasse i det relativt svage forsyningsnet. Uden subsidier har det ikke været økonomisk fordelagtigt at udbygge med vindkraft. En forsøgsvis opstilling af enkelte vindmøller er dog ved at blive gennemført.

Salget af elektricitet fordelte sig i 1996 med knapt 39 % til boliger, ca. 27 % til industri, landbrug og fiskeri (mod knapt 21 % i 1995), knapt 11 % til offentlige institutioner og resten til øvrige brugere, inkl. gadebelysning, handel m.v.

Den samlede elproduktion steg i 1996 med 4,3 %.

8.6. Telekommunikation

Teleforhold

Det interne telefon- og telegrafvæsen på Færøerne varetages af Telefonverk Føroya Løgtings (TFL), der indtil foråret 1998 blev drevet som en virksomhed under Færøernes landsstyre. TFL blev ved lov af 3. april 1998 omlagt til aktieselskabet P/f Telefonverkiö. Loven begrænser landsstyrets adgang til at tegne aktier i selskabet til 200 mio. kr.

Overgang til særanliggende

TFL blev oprettet i 1906 med henblik på udnyttelse af en koncession på telefontjenesten på Færøerne, som samme år var udstedt til Færøernes Amt. Siden 1948 har TFL principielt forestået alle former for telekommunikation.

I 1988 aftaltes det mellem landsstyret og P&T,

- at anlæg, drift og vedligeholdelse af visse anlægsdele - jordstationen på Húsareyn ved Tórshavn og søkabeludstyret på Telestationen i Tórshavn - varetages af TFL på vegne af P&T,
- at anlæg, drift og vedligeholdelse af kystradioudstyret samt betjeningen af kystradiotjenesten varetages af TFL på vegne af P&T,
- at ansvaret for udlandstjenesterne ligger hos P&T, der som sådan afholder alle udgifter og modtager alle indtægter, idet TFL mod betaling stiller sit telenet til rådighed for afviklingen af disse teletjenester,
- at alle øvrige opgaver på telekommunikationsområdet på Færøerne varetages af TFL, samt
- at der optages drøftelser mellem P&T og TFL på vegne af landsstyret om klarlæggelse af de økonomiske og lovgivningsmæssige forhold i forbindelse med en færøsk overtagelse af alle teletjenester og dertil hørende anlægsdele, herunder om muligt også teleforbindelserne til og fra Færøerne.

Resultatet af disse forhandlinger blev lagtingets vedtagelse i maj 1996 af et beslutningsforslag, hvorefter landsstyret skulle forberede en overtagelse af teleområdet i henhold til

hjemmestyrelovens § 2. Denne overtagelse blev gennemført i løbet af foråret 1997, idet lagtinget med virkning fra 1. januar 1997 vedtog et forslag til lagtingslov om overtagelse af teleområdet som særanliggende, bortset fra teleforbindelsen mellem Færøerne og udlandet. Med virkning fra 1. juli 1997 vedtog lagtinget et lagtingslovforslag om overtagelse af teleforbindelserne mellem Færøerne og udlandet som særanliggende.

Som en konsekvens af overtagelserne vedtog lagtinget d. 16. maj 1997 en samlet lagtingslov om telekommunikation. Den endelige overdragelse af området fra staten til Færøernes landsstyre skete ved underskrivelse i januar 1998 af aftale mellem den danske regering og det færøske landsstyre om overdragelse af lovgivnings- og myndighedskompetencen på teleområdet. I aftalen om overtagelse af teleområdet er det præciseret, at hjemmestyrets kompetence på området er undergivet de begrænsninger, der følger af rigets internationale forpligtelser. Hjemmestyrets regulering på telekommunikationsområdet skal således respektere eventuelle internationale forpligtelser med hensyn til teleregulering, som Danmark har påtaget sig i WTO-regi eller andre internationale samarbejdsrelationer.

Indenlandsk telekommunikation

Indtil begyndelsen af 1950'erne var telefonsystemet på Færøerne baseret på manuelle centraler. Overgangen til automatcentraler blev især gennemført i 1970'erne, og siden begyndelsen af 1980'erne har alle centraler på Færøerne været automatiske.

Den fortsatte tekniske udbygning af telefonsystemet har bl.a. omfattet overgang til digitalteknik. Som et led i tilpasning til det internationale telefonsystem og af hensyn til det fortsatte udbud af nye tjenester er de hidtidige 5-cifrede telefon- og telefaxnumre pr. 1. april 1998 afløst af 6-cifrede numre. For mobiltelefoniens vedkommende er det hensigten, at GSM-systemet skal kunne anvendes på Færøerne fra d. 1. juni 1998 ved siden af NMT-systemet, der blev taget i brug i 1989.

Tabel 8.7. Nøgletal fra Telefonverkiðs regnskaber 1995-1997.

	1995	1996	1997
	- 1.000 kr. -		
Drift			
Nettosalg	131.263	147.362	155.208
Bruttofortjeneste	109.218	115.044	120.038
Resultat før renter	34.218	29.308	30.630

Årets resultat	21.407	17.937	21.958
			Fortsættes....
Status			
Faste aktiver	197.793	171.483	191.065
Likvide aktiver	51.588	66.095	49.753
Aktiver i alt	249.382	237.578	240.818
Egenkapital i alt	52.822	70.760	10.693
Pengestrøm			
Drift	55.781	56.631	66.990
Investeringer	-18.658	-11.485	-46.845
Finansiering	-33.651	-28.719	-36.619
Ændring i likvide midler	3.472	16.427	-16.474
		%	
Nøgletal			
Afkast af drift ¹⁾	26,5	19,9	19,7
Afkast af formue ²⁾	13,9	12,3	12,7
Likviditet ³⁾	78	83	68
Solvens ⁴⁾	21	30	42
Andre oplysninger			
Antal fasttelefonabonnenter	22.246	22.856	23.557
Antal mobiltelefonabonnenter	2.557	3.264	4.701
Antal ansatte (årsværk)	177	182	197
¹⁾ Afkast af drift = (resultat før renter x 100)/nettosalg			
²⁾ Afkast af formue = (resultat før renter x 100)/samlet formue			
³⁾ Likviditet = (omsætningsaktiver i kr. x 100)/kortfristet gæld			
⁴⁾ Solvens = (egenkapital i kr. x 100)/samlede aktiver			

Kilde: Telefonverk Føroya Løgtings.

Telekommunikation med udlandet

Telekommunikationen mellem Færøerne og udlandet sker via søkabel og satellit. De tekniske anlæg hertil er etableret af Tele Danmark.

Søkablet mellem Tórshavn og Lerwick på Shetlandsøerne benævnt SHEFA blev etableret i 1971. Forbindelserne i kablet er for største delens vedkommende forbundet med det danske telenet via lejede forbindelser i Storbritannien og søkabler mellem Storbritannien og Danmark.

Satellitforbindelserne er etableret i 1987 via den europæiske satellitorganisations satellitsystem benævnt EUTELSAT. Fra jordstationen på Húsareyn ved Tórshavn, er der forbindelse til jordstationen i Herstedvester ved København. Denne jordstation indgår i det danske telenet.

Via forbindelserne mellem Færøerne og udlandet er de færøske telenet forbundet med de verdensomspændende net for telegram-, telefon-, mobiltelefon-, telex- og datatjenesterne, ligesom der er etableret lukkede net/forbindelser for særlige brugere. I 1996 åbnede TFL adgang for private borgere til Internettet. TLF's Internettjeneste har adressen <http://www.olivant.fo>.

I forbindelse med nedlæggelsen af et undersøisk lyslederkabel (kapacitet på 90.000 telefonsamtaler) mellem Canada og Europa er ilandført et tilslutningskabel på Færøerne til dette nye søkabel. Tilslutningen har kraftigt øget kommunikationskapaciteten mellem Færøerne og udlandet.

Som et led i den løbende modernisering af området er der gennemført nedsættelse af telefonaktterne, og nye takstnedsættelser kan forventes.

Kystradiotjenesten

Alle udførende opgaver i forbindelse med kystradiotjenesten varetages af P/f Telefonverkið. Tjenesten drives som en integreret del af kystradiotjenesterne ved Tórshavn Radio, der har til huse på telestationen i Tórshavn.

Kystradiotjenesten omfatter dels trafik ekspedition (telegrammer og telefonsamtaler) til og fra skibe, dels en række nød- og sikkerhedstjenester. Disse tjenester er fuldt integreret såvel betjeningsmæssigt som anlægsmæssigt, idet personalet udfører alle funktionerne, ligesom det tekniske udstyr er det samme for alle tjenesterne.

For trafikafviklingen og nød- og sikkerhedstjenesterne rådes over et antal radiosendere/modtagere i MF- og VHF-båndene. I henhold til en særlig ordning afvikles HF-radiosamtaler mellem Færøerne og skibe via Lyngby radios HF-tjeneste til afgifter, der er fastsat, som om tjenesten blev afviklet via Tórshavn Radio.

Trafiktjenesterne og ikke mindst nød- og sikkerhedstjenesterne drives som et led i internationale forpligtelser, der blandt andet er fastlagt i internationale traktater.

8.7. Postvæsen

Det færøske postvæsen (Postverk Føroya) var indtil april 1976 en del af det danske postvæsen (P&T), men blev fra denne dato overtaget af hjemmestyret. Postverk Føroya's driftsresultat er optaget på lagtingsfinansloven under § 4 Kultur og kommunikation m.v.

Tabel 8.7. Postverkets driftsresultat 1992-96

	1992	1993	1994	1995	1996
	- mill. kr. -				
Indtægter:					
Driftsindtægter	58,1	53,5	55,5	53,7	61,0
Frimærkeafdeling, netto	6,1	7,8	6,2	6,8	9,5
Andre indtægter	3,4	3,0	2,1	2,6	2,4
I alt	67,6	64,3	63,7	63,1	72,9
Udgifter:					
Løn, excl. frimærkeafdeling	59,9	53,7	50,4	50,5	52,4
Andre udgifter	14,2	13,1	14,2	15,9	19,7
I alt	74,1	66,8	64,6	66,4	72,1
Resultat før afskrivninger:	-6,5	-2,5	-0,9	-3,3	-0,8
Afskrivninger	1,5	1,5	2,1	2,4	2,8
Ekstraordinære udgifter	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0
Leje af egen ejendom	0,0	0,0	0,0	1,7	1,9
Underskud	8,3	4,3	3,0	4,0	0,1
Bevilling på finansloven	8,8	4,2	3,0	1,0	0,1
Tillægsbevilling	0,0	0,0	0,0	3,0	0,0
Samlet bevilling	8,8	4,2	3,0	4,0	0,1
Samlet lønudbetaling:					
Lønudbetaling, Postverk	59,9	53,7	50,4	50,5	52,4
Lønudbetaling, Frimærkeafdeling	12,1	9,5	9,5	10,2	10,3
I alt	72,2	63,2	59,9	60,7	62,7
Udviklingen i postvirksomheden					

Indbetalinger og gireringer	1.485	1.269	1.234	1.190	1.241
Udbetalinger	107	93	94	92	88
Rekommanderede breve	48	39	37	32	28
Afsendte pakker	86	68	73	76	75
Modtagne pakker	180	133	138	144	147
Færøske aviser	2.758	2.290	2.265	2.290	2.355
Brevforsendelser	7.047	6.771	6.791	6.788	7.200
Adresseløse forsendelser	2.338	2.656	3.083	3.209	2.893

Kilde: Lagtingsrevisorenes Beretning af 28. februar 1998.

Der forelå ved redaktionens slutning intet revideret regnskab for 1997.

Antal beskæftigede ved Postverk Føroya udgjorde i året 1997 2711/2 årsværk.

Posttakster fastsættes af landsstyret i samråd med Lagtingets finansudvalg.

Postverk Føroya udgiver frimærker, der er efterspurgt blandt filatelister i det meste af verden.

9. SOCIALE FORHOLD

9.1. Indledning

Sociale forhold omfatter almindelig forsorg, børneforsorg, børnebidrag, børnetilskud, særforsorg, sygeforsikring, folke- og invalidepension, enkepension, lovpligtig ulykkesforsikring og dagpenge samt andre områder i nær tilknytning til disse. Socialområdet er fællesanliggende, bortset fra lovpligtig ulykkesforsikring, der er særansvarlig.

Statens tilskud i forbindelse med den sociale lovgivning blev tidligere afholdt som refusion. Fra den 1. januar 1988 blev tilskuddet omlagt til henholdsvis bloktilskud og refusion, og fra den 1. juli 1993 blev de hidtidige bloktilskud og sociale refusioner samlet i ét bloktilskud. Med aftalen mellem den danske regering og det færøske landsstyre den 3. november 1995 (bilag 4.6) forbliver bloktilskuddet uændret indtil 1998; dog reguleres tilskuddet årligt i takt med den løn og prisudvikling, der forudsættes på statens budgetter i Danmark.

Der er fra 1. juni 1995 indført en rammelov for socialvæsenet på Færøerne, lov nr. 315 af 15. maj 1995. Hensigten med rammeloven er bl.a. at give hjemmestyret øget mulighed for selv at tilrettelægge og tilpasse den færøske sociallovgivning til de færøske forhold. Rammeloven opstiller ti områder, som hjemmestyret skal udfylde med lovgivning. Det drejer sig bl.a. om kontanthjælp, pensioner, hjemmehjælp og børnebidrag til enlige forsørgere. Rammeloven er udstedt i medfør af § 9 i hjemmestyreloven, og sagsområdet er således fortsat fællesanliggende. De gældende rigslove forbliver i kraft, indtil de ophæves af lagtingslove, der udstedes af Færøernes hjemmestyre.

Forvaltningen af det sociale område varetages af Almannastovan (Færøernes Socialforvaltning). Almannastovans administration omfatter den direkte forvaltning med kontakt til klienterne samt afgørelser og beregninger vedrørende de fleste sociale ydelser. Herudover medvirker Almannastovan ved forvaltningen af institutioner på landsstyrets vegne og udfører forberedende arbejde i forbindelse med landsstyrets regelfastsættelse. Almannastovan har afdelinger, der er bemandede med socialrådgivere, i Klaksvík, Tvøroyri og Runavík.

Hjemmehjælpsordningen og Sundheds- og hjemmesygeplejerskeordningen blev d. 1. januar 1993 sammenlagt i en integreret Hjemmepleje, Heimarøktin

Hjælpemiddelcentralen, der var en selvejende institution, blev d. 1. januar 1994 henlagt under Almannastovans administration.

Almannastovans afgørelser i personsager vedrørende almindelig forsorg, børneforsorg, børnebidrag, særforborg, folke- og invalidepension, enkepension, tillægsydelser til enker, dagpenge ved sygdom eller fødsel, og vederlag for pleje af ældre og hjælpeløse personer hjemme kan indankes for det færøske sociale ankenævn, der har den endelige administrative afgørelse.

I visse tilfælde er forvaltningen på det sociale område henlagt til andre organer. Tórshavn, Klaksvík, Tvøroyri og Vágoy kommuner administrerer således selv reglerne i forsorgsloven om varig hjælp, og Tórshavn kommune administrerer desuden reglerne om (forbigående) hjælp til personer, der er arbejdsløse. Afgørelser truffet af kommunerne i disse sager kan ankes til Almannastovan, hvis afgørelse kan ankes til det færøske sociale ankenævn.

Afgørelser om tilkendelse af invalidepension er henlagt til Færøernes Ulykkesforsikringsråd. Rådet træffer endvidere afgørelser i henhold til ulykkesforsikringsanordningen, der forvaltes af det gensidige forsikringsselskab Føroya Vanlukkutrygging. Rådet behandlede i 1997 på 34 møder 2.079 sager, heraf 778 sager vedrørende invalidepensionslovgivningen, 1.269 ulykkesforsikringssager og 32 sager om andre, især generelle spørgsmål.

Administrationen af reglerne i børneforsorgsloven er henlagt til de børneværnsudvalg, der er oprettet i hver enkelt kommune. Udvalgenes afgørelser kan i visse tilfælde indankes for Færøernes nævn for børneforsorg og i andre tilfælde for Almannastovan.

9.2. De enkelte ydelser

Dagpenge ved sygdom, fødsel og ulykkestilfælde

Dagpenge ydes til lønmodtagere, som ikke har ret til hel eller delvis løn under sygdom eller fødsel i følge anden lovgivning eller overenskomst i øvrigt. Dagpenge ydes efter 3. sygedag og kan højst udgøre 80 procent af lønmodtagerens gennemsnitlige arbejdsindtægt

de sidste 5 uger før sygdommens indtræden, dog kan den ugentlige dagpengesats ikke overstige 80 procent af den aktuelle ugeløn for ufaglærte arbejdere. Dagpenge ydes højst i 20 uger i en 6 måneders periode. For pensionister med arbejdsindtægt kan dagpenge ydes i 13 uger i en 12 måneders periode.

I forbindelse med fødsel har kvinder, der er lønmodtagere, ret til dagpenge i 24 uger efter fødslen, såfremt de ikke oppebærer fuld løn i denne periode. (Ægtepar som adopterer er også omfattet af denne regel). Dagpenge kan dog ydes 6 uger før fødslen, hvis det efter et lægeligt skøn er uforsvarligt at arbejde. I særlige tilfælde kan der ydes dagpenge fra det tidspunkt, hvor der skønnes at være 13 uger til fødslen.

Personer, der har anden erhvervsindtægt end lønindtægt (selvstændige erhvervsdrivende), kan sikre sig dagpenge fra 3. hele fraværsdag ved at tegne en frivillig forsikring. Personer, der udfører husligt arbejde i eget hjem for mindst 1 person foruden sig selv, kan sikre sig dagpenge fra 1. sygedag efter 1. uges sygdom. For hver husstand kan der kun tegnes forsikring for 1 person. Retten til dagpenge indtræder 4 uger efter, anmodningen om optagelse i den frivillige sikring er indgivet.

Fiskeriets Løngarantifond yder mindsteløn indtil 3 måneder for mønstrede fiskere under sygdom eller i tilfælde af skade. Varer uarbejdsdygtigheden over 3 måneder, kan der ydes sygedagpenge for den resterende periode i indtil 20 uger i alt i følge sygedagpengeloven.

Reglerne i ulykkesforsikringsanordningen svarer i princippet til de danske, således som disse var inden ændringen til arbejdsskadeforsikring. Dagpenge efter ulykkesforsikringsanordningen ydes i op til 3 år i fortsættelse af en eventuel dagpengeret, eller når vedkommende ikke er berettiget til dagpenge efter dagpengeloven. Invaliditetserstatning omfatter både mén og tabt erhvervsevne. Ydelser til efterladte er éngangsydelser. Ydelserne er uden hensyn til indtægten - mindst halvdelen af den maksimale ydelse. Forsikringen omfatter også ulykkestilfælde, der rammer den forsikrede på vej direkte til eller fra arbejdsstedet.

Hjælp efter forsorgsloven

Hjælp efter forsorgsloven er opdelt i forbigående hjælp - dog uden fast varighedsbegrænsning - og varig hjælp. Forbigående hjælp udløst af svigtende arbejdsmuligheder udmåles - efter indførelsen af arbejdsløshedsforsikringsordningen i 1992 - på et lavere niveau end hjælp forårsaget af andre sociale begivenheder (f.eks. sygdom eller skilsmisse) Varig hjælp ydes med et beløb af samme størrelse som folkepensionen til en pensionist, der ikke har andre indtægter, med tillæg for hvert barn svarende til børnetillægget efter folkepensionsloven.

Hjemmehjælp ydes i henhold til forsorgsloven i kortere perioder i forbindelse med fødsel og sygdom m.v. eller varigt, såfremt der er behov for dette. Endvidere kan der ydes

hjemmehjælp til personer, der i hjemmet passer et barn eller voksen med en fysisk eller psykisk lidelse.

Enker har i henhold til forsørgsloven ret til enkepension, såfremt de har børn under 18 år. Enkepensionen er af samme størrelse som folkepensionen. Herudover ydes der - finansieret udelukkende af landskassen - en tillægsydelse, der svarer til omtrent en tredjedel af enkepensionsydelsen, således at enkepensionen og tillægsydelsen tilsammen ligger på niveau med mellemste invalidepension.

Med virkning fra 1.1992 indførtes der en generel færøsk arbejdsløshedsforsikring - ALS-ordningen. (se under afsnit 4.9 "Arbejdsmarkedsforhold").

Børnetilskud mv.

Med virkning fra 1. januar 1997 er indført lov om børnebidrag til enlige forsørgere mv. Efter disse regler kan der gives et bidrag til børn hvor ingen af, eller kun den ene af, forældrene lever. Der kan ligeledes gives bidrag til børn født udenfor ægteskab, hvor faderskabet ikke er fastslået.

Isoleringstilskudslån m.v. til pensionister

Der kan af en særlig fond, finansieret udelukkende fra færøsk side, ydes isoleringstilskudslån til pensionister i eget hus. Lånene, der er rente- og afdragsfri, kan højst udgøre 80.000 kr. Húsalánsgrunnurin (Boliglånefonden) ekspederer sagerne og tager herunder stilling til isoleringsforanstaltningernes kvalitet. Visse pensionister kan få et årligt brændsels- og kommunikationstilskud.

Vederlag for pasning af plejepatienter i hjemmet

Finansieret udelukkende fra færøsk side kan der ydes vederlag ifølge lagtingslov til den, der i hjemmet påtager sig pasning af hjælpeløse personer, der har behov for vedvarende pleje og tilstedeværelsen af andre. Vederlaget udgør samme beløb som enkepension med tillægsydelse. I 1996 modtog 86 personer et sådant vederlag.

Adoptionstilskud

Lagtinget vedtog i 1994 en lov, hvorefter forældre, der adopterer et udenlandsk barn, kan få et adoptionstilskud på 15.000 kr. Tilskuddet, der ydes som et engangsbeløb for hvert barn, gives uden hensyntagen til forældrenes indkomster. Betingelsen for at få adopti-

onstilsbud er, at adoptionen er formidlet af en af de tre godkendte adoptionsformidlende organisationer i Danmark og at forældrene har fast bopæl på Færøerne.

Sygekasser

Sygekasserne er bibeholdt på Færøerne, og reglerne svarer til de tidligere danske med den forskel, at befordring til og fra læge samt lægens befordringsudgifter er en sygekasseydelse. Sygekassernes virksomhed omfatter således hovedsagelig betaling for lægehjælp, herunder speciallægehjælp, tandlægehjælp, fysiurgisk og kiropraktisk behandling, ophold på hvilehjemmet "NAINA", medicin, briller, bandager, begravelseshjælp og befordring.

Der er 11 sygekasser på Færøerne, og det samlede medlemstal var ved udgangen af 1997 31.780. Færinger under midlertidigt ophold i Danmark er omfattet af den danske sygesikring, og en modsvarende ordning gælder for danskere under midlertidigt ophold på Færøerne.

Fra 1. juli 1997 er alle der er registreret i folkeregisteret sikret ovenstående ydelser. Fra det fyldte 18. år betaler medlemmerne kontingent til sygekassen.

9.3. Institutioner

For børn under den skolepligtige alder er der 27 daginstitutioner; 8 børnehaver, 3 vuggestuer og 16 integrerede daginstitutioner med i alt 1.323 pladser. Endvidere er der 1 daginstitution til børn i 7-10 års alderen med plads til 20 børn, der passes efter skoletid. Der er yderligere en kommunal skolefritidsordning i Tórshavn til 25 børn. Herudover er der 24 kommunale dagplejeordninger med 1.145 pladser.

Der findes 2 døgninstitutioner for børn og unge op til 18 år, Færøernes Børnehjem normeret til 20 børn og unge, samt - etableret i 1996 - Døgninstitutionen for Adfærdsvanskelige Børn og Unge med plads til 6-8 børn og unge.

Dag- og døgninstitutioner for børn og unge er under tilsyn af Almannastovan.

Der er i alt 8 offentlige alderdoms-, pleje- og aflastningshjem med 253 pladser. Disse er beliggende i Tórshavn, Miðvágur, Tvøroyri, Klaksvík og Sandoy. Herudover fungerer en plejeafdeling på Landssygehuset med 10 pladser som plejehjem.

For selvhjulpne patienter, der ikke kan klare sig alene, findes små private plejehjem med 30 pladser henholdsvis i Tórshavn - med afdeling i Runavík - og i Klaksvík.

Revalideringsinstitutionen ALV, der giver handelsskoleundervisning på lokaliteten við Áir nord for Tórshavn, har et beskyttet værksted i Tórshavn. Institutionen er under tilsyn af Almannastovan, og udgifterne til handelsskolen afholdes i form af elevdagsbetaling efter forsorgsloven.

Administrationen af særfor sorgen blev overtaget af hjemmestyret pr. 1. januar 1988. Særfor sorgen er underlagt Almannastovan og består af 6 beskyttede værksteder med i alt 125 pladser, 4 boinstitutioner og 4 afdelinger på boinstitutionen "Eirargarður" på Landsygehusets område med i alt 50 pladser, 6 bofællesskaber med i alt plads til 34 beboere, 2 fritids- og aflastningshjem med i alt 20 dagaflastnings- og 10 døgnaflastningspladser, og en weekend aflastning i Sørvágur hver anden weekend med plads til 5 brugere, for personer med psykisk eller fysisk handicap.

10. SUNDHEDSVÆSEN

10.1. Indledning

Sundhedsvæsenet omfatter den primære sundhedstjeneste med kommunelægerne, skolelægerne, tandlægerne og apotekerne samt sygehusvæsenet og landslægen. Bortset fra apotekervæsenet er området fællesanliggende. Sundheds- og hjemmesygeplejerskeordningen er pr. 1. januar 1993 henlagt som en afdeling under Almanastovan, der sammen med hjemmehjælpsordningen kommer under benævnelsen "Heimarøktin".

Fra 1. juni 1995 er der indført en rammelov om sundhedsvæsenet på Færøerne, lov nr. 316 af 17. maj 1995 om sundhedsvæsenet på Færøerne. Hensigten med rammeloven er bl.a. at give hjemmestyret bedre mulighed for at indrette sundhedsvæsenet efter særlige færøske forhold. Rammeloven er udstedt i medfør af § 9 i hjemmestyreloven, og sagsområdet er således fortsat fællesanliggende. Loven opstiller syv områder, som hjemmestyret skal udfylde med den nødvendige lovgivning, nemlig sygehusvæsenet, kommunelægeordningen, sundhedsplejeordningen, hjemmesygeplejeordningen, skolelægeordningen, tandplejeordningen og sygeforsikringen. De gældende rigslove forbliver i kraft, indtil de ophæves af lagtingslove, der udstedes af Færøernes hjemmestyre.

10.2. Den Primære Sundhedstjeneste

Kommunelægeordningen

Færøerne er opdelt i 11 kommunelægedistrikter, hvor der pr. 1. april 1998 er ansat i alt 26 kommunelæger. Kommunelægerne er alment praktiserende læger, der udover faste takster fra sygekasserne og indtægter ved forebyggende undersøgelser modtager et fast honorar fra det offentlige.

Kommunelægens arbejdsopgave er almindelig lægehjælp i distriktet samt andre lovpligtige opgaver, herunder vaccinationer og sundhedsundersøgelser af børn.

Skolelægeordningen

Der er pr. 1. januar 1998 normeret i alt 11 skolelægestillinger. Stillingerne bestrides af kommunelæger. Kommunerne stiller de fornødne lokaler til rådighed.

Skolelægens arbejde består i forebyggende sundhedsundersøgelser af alle børn i 1.-9. klasse.

Tandlægeordningen

I forbindelse med tandlægebesøg dækker sygekassen 45% af udgifterne efter stort set samme ydelsesmønster, som er gældende i Danmark. Tilskuddet er fratrukket på regningen.

Pr. 1. marts 1998 var der 38 tandlæger på Færøerne.

Alle børn i den undervisningspligtige alder er omfattet af en vederlagsfri forebyggende og behandlende tandplejeordning. Der er endvidere bestræbelser i gang med at få udvidet den nuværende tandplejeordningen fra 7-14 år til 0-16 år. I 44 af Færøernes 49 kommuner var der således indført småbørnstandpleje den 30. april 1997, denne forventes at være fuldt udbygget om 3-4 år.

Visse kommuner har faste skoletandlæger, mens børnetandplejen i andre kommuner varetages af de privatpraktiserende tandlæger. Alle driftsudgifter vedrørende skoletandplejen afholdes af kommunerne.

Apotekervæsenet

Apotekervæsenet og lægemidler er som den eneste del af sundhedsvæsenet overtaget som særanliggende. Lagtingslov nr. 104 fra den 5. september 1988 om apotekervæsenet og lægemidler med senere ændringer regulerer området.

Apotekervæsenet har monopol på fremstilling, import, udlevering, lagerføring og handel med lægemidler.

Overskuddet af apotekernes drift tilfalder apotekerfonden, der ejer apotekervæsenets bygninger, varelager og inventar.

Ved apotekervæsenet er der foruden landsapotekeren normeret 3 apotekere til apotekerne i henholdsvis Tórshavn, Klaksvík og Tvøroyri. Landsstyret har udnævnelses- og ansættelseskompetencen for landsapotekeren og apotekerne.

Ved udgangen af 1997 var der 58,9 fuldtidsstillinger inden for apotekervæsenet (heri medregnet 4 elever).

Tabel 10.1. Bruttoomsætningen indenfor apotekervæsenet 1993-1997.

	1993	1994	1995	1996	1997
			- mill. kr. -		
Totalomsætning	74,0	73,1	76,7	82,6	86,9
Heraf leveret til havbruget	9,1	10,2	8,1	9,3	13,4
Procentvis andel til havbruget	12,3	14,0	10,6	11,3	15,4

Kilde: Landsapotekeren.

Apotekerne forsyner 28 autoriserede håndkøbsudsalg med apotekervarer og håndkøbslægemidler. I skema 10.2 angives håndkøbsudsalgenes omsætning procentvis i forhold til den totale omsætning og den totale omsætning excl. havbrug.

Tabel 10.2. Håndkøbsudsalgenes procentvise omsætning i forhold til totalomsætningen og totalomsætningen excl. havbrug i 1993-1997.

	1993	1994	1995	1996	1997
Totalomsætning	4,9	3,8	3,7	3,2	2,9
Totalomsætning ekskl. Havbrug	5,5	4,4	4,1	3,6	3,5

Kilde: Landsapotekeren

10.3. Sygehusvæsenet

Indledning

Sygehusvæsenet er fællesanliggende, men drives som institution under landsstyret i henhold til Lagtingslov nr. 89 af 4. juni 1996 om Færøernes sygehusvæsen, der trådte i kraft d. 29. juli 1996.

Der er tre sygehuse på Færøerne. Landssygehuset i Tórshavn, sygehuset i Klaksvík og Suðuroy sygehus.

Landssygehuset har 225 sengepladser. Sygehuset har en kirurgisk afdeling (almen kirurgi, ortopædisk kirurgi), en medicinsk afdeling, en fødeafdeling, en børneafdeling, en røntgenafdeling, en afdeling for intensiv terapi, en øre-, næse- og halsafdeling, en øjenklinik, en patologisk afdeling, en plejeafdeling og en psykiatrisk afdeling samt en tandklinik. Følgende specialer er repræsenterede på sygehuset: Anæstesiologi, røntgenundersøgelse, fysiurgi og rehabilitering, reumatologi, kvindesygdomme og fødselshjælp, medicinske sygdomme, hjerte- og kredsløbssygdomme, medicinske mave- og tarmsygdomme, medicinske lungesygdomme, kirurgiske sygdomme, medicinske nervesygdomme, øjensygdomme, øre- næse- og halssygdomme, vævsundersøgelser, psykiatri og børnesygdomme.

Fra 1960 blev Færøernes sygeplejeskole knyttet til Landssygehuset.

Klaksvík sygehus har 36 sengepladser. Følgende specialer er repræsenteret på sygehuset: Almen kirurgi, ortopædisk kirurgi, intern medicin, neurologi og anæstesiologi. Til specialerne er 2 af overlægerne tilknyttet kirurgi, 1 overlæge til intern medicin og 1 overlæge til anæstesiologi. Herudover er der til sygehuset normeret 3 sygehuslægestillinger, der indtil videre er besat med reservelæger.

Suðuroy sygehus har 16 sengepladser. Sygehusets læger er specialister i almen kirurgiske sygdomme og ortopædisk kirurgi.

I 1976 oprettedes **Hotel Tórshavn**, en selvejende institution, som har til formål at tilbyde logi til patienter, der sendes til Danmark, og til disses pårørende. Hotelllets drift er fra 1. november 1986 henlagt under det færøske sygehusvæsen.

Oplysninger om sygehusenes kapacitet og belægning, sygehusenes samlede udgifter, sygehusenes bruttoudgifter pr. sygedag og sygehusenes normerede personale fremgår af bilag 10.1 - 10.4.

Sygehusenes administration

På hvert af sygehusene forestås den daglige ledelse af en inspektør. For hvert af sygehusene vælger landsstyret endvidere et sygehusråd på 5 medlemmer. Rådet kan behandle alle spørgsmål vedrørende pågældende sygehus og har desuden en rådgivende funktion overfor landsstyremanden for heilsumál (Sundhedsministeren). Heilsustýrið har tilsynet med det samlede sygehusvæsen.

Færøske patienters behandling udenfor Færøerne

Indtil 1. januar 1988 kunne færøske patienter vederlagsfrit undersøges og behandles på Rigshospitalet. I forbindelse med overgangen til bloktilskud bortfaldt denne ordning, og Færøernes landsstyre og Sundhedsministeriet indgik en aftale om indlæggelse af færøske patienter på Rigshospitalet. Ifølge aftalen forpligtede Rigshospitalet sig til årligt at modtage 600 færøske patienter til indlæggelse og at afsætte 8000 sengedage til færøske patienter. Herudover var Rigshospitalet forpligtet til at modtage færøske patienter til ambulans behandling. Landsstyret betalte et samlet årligt beløb for denne kapacitet, der stod til rådighed.

Aftalen blev pr. 1. januar 1992 ændret således, at det færøske sygehusvæsen - i lighed med den ordning, der gælder for de danske amtskommuners betaling for behandling af patienter på Rigshospitalet - løbende betaler for de faktiske ydelser, som færøske patienter får på Rigshospitalet.

I henhold til loven af 4. juni 1996 om Færøernes sygehusvæsen, har den pågældende overlæge nu ret til at sende patienter til behandling i Danmark. Også til andre hospitaler end Rigshospitalet. Efter tilladelse fra landsstyret kan overlægen i særlige tilfælde sende en patient til behandling i andre lande.

Der er på Lagtingsfinansloven for 1998 afsat et beløb på 34,5 mill. kr. vedrørende patientbehandling udenfor Færøerne. Ved beregningen af bloktilskuddet er udgifterne til behandling af de færøske patienter på hospitaler i Danmark indregnet fuldt ud.

Jordemodervæsenet

I medfør af anordningen fra 1982 om svangerskabshygienje og fødselshjælp ansættes jordemødre under det færøske sygehusvæsen. Der er normeret 17 stillinger, herunder en stilling som ledende jordemoder. Der ydes vederlagsfri forebyggende undersøgelser hos læge og jordemoder, ligesom der ikke betales vederlag i forbindelse med fødslen.

10.4. Landslægen

Landslægen er Lagtingets og landsstyrets sagkyndige i lægelige, hygiejniske, miljømæssige og socialmedicinske forhold. Landslægen fører på Sundhedsstyrelsens vegne tilsyn med den virksomhed, der udøves på Færøerne af læger, sygeplejersker, tandlæger, jordemødre, farmaceuter og andre medarbejdere inden for sundhedsvæsenet. Landslægen udarbejder og udgiver årlige medicinalberetninger for Færøerne, og han yder som em-

bedslæge bistand til rets- og politimyndighederne. Udgifterne til landslægeembedet betales af statskassen.

11. UNDERVISNINGSVÆSEN

11.1 Indledning

Hvad undervisningsvæsenet omfatter

Det færøske undervisningsvæsen omfatter:

- Folkeskolen (grundskolen, fortsættelsesskolen), gymnasiet, HF-kursus og erhvervs-gymnasiale uddannelser.
- Lærlingeuddannelser og grunduddannelser inden for handels- og kontorfagene og de tekniske fag.
- Assistentuddannelser samt skibskokkeuddannelse.
- Navigationsuddannelser, maskinmesteruddannelse og andre maskin- og elteknikerud-dannelser, merkonomuddannelser, sygeplejerskeuddannelse, pædagog- og lærerud-dannelse samt videnskabelige specialkurser, herunder basisuddannelser, forberedende eksamensuddannelser, exam.art.-studier, B.S.-studier og hovedfagsstudier.
- Anden undervisning som højskole, husholdningsskole, musikskole, efteruddannelse samt fritidsundervisning.

Særanliggender og fællesanliggender

Gymnasierne, HF-kurserne, fiskerierhvervsskolen, navigationsskolerne, Færøernes folke-højskole, Færøernes husholdningsskole og Færøernes Universitet (Fróðskaparsetur Føro-ya) er overtaget som særanliggender, mens folkeskolen, Færøernes seminarium, de tekni-ske skoler, Færøernes handelsskole, maskinmesterskolen og fritidsundervisningen fortsat er fællesanliggender.

På de områder af undervisningsvæsenet, der fortsat er fællesanliggender, er administratio-nen af områderne imidlertid i medfør af hjemmestyrelovens § 9 henlagt til Færøernes landsstyre, der også inden for visse grænser - som er fastsat i de pr. 14. februar 1979 ved-tagne rammelove for det færøske undervisningsvæsen - har kompetencen til at fastsætte regler for de enkelte områder.

Administrationen af undervisningsvæsenet

Administrationen af hele det færøske undervisningsvæsen er således samlet under landsstyret.

Olajdag (29. juli) 1996 blev lagtingslov nr. 103 af 26. juli 1994 om Færøernes styrelsesordning sat i kraft i sin helhed. Dette medførte, at det enkelte landsstyremedlem fra lovens ikrafttræden alene har ansvaret for sit sagsområde, og at administrationen, som hidtil havde været udøvet af Landsskúlaráðið (Undervisningsrådet) og af Landsskúlafyrisingin (Undervisningsdirektoratet), ledet under en af landsstyret ansat undervisningsdirektør, nu er underlagt vedkommende landsstyremedlems ansvar.

Samtidig med, at ovennævnte ændring om Færøernes styrelsesordning blev sat i kraft olajdag 1996, blev lagtingslov nr. 58 af 2.10.1978 om styrelsen af undervisningsvæsenet ændret, således at Landsskúlaráðið (Undervisningsrådet) blev nedlagt og reglementet for undervisningsdirektøren samtidig sat ud af kraft. Administrationen af undervisnings- og forskningsanliggender har således siden Olajdag 1996 været placeret direkte under vedkommende landsstyremedlems ansvar.

I skrivelse af 3. august 1996 har vedkommende landsstyremedlem givet undervisningsdirektøren hjemmel til, foreløbig inden for sit hidtidige ansvarsområde, at fortsætte som leder af skoleadministrationen.

De sager, som Undervisningsrådet frem til Olajdag 1996 har behandlet og taget stilling til, skal nu forelægges vedkommende landsstyremedlem til stillingtagen. Det gælder især sager angående ansættelser, økonomi, lovarbejde og administrative opgaver af særlig politisk karakter.

11.2. Grunduddannelser m.v.

Folkeskolen

Folkeskolens styrelse er fastlagt i en lagtingslov om folkeskolen fra 1979. Folkeskolen er en kommunal skole. Kommunen har ansvaret for, at kommunens beboere kan få den fornødne undervisning, herunder at de nødvendige økonomiske midler og de fornødne undervisningslokaler stilles til rådighed. Tilsynet med og styrelsen i øvrigt af kommunens skole udøves af skolekommissionen, der har kompetence i alle sager vedrørende kommunens skolevæsen, der ikke udtrykkeligt er henlagt til andre myndigheder. Skolekommissionen vælges samtidig med og efter samme regler som kommunalbestyrelsen. Overtilsyn

med folkeskolen føres af Landsskúlafyrisingin ifølge ovennævnte skrivelse af 3. august 1996 fra vedkommende landsstyremedlem.

Folkeskolen omfatter en syvårig grundskole og en treårig fortsættelsesskole. Undervisningspligten er 7 år, men de allerfleste elever fortsætter i fortsættelsesskolen.

Antallet af elever i den enkelte skole varierer fra kun én elev til knapt 450 elever. Ifølge folkeskoleloven af 1979 med senere ændringer er skolen en udelt skole, hvor eleverne dog har en vis valgfrihed i fagkombinationerne i fortsættelsesskolen. Ved afslutningen af undervisningen i 9. og 10. klasse kan eleverne indstille sig til folkeskolens afgangsprøver.

Lærernes lønnings- og ansættelsesforhold er fastsat i henhold til lov nr. 65 af 8. marts 1972 om tjenestemænd m.fl. i folkeskolen på Færøerne. Ifølge Lagtingslov nr. 21 af 22. marts 1979 om folkeskolen skal en lærer have eksamen fra Færøernes seminarium eller fra et dansk seminarium med tillæg af en særlig prøve i færøsk efter nærmere af Landskúlaráðið fastsatte regler.

Med virkning fra d. 1. juli 1997 træder lov om ophævelse af lov om tjenestemænd m.fl. i folkeskolen på Færøerne i kraft. Herved overgår lærerne fra at have været ansat i henhold til den danske tjenestemandsløvgivning til at være undergivet de færøske tjenestemandregler.

Grundlønningerne og de nærmere regler om lønfastsættelser i øvrigt fastsættes efter aftale mellem Færøernes landsstyre og Færøernes lærerforening.

Udover de tjenestemandsansatte lærere i den færøske folkeskole underviser et vist antal timelærere og vikarer. Alle ansatte vikarer har nu en seminarieuddannelse.

Privat skole og forskole

Færøernes eneste tilbageværende privatskole (Adventistaskúlin) findes i Tórshavn. I 1985 overtog Tórshavn kommune den private skole, Sankta Fransskolen. Som den eneste skole har Sankta Fransskolen en forskoleklasse (børnehaveklasse). Skolen er at betragte som en almindelig kommunal skole fra 1. august 1995 at regne.

Pædagogisk Psykologisk Rådgivning og specialundervisning

Hjemlen til pædagogisk psykologisk og specialundervisning er lagtingslov fra 1979 om folkeskolen med senere ændringer.

I bekendtgørelse af 17. oktober 1990 foreskrives, at Sernámsfrøðiliga Ráðgevingin (Pædagogisk Psykologisk Rådgivning) skal forestå og rådgive i alle specialpædagogiske spørgsmål, skal undersøge, undervise, behandle, støtte og vejlede, sådan at børn og voksne gives mulighed for at udvikles på alle områder, og skal sørge for relevant uddannelse og efteruddannelse af de personer, der arbejder på det specialpædagogiske område. Disse foranstaltninger skal ydes til børn og unge op til det 18. år.

Ud over udgifter til de centralt ansatte medarbejdere er alle bevillinger til denne virksomhed samlet på en konto på finansloven under betegnelsen: Sernámsfrøðiligt virksemi (specialpædagogisk virksomhed).

Sernámsfrøðiliga Ráðgevingin (PPR) har kontor på Skúlanum á Trøðni (Færøernes Specialskole). Medarbejderne, der er knyttet til Landsskúlafyrisingina, er tre heltidsansatte: Undervisningsleder/skolepsykolog, klinisk psykolog og læsekonsulent, og fire halvtidsansatte: synskonsulent, høre/talekonsulent, tegnsprogs-konsulent og fysioterapeut.

Derudover tildeles speciallærere i de forskellige skoledistrikter et vist antal timer til rådgivning i forbindelse med det skolepsykologiske arbejde. I skoleåret 1996/1997 er der bevilliget 132 timer pr. uge, svarende til 51/2 heltidsstilling.

Forældre, pædagoger, lærere, medarbejdere i social- og sundhedsvæsenet og den enkelte borger kan henvende sig til PPR i forbindelse med pædagogiske og psykologiske problemer hos børn og unge.

Specialundervisning, herunder høre/tale-undervisning og anden specialpædagogisk bistand finder sted i børnehaver, folkeskolen og på Skúlin á Trøðni. Hertil kommer undervisning i hjemmet eller på sygehus. Med undtagelse af de forholdsvis få elever, der går på Skúlin á Trøðni, går alle børn i den undervisningspligtige alder, uanset handicap, i den lokale folkeskole, og mange børn under skolealderen med handicap går i den lokale daginstitution, ofte med støttepædagog.

Specialpædagogisk bistand til børn under skolealderen omfatter rådgivning, behandling og taleundervisning. Støttepædagoger betales af socialvæsenet.

Til den almindelige særundervisning, hvor det drejer sig om ekstra hjælp til læsning, skrivning og regning, får hver skole tildelt et antal timer udregnet efter antal elever på skolen. Den almindelige specialundervisning bliver administreret lokalt med rådgivning fra distriktets speciallærer, og eleverne registreres ikke centralt.

Handicappede elever og andre elever, der ikke kan få tilstrækkelig specialpædagogisk støtte inden for skolens timer til den almindelige særundervisning, får tildelt ekstra timer

baseret på vurdering af deres særlige behov. For skoleåret 1996/97 er der til 160 elever med særligt behov bevilliget 1316 timer pr. uge, svarende til 55 heltidsstillinger.

Høre/talelærere og speciallærere med talelæreruddannelse varetager undervisningen af høre/talehæmmede børn, unge og voksne. For skoleåret 1995/96 er der bevilliget 171 timer pr. uge, svarende til 7 heltidsstillinger.

Elever der på grund af sygdom ikke kan deltage i den normale undervisning i skolen får undervisning i hjemmet eller på sygehuset. Endvidere gives special undervisning i færøsk for fremmedsprogede elever.

Skúlin á Trøðni (Færøernes specialskole)

Skúlin á Trøðni (Færøernes specialskole) er en specialinstitution for hele landet. Den hører under den pædagogisk psykologiske virksomheds ansvarsområde, og visitation af elever foretages af PPR sammen med skolens ledelse.

Skolens opgave er at hjælpe med observation, undervisning, fysiurgisk behandling og pleje af børn og unge op til 21 år med forskellige former for handicap. Skolen har et elevhjem.

Skolen fungerer tillige som tale- og høreinstitut i tæt samarbejde med Landssygehuset og sygehusene på Suðuroy og i Klaksvík

I 1996 gik der 65 elever på skolen, 150 småbørn var til observation og vejledning. 230 voksne fik ambulans taleundervisning. 230 fik vejledning i brug af og udlevering af høreapparat.

11.3. Ungdomsuddannelser

Almene gymnasie- og HF-uddannelser

Der findes to gymnasier på Færøerne, der begge har HF-undervisning. Føroya Studentaskúli og HF-skeið som ligger i Tórshavn, og Studentaskúlin og HF-skeiðið í Eysturoy som ligger i Kambsdalur. Gymnasiet i Tórshavn har en gymnasieafdeling knyttet til sig på Suðuroy, mens gymnasiet i Kambsdalur har en HF-afdeling i Klaksvík.

Landskassen afholder alle udgifter i forbindelse med gymnasierne og HF-kurserne. Driftsudgifterne udgjorde i 1996 ca. 43 mill. kr. mod 39,9 mill. kr. i 1995.

Sommeren 1997 var første gang, der blev eksamineret til studenter- og HF-eksamen efter den nye ordning, hvor lovgivningen er færøsk. Samtidig var det første gang, at studenter blev udklækket fra gymnasieafdelingen på Suðuroy

Gymnasieuddannelsen er en 3 årig uddannelse med obligatoriske fag, samt valgfag på højt niveau og på mellemniveau.

Gymnasieelever skal ved optagelsen vælge mellem sproglig linie og matematisk linie. I første gymnasieklasse er alle fag obligatoriske. I anden gymnasieklasse skal eleven vælge 1 valgfag og i tredje gymnasieklasse mindst 3 valgfag.

I 1997 blev der optaget 7 klasser (4 sproglige og 3 matematiske) på Føroya Studenterskúla og HF-skeið i Tórshavn, 2 klasser (1 sproglig og 1 matematisk) på afdelingen i Suðuroy og 4 klasser (2 sproglige og 2 matematiske) på Studentaskúlan og HF-skeiðið på Eysturoy.

HF-uddannelsen er en 2 årig uddannelse med obligatoriske fag og valgfag. Foruden de obligatoriske fag skal eleven have mindst 2 valgfag på valgfagsniveau.

I 1997 blev der optaget 3 HF-klasser på Føroya Studentaskúla og HF-skeið i Tórshavn, 1 HF-klasse på Studentaskúlan og HF-skeiðið i Eysturoy og 1 klasse på Klaksvíkar HF-Skeið.

I henhold til den nye gymnasieordning er der mulighed for at tage fag på gymnasieniveau som enkeltfag. Denne mulighed er specielt tiltænkt elever, der mangler et fag på et bestemt niveau for at få adgang til en højere uddannelse. Det er også muligt at læse enkeltfag i HF-ordningen

I august 1997 havde Føroya Studentaskúli og HF-skeið, iberegnet afdelingen på Suðuroy, 61 fastansatte lærere, hvoraf 7 havde orlov, samt 28 timelærere. På Studentaskúlin og HF-skeiðið på Eysturoy, iberegnet Klaksvíkar HF-skeið, var der 31 fastansatte lærere, hvoraf 1 havde orlov, samt 7 timelærere.

Basisuddannelser

Fiskeindustriens grunduddannelse gives i henhold til lagtingslov nr. 43 af 5. maj 1987 om Færøernes erhvervsskole for fiskeindustri og akvakultur. Uddannelsen giver eleverne erhvervskompetence samt kompetence til fortsat uddannelse inden for fiskeindustrien.

I alt 12 elever blev optaget til fiskeindustriens grunduddannelse i august 1996.

Grunduddannelse inden for administrations-, handels- og kontorområdet (FHS) gives i henhold til lagtingslov af 5. maj 1987. Den et-årige grunduddannelse er basisår for højere handelseksamen samt 2. del af lærlingeuddannelserne.

I alt 171 elever blev optaget til FHS-grunduddannelsen i august 1996.

Teknisk grunduddannelse (SIT) gives i henhold til lagtingslov nr. 47 af 28. april 1982. Uddannelsen er tilrettelagt i moduler og fagområder med henblik på at opfylde optagelseskravene til fortsatte tekniske uddannelser.

I alt 70 elever blev optaget til SIT-grunduddannelsen i august 1996.

Assistentuddannelser

Fiskeindustriens assistentuddannelse bygger på den et-årige grunduddannelse i fiskeindustrien, jfr. ovenfor og varer 1 år foruden erhvervspraktik. Den samlede uddannelse giver eleverne erhvervskompetence samt kompetence til fortsat videregående teknikeruddannelse.

I alt 4 elever blev optaget til fiskeindustriens assistentuddannelse i august 1996.

Teknisk assistentuddannelse bygger på modul 1 og 2 i den et-årige tekniske grunduddannelse, jfr. ovenfor og varer 1 år foruden erhvervspraktik. Den samlede skoleuddannelse giver i hovedtræk samme adgang til videregående uddannelser som en erhvervsuddannelse. Uddannelsen, der gives på begge tekniske skoler, har 3 linier: en el-teknisk, en maskinteknisk og en byggeteknisk linie.

I alt 30 elever blev optaget til de tekniske assistentuddannelser i august 1996.

Lærlingeuddannelser

På det merkantile uddannelsesområde gælder lagtingslov nr. 29 af 12. oktober 1954 om lærlingeforhold samt lagtingslov nr. 49 af 5. maj 1987 om grunduddannelse inden for administrations-, handels- og kontorområdet (FHS).

Skoleopholdene i lærlingeuddannelserne på det merkantile område foregår på handelsskolen, der har en hovedafdeling i Kambsdalur samt afdelinger i Klaksvík, Tvøroyri, Vágur og Sørvágur. På forannævnte skoler kan eleverne tage HMX-eksamen og enkeltfagsprøver. I lærlingeuddannelser, hvor skoleuddannelsen ikke er etableret på Færøerne, får lærlingene deres skoleophold på handelsskoler i Danmark.

I alt 8 elever blev optaget på HMX og FHS-2.del i august 1996.

På det tekniske uddannelsesområde gælder lagtingslov nr. 29 af 12. oktober 1954 om lærlingeforhold samt lagtingslov nr. 128 af 21. maj 1993 om tekniske erhvervsuddannelser.

Skoleopholdene i lærlingeuddannelserne på det tekniske område foregår på de to tekniske skoler. I lærlingeuddannelser, hvor skoleuddannelsen ikke er etableret på Færøerne, får lærlinge deres skoleophold på tekniske skoler i Danmark. Der undervises i følgende lærlingeuddannelser: el-, maskin-, smede-, transport-, tømrer- og frisørområdet.

I alt 103 lærlinge blev optaget til skoleopholdene i august 1996.

Erhvervsgymnasiale uddannelser

Fiskeindustriens erhvervsgymnasiale uddannelse (HL) gives i henhold til lagtingslov nr. 43 af 5. maj 1987. HL-uddannelsen foregår på fiskeindustrikskolen i Vestmanna. Uddannelsen varer 3 år med et fælles basisår (fiskeindustriens grunduddannelse).

I alt 5 elever blev optaget til HL-uddannelsen i august 1996.

Højere handelsuddannelse (HH) gives i henhold til lagtingslov nr. 127 af 21. maj 1993. HH-uddannelsen, der er en erhvervsgymnasial uddannelse, foregår på handelsskolen i Tórshavn og i afdelingen i Kambsdalur. Uddannelsen varer i 3 år med et fælles basisår (FHS.1.del).

I alt 203 elever blev optaget på HH-uddannelsen august 1996.

Højere teknisk uddannelse (HT) gives i henhold til lagtingslov nr. 129 af 21. maj 1993. HT-uddannelsen, der er en erhvervsgymnasial uddannelse, foregår på teknisk skole i Klaksvík. Uddannelsen varer 3 år med et fælles basisår (teknisk grunduddannelse).

I alt 12 elever blev optaget til HT-uddannelsen i august 1996.

Andre uddannelser/kurser

På erhvervsskolerne foregår en del kurser og efteruddannelser for faglærte. På handelsskolerne er der datanomuddannelse samt uddannelse indenfor bank- og sparekasseområdet og andre korte erhvervs kurser. De statskontrollerede prøver omfatter både de almindelige enkeltfagsprøver og højere fagprøver. Begge er 1-årige, ligesom merkonomprøverne er 1-årige. Prøverne kan efter 2-3 år stykkes sammen til en linieeksamen.

11.4. Videregående uddannelser

Navigationsskoler (Sjómansskúlar)

Der er to navigationsskoler på Færøerne - Færøernes navigationsskole (Føroya Sjómansskúli) i Tórshavn og sømandsskolen i Klaksvík (Klaksvíkar Sjómansskúli).

På skolen i Tórshavn uddannes kystskippere (heimaskiparar), sætteskipperer (skiparar) og skibsførere (skipsførarar). På skolen i Klaksvík uddannes kystskippere, sætteskipperer og skibskokke, og desuden er der en søfartsskoleuddannelse (se nedenfor).

Uddannelserne til kyst-, sætteskipper og skibsfører er tilrettelagt efter et modulsystem, således at der til hver enkelt uddannelse er foreskrevet et vist antal moduler, der skal bestås eller godkendes, inden eleven kan gå videre i uddannelsessystemet.

Uddannelsen til kyst-, sætteskipper og skibsfører er normeret til henholdsvis 12, 6 og 15 måneder. For elever der påbegyndte uddannelsen i januar 1993, er uddannelsen til kyst- og sætteskipper en integreret del af skibsføreruddannelsen.

Der er indgået aftale mellem Færøernes landsstyre og Søfartsstyrelsen om ligestilling mellem den færøske skibsføreruddannelse og tilsvarende dansk uddannelse.

På skolen i Klaksvík blev der i sommeren 1991 etableret en søfartsskole (Sjóvinnuskúli). Den færøske søfartsskoleuddannelse svarer til den danske søfartsskoles modul I og II og er normeret til 5 måneder. Med undtagelse af det første semester i januar 1992, hvor der blev optaget 2 klasser, er der siden august 1991 optaget 1 klasse hvert semester. Elevertallet har ligget stabilt på ca. 16 elever pr. semester.

Endvidere udbydes der på søfartsskolen sikkerhedskurser for søfarende og personale med tilknytning til søerhvervet. Kurset er af 1 uges varighed og indeholder - udover det der foreskrives i STCW-konventionens regulativ VI/1 - en del om arbejdssikkerhed.

Begge skoler holder med mellemrum kurser til erhvervelse af duelighedsbevis i sejlads og radiotelefonikurser - VHF (ugekursus). Skolerne udbyder endvidere kurser til radiooperatør med telex og GMDSS (95 lektioner), og skibstelex og GMDSS (56 lektioner).

I 1996 var det samlede antal elever på de to skoler 234 og driftsudgifterne 9,5 mill. kr., der afholdes af landskassen.

Maskinmesterskole

På Færøernes maskinmesterskole i Tórshavn (Maskinmeistaraskúlin) uddannes maskinister og maskinmestre.

Skolen har lige fra starten holdt til i spredt beliggende, lejede lokaler. Men i juni 1995 flyttede skolen til nye velegnede lokaler, som landsstyret havde købt og ombygget til formålet.

Maskinistuddannelsen er normeret til 1 år og maskinmesteruddannelsen til 3 år. Uddannelserne er opdelt i halvårslige semestre og med eksamen hvert semester.

Skolen arbejder efter en færøsk lov om maskinmesteruddannelse og en færøsk bekendtgørelse. Der er også lavet en aftale mellem Landsskúlafyrisitingin og Søfartsstyrelsen om ligestilling af færøske og danske maskinmesteruddannelser.

Der har været både elinstallatør- og motorpasseruddannelser på skolen, men disse stoppede først i 90'erne pga. nedskæringer i de offentlige bevillinger.

Elevtallet på skolen i 1996 var 122. Driftsudgifterne lå i 1996 på 6,15 mill. kr.

Færøernes sygeplejeskole

Færøernes sygeplejeskole, der blev oprettet i 1960, er godkendt af den danske sundhedsstyrelse. Skolens formål er at give en grunduddannelse, som gør sygeplejersker i stand til at fungere ansvarsfuldt og selvstændigt inden for deres arbejdsområde i sundheds- og sygepleje.

Uddannelsestiden er i alt 45 måneder, fordelt på 25 måneders teori og 20 måneders praktik. Den teoretiske uddannelse foregår på sygeplejeskolen, mens den praktiske uddannelse foregår på de tre sygehuse og i den primære sundhedstjeneste på alders- og plejehjem og inden for sundheds- og hjemmesygeplejerskeordningen.

Skolens undervisningsplan godkendes af Sundhedsstyrelsen og af Undervisnings- og Forskningsministeriet. Til bistand for skolens ledelse er der nedsat et skoleråd.

Ved udgangen af 1996 havde skolen i alt 60 elever under uddannelse.

Færøernes seminarium

På Færøernes seminarium findes der læreruddannelse og pædagoguddannelse og efteruddannelse af folkeskolelærere.

Læreruddannelsen, der varer 4 år, skal uddanne lærere til folkeskolen og samtidig sigte mod, at lærerne skal kunne påtage sig undervisning i andre skoleformer. Optagelsesbetingelserne på seminariet er bestået studentereksamen, HF-eksamen eller lignende. I forbindelse med seminariet findes en kommunal øvelsesskole med godt 480 elever. Der var i skoleåret 1996/97 76 elever på uddannelsen. Af disse var 54 kvinder og 22 mænd.

Pædagoguddannelsen, der varer 3 1/2 år, skal uddanne pædagoger til vuggestuer, børnehaver, fritidshjem og institutioner for personer med sociale vanskeligheder, fysiske eller psykiske handicap. Optagelsesbetingelserne er mindst 9 års skolegang, HF- eller studentereksamen, handelsskoleeksamen, relevant erhvervsuddannelse eller dokumenterede tilsvarende faglige kundskaber. Der bliver også lagt vægt på, at ansøgeren har arbejdet på daginstitutioner eller på andre institutioner i mindst 1/2 år. I skoleåret 1996/97 var der 57 elever på uddannelsen. Af disse var 48 kvinder og 9 mænd.

På seminariet er der kantine og mulighed for, at et antal studerende kan bo på skolen. Seminariets driftsudgifter var i 1996 på 12,9 mill. kr., hvoraf Tórshavn kommune afholdt 1,1 mill. kr.

Efteruddannelse af folkeskolelærere

I skoleåret 1995/96 blev der under efteruddannelsen afholdt 18 kurser med emner af relevans for arbejdet i folkeskolen. Der var emner inden for pædagogik og psykologi, sprog, matematik, kemi, fysik, historie, biologi, geografi, musiske fag og idræt. Kurserne er arrangeret i moduler som uge- eller 14 dages kurser.

Til de færøske kurser blev der optaget 8 lærere som helårskursister, mens der til Danmarks lærerhøjskole blev tildelt 4 1/2 lærerportioner. Den halve til et 4 måneders kursus som skolebibliotekar.

8 af kurserne på Færøerne var forbeholdt helårskursister, mens de resterende 10 var såkaldte "åbne kurser", hvor andre lærere end årskursister også kunne deltage. Det gennemsnitlige antal deltagere pr. kursus var 14. 15 af kurserne afholdtes med undervisere fra færøske undervisningsinstitutioner, mens 3 kurser blev afholdt med undervisere fra Danmarks Lærerhøjskole.

I august 1995 blev der under efteruddannelsen påbegyndt en uddannelse af speciallærere. Uddannelsen, som er tilrettelagt skiftevis som undervisning og selvstudium, sigter mod i løbet af 2 år at afslutte 1. del (den almene) af nævnte uddannelse. Eksamen afholdes i maj juni 1997. Som vejleder og koordinator er ansat Ása Ellefsen, cand. pæd. psyk. Til denne uddannelse er der optaget 25 studerende, 16 folkeskolelærere og 9 pædagoger.

11.5. Højere uddannelser

Fróðskaparsetur Føroya (Færøernes Universitet)

Fróðskaparsetur Føroya (Færøernes Universitet) blev stiftet i 1965 som en selvejende institution. Ifølge gældende lov (lov nr. 65 fra 21.5.87 som ændret ved lov nr. 78 fra 12.6.90 og lov nr. 84 fra 13.6.95) har institutionen til opgave at drive forskning, give højere undervisning og udbrede kendskab til videnskabelige metoder og resultater.

Administrativt står Fróðskaparsetur Føroya direkte under landsstyret, og institutionens driftsudgifter dækkes af landskassen med bevilling på lagtingets finanslov. Bevillingen for 1994 udgjorde 10,3 mill. kr., for 1995 9,7 mill. kr. For 1996 var bevillingen 9,6 mill. kr., for 1997 ligeledes 9,6 mill. kr.

Institutionen ledes af rektor sammen med et universitetsråd og fakultetsråd.

Universitetet kan tilbyde følgende uddannelser (som dog ikke alle begynder hvert år, men varierer fra år til år, med fra ét til flere års mellemrum):

Føroyamálsdeild (fakultet for færøsk sprog og litteratur):

Exam.art.-studiet i nordisk, specielt færøsk sprog og litteratur (etableret i 1976), er en 2-årig uddannelse. Den danner basis for videreuddannelse ved Færøernes Universitet og i udlandet. Samtidig er den et selvstændigt bifag. I årene 1977-96 har 85 studerende fra 9 hold afsluttet denne uddannelse. I 1996 blev der ikke optaget noget nyt hold exam.-art.-studerende.

Hovedfagsstudiet i nordisk, specielt færøsk sprog og litteratur er en 2-årig overbygning på exam.art.-studiet og afsluttes med cand.phil.-eksamen. Med yderligere et bifag bliver man cand.mag. Det første hold påbegyndte hovedfagsstudiet i 1987. Til og med 1996 har 5 studerende gennemført uddannelsen. I 1996 har man for tredje gang optaget studenter til hovedfagsstudiet.

Søgu- og samfundagsdeild (fakultet for historie og samfundsfag):

Grunduddannelsen (exam.art.) i historie er en 2-årig uddannelse, der blev etableret i 1987. Til og med 1996 har 24 fuldført uddannelsen.

B.A.-uddannelsen i historie og kulturhistorie er en 1-årig uddannelse efter bestået exam.art. i historie. Den begyndte i 1989. Til udgangen af 1996 har 16 bestået.

Kandidatuddannelsen (cand.phil.) i historie og kulturhistorie er en 1-årig uddannelse efter bestået B.A.-uddannelse i historie og kulturhistorie. Den begyndte i 1991. Til udgangen af 1996 har 2 bestået.

Årskursus i samfundsvidenskab er en 1-årig uddannelse, der blev påbegyndt studieåret 1993-94 og fortsatte med et nyt hold studieåret 1994-95. Til udgangen af 1996 har 12 bestået.

Årskursus i økonomi, handel og sprog er en 1-årig uddannelse, der blev påbegyndt studieåret 1993-94 og fortsatte med et nyt hold studieåret 1994-95. Til udgangen af 1996 har 8 bestået.

Náttúruvísindadeild (fakultet for naturvidenskab og teknik):

Basisuddannelsen i kemi og biologi er en 2-årig uddannelse. Den danner grundlag for videreuddannelse til B.S. i biologi eller bromatologi (levnedsmiddellære) ved Færøernes Universitet eller i udlandet. Der optages studerende hvert andet år til denne uddannelse. I 1995 var der dog ikke ansøgere nok til at starte. Et nyt hold vil blive optaget i 1997.

B.S.-uddannelsen i biologi er en 3-årig uddannelse, som afsluttes med endelig eksamen, men som også danner basis for videreuddannelse i udlandet. De to første år er koordineret med basisuddannelsen i kemi og biologi. Uddannelsen svarer til Bachelor-uddannelserne i andre lande.

Basisuddannelsen i matematik og fysik er 2-årig. Den danner grundlag for videreuddannelse til B.S. ved Færøernes Universitet (se nedenfor) eller i udlandet. Der er optag hvert andet år til denne uddannelse, sidste gang i sommeren 1996.

B.S.-uddannelsen i fysik og geofysik er normeret til 3 år. Den afsluttes med endelig eksamen, men danner også basis for videreuddannelse i udlandet.

B.S.-uddannelsen i datalogi er en 3-årig uddannelse med afgangseksamen, men danner også basis for videreuddannelse i udlandet.

B.S.-uddannelsen til elektroingeniør er en 3 1/2-årig uddannelse med afgangseksamen på akademiingeniørniveau.

For sidstnævnte tre B.S.-uddannelser gælder, at hovedparten af undervisningen de første to år er koordineret med basisuddannelsen i matematik og fysik.

Fra fakultetet for naturvidenskab og teknik er der i tidsrummet 1988-96 udskrevet 52 studerende med basisuddannelse, dele af basisuddannelse eller dele af B.S.-uddannelse. 13 studerende har bestået B.S.-eksamen.

Besparelser har medført, at det i mange tilfælde ikke er muligt at iværksætte planlagte undervisningsforløb. Det gælder for alle fakulteter.

Gennem samarbejdsaftaler, herunder aftaler om meritering af hele eller dele af uddannelser, er der sikret de studerende gode muligheder for videreuddannelse ved en hel del højere læreanstalter uden for Færøerne, i første række Danmark.

Antallet af studerende i 1994/95 var - ifølge matriklen pr. 31.12.94 - 101 (40 på fakultet for færøsk sprog og litteratur, 32 på fakultet for historie og samfundsvidenskab og 29 på fakultet for naturvidenskab og teknik). Ved udgangen af 1995 var der immatrikuleret i alt 60 studerende (færøsk 32, historie og samfundsvidenskab 18, naturvidenskab og teknik 10). De tilsvarende tal pr. januar 1997 er 68 (færøsk 29, historie og samfundsvidenskab 23, naturvidenskab og teknik 16).

Universitetets stab af faste videnskabelige medarbejdere bestod ved udgangen af 1996 af 16 personer (heraf 3 deltidsbeskæftigede), foruden én forskningsstipendiat (aflønnet med eksterne midler). Hertil kommer 2 eksternt aflønnede ordbogsredaktører med tilknytning til Universitetet. Til undervisningen rekrutterer Universitetet også eksterne lektorer, timelærere og gæstelærere. Det teknisk-administrative personale udgjorde ved udgangen af 1996 16 personer (heraf 8 på deltid).

Foruden undervisning og forskning forestår fakultetet for færøsk sprog og litteratur flere større samlinger (ordsamling, stednavnesamling, folkemindesamling, dialektsamling).

Til to offentlige eksamenskurser i engelsk var der i 1995/96 indskrevet 45 elever. I 1996/97 er antallet 51. Der var 5 offentlige foredragsaftener i 1996 med i alt 255 tilhørere.

11.6. Anden undervisning

Ud over de ovennævnte grunduddannelser, videregående uddannelser og erhvervsuddannelser, foregår der på Færøerne forskellige andre undervisningsaktiviteter. Blandt disse kan nævnes folkehøjskolen (i Tórshavn), husholdningsskolen (i Klaksvík), aftenskolerne og musikskolerne (Suðuroy, Vágur, Nord-Streymoy, Argir, Tórshavn, Gøta, Leirvík, Fuglafjørður og Klaksvík).

11.7. Uddannelsesstøtte

Den 1. august 1988 overtog hjemmestyret fra Statens Uddannelsesstøtte støtteordningen for studerende på Færøerne. Beløb svarende til de seneste års udbetalinger fra SU indgår fra og med 1988 i de bloktilskud, som staten årligt yder til landskassen. Fordelingen af støtten sker på grundlag af regler i lagtingslov fra september 1988. I foråret 1990 har Lagtinget ved en ændring af loven nedsat en række af satserne for uddannelsesstøtten.

I finansåret 1996 blev der i alt udbetalt 41,5 mill. kr. i uddannelsesstøtte til uddannelsessøgende elever på Færøerne. Hjemmestyrets overtagelse af støtteordningen for studerende på Færøerne har ikke ændret ved den hidtidige ordning, hvorefter færøske studerende på de videregående uddannelser i Danmark modtager støtte fra Statens Uddannelsesstøtte efter de sædvanlige (danske) regler.

Landskassen gav i 1996 en støtte på ca. 6 mill. kr. til færøske studerende i udlandet.

12. RETS- OG POLITIVÆSEN SAMT OVERØVRIGHEDEN

12.1. Færøernes retsvæsen

Færøernes ret har hovedtingsted i Tórshavn, hvor ordinær retsdag normalt afholdes hver tirsdag. Retten har desuden fast bitingsted i Tvøroyri, hvor der afholdes ordinære retsmøder mindst 4 gange om året. Herudover afholdes der i et vist omfang retsmøder i Klaksvík og i flere bygder.

Dommeren (Sorenskriveren) er overformynder på Færøerne og formand for Færøernes Ulykkesforsikringsråd, Færøernes Overfredningsnævn, Lejenævnet for Tórshavn kommune, Færøernes Overlandvæsenskommission, Færøernes Overudskiftningskommission, Det færøske nævn vedrørende erstatning fra staten til ofre for forbrydelser og Færøernes Nævn for børneforsorg. Endelig er dommeren medlem af Sterilisationsnævnet samt formand for Sjóvinnuráðið (Søfartsrådet).

Den 1. maj 1995 trådte en ændring af den færøske retsplejelov i kraft, således at retten består af 2 sorenskrivere (dommere), hvoraf den ene varetager rettens administration.

Foruden de nævnte sorenskrivere (dommere) beskæftiger dommerkontoret herefter 1 retsassessor, 4 dommerfuldmægtige, 20 kontorfunktionærer, heraf 3 deltidsansatte, samt 2 elever.

I forbindelse med den omtalte ændring i retsplejeloven er der tillige foretaget lokalemæssige ændringer og udvidelser, således at embedet nu disponerer over 2 domhuse, hver med 2 retssale og beliggende i henholdsvis C.Pløyensgøta og J.H.Schrøtersgøta, ligesom skifteretten er flyttet til lejede lokaler i Undir Glaðsheyggi 7.

Straffesager berammes til foretagelse omkring 1-2 måneder efter anklageskriftets indlevering til retten, mens berammelsestiden i borgerlige sager, hvori der skal domsforhandles, er ca. 2 måneder.

Domsforhandling i en borgerlig sag berammes kun, såfremt sagen ikke kan afgøres på det foreliggende grundlag på den ordinære retsdag omkring 6 uger efter stævningens indlevering til retten.

Tabel 12.1. Oversigt over Færøernes rets virksomhed.

	1970	1980	1990	1995	1996	1997
Borgerlige sager						
Stævninger indleveret til berømmelse	1.439	2.333	6.450	2.004	1.446	1.190
Afsagte domme i alt	833	1.772	5.655	1.495	1.156	860
heraf udeblivelses- og erkendelsesdomme	747	1.702	5.490	1.347	1.062	758
Straffesager						
Indleveret til berømmelse	330	435	697	556	589	510
Afsagte domme	168	309	500	427	381	351
Fogedforretninger						
Indleverede begæringer	913	2.883	11.440	8.299	6.155	4.599
Heraf udpantningsbegæringer	32	1.845	4.582	5.373	4.389	3.264
Auktioner						
Auktionsbegæringer i alt	60	127	678	405	241	143
Heraf faste ejendomme	38	54	406	376	232	143
Heraf skibe	3	47	58	18	9	0
Afholdte auktioner						
Over faste ejendomme	5	9	51	274	123	71
Over skibe	2	18	24	14	4	0

 Kilde: Sørenskriveren (dommeren).

Her ud over kan nævnes, at antallet af modtagne dokumenter i tinglysningen i 1996 var på 38.051, og at skifteretten i 1996 havde 863 anmeldte boer (mod 632 i 1995).

12.2. Færøernes politivæsen

Politiets organisation og opgaver

Færøerne er en selvstændig politikreds, der som de øvrige danske politikredse er underlagt rigspolitietschefen og Justitsministeriet. Politikredsen ledes af landfogden (politimesteren), der i modsætning til danske politimestre ligeledes er tillagt statsadvokatkompetence. Landfogden møder således i alle straffesager i Færøernes Ret, i ankesager ved Østre Landsret - som i 1997 havde 4 sessessioner på Færøerne - samt i nævningesager, der behandles ved Færøernes Ret med sorenskriveren (dommeren) som retsformand.

Det færøske politikorps ledes af en politiinspektør.

I politikredsen, hvor der er et landfogedkontor, en døgnbetjent station og 6 understationer af forskellig størrelse, udføres de samme opgaver som i danske politikredse. Dog overtog Bilefirlit Føroya (Den færøske Bilinspektion) i 1996 - efter en politisk beslutning - motorkontorets arbejdsopgaver samt kompetencen til udstedelse af kørekort. Herudover er der imidlertid henlagt en række civilretlige arbejdsopgaver til landfogden og politiet, og disse har inden for de sidste år beslaglagt en del af politiets og kontorpersonalets tid.

Landfogden er for eksempel borgerlig vielsesmyndighed og behandler faderskabssager. Sysselmændene (stationslederne udenfor Tórshavn), deres stedfortrædere samt nogle kontorfunktionærer er af sorenskriveren meddelt fuldmagt i medfør af retsplejelovens § 17 a, og behandler i denne forbindelse bl.a. foged- og skiftesager. Derudover deltager sysselmændene i et tæt samarbejde med dommerkontoret ved behandlingen af en række øvrige sager af civilretlig karakter. Sysselmændene er endvidere borgerlig vielsesmyndighed.

Personaleforhold

Det juridiske personale består af landfogden, vicepolitimesteren, en politiassessor og en politifuldmægtig.

Det færøske politikorps, der ikke som i Danmark er opdelt i ordenspoliti og kriminalpoliti, udgjorde pr. 31. december 1997 i alt 93 politifolk (heraf 8 under grunduddannelse i Danmark). Herudover er ansat reservepolitibetjente.

Ved årsskiftet var der ved politiet ansat 28 kontorfunktionærer, heraf 10 i deltidsstillinger. Herudover var der ansat 2 elever..

I Tórshavn er der ansat 2 parkeringskontrollører.

Arrestvæsenet beskæftigede 11 personer.

Den frie kriminalforsorg

Den frie kriminalforsorg har en afdeling i Tórshavn, hvortil der er knyttet to socialrådgivere. I lighed med de danske afdelinger udarbejder man personundersøgelser og fører tilsyn med betinget dømte og prøveløsladte. Herudover arbejder man tæt sammen med politiet og arresthuset i Tórshavn bl.a. ved ugentlige møder, ligesom der samarbejdes med danske fængsler, hvor færinger er indsat til afsoning.

Kriminalitet

I 1997 blev der registreret 1.036 straffelovsovertrædelser, hvilket er et fald på 10,8 % i forhold til 1996 (1.161). Sagsantallet er dermed på det laveste niveau siden 1982. Antallet af anmeldte indbrudstyverier og tyverier i øvrigt udgjorde i 1997 henholdsvis 172 og 194 forhold, hvilket svarer til stigninger i indbrudstyverierne på 6,8 % og et fald i tyverier i øvrigt på 27,3 % i forhold til 1996. Hovedårsagen til disse udsving er at finde i seriekriminalitet begået af få gemingsmænd i det enkelte år.

I forhold til de seneste 5 år er antallet af anmeldte indbrudstyverier fortsat lavt, om end med en opadgående tendens de sidste 3 år. Samtidig er antallet af øvrige tyverier faldet til det laveste tal i denne periode.

Antallet af anmeldte andre berigelsesforbrydelser faldt i 1997 med 16,8 % til 104. Dette skal ses i forhold til en stigning på 62,3 % i 1996.

Det samlede antal anmeldte indbrudstyverier, tyverier i øvrigt og andre berigelsesforbrydelser er i forhold til 1996 faldet 15,0 %. Trods varierende udsving synes dette antal at ligge på et nogenlunde jævnt niveau de sidste 5-6 år.

Det er bemærkelsesværdigt, at antallet af anmeldte brugstyverier fortsat er faldende, nu for 11. år i træk. Der blev registreret 57 brugstyverier i 1997.

Antallet af hærværksanmeldelser faldt 15,6 % i forhold til 1996, og er nu nede på 304. Dermed er tendensen siden 1989 fastholdt, idet tallet dengang var helt oppe på 538 forhold.

Hærværk udgør dog fortsat ca. 30 % af alle anmeldte straffelovsovertrædelser på Færøerne.

Narkotika

I 1997 blev der beslaglagt 33 kg. Hash på et skib, der anløb Tórshavn på vej til Grønland, hvor skibet er hjemmehørende. Dette er den største enkeltstående beslaglæggelse af hash på Færøerne nogensinde. Hashen var tilsyneladende udelukkende bestemt for det grønlandske marked. Sagen efterforskes af de grønlandske politimyndigheder, som fik overdraget den person, der blev fængslet på Færøerne i forbindelse med beslaglæggelsen.

I øvrigt blev der ikke konstateret grov narkotikakriminalitet på Færøerne i 1997.

Der blev i 1997 behandlet 43 sager vedrørende overtrædelse af loven om euforiserende stoffer, hvilket er noget lavere end i de foregående år. Samtidig viser statistikken den første beslaglæggelse af heroin - 1 gram - inden for de sidste 10 år.

Bestræbelserne på at holde hash m.v. ude fra Færøerne er fortsat store. Det tætte samarbejde mellem politi og toldvæsen, der begge disponerer over narkohunde, indebærer at opdagelsesrisikoen er ganske høj. Derudover sanktioneres disse lovovertrædelser strengere på Færøerne end i Danmark, og Færøernes ret er indstillet på hurtig retsforfølgning i sager, hvor der er mulighed for at idømme frihedsstraf.

Færdsel

Antallet af registrerede motorkøretøjsenheder, faldt markant fra 18.922 til 15.145 i perioden 1988 til 1994. Antallet stiger nu for tredje år i træk og udgjorde i 1997 17.056 enheder. I 1996 steg antallet af ejerskifter for første gang siden 1992. Antallet for 1997 er på samme høje niveau som i 1996.

De store ressourcer, der fra slutningen af 80'erne er anvendt på overvågning af færdslen, har medført yderst tilfredsstillende resultater. Udviklingen inden for dette område skal naturligvis også ses i lyset af udviklingen af antal registrerede køretøjsenheder.

Antallet af anmeldte færdselsuheld, herunder med personskaade samt antallet af sigtelser for spirituskørsel faldt kontinuerligt og markant frem til 1994, hvorefter antallet af disse sager har stabiliseret sig.

Antallet af anmeldte færdselsuheld faldt i 1997 5,6 % i forhold til 1996 og udgjorde 1.029 anmeldelser.

Antallet af sigtelser for spirituskørsel var 170 i 1997 imod 150 året før og er stigende set over de sidste 3 år. Antallet er nu på 1994-niveau, men ligger fortsat langt under antallet i årene 1982-1993.

Udviklingen på færdselsområdet i sin helhed - set over en 5-årig periode - fremgår af tabel 12.2.

Anden særlovgivning

Antallet af anmeldte overtrædelser af anden særlovgivning lå i 1997 på nogenlunde samme niveau som i første halvdel af 90'erne.

Politiets regelgrundlag

Den færøske og den danske straffelov er stort set identiske, idet de danske straffelovsændringer løbende er sat i kraft på Færøerne.

Derimod er den færøske retsplejelov på en række punkter forskellig fra den danske retsplejelov. Dels er flere bestemmelser tilpasset de særlige færøske forhold, og dels er der ikke siden 1988 sket betydende ændringer af den færøske retsplejelov. I 1996 nedsattes imidlertid en arbejdsgruppe med henblik på at få ajourført den færøske retsplejelov.

På færdselsområdet gælder en særlig færøsk lagtingslov om færdsel, der dog i opbygning og indhold minder meget om den danske færdselslov. På enkelte områder er reglerne dog gjort noget strengere (f.eks. ved hastighedsoverskridelser og promille-/spirituskørsel). I 1997 har en arbejdsgruppe foreslået nogle ændringer af disse bestemmelser, herunder indførelse af betinget frakendelse.

Med hensyn til antallet af anmeldte lovovertrædelser henvises til beretningens bilag 12.1.

I bilag 12.2 og 12.3 er givet en oversigt over politiets virksomhed i øvrigt og over behandlingsmåden for lovovertrædelser.

12.3. Færøernes overøvrighed (Rigsombudet)

Indledning

Overøvrighedsområdet, der henhører under Justitsministeriets ressortområde, og som i Danmark i første række varetages af statsamtterne og Københavns overpræsidium, administreres på Færøerne af Rigsombudet og i mindre udstrækning af landfogeden, sorenskrivere samt landsstyret.

Overøvrighedssager er administrative civilretlige sager vedrørende f.eks. indgåelse og opløsning af ægteskaber, fastsættelse af bidrag, adoptioner, godkendelse af mindreåriges og umyndiges retshandler, fri proces m.v.

Hjemmestyret har ikke hidtil ønsket den lovgivning, som i de senere år i Danmark har været gældende på det familieretlige område, ikraftsat på Færøerne. Landsstyret har dog i 1993 anmodet om at få langt den overvejende del af den i Danmark gældende lovgivning på det familieretlige område forelagt med henblik på stillingtagen til ikraftsættelse for Færøerne. På grund af lovgivningens omfang, har forelæggelse dog endnu ikke fundet sted.

De vigtigste typer af overøvrighedssager vil blive kortfattet omtalt i det følgende.

Indgåelse og opløsning af ægteskab

På Færøerne er loven om ægteskabs indgåelse og opløsning af 1922 med visse senere ændringer fortsat gældende.

Efter denne lov skal der inden indgåelse af ægteskab foretages lysning. Man kan ved kongelig bevilling opnå fritagelse for lysning, såfremt særlige grunde taler herfor. Man kan endvidere ved kongelig bevilling opnå tilladelse til, at vielsen sker som hjemmevielse, det vil sige udenfor de autoriserede vielsessteder (kirkerne og Landfogedens samt sysselmændenes kontorer). Der blev i 1997 på Færøerne foretaget 147 kirkelige og 57 borgerlige vielser.

Skilsmisse gives enten ved dom (Færøernes ret) eller ved kongelig bevilling (Rigsombudsmanden på Færøerne).

I 1997 blev ægteskaber opløst ved skilsmisse. Af disse skilsmisser er 2 sket ved dom og 38 ved kongelig bevilling.

Grundlaget for de 38 skilsmisser, der blev givet ved bevilling, var i 25 tilfælde forudgående separation, 10 ægteskaber blev opløst på grund af utroskab og 3 ægteskaber blev opløst på grund af 4 års samlivsophævelse. Af de 2 skilsmisser ved dom var 1 på grund af utroskab og 1 på grund af 3 års samlivsophævelse.

Børnebidrag

Ifølge lov om børns retstilling (1960) er forældrene hver for sig forpligtede til at forsørge barnet, og hvis en af forældrene ikke opfylder forsørgelsespligten, kan overøvrigheden (Rigsombudet) pålægge vedkommende at udrede bidrag til barnets underhold.

Faderen til et barn uden for ægteskab kan således pålægges at betale børnebidrag, hvis han ikke opfylder sin forsørgelsespligt. Det samme gælder, uanset om forældrene er blevet separeret eller skilt, hvis en af forældrene til et barn født i ægteskab ikke opfylder sin forsørgelsespligt.

Adoption

Ansøgning om bevilling af adoption indgives til Rigsombudet. Medmindre ansøgningen vedrører adoption af et stedbarn, forelægges sagen inden eventuel godkendelse for det færske adoptionsråd, hvor lægelig, juridisk og social sagkundskab er repræsenteret.

I 1997 blev der udfærdiget 7 adoptionsbevillinger. En adoption var en såkaldte stedbarns-adoption, hvor den ene ægtefælle adopterer den anden ægtefælles barn med en anden person.

De øvrige 6 adoptionsbevillinger vedrørte 1 barn fra Færøerne, 3 børn fra Indien, 1 barn fra Ungarn og 1 barn fra Bulgarien. Adoption af udenlandske børn formidles af de godkendte institutioner Adoption Center, Danadopt og Terre des Hommes, der alle er hjemmehørende i Danmark.

Antallet af godkendelser som adoptanter til et udenlandsk barn siger umiddelbart mere om udviklingen på adoptionsområdet end antallet af udfærdigede bevillinger i det enkelte år, da der ofte forløber flere år fra en godkendelse er meddelt, og indtil adoptionen kan gennemføres endeligt med udfærdigelse af bevilling. Antallet af godkendelser var 13 i 1991, 1 i 1992, 3 i 1993, 3 i 1994, 5 i 1995, 8 i 1996 og 8 i 1997.

Lagtinget har i 1994 vedtaget en lov om dagpenge ved adoption, hvorefter ægtepar, der adopterer, ligestilles med øvrige forældre i relation til dagpenge under barsel.

Lagtinget har endvidere i 1994 vedtaget en lov, hvorefter forældre, der adopterer et udenlandsk barn, kan få et adoptionstilskud på 15.000 kr. Tilskuddet, der ydes som et engangsbeløb for hvert barn, gives uden hensyntagen til forældrenes indkomster. Betingelsen for at få adoptionstilskud er, at adoptionen er formidlet af en af de tre godkendte adoptionsformidlende organisationer i Danmark og at forældrene har fast bopæl på Færøerne.

Umyndiges retshandler

En umyndig person - d.v.s. en mindreårig eller en umyndiggjort - kan som hovedregel ikke selv råde over sin formue eller forpligte sig ved retshandler. Dette tilkommer normalt den pågældendes værge.

Værgen disponerer imidlertid ikke frit over den umyndiges formue. Overøvrigheden (Rigsombudet) skal ifølge myndighedsloven og værgebekendtgørelsen medvirke ved mange af de retshandler, som værgen foretager for den umyndige, typisk i forbindelse med sager om frigivelse af midler fra Overformynderiet, køb og salg af fast ejendom m.v.

Ægtepagter

En ægtepagt er en aftale, der før eller under ægteskabet er indgået mellem ægtefæller om formueforhold. Gaver mellem ægtefæller, der ligger ud over det sædvanlige, skal gives ved ægtepagt. Aftaler mellem ægtefæller om, at fællesejeaktiver skal være særeje, eller at særejeaktiver skal være fælleseje, skal ligeledes indgås ved oprettelse af en ægtepagt.

Alle ægtepagter skal tinglyses, men visse ægtepagter skal, forinden tinglysning kan ske, være godkendt af Rigsombudet. Dette gælder således ægtepagter oprettet efter ægteskabets indgåelse, hvorved der vederlagsfrit overføres formueaktiver fra den ene ægtefælle til den anden.

Navnesager

I 1992 blev navnelovsområdet overtaget af Færøerne som særanliggende. Området reguleres af en færøsk lagtingslov om navne.

Loven giver mulighed for, at visse navneændringer kan ske ved anmeldelse til sognepræsten. Øvrige navneændringer gives ved navnebevis af landsstyret. Der er samtidig indført et gebyr for landsstyrets behandling af navnesager.

En markant nyskabelse er, at en person højst kan tillægges to fornavne, at fornavne skal være i overensstemmelse med færøsk sprogbrug og at man har udarbejdet en relativ restriktiv liste over anerkendte fornavne. Ønsker man et navn, som ikke er medtaget på navnelisten, skal sagen forelægges for et navneudvalg. For personer fra udlandet, kan landsstyret i særlige tilfælde gøre undtagelse.

En anden nyskabelse er muligheden for som efternavn at få faderens eller moderens fornavn i ejefald med tilføjelse af "-son" eller "-dóttir" i overensstemmelse med personens køn.

Hvis ægtefæller ønsker samme efternavn, skal det anmeldes til vielsesmyndigheden. Den, som bærer sin ægtefælles eller tidligere ægtefælles efternavn, kan genantage sit tidligere efternavn ved anmeldelse til vielsesmyndigheden.

Fri proces

For at opnå fri proces til gennemførelse af en retssag forudsættes normalt, at man har en rimelig udsigt til at vinde sagen, samt at man ikke uden at lide væsentlige afsavn kan betale de omkostninger, der er forbundet med sagen (indtægt under sygekassegrænsen).

Såvel en sagsøger som en sagsøgt kan opnå fri proces. I den samme retssag gives der dog normalt kun bevilling til én af parterne.

Fri proces meddeles af Rigsombudet, hvis sagen skal anlægges ved Færøernes ret. Er der tale om en ansøgning om fri proces til en ankesag, skal ansøgningen normalt behandles af Justitsministeriets Civilretsdirektorat.

Indfødsret (Statsborgerskab)

Man kan opnå indfødsret ved erklæring, hvis man umiddelbart opfylder bestemte betingelser, der er fastsat i indfødsretsloven. I disse situationer opnår man dansk indfødsret ved at afgive erklæring herom til Rigsombudet.

I 1997 opnåede ingen personer, bosat på Færøerne, dansk indfødsret ved erklæring.

Opfylder man ikke betingelserne for at få dansk indfødsret ved erklæring, kan dansk indfødsret kun opnås ved naturalisation gennem vedtagelse af en særlig lov herom i Folketinget. Sager om indfødsret ved naturalisation behandles af Landfogeden.

13. KIRKELIV

13.1. Folkekirken

Færøerne er et selvstændigt stift i den danske folkekirke og har egen biskop. Havnar kirke i Tórshavn er Færøernes domkirke, og dens kirkebogsførende sognepræst er domprovst i Færøernes stift.

Stiftsøvrigheden består af biskoppen, rigsombudsmanden og landsstyremanden for kirkelige anliggender.

Færøerne er opdelt i 13 præstegæld med i alt 61 kirker og 6 bønhus og med 20 præstembeder inkl. embedet som domprovst.

Administrationen af kirker og kirkegårde er henlagt til Lagtinget, der gennem Færøernes Kirkeinspektion bestyrer de bevillinger, der på de årlige finanslove afsættes til Kirkefonden, hvis midler anvendes til kirkernes udvendige vedligeholdelse, til opførelse af nye kirker og til udvidelse af de eksisterende. Herudover ydes der tilskud til kirkegårdsgærder, til anskaffelse af orgler og til byggearbejder og fornyelse af inventar m.v., der kan karakteriseres som egentlige forbedringer og ikke som normal vedligeholdelse. Kirkeinspektionen har i de senere år så godt som udelukkende ydet tilskud til udvendige vedligeholdelsesarbejder.

Det løbende tilsyn med kirkerne føres af kirkeinspektionen, der består af rigsombudsmanden som formand, domprovsten og 3 medlemmer valgt af Lagtinget. I 1992 blev Kirkeinspektionens sekretariat flyttet fra rigsombudsmandens kontor til det nye stiftsøvrigheds-kontor (i Bispegården).

Tabel 13.1. Kirkernes placering og befolkningsgrundlag pr. 31. december 1997.

Præstegæld	Præster	Kirker	Kommuner	Bygder	Indbyggere pr. 31.12.97
Norðoya ø.	1	5	4	9	836
Norðoya v.	2	6 ¹⁾	4	10	4.789
Fuglafjarðar	1	5 ¹⁾	4	9	3.272

Nes	1	5 ²⁾	2	12	3.429
Sjógv	1	4	3	8	1.769
Eiði	1	4	4	8	1.279
Norðstreymoy	2½	9 ¹⁾	7	16	3.487
Suðurstreymoy østre	3	3	4	15	16.329
Suðurstreymoy vestre	3	4			
Vágar	1½	6 ¹⁾	5	7	2.617
Sandoy	1	6	5	8	1.439
Suðuroy nordre	2	5 ¹⁾	3	8	2.704
Suðuroy søndre	1	5	4	7	2.240
I alt	21	67	49	117	44.290

¹⁾ Heraf 1 bønhus

²⁾ Heraf 2 bønhus

Kilde: Stiftsøvrigheden og materiale i Rigsombudet.

Præsterne på Færøerne lønnes efter samme regler som præsterne i Danmark. Staten dækker således 40%, mens resten af præstelønningerne betales af Præsteembedernes Fællesfond (hvis indtægter kommer fra danske kirkeskatter).

Statens udgifter til de nævnte 40 % af præstelønningerne samt til aflønning af biskoppen udgjorde i 1997 3.794.564 kr. Fællesfondens udgifter til de resterende 60 % af præstelønningerne udgjorde tilsvarende 5.181.348 kr. Samtlige nettoudgifter til aflønning af præster og biskop, befordringsfradrag, boligbidrag m.v. iberegnet, udgjorde i 1997 samlet 8.517.711 kr.

Herudover er der afholdt udgifter til vedligeholdelse af præstegårde og bispegården med 1.694.030 kr. og til administration (præste-, provste- og bispeembederne) med 1.755.607 kr.

Fællesfonden betaler også udgifter vedrørende præsteboliger m.v., og administrationen heraf foregår gennem stiftsøvrigheden. Under tilsyn af menighedsråd og kirkeinspektion har kommunerne ansvar for anlæg og drift af kirkegårde.

Udgifterne til kirkernes indvendige vedligeholdelse og kirkernes drift samt til anskaffelse af inventar afholdes af de enkelte menigheder. En stor del af kirkebetjeningen udføres ved frivillig arbejdskraft. Ved de fleste kirker er hvervet som organist, degn og klokker således ikke vederlagt.

Kirkefonden, hvis midler tilvejebringes ved en årlig bevilling på lagtingsfinansloven, har i 1997 anvendt i alt 1.599.357 kr. til udvendig vedligeholdelse af kirkerne samt 623.017 kr.

til andre udgifter. Herudover er bevilget 3.935.875 kr. til vedligeholdelsesarbejder, som endnu ikke er sat i gang.

Ud over de nævnte udgifter til kirkelige formål har nogle kommuner i 1993 haft udgifter til kirkegårde.

I styrelsesloven fra 1924 er der hjemmel til at udskrive skatter til kirkens drift. Siden 1972 er kirkeskat udskrevet i et stigende antal kommuner (i 1995 i alt 26 kommuner med kirkeskatteprocenter, der varierer fra ca. 0,02 til 1,2).

13.2. Organisationer og foreninger tilsluttet folkekirken

K.F.U.K. og K.F.U.M.

De kristelige foreninger for unge kvinder og unge mænd, der hver har godt 200 medlemmer i Tórshavn, har begge til formål at arbejde for Guds riges udbredelse blandt unge, men arbejder i øvrigt inden for alle aldersgrupper. Bevægelserne samlede oprindeligt medlemmer og interesserede til bibelmøder og fællesbøn, og dette er fortsat grundlaget for deres virke.

Udover bibelarbejdet har foreningerne en række aktiviteter, forskelligt hobbyarbejde, forelæsninger, spil, film, udflugter og sommerlejr. Endvidere støttes et ydremissionsk arbejde. Begge foreninger afholder jævnligt medlemsmøder og andre møder - ofte ved fællesarrangementer mellem de to foreninger. Foreningerne er engageret i blad- og forlagsvirksomhed, og der er knyttet spejderafdelinger til foreningernes afdelinger.

I Klaksvík driver de to foreninger en børnehave, og på K.F.U.K.- og K.F.U.M.-hjemmene i Tórshavn er der udlejet værelser til skolesøgende unge kvinder og mænd. Færøernes ældste K.F.U.K. forening er i Vágur, hvor der også er aktiviteter for børn og unge.

Indre Mission

Indre Mission på Færøerne (Heimamissionin), der er en udløber af Indre Mission i Danmark, arbejder inden for rammerne af den evangelisk-lutherske kirke og forkynder fra omkring 30 missionshuse rundt omkring på øerne. Der er 5 fastansatte forkyndere. Disse virker over hele landet, mens det lokale arbejde først og fremmest varetages af frivillig arbejdskraft. Indtil 1. januar 1990 var forkynderne ansat og lønnet af Indre Mission i Danmark, men siden har alle medarbejdere været lønnet af Heimamissionen, som således nu er en selvstændig færøsk bevægelse.

Heimamissionens virke omfatter kristelige møder, sangkor, ungdomsforeninger og søndagsskoler. Missionen udgiver to blade, ligesom man har sit eget bogforlag og båndcentral.

Den færøske sømandsmission, som driver sømandshjem i Tórshavn, Runavík og Reykjavík hører under Heimamissionen. Det økonomiske grundlag for arbejdet i Heimamissionen og sømandsmissionen er frivillige gaver, som for sømandsmissionens vedkommende hovedsagelig samles ind gennem de ca. 60 sømandskvindekredse på Færøerne.

Det kirkelige missionsforbund

Det kirkelige missionsforbund ("Kirkjuliga missiónsfelagið"), er et lægmandsfællesskab af troende, som sammen med præster på evangelisk-luthersk folkekirkeligt grundlag ønsker at vække og styrke det åndelige liv og at samle børn, unge og ældre til et helligt samfund. Missionsforbundet har nogle få ansatte forkyndere på Færøerne. Den væsentlige del af missionsforbundets arbejde udføres af frivillige.

Af aktiviteter kan nævnes søndagsskolevirksomhed, håndarbejdsaftener og sangkor for voksne og børn. Forbundets forlag har til huse i missionshuset i Tórshavn, og dets bog- og båndcentral ligger i Klaksvík. Forbundets nyeste aktiviteter er et lejrsted i Haldarsvík, som er beregnet for børnelejre, ungdomslejre og bibelkurser.

Det økonomiske grundlag for missionsforbundet er frivillige gaver.

13.3. Kristne trossamfund uden for folkekirken

Brødremenigheden

Brødremenigheden er et trossamfund bestående af selvstændige lokalmenigheder. Den første menighed begyndte i Tórshavn i 1880.

Der findes i dag omkring 30 menigheder på Færøerne.

Menighederne har deres egen bibeloversættelse og egen sangbog. Den forkynder evig frelse og nåde ved omvendelse og tro på Jesus Kristus med efterfølgende dåb.

Man regner med, at Brødremenigheden omfatter ca. 4.000 medlemmer.

Der holdes møder én til flere gange om ugen. "Brødsbrydelsen" (nadveren) anses for det centrale møde, idet man samles søndag formiddag for at mindes Herrens død og opstandelse ved lovprisning og taksigelse. Af andre møder kan nævnes evangelisk møde, bønne- og opbyggelsesmøde og ungdomsmøde.

De fleste menigheder har søndagsskole. I en del menigheder har man hobbyaktiviteter og sangkor for voksne og børn. Foruden søndagsskolebladet udgiver menighederne tidskrifter samt en del anden litteratur. På Vågø har menighederne et kursuscenter (Zarepta), hvor der om sommeren tillige afholdes børne- og ungdomslejr.

Alt menighedsarbejde er frivilligt og finansieres af gaver. Der er seks missionærpar tilknyttet menighederne på Færøerne; desuden arbejder et antal missionærer fra menighederne på Færøerne i 9 forskellige lande.

Den katolske kirke

Den katolske menighed på Færøerne er en del af bispedømmet København, der omfatter Danmark, Færøerne og Grønland.

Menighedens opgave er at vidne om Guds kærlighed for det færøske folk og at arbejde for kristen kærlighed, fred og retfærdighed menneskene imellem.

Menigheden består af ca. 70 medlemmer, heraf et antal franciskanersøstre og en sognepræst. Der afholdes en daglig gudstjeneste i klostret KERIT i Tórshavn. Om søndagen og på de større helligdage fejres en højmesse i Mariukirkjan.

Søstrene er engagerede i Skt. Frans' skole i Tórshavn og driver også en børnehave.

Frelsens hær

Frelsens Hær er en international, evangelisk og social organisation, hvis mål er at kæmpe for, at alle mennesker skal "underkaste sig den Herre Jesu Kristi herredømme". Man søger at nå dette mål ved et forebyggende og opbyggende arbejde blandt børn og unge, samtidig med at man driver et udadvendt og oplysende arbejde af både praktisk og åndelig karakter.

Frelsens Hær har knapt 150 medlemmer. Foruden hornorkestret er der spejderarbejde, sanggrupper, søndagsskoler og forskellige andre aktiviteter for børn og unge. Frelsens Hær har afdelinger i Tórshavn og i Vágur.

Pinsemenigheden (Hvítusunnusamkoman)

Menigheden, der arbejder mest sammen med pinsemenigheden i Norge, arbejder ud fra bibelens ord om det evige liv, som er at kende den eneste sande Gud og den, som Gud har sendt, Jesus.

Menigheden har ca. 150 medlemmer, og menighedens søndagsskole samler et halvt hundrede børn. Ledelsen består af en forstander og seks "ældstebrødre". Der holdes omkring 250 møder årligt.

Syvendedags adventisterne

Syvendedags adventisterne er en verdensbevægelse med rod i den radikale reformation (16. årh.), som tog sit nuværende navn og organisationsform i den store adventvækkelse i første halvdel af det 19. århundrede i Amerika. Syvendedags adventisterne lægger i deres forkyndelse vægt på frelsen i troen på Jesus Kristus og forkynder hans snarlige genkomst, idet de fastholder de 10 buds gyldighed og at disse er en genspejling af skaberens karakter.

Adventistsamfundet begyndte sit virke på Færøerne i 1913. I dag har menigheden ca. 90 medlemmer organiseret i en menighed i Tórshavn, hvor menighedens kirke ligger. Der er også medlemmer uden for Tórshavn, herunder særligt i Kollafjørður.

I Tórshavn driver samfundet en børneskole, 1. til 7. klasse med 106 elever og 8 fuldtidsansatte lærere. Denne skole er et led i menighedens arbejde, som også omfatter prædikevirksomhed, foruden udbredelse og salg af kristen litteratur. En gang om året indsamles der midler til samfundets internationale hjælpearbejde, hovedsagelig i udviklingslandene. Hver lørdag formiddag samles menigheden til bibelstudium og gudstjeneste, der er åben for alle.

Filadelfia-menigheden

Filadelfia-menigheden i Tórshavn er en såkaldt pinsemenighed. Dette navn gav folk denne bevægelse, fordi den bygger på de begivenheder, der fandt sted første pinsedag, hvor Helligånden kom til jorden for at være i mennesker.

Filadelfia er en selvstændig menighed (ikke underlagt en organisation), men har et godt samarbejde med andre lignende menigheder på Færøerne og i de øvrige nordiske lande.

Menigheden tæller ca 250 medlemmer. For at blive medlem må man være genfødt og døbt på sin egen tro og bekendelse. Menigheden ledes af et ældsteråd, hvor den ældste kaldes forstander. Menigheden har også valgt et antal menighedstjenere (diakoner) til at

varetage de praktiske ting. Alle sager af væsentlig betydning (økonomi m.v.) bliver forelagt menigheden til godkendelse, og det er således menigheden, der er den afgørende instans.

Menigheden drives økonomisk ved frivillige midler. Tiende bliver ikke påbudt, men flere af medlemmerne giver tiende. Der indsamles kollekt ved møderne.

13.4. Andre trossamfund

Jehovas Vidner

Jehovas Vidner er et internationalt, kristent samfund af forkyndere. I mere end 210 lande og områder forkynnder de, at Guds rige med Jesus Kristus som konge er oprettet i himmelen, og at dette rige vil gribe ind i jordens anliggender. De forkynnder, at den nuværende verdensordning nærmer sig sin afslutning, fordi Gud, hvis navn er Jehova; snart vil fjerne ondskaben.

På Færøerne findes der menigheder i Tórshavn, Klaksvík, Runavík og Tvøroyri. Mødestederne der bygges af Jehovas Vidner selv kaldes rigssale. Der er ca. 120 aktive vidner på Færøerne.

Bahá'í troen

Bahá'í troen er en selvstændig verdensreligion, som bygger på Bahá'úlláh's lære. Bahá'í'ere tror, at Bahá'úlláh er den forjættede, som Kristus, Moses og Guds andre sendebud har bebudet vil skabe verdensomspændende enighed, fred og sammenhold mellem menneskene.

Blandt Bahá'í troens hovedmål er Guds, religionens og menneskeslægtens enhed, ligestilling mellem kønnene, og en international regering og domstol. Bahá'í samfundene på Færøerne bliver, som andre Bahá'í samfund rundt omkring i verden, vejledt af Retfærdighedens Verdenscenter i Haifa, Israel.

Bahá'í troen har været repræsenteret på Færøerne siden 1954. Bahá'í'ens første Lokale Åndelige Råd blev stiftet i 1973. Der afholdes møder regelmæssigt, ligesom der arrangeres bønnemøder, læsekredse og konferencer. Derudover holdes der 9 særlige helligdage.

Bahá'í samfundet på Færøerne har en bygning i Tórshavn. Alt arbejde inden for menigheden finansieres udelukkende af det, som trosfællerne frivilligt giver til sagen.

14. KULTURELLE FORHOLD

Radio

Útvarp Føroya (Ú.F.) begyndte sine udsendelser i 1957. Direktøren for Ú.F., der er tjenestemand under landsstyret, står for den daglige ledelse. Ifølge den nye lov for radio og TV på Færøerne, som trådte i kraft d. 1. marts 1998, skal der udpeges et rådgivende programudvalg med 7 medlemmer. Fra 1. marts 1998 har Ú.F. ikke længere eneret til radiovirksomhed på Færøerne. Enkeltpersoner og organisationer kan fra dette tidspunkt søge et bevillingsudvalg om tilladelse til at drive radiovirksomhed.

Radioens programmer udsendes over en 200 kW mellembølgesender, og på FM-båndet sendes fra 3 hovedstationer og 8 mindre sendere.

Med den nuværende sendeflade er den årlige sendetid ca. 5000 timer. I vintersæsonen fra september til maj måned er den daglige sendetid 15 timer, medens der i sommersæsonen sendes omkring 13 timer hver dag.

ÚF har ca. 40 ansatte, men bruger derudover et lige så stort antal freelance medarbejdere, som producerer enkelte udsendelser. En væsentlig del af musikprogrammerne og de fleste specialprogrammer produceres af eksterne medarbejdere.

ÚF's programpolitik lægger vægt på en Public Serviceforpligtelse. Det tilstræbes, at radioens programflade repræsenterer en uafhængig og troværdig nyhedsformidling, en alsidig oplysningsvirksomhed, og kultur- og underholdningsprogrammer af en rimelig kvalitet. Desuden tilstræbes det, at der er et programtilbud for både store og små grupper, og at der bidrages til, at lytterne har indsigt i og forståelse for færøsk sprog og kultur.

Musik udgør omkring 45 % af sendetiden, og det tilstræbes at nå alle musikgenrer såvel som alle stofområder. ÚF producerer samtlige programmer selv, og alle udsendelser er på færøsk. ÚF har samarbejde med Danmarks Radio vedrørende musikarkivet.

Fjernsyn

Sjónvarp Føroya (SvF) påbegyndte sine prøveudsendelser i 1984 samtidig med, at de private fjernsynsforeninger ophørte med deres sendevirksomhed.

Den daglige ledelse varetages af en direktør, der er ansat som tjenestemand under landsstyret. Ansvar for den daglige drift påhviler direktøren under ansvar over for landsstyret.

remanden. Direktøren er eneansvarlig for programpolitikken. Landsstyremanden for kulturelle anliggender udpeger dog et rådgivende programudvalg.

SvF sender ca. 40 timer om ugen, fordelt over 6 af ugens dage. Bortset fra mandag sendes der hver aften, og lørdag og søndag desuden i eftermiddagstimerne.

På nyheds- og aktualitetsområdet har fjernsynet en række faste udsendelser (nyhedsudsendelse 3 gange om ugen, aktualitets- og debatudsendelser 1 til 2 gange ugentligt, et færøsk kulturprogram hver 14. dag). Udsendelser for børn sendes flere gange om ugen. Nogle af disse er færøsk producerede, medens andre er udenlandske.

Tv-programmerne modtages af ca. 13.000 husstande via et transmissionsnet, der omfatter omkring 50 sendere og transformere. SvF har en stab på 40 fast ansatte medarbejdere, hvortil kommer 20 - 25 freelance-medarbejdere og andre specialister. SvF producerer selv lidt under 20 % af udsendelserne og oversætter omtrent samme procentdel af de udenlandske udsendelser til færøsk. En stor del af stoffet kommer fra Danmarks Radio og fra TV 2.

SvF lægger i sin programpolitik vægt på at bidrage til befolkningens kendskab til og forståelse for det færøske samfund. SvF ser sig endvidere som et vindue mod omverdenen, der kan bidrage til at give befolkningen som helhed en bedre forståelse af denne. SvF er uafhængig af politiske og økonomiske interesser.

Seerundersøgelser har vist, at SvF har et meget stort antal seere - i visse tilfælde 70 - 80 % - og at det især er de SvF-producerede nyheder og andre lokale produktioner, der har interesse.

Tórshavn kommune åbnede i 1989 en parabolstation, som gør det muligt for befolkningen i Tórshavn-området (gratis) at modtage udsendelserne fra TV 3, BBC World, Eurosport og MTV (musikkanal).

SvF's drift finansieres via fjernsynslicens, spil og reklamer. Licensen er den største indtægtskilde. Den udgør for tiden lidt under 1.400 kr. om året pr. fjernsynsmottager incl. MOMS.

Aviser

Følgende 5 aviser udkommer på Færøerne:

Navn	Ugentlige udgaver	Oplagstal 1997	Talerør for
Dimmalætting	5	12.000	Sambandspartiet
Sosialurin	5	7.000	Socialdemokratiet
Oyggjatiðindi	2	4.500	Ingen partitilknytning
Norðlýsið	1	1.200	Ingen partitilknytning
Dagblaðið	1		Folkeflokkun

Antal trykte eksemplarer er oplyst af de respektive bladredaktioner. Antallet af solgte eksemplarer ligger antagelig noget lavere.

Bogudgivelser

I 1997 udkom i alt 129 (140) bøger på færøsk, 75 (76) originale og 54 (64) oversættelser. Af det samlede antal bøger var der 10 (7) genoptryk. (Tallene i parentes er de tilsvarende tal for 1996). Det samlede antal trykte bøger på færøsk, siden den første bog udkom i 1822, udgør hermed 3.604 bøger. De 129 bøger er på i alt 17.182 (19.401) sider. Af de udgivne bøger i 1997 er 49 bøger (svarende til 38% (36,4%)) blevet trykt i udlandet.

Uden for Færøerne udkom i 1997 36 (14) bøger, som enten er skrevet af færinger eller som vedrører Færøerne. I 1997 blev 3 (1) færøske bøger udgivet på andre sprog.

Årets bogproduktion kan opdeles i følgende kategorier: 8 (9) romaner, 1 (4) novellesamlinger, 5 (3) digtsamlinger, 45 (50) børnebøger, 22 (23) skolebøger og 47 (51) faglitterære udgivelser.

Foruden de 129 bøger, der udkom i 1997, udkom også 55 (35) julebøger, almanakker og andre årbøger samt 44 (45) blade og tidsskrifter.

M.A.Jacobsens litteraturpris for 1997 blev tildelt Petur Jensen for skønlitteratur og Doris Hansen for faglitteratur. Ólavur Hátún fik tildelt prisen for sit arbejde for kulturens fremme. Tórshavns byråds børnebogspris tildeltes skuespillergruppen Gríma.

Biblioteksvæsen

Ved hjemmestyreordningen blev biblioteksvæsenet overtaget som færøsk særanliggende og Føroya Landsbókasavn, oprettet i 1828 som selvejende institution, blev samtidig lagt under landsstyret og fik pålagt opgaver som landsbibliotek, overcentral og bibliotekstil-

syn. Biblioteket skal samle al færøsk litteratur og så vidt muligt al litteratur, der vedrører Færøerne.

Endvidere skal Landsbókasavnið som central- og forskningsbibliotek "virke for udbredelse af kundskaber og oplysning i landet". Det har tilsyn med folkebibliotekerne, fordeler Lagtingets bevillinger og sørger bl.a. for boganskaffelse og katalogisering til de biblioteker, der ikke selv har uddannet personale hertil.

Landsbókasavnið modtager og fordeler pligtafleveringen (fire eksemplarer) fra landets trykkerier og har desuden ret til yderligere frieksemplarer til sine udenlandske bytteforbindelser.

I tilknytning til bibliotekets færøske afdeling udarbejdes nationalbibliografien, en registrering af alt materiale vedrørende Færøerne - siden 1940 trykt som selvstændigt tillæg til Dansk Bogfortegnelse.

Bogbeholdningen er på ca. 132.000 (130.000) bind, heraf ca. 20.000 i forskningsafdelingen. Biblioteket har desuden tidsskrifter og mikrofilm (hovedsagelig færøske aviser).

I 1997 udlånte Landsbókasavnið ca. 13.400 bøger, hvortil kommer benyttelsen af den færøske afdeling, som indeholder bøger, håndskrifter, pjecer, grammofonplader og kassettebånd m.v. En tidligere ordning med bogbus på Streymoy og Eysturoy blev opgivet i 1993.

Til sin håndskriftssamling har biblioteket tilvejebragt håndskrifter, der er arkiveret på Det kgl. Bibliotek og Dansk Folkemindesamling, derudover har biblioteket fået bøger, tidsskrifter og særtryk som gave fra enkeltpersoner, biblioteker og andre institutioner på Færøerne og i udlandet.

Landsarkivet

Færøernes landsarkiv, der blev grundlagt i 1932, blev i 1952 overtaget af hjemmestyret og er således en institution, der hører direkte under landsstyret. Landsarkivets virksomhed er fastsat ved lagtingslov af 28. april 1992.

Landsarkivet har flere hovedopgaver. En af disse er at bevare alle oplysninger, som kan forklare kommende generationer, hvorledes samfundet har ændret sig gennem tiderne. Dette materiale kan være både af offentlig og af privat oprindelse. En anden hovedopgave er at tilvejebringe det materiale, som administrationen og øvrigheden mangler i deres daglige arbejde.

Landsarkivet har pligt til at fremskaffe protokoller og andre arkivalier til forskere, ligesom arkivet kan udlåne arkivalier til institutioner. Privatpersoner har mulighed for at låne arkivalier til benyttelse på arkivets læsesal. En del af arkivets arbejde er at indsamle kilde-materiale fra private virksomheder og enkeltpersoner for på den måde at indsamle og bevare historiske kilder af offentlig og privat oprindelse. Forskning og publikation er ligeledes en af arkivets opgaver.

Færøernes Landsarkiv omfatter i dag 4.500 hyldemeter. Her opbevares alle rigs- og landsmyndighedernes arkivalier, som er bevarede på Færøerne. Som eksempel kan nævnes sorenskriverens og Lagtingets arkiver fra 1615, kirkens fra 1669, landfogedens fra 1706, stiftamtmandens fra 1720, Færø Amts fra 1816, Færøerne lagtings fra 1852, sundhedsvæsenets fra 1812 og systemernes fra omkring 1800.

Færøernes Landsarkivs hovedmagasin og læsesal har lokaler i laboratoriebygningen, Debesartrød, mens administration og ekspedition ligger i "Postmeistarahúsinum" i Debesartrød. Herudover har landsarkivet fjernmagasiner i lejede lokaler i Tórshavn.

Foruden det store arkivmateriale i egne magasiner ejer Færøernes Landsarkiv en hel del arkivalier i danske arkiver. Det drejer sig om materiale, som blev sendt til Danmark ved århundredeskiftet, og som man endnu ikke har mulighed for at opbevare på Færøerne.

Som gave fra Sverige modtog Færøerne i 1990 det historisk meget værdifulde færøske middelalderhåndskrift "Kongsbogen", som bl.a. indeholder Seyðabrævið (Fårebrevet). "Kongsbogen" opbevares nu af landsarkivet.

Museum

Føroya Fornminnisavni blev grundlagt i 1898 som en selvejende institution med det formål at indsamle og udstille kulturhistoriske genstande. Ved en lagtingslov etableredes Føroya Fornminnisavni i 1952 som nationalmuseum, der sorterede direkte under landstyre, og dets formål blev udvidet med en række administrative og videnskabelige opgaver.

Føroya Fornminnisavnens opgaver omfatter forvaltning af fortidsminde- og bygningsfredningsloven, arkæologiske og etnologiske undersøgelser, indsamling og forskning samt bevarelse og udstilling af oldsager og indsamlede etnologiske genstande. Desuden fører museet tilsyn med lokalmuseer, som får offentlig støtte efter lokalmuseumsloven.

Museet ledes af landsantikvaren, som desuden varetager fortidsmindeforvaltning, bygningsbevarelse, lokalmuseumstilsyn og repræsenterer museet i fortidsmindenævnet og over-

fredningsnævn. På museet er bl.a. ansat et antal videnskabelige medarbejdere og en konservator.

Museets kulturhistoriske udstilling, dets bådudstilling og kongsbondegården "Dúvugarður" i Saksun har hvert år et stort antal besøgende, herunder af mange skoleklasser.

Nordens Hus

Nordens Hus på Færøerne er opført af Nordisk Ministerråd og Færøernes landsstyre, og husets løbende drift finansieres af ministerrådet (92%) og landskassen (8%).

Nordens Hus, som åbnede i 1983, er et mangesidigt kulturhus på 2.600 m², hvis formål er at formidle kultur (herunder forsknings- og undervisningsspørgsmål) mellem Færøerne og det øvrige Norden samt at støtte og fremme færøsk kulturliv.

Huset ledes af en bestyrelse på 9 medlemmer, hvoraf de 3 vælges af Færøernes landsstyre 5 af Nordisk Ministerråd efter forslag fra de respektive landes regeringer og en repræsentant for de ansatte. Husets daglige arbejde ledes af en direktør, der udpeges af den siddende bestyrelse. Direktør Peter Turtschaninoff (Finland) er husets nuværende leder.

Husets virksomhed bygger på et samarbejde mellem såvel nordiske sammenslutninger, foreninger og organisationer af forskellig art, som med færøske institutioner, grupper og enkeltpersoner. Det er en målsætning for husets ledelse, at så mange af arrangementerne som muligt også bliver vist udenfor Tórshavn.

Husets lokaler bliver brugt til mange formål af forskellig art. Færøernes symfoniorkester og adskillige musik- og teatergrupper bruger regelmæssigt huset til prøver og til koncerter. Foreningen Norden afholder mange af sine møder i huset, og i samarbejde med danseforeningen i Tórshavn bliver der arrangeret børnedans i vinterhalvåret.

Den færøske radio og det færøske fjernsyn bruger også huset til optagelse af programmer af forskellig karakter.

Blandt husets mange aktiviteter kan i øvrigt nævnes, at der i 1997 var et stort antal kunststillinger, forskelligartede koncerter, herunder også korkoncerter, og filmforevisninger; Nils Malmros filmatisering af romanen "Barbara" havde således verdenspremiere her d. 28. september 1997. Den årlige jazz/blues- og folkemusikfestival i oktober bød på 4-6 koncerter hver dag i de dage, festivalen varede. Der er opført flere teaterforestillinger i huset, som ligeledes har været ramme om et antal kongresser, konferencer og foredrag samt nordiske og færøske møder og kurser.

Teatervirksomhed

Den eneste egentlige teaterbygning på Færøerne er Sjónleikarhúsið i Tórshavn, der ejes og drives af Havnar Sjónleikarfelag.

Scener med et forholdsvis udbygget teknisk udstyr findes endvidere i bygdehusene i Húsavík, Sandur, Kollafjørður og Gøta samt i Strendur og Oyrabakki.

Andre steder anvender man skoler, idrætshaller og forsamlingshuse til teateropførelser, og der findes scener i de fleste nyopførte skoler. Da disse scener imidlertid som regel er henlagt til gymnastiksale, der ofte er i brug om aftenen, kan de kun i begrænset omfang anvendes af lokale amatørgrupper.

I 1989 oprettedes som en selvejende institution Leikpallur Føroya (Den færøske Teater-scene), der som formål har at videreudvikle - og skabe interesse for professionel- og amatørteaterkunst, at støtte eksperimenterende teaterarbejde til udvikling af en særlig færøsk teaterkunst og at administrere al offentlig støtte til teater på Færøerne.

Institutionen ledes af en bestyrelse, hvis medlemmer er udpeget af Meginfelag áhugaleikara Føroya MáF, (Landsorganisationen for færøsk Amatørteater) og af Leikarafelag Føroya (Foreningen for hel- og halvprofessionelle teaterarbejdere).

Meginfelag áhugaleikara Føroya består af 14 amatørforeninger og -grupper. En af landsorganisationens opgaver er at yde konsulenttjeneste til og afholde kurser for landets mange teaterforeninger o.a.

Den store teaterinteresse på Færøerne og de mange (amatør)skuespillerforeninger giver sig udtryk i, at der hvert år opføres et stort antal - store og små forestillinger (klassiske og moderne -, færøske og udenlandske skuespil, kabaretter, musicals m.v.)

MáF er optaget i nordisk samarbejde gennem sit medlemskab af nordisk Amatørteaterråd (NAR). Ligeledes er MáF medlem af Færøernes Kunstnerforening (LISA).

Klaksvík byråd overlod i 1985 huset "Atlantis Bio" til Klaksvík teaterforening, der selv har restaureret huset, således at det kan bruges til teater. Foreningen står for den daglige drift af huset.

Musikliv

Der er ét symfoniorkester på Færøerne, nemlig Føroya Symfoniorkestur, med ca. 45 aktive medlemmer.

Der er flere hornorkestre (brassbands) og harmoniorkestre på Færøerne, som har mere end 200 aktive amatørmusikere, og der afholdes i alt godt 100 koncerter/offentlige fremførsler om året. Det ældste af disse orkestre er Havnar Hornorkester (1903), mens de yngste, der ofte har tilknytning til musikskolerne, er dannet i de seneste år. Disse orkestre er medlemmer af Centralforeningen af færøske Hornorkestre.

Der er 25-30 kor, herunder større kirkekor. Der skønnes at være ca. 4-500 aktive amatørkorsangere, og korene afholder hvert år et stort antal koncerter/offentlige fremførsler.

Havnar Jazzfelag har til formål at fremme interessen for musik, særligt jazz-, blues- og rockmusik. Foreningen planlægger og igangsætter hvert år en række arrangementer med udenlandske gæstemusikere og færøske grupper.

Tórshavn Jazz-, Fólka- og Blues-Festival, der er en nordisk festival for rytmisk musik, afholdes hvert år i oktober måned. Festivalen, der strækker sig over 4-5 dage, støttes både af færøske myndigheder og Nordens Hus og af forskellige kulturelle fonde.

Føroya Koncertfelag, der har til formål at arrangere regelmæssige koncerter med færøske og udenlandske kunstnere, står hvert år for en række musikarrangementer i Tórshavn og i en række store og små bygder. I koncerterne har dels medvirket færøske musikere og sangere og dels udenlandske besøgende fra de øvrige nordiske lande.

Kunst

Der er en betydelig interesse for billedkunst i den færøske befolkning, og der arrangeres hvert år et stort antal kunstudstillinger, hvoraf de fleste er salgsudstillinger. Både private hel- og halvoffentlige virksomheder har tradition for at købe kunst.

Færøske billedkunstnere dannede i 1980 foreningen "Føroysk Myndalistafólk" (Færøske Billedkunstnere), der med få undtagelser omfatter de kunstnere, som fast arbejder med billedkunst, og hovedparten af de kunstnere, som regelmæssig deltager i udstillinger. Medlemstallet er 20-30. Foreningen "Føroysk Myndalistafólk" er repræsenteret i "Listafólkasamband Føroya", LISA (den færøske kunstnersammenslutning).

Enkelte billedkunstnere får årlige hædersgaver på de årlige lagtingsfinanslove, men det offentlige giver ikke almindelig støtte til billedkunstnerne.

Listafelag Føroya (Den færøske Kunstforening) har til formål at støtte færøsk kunst og at arrangere udstillinger. Listafelag har således stået for hovedparten af de store udstillinger med færøsk kunst, som har været afholdt - på Færøerne eller i udlandet - igennem de seneste 15-20 år, herunder også de traditionelle Olai-udstillinger, som har eksisteret siden 1948.

Lagtinget oprettede i 1948 en offentlig kunstsamling, Føroya Listasavn, som har til formål at indkøbe og dokumentere færøsk billedkunst. Dele af denne offentlige kunstsamling er placeret i Listaskálin, der er en udstillingsbygning, som Listafelag Føroya (Den færøske Kunstforening) opførte i 1970, og som har været organiseret som en selvejende institution, finansieret over Lagtingets finanslov.

I 1989 blev de to institutioner Føroya Listasavn og Listaskálin lagt sammen til et egentligt kunstmuseum, der bærer navnet Listasavn Føroya. Kunstmuseet er organiseret som en selvejende institution med en bestyrelse på 4 medlemmer. Medlemmerne vælges af landsstyret (formanden), Tórshavn kommune, Listafelag Føroya og Føroysk Myndlistafolk (Færøske Billedkunstnere). Billedkunstneren Bárður Jákupsson er ansat som museumsleder.

I museets udstillingsbygning, som i sommeren 1993 genåbnedes efter en omfattende udbygning vises en bred basisudstilling af færøsk billedkunst, ligesom der arrangeres skiftende udstillinger af færøsk og udenlandsk billedkunst. Museet arrangerer endvidere udstillinger af færøsk kunst i udlandet (gerne i samarbejde med Listafelag Føroya). Dele af museets samling er placeret i Lagtingets og landsstyrets bygninger og andre offentlige steder.

Der er enkelte andre udstillingssteder og private gallerier i Tórshavn. I en forhenværende smedie ("Smiðjan") i den gamle del af Tórshavn, har Tórshavn kommune således indrettet en udstillingsbygning, der lånes ud til kunstnere til mindre udstillinger.

I en af Føroya Sparikassi's filialer findes der også et lille lokale, som stilles til kunstnernes frie disposition.

Idræt

Ítróttarsamband Føroyar (ÍSF)

ÍSF, der blev stiftet i 1939, er landsforening for alle idrætsforeninger på Færøerne. ÍSF er højeste myndighed vedrørende idrætsvirksomhed, og foreningens formål er at fremme, samordne og tilrettelægge al idrætsvirksomhed på Færøerne, at arrangere turneringer og at godkende sådanne både på Færøerne og i udlandet, at fremme samarbejdet om idræts-

spørgsmål med landsmyndigheder og andre myndigheder, samt endelig at repræsentere Færøerne i forhold til andre lande.

105 idrætsforeninger med godt 12.000 enkeltmedlemmer er medlemmer af ÍSF. ÍSF bliver finansieret gennem kontingenter fra medlemsorganisationerne, en fast bevilling på den færøske lagtingslov samt indtægter fra anden side.

ÍSF er organiseret med særforbund på samme måde som tilsvarende organisationer i nabolandene.

Det første særforbund, Fótbóltssamband Føroya, FSF (Det færøske fodboldforbund), blev stiftet i 1979, og der er nu særforbund på følgende idrætsgrene: Fodbold, håndbold, roning, bordtennis, badminton, volleyball, gymnastik, svømning, judo samt særforbundet for handicappede.

Hertil kommer en ungdoms- og udviklingsafdeling, som hører direkte under ÍSF, og som bl.a. tager sig af kursusvirksomhed. Andre idrætsgrene, som er repræsenteret i ÍSF uden at have et særforbund, er ridning, atletik, skydning og cykling.

Specialforbundene ledes af forretningsudvalg og turneringsudvalg, som vælges på specialforbundenes generalforsamlinger. Specialforbundenes formænd har sæde i ÍSF's bestyrelse ligesom formanden for de handicappedes idrætsforbund. Formanden for ÍSF er formand for forretningsudvalget, som har tre medlemmer.

Forretningsudvalget, der har den daglige ledelse, administrerer alle finansielle spørgsmål og sørger for, at generalforsamlingens vedtagelser og bestyrelsesbeslutninger bliver gennemført.

Dansk-færøsk Kulturfond

Dansk-færøsk Kulturfond blev oprettet i 1951 efter aftale mellem regeringen og Færøernes landsstyre. Grundlaget for fondets formue er tilbagebetalingerne af lån, som statskassen ydede færing, der af uddannelsesmæssige eller andre grunde opholdt sig i Danmark under 2. verdenskrig, hvor forbindelsen mellem Færøerne og Danmark var afbrudt. Fondet har siden fået tilført yderligere midler, og formuen udgør nu godt 5 mio. kr.

Fondet arbejder på grundlag af en fundats fra 1955. Ifølge fundatsen er fondets formål "at fremme den åndelige forbindelse mellem Færøerne og den øvrige del af det danske rige", dvs. kulturformidling i bred forstand mellem Færøerne og Danmark. Også kulturformidling mellem Færøerne og Grønland falder ind under fondets formål.

Fondet administreres af en bestyrelse på 5 medlemmer, nemlig en repræsentant for Statsministeriet, en repræsentant for Kulturministeriet, Rigsombudsmanden på Færøerne og 2 af landsstyret valgte repræsentanter. For tiden er følgende medlemmer af fondets bestyrelse:

- Departementschef Nils Bernstein (formand), Statsministeriet.
- Sekretariatsleder Anette Faaborg, Dansk Musik Informations Center.
- Rigsombudsmand Vibeke Larsen.
- Adjunkt, cand.scient. Dánjal Petur Højgaard, Gymnasiet og HF-kurset på Østerø.
- Professor, dr.phil. Eyðun Andreassen, Fróðskaparsetur Føroya (det færøske universitet).

Konsulent Inger Skydsgaard og kontorfuldmægtig Charlotte Kaltoft, Statsministeriet, fungerer som sekretariat for bestyrelsen.

Bestyrelsen foretager uddelinger 2 gange om året. Frist for indsendelse af ansøgning er den 15. februar og 15. august. Ansøgningerne sendes til fondets sekretariat, att.: konsulent Inger Skydsgaard, Statsministeriet, Prins Jørgens Gård 11, DK-1218 København K. Der anvendes ikke særlige ansøgningsskemaer, men ansøgningen må indeholde en udførlig redegørelse for formålet, budget for den ansøgte aktivitet samt evt. regnskabsoplysninger for tilsvarende tidligere aktiviteter. Endvidere bør det oplyses, om der er søgt støtte til formålet fra anden side.

Der kan gives støtte til formål inden for teater, film, musik og kunst, bogudgivelser, visse studierejser m.m. Der gives normalt ikke tilskud til nordiske konferencer, skolerejser og lign. samt egentlige uddannelsesformål.

Tilskuddene er af varierende størrelse. Bevillingstilsagnene opretholdes i 3 år, hvorefter der må indsendes ny ansøgning, såfremt det pågældende projekt fortsat ønskes støttet. Dansk-færøsk Kulturfond bestyrer endvidere "Dansk-Færøsk Samfunds studierejselegat", som opslås i Danmark og på Færøerne til uddeling en gang om året. Legatet består af to portioner på 5.000,- kr., den ene portion til en studierejse til Færøerne, den anden til en studierejse til Danmark, for personer mellem 18 og 30 år. Studierejsten skal have et formål, der falder inden for Dansk-færøsk Kulturfonds formål.

Yderligere oplysninger om Dansk-færøsk Kulturfond fås ved henvendelse til sekretæren, konsulent Inger Skydsgaard, tlf. +45 33 92 22 42 eller tlf. +45 33 92 33 00 (Statsministeriet).

Bilag 0. Oversigt over rapporter m.v. om færøske forhold, afgivet fra juni 1993 til januar 1998.

Politiske og administrative forhold:

- Betænkning om de færøske styrelsesforhold
(Udvalg nedsat af Færøernes landsstyre til at undersøge styrelsesforholdene på Færøerne)
Tórshavn, december 1993
- Strukturændringer i landsstyreadministrationen
(Konklusioner, forslag og baggrundsrapporter vedrørende de fremtidige organisations- og personaleforhold for landsstyrets administration, udarbejdet af Færøernes landsstyre)
Tórshavn, 20. marts 1996

Befolknings- og boligforhold:

- En sammenligning af levevilkårene på Færøerne og i Danmark
(Den af Færøernes landsstyre nedsatte færøske arbejdsgruppe)
Tórshavn, september 1995

Erhvervs- og arbejdsmarkedsforhold:

- Kulbrinteplanlægningskommissionens rapport til landsstyret
(Landsstyrets kulbrinteplanlægningskommission)
Tórshavn, juni 1993
- Redegørelse fra Strukturudvalget
(Strukturudvalget)
Tórshavn, 1. juli 1993
- Rapport om rammerne for færøsk erhvervsliv
(Færøsk arbejdsgruppe med repræsentanter for fagforeninger, erhvervsliv m.v.)
Tórshavn, maj 1994

- Regionplan for turisme
(Færøernes Turistråd)
Tórshavn, maj 1994
- Rapport om færøske kapitalmarkeds- og likviditetsforhold
(Det færøsk-danske udvalg vedrørende kapitalmarkeds- og likviditetsforhold på Færøerne)
København, juli 1994
- Betænkning om arbejdsskabende politik
(Det af Færøernes landsstyre nedsatte færøske udvalg)
Tórshavn, november 1994
- De færøske bestande af spisefisk og deres miljø i foråret 1995
(Det færøske Fiskerilaboratorium)
Tórshavn, 30. juni 1995
- Redegørelse fra det af Færøernes Landsstyre nedsatte reguleringsudvalg
(Fiskerireguleringsudvalget)
Tórshavn, 8. februar 1996
- Fiskebestande og miljø 1996
(Det færøske Fiskerilaboratorium)
Tórshavn, 1. august 1996
- Betænkning fra revisionsudvalget for skibsbyggeri
(Det af landsstyret d. 16. juli 1996 nedsatte udvalg til at gennemgå og afgive indstilling om lovgivning vedrørende støtte og øvrig finansiering i forbindelse med skibsbyggeri)
Tórshavn, 28. maj 1997
- Aktiemarked og egenkapitalforhold
(Egenkapitaludvalget, juni 1997)
- Forberedelser til olieeftersøgning
(Redegørelse fra landsstyrets olieplanlægningskommission)
Tórshavn, d. 10. juli 1997
- Færøernes grindefangst med en tilføjelse om døglingefangsten
(Fil. dr. Dorete Bloch, Færøernes Naturhistoriske Museum)
3. reviderede udgave, Tórshavn, 17. juli 1997

- Tilrettelæggelse af fiskeriet for fiskeåret 1997/98
(Det i henhold til fiskerilovens § 28 nedsatte Reguleringsudvalg)
Tórshavn, 21. juli 1997
- Fiskebestande og miljø 1997
(Det færøske Fiskerilaboratorium)
Tórshavn, 1. august 1997
- Foreløbig redegørelse vedrørende revision af fiskernes indtægtssikring
(Udvalget til revision af fiskernes indtægtssikring)
Tórshavn, 6. oktober 1997
- Beretning afgivet af undersøgelseskommissionen vedrørende den færøske banksag
(Undersøgelseskommissionen vedrørende den færøske banksag)
København, 5. januar 1998

Økonomi:

- Beretning om Den Økonomiske Udvikling på Færøerne i 1992
(Det Rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne)
København, oktober 1993
- Rapport fra Udvalget vedrørende genopretning af Færøernes økonomi
(Udvalget vedrørende genopretning af Færøernes økonomi)
København, 4. oktober 1993
- Rapport om strukturproblemer i den færøske økonomi
(Landsstyrets genopretningsudvalg)
Tórshavn, januar 1994
- Oversigt over den færøske økonomi
(Det Rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne)
København, marts 1994
- Rapport om krisen i den færøske økonomi - herunder bankerne. Baggrund, foranstaltninger og konsekvenser - aktuelt og fremover.
(Det af landsstyret og regeringen nedsatte uafhængige udvalg af økonomiske sagkyndige (Gørtz-udvalget))
København, august 1994

- Beretning om den økonomiske udvikling på Færøerne i 1993
(Det Rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne)
København, oktober 1994
- Oversigt over den færøske økonomi
(Det Rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne)
København, april 1995
- Muligheder for samarbejde med Den Europæiske Union
(Det af Færøernes landsstyre nedsatte færøske udvalg)
Tórshavn, august 1995
- Beretning om den økonomiske udvikling på Færøerne i 1994/95
(Det Rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne)
København, oktober 1995
- Oversigt over den færøske økonomi
(Det Rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne)
København, marts 1996
- Beretning om den økonomiske udvikling på Færøerne i 1995/96
(Det Rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne)
København, november 1996
- Redegørelse om pengestrømmen mellem Færøerne og Danmark
(Færøernes Økonomiske Råd og Færøernes Landsbank)
Tórshavn, december 1996
- Den økonomiske udvikling 1997
(Búskaparráðið, juli 1997)
- Beretning om den økonomiske udvikling på Færøerne i 1996/97
(Det rådgivende udvalg vedrørende Færøerne)
København, november 1997

Offentlige finanser:

- Analyse af de færøske kommuners økonomi ved en gældsoplægning
(Kommunernes Landsforening)

København, 30. maj 1994

- Redegørelse om Landsbankens aktiver og gæld
(Færøernes Landsbank)
Tórshavn, december 1994

Samfærdsel og kommunikation m.v.:

- Rapport om udbygning af landingshjælpemidler og banesystem på Vágar lufthavn
(Det af Trafikministeriet og Færøernes Landsstyre i september 1996 nedsatte udvalg
vedrørende Vágar Lufthavn)
København, 31. januar 1997

Sundhedsvæsen:

- Rapport om det færøske sundhedsvæsen
(Rådgivningsgruppen vedrørende sundhedsvæsenet på Færøerne)
København, oktober 1993

Undervisningsvæsen:

- Forskning på Færøerne
(Redegørelse fra udredningsgruppen vedrørende færøsk forskning)
Forskningsrådene 1996
 - Betænkning om et nyt uddannelsesstøttesystem
(Arbejdsgruppen vedrørende revision af uddannelsesstøttesystemet)
Tórshavn, 5. december 1997
-

Bilag 3.1. Befolkningsudviklingen i 1997 i de enkelte kommuner.

Kommune	Folketal 1/1	Indvand rede	Udvand- rede	Tilflyt. komm.	Fraflyt. komm.	Fødte	Døde	31/12
Fugloyar	46	1	0	0	1	0	2	44
Svínoyar	63	0	0	0	0	1	0	64
Viðareiðis	307	6	10	2	15	11	4	297
Hvannasunds	434	8	13	6	11	9	2	431
Klaksvíkar	4.499	180	168	227	233	53	43	4.515
Kunoyar	129	2	5	1	0	2	0	129
Mikladals	78	0	0	4	2	1	1	80
Húsa	53	0	0	13	1	1	1	65
Oyndarfjarðar	168	7	0	0	10	1	1	165
Elduvíkar	90	7	1	3	7	3	0	95
Fuglafjarðar	1.431	76	52	96	95	25	14	1.467
Leirvíkar	777	34	23	23	15	13	1	808
Gøta	895	40	38	17	19	17	10	902
Nes	1.070	66	45	8	42	18	10	1.065
Runavíkar	2.337	105	89	111	119	34	15	2.364
Sjóar	961	31	14	15	17	11	7	980
Skála	618	37	21	12	26	8	4	624
Eiðis	657	15	15	14	3	14	9	673
Sunda	437	9	4	8	14	10	1	445
Funnings	101	1	3	2	2	0	1	98
Gjáar	65	0	0	2	3	1	2	63
Haldarsvíkar	280	3	2	4	5	5	2	268
Saksunar	30	0	0	0	0	0	0	30
Hvalvíkar	312	6	5	13	7	3	1	321
Hósvíkar	224	13	3	11	2	3	1	245
Kollafjarðar	895	35	30	60	66	21	9	906
Kvívíkar	555	6	13	37	24	10	4	567
Vestmanna	1.144	32	33	24	20	15	12	1.150
Argja	1.511	58	54	139	119	38	6	1.567
Kirkjubøar	190	8	1	10	10	1	1	197
Hests	49	7	6	2	0	1	0	53
Nólsoyar	240	10	7	15	12	3	3	246
Sandavágs	661	26	22	15	12	12	7	673
Míðvágs	961	50	34	30	36	14	11	974

Sørvágs	898	24	23	24	25	8	8	898
Bíggjar	58	4	4	1	2	0	3	54
Mykines	16	1	0	0	0	1	0	18
Sands	537	23	18	9	21	4	5	529
Skopunarfjarður	501	27	23	21	24	2	0	504
Skálavíkar	169	5	2	3	7	2	8	162
Húsavíkar	160	3	1	0	5	0	3	154
Skúvoyar	90	0	1	7	4	0	1	90
Hvalbiar	772	27	22	13	13	14	11	784
Tvøroyar	1.818	80	85	20	39	16	20	1.790
Fámjins	115	9	6	5	0	1	2	130
Hovs	131	1	2	0	1	2	1	130
Porkeris	370	7	13	4	4	5	3	366
Vágs	1.396	64	67	37	28	17	19	1.400
Sumbiar	440	22	12	8	11	1	4	444
Tórshavnar	14.037	757	751	1.509	1.416	226	96	14.266
I alt	43.793	1.933	1.741	2.567	2.567	658	369	44.290

Kilde: Hagtíðindi. Det skal bemærkes, at den tilsvarende tabel i 1997 var udarbejdet på grundlag af foreløbige tal, opgjort pr. 16. januar 1997. Folketallet pr. 1. januar 1997 er i ovenstående tabel korrigeret for ændringer som følge af folkeregistertilmeldinger, foretaget med tilbagevirkende kraft efter den nævnte dato.

Bilag 4.1. Aftale mellem den danske regering og det færøske landsstyre af 6. oktober 1992 med senere ændringer.

STATSMINISTERIET

Den 13. oktober 1992

Aftale mellem den danske regering og det færøske landsstyre af 6. oktober 1992 med senere ændringer.

1. Nationalbanken rediskonterer landsstyreveksler for 300 mio. kr. udstedt til de færøske pengeinstitutter. Vekslerne har en løbetid på 6 måneder. Beløbet kan efter aftale med regeringen og Nationalbanken forhøjes med 200 mill. kr.
2. Der ydes statsgaranti for landsstyrevekslerne.
3. Landsstyret og Investeringsfonden for Færøerne foretager kapitalindsud i en nyoprettet fond på 500 mio. kroner.
4. Aktiekapital i Sjóvinnubankin nedskrives til 15 mio. mod nu 98 mio.
5. Fonden indskyder ny kapital i Sjóvinnubankin. Fonden afgør fremtidig stemmefordeling og eventuelt fordeling mellem aktiekapital og ansvarlig kapital.
6. Fonden ledes af en bestyrelse på 5 medlemmer. Regeringen udpeger 3. Landsstyret udpeger 2.
7. Ved forfald af vekslerne fra Landsstyret indtræder staten som långiver.
8. Landsstyret opstiller et realistisk finanslovsforslag med balance mellem indtægter og udgifter for 1993. Endvidere følger Landsstyret et økonomisk-politisk stabiliseringsprogram. Dette program udarbejdes efter internationale standarder for genopretningsprogrammer inden 5 måneder. Det udarbejdes af uvlidige økonomer, der udlånes af IMF, og som godkendes af de færøske og danske myndigheder. Landsstyret medvirker til en modernisering af den færøske erhvervslovgivning, herunder bank-, aktieselskabs- og revisorlovgivningen.
9. Staten indtræder kun, jfr. punkt 7, såfremt de efter punkt 8 anførte foranstaltninger er gennemført.
10. Nationalbanken diskonterer vekslerne til diskonto.

11. **Statslånet forrentes med diskonto. Løbetid 5 år med tilbagebetaling i lige store årlige rater.**
12. **Nærværende aftale er betinget af, at der er politisk tilslutning i Danmark til de nødvendige aktstykker og lovændringer.**
13. **Nærværende aftale er betinget af, at der er politisk tilslutning på Færøerne til at gennemføre den nødvendige lovgivning.**

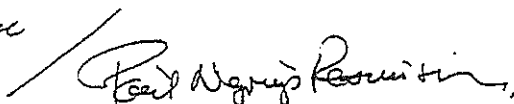
Bilag 4.2. Tillægsaftale af 1. februar 1993 til aftale af 6. oktober 1992 mellem den danske regering og det færøske landsstyre med senere ændringer.

STATSMINISTERIET

Den 1. februar 1993

Tillægsaftale til aftale af 6. oktober 1992 mellem den danske regering og det færøske landsstyre med senere ændringer.

1. Nationalbanken refinansierer gældsbeviser for 350 mio.kr. udstedt til de færøske pengeinstitutter. Gældsbeviserne har en løbetid til 5. maj 1993.
2. Der ydes statsgaranti for landsstyre gældsbeviserne og eventuel likviditetstilførsel fra Nationalbanken til Sjóvinnubankin.
3. Landsstyret indskyder beløbet i Finansieringsfonden af 1992.
4. B-aktiekapitalen i Sjóvinnubankin nedskrives til 35,3 mil.kr.
5. Fonden indskyder ny kapital i Sjóvinnubankin. Fonden afgør fremtidig stemmefordeling og eventuelt fordeling mellem aktiekapital og ansvarlig kapital.
6. Ved forfald af gældsbeviserne fra Landsstyret indtræder staten som långiver.
7. Aftalen har som forudsætning en række konstateringer og tilkendegivelser fra det færøske landsstyre samt en fælleserklæring fra den danske regering og det færøske landsstyre jfr. bilag.
8. Lån i Nationalbanken forrentes til diskonto.
9. Statslånet ydes på samme betingelser som i henhold til den tidligere aftale.
10. Nærværende aftale er betinget af, at der er politisk tilslutning i Danmark til de nødvendige aktstykker og lovændringer.
11. Nærværende aftale er betinget af, at der er politisk tilslutning på Færøerne til at gennemføre den nødvendige lovgivning.



1. februar 1993

ERKLÆRING FRA FÆRØERNES LANDSSTYRE.

Landsstyret konstaterer, at

- der på Færøerne er gennemført stop for nye fiskerilicenser og for støtte til anskaffelse af fiskefartøjer
- der er skabt sikkerhed for, at der er egenkapital tilstede ved erhvervelse af fiskefartøjer
- der er taget initiativ til en gradvis afvikling af asymmetrien i rentebeskatningen.
- der er taget initiativ til revision af indtægtssikringen for fiskere, så den ydes ud fra den samlede indtjening.

Landsstyret har overfor den danske regering tilkendegivet at følgende yderligere initiativer er taget eller vil blive taget.

- I det nye lovforslag, som er fremlagt til endelig vedtagelse, har man fastlagt en reduktion af antallet af fangstlicenser til partrawlere, stålflæskibe og skovitrawlere. Landsstyret fortsætter sit arbejde med fiskerilovgivningen, som sigter mod at tilpasse fangstkapaciteten.
- Landsstyret nedsætter et strukturudvalg, der inden 1. juli 1993 skal fremkomme med forslag til en nettoreduktion af kapaciteten med henblik på at gøre fiskerierhvervet til et selvbærende erhverv hvilende bl.a. på det biologisk optimale fangstniveau i farvandet omkring Færøerne og på markedsekonomiske vilkår. Hjemmestyret er indstillet på at revidere sin lovgivning i overensstemmelse med udvalgets rådgivning.
- Tilpasning af arbejdsløshedsforsikringsordningen, så der bliver balance mellem udgifter og indtægter.
- Budgettet tilpasses løbende med udgangspunkt i anvisningerne fra IMF.
- Skatte loftet justeres, så eventuelt stigende niveau i de kommunale skatter ikke belaster landskassen.
- Der gennemføres i 1993 et stop for landsstyrets nye anlægsinvesteringer.
- Der udstedes et obligationslån med henblik på refinansiering af landsstyrelån

på 300 mill. i 1993, idet Landsbanken bemyndiges til med de færøske sparekasser og forsikringsselskabet at aftale, at disse institutioner aftager de udstedte obligationer. Staten giver garanti for det lånebeløb, der omfattes af aftalen.

Inden udgangen af 1993 fremlægges forslag til modernisering af den færøske lovgivning om forsikringsvirksomhed.

Lovgivningen om et internationalt skibsregister skal vedrøre skibe med en reel tilknytning til Færøerne. Tilknytningen udformes på samme måde som i det danske DIS-register.

FÆLLESERKLÆRING FRA DEN DANSKE REGERING OG DET FÆRØSKE LANDSSTYRE

På foranledning af Finansieringsfonden af 1992 og i samarbejde med færøske pengeinstitutter og andre finansielle institutioner med interesser på Færøerne etableres der en strukturfond med det formål at bidrage til reorganisering af levedygtige virksomheder og i fornødent omfang at medvirke ved afviklingen af nødlidende erhvervsengagementer.

Vedrørende erhvervslovgivningen er parterne enige om, at følgende love ved kgl. anordning sættes i kraft på Færøerne:

1. aktieselskabsloven (AL), jf. lovens § 163.
2. anpartsselskabsloven (ApSL), jf. lovens § 133.
3. årsregnskabsloven (ÅRL), jf. lovens § 68.
4. erhvervsfondsloven (LEF), jf. lovens § 65.
5. bank- og sparekasseloven på Færøerne, jf. lovens § 55,
6. lov om visse kreditinstitutter, jf. lovens § 7.

Færøske ønsker om overgangsordninger og modifikationer skal være industriministeriet i hænde så betids, at anordningerne kan udstedes senest den 18. april 1993.

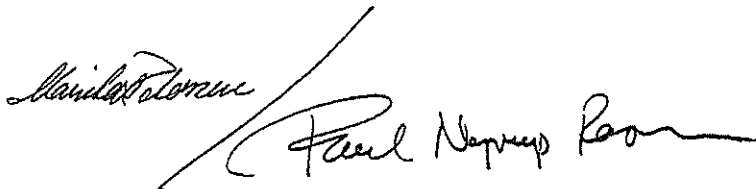
Særlige beføjelser, der efter de nævnte love tilkommer Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (f.eks. ApSL § 85, ÅRL § 64, LEF § 59), kan efter aftale mellem styrelsen og den færøske registreringsmyndighed i nærmere bestemt omfang overlades den færøske registreringsmyndighed.

Der indgås senest den 18. april 1993 en aftale mellem Erhvervs- og Selskabsstyrelsen og den færøske registreringsmyndighed om samarbejde og om førelse af det færøske register, for så vidt angår de under 1. til 4. nævnte love.

Landsstyret fremlægger senest den 18. april 1993 forslag til justering af den færøske revisor- og bogføringslovgivning, der i det væsentlige og i resultatet svarer til den danske lov om registrerede og statsautoriserede revisorer og den danske bogføringsbekendtgørelse fra 1990. Landsstyret er blandt andet indstillet på at oprette et af Færøerne betalt disciplinærnævn for revisorer. Det revisornævn, der er oprettet ved den danske lov om statsautoriserede revisorer, får samme beføjelser i forhold til det færøske disciplinærnævn som i forhold til de disciplinærnævn, der er oprettet ved de danske revisorlove.

Det tilstræbes at sætte fremtidige ændringer i de nævnte erhvervslove i kraft på samme tid i Danmark og på Færøerne.

Der optages forhandlinger mellem den danske regering og det færøske landsstyre om omlægning af statens tilskud og refusioner til et generelt bloktilskud til hjemmestyret.



Handwritten signatures of two individuals, likely officials, with a large diagonal slash between them.

Bilag 4.3. Rammeaftale af 28. maj 1993 mellem den danske regering og Færøernes landsstyre om refinansiering af landskasens gæld m.v.

Rammeaftale af 28. maj 1993

Rammeaftale mellem den danske regering og Færøernes landsstyre om refinansiering af landskassens gæld m.v.

På baggrund af den meget alvorlige gældssituation på Færøerne har den danske regering og Færøernes landsstyre indgået følgende rammeaftale under forudsætning af, at der er politisk tilslutning hertil på Færøerne og i Danmark:

1. Den danske regering er indstillet på at søge de bevilgende myndigheders tilslutning til i fornødent omfang at yde Færøernes landsstyre statslån til indfrielse af landsstyrets gæld til udlandet og Danmark pr. ultimo maj 1993, som er specificeret i bilag a. Statslån ydes til refinansiering af afdragene på gælden og udbetales i takt med afdragsterminerne. Omfanget af refinansieringen vil blive aftalt årligt i forbindelse med udarbejdelsen af forslag til Lagtingets finanslov og de årlige drøftelser om bloktilskud.
Endvidere er det regeringens hensigt om fornødent at yde landsstyret statslån til finansiering af tilførsel af midler til de to store færøske banker gennem Finansieringsfonden af 1992, hvis det viser sig påkrævet for at opfylde banklovgivningens krav.
2. Statslån ydes i trancher som stående lån med 6 års løbetid fra udbetalingen, jf. dog punkt 4. Forrentningen er helårlig på markedsvilkår, dvs. svarende til et gennemsnit af den effektive rente af tilsvarende statsobligationer noteret på Københavns Fondsbørs i perioden 20 børsdage forud for tranchens udbetaling.
3. Den danske regering noterer sig i forbindelse med refinansieringen, at landsstyret fortsat støtter den omstrukturering af fiskeindustrien, som Finansieringsfonden af 1992 er i gang med, og at landsstyret er indstillet på en reduktion af kapaciteten i det færøske fiskerierhverv til det biologisk og økonomisk bæredygtige samt en regulering af fiskeriet med udgangspunkt i de anbefalinger, som inden 1. juli 1993 ventes at fremkomme fra strukturudvalget.
4. Landsstyret bekræfter, at man vil føre en stabilitetsorienteret finanspolitik. Der er enighed om, at landsstyret ikke uden den danske regerings samtykke optager nye lån i udlandet eller i Danmark, forøger sin indenlandske nettogæld eller udsteder garantier for lån, så længe der udestår gæld på statens refinansieringslån.
Bloktilskud til Færøerne fastsættes efter 1994 ved lov for 1 år ad gangen. I forbindelse med de årlige forhandlinger om bloktilskuddet drøftes tilbagebetaling af statslån og landsstyrets forslag til rammer for den færøske finanslov.
5. Landsstyret vil om fornødent tilføre midler til de to store færøske banker, hvis det viser sig påkrævet for at opfylde banklovgivningens krav om likviditet og solvens. Landsstyret indskyder i givet fald midlerne gennem Finansieringsfonden af 1992. Indskud af likviditet sker på samme rentevilkår som statslånet. Likviditeten skal efter behov konverteres til egenkapital.
6. Efter forhandlingerne den 28. maj 1993 søger den danske regering de bevilgende myndigheders tilslutning til at yde landsstyret et midlertidigt statslån, der forfalder ved årsskiftet 1993/94. Dette lån skal dække landsstyrets likviditetsbehov til og med oktober 1993 samt indskud, som eventuelt måtte vise sig påkrævet for at sikre de to store færøske bankers likviditet og solvens.
Det midlertidige statslån ydes inden for en ramme på 1,0 mia. kr., hvoraf 500-600 mio. kr. forudses at være i beredskab til bankerne. Der kan ikke på forhånd skønnes over, i hvilket omfang

og hvornår det bliver nødvendigt at tilføre bankerne midler. Landsstyret tiltræder, at midler til bankerne i givet fald disponeres som anført under pkt. 5. Statslånet udbetales i takt med likviditetsbehovet og forrentes med 8 pct. p.a. For så vidt forudsætningerne er opfyldt, vil det midlertidige lån kunne omfattes af den i pkt. 1 omhandlede refinansiering.

7. I september 1993 genoptages forhandlingerne mellem den danske regering og Færøernes landsstyre med henblik på, at forudsætningerne for refinansieringslån i henseende til bl.a. strukturpolitikken og Færøernes finanslov for 1994 kan være afklaret inden udgangen af oktober 1993, så regeringen kan søge de bevilgende myndigheders tilslutning til at yde refinansieringslån.

Mogens Lykketoft

Marita Petersen

Finnbogi Isakson

Marianne Jelved

Bergur Jacobsen

Landsstyrets lån i udlandet og i Danmark
Udestående gæld pr. 31/5 1993

Långiver	Oprindelig hovedstol	Rente	Løbetid	Valuta Saldo 31/5-93	DKK ¹⁾ Saldo 31/5-93
N.V. Bank, Nederland	NLG 20.000.000	10 ¼%	1980-1995	NLG 6.000.000	20.512.800
Yamaichi securities	JPY 3.000.000.000	6,6%	1988-1994	JPY 3.000.000.000	169.983.000
Jydske Bank	DEM 1.251.700	Libor + 1,5%	1988-1993	DEM 250.340	958.276
Chase Manhattan	DEM 60.000.000	Libor + 0,25%	1988-1994	DEM 60.000.000	229.674.000
Westl. B Europa	DEM 20.000.000	Libor + 0,5%	1989-1994	DEM 8.000.000	31.006.400
Westl. B Europa	DEM 170.000.000	Libor + 0,625%	1990-1997	DEM 160.555.556	614.590.580
Chemical Bank	DEM 120.000.000	Libor + 0,65%	1991-1996	DEM 120.000.000	459.348.000
Chemical Bank	DEM 110.000.000	Libor + 0,75%	1992-1995	DEM 110.000.000	421.069.000
Chemical Bank, obl.	USD 20.000.000	Libor + 1,13%	1992-1995	USD 20.000.000	122.492.800
Nordfinanz, Zürich	CHF 10.000.000	Libor + 0,75%	1992-1997	CHF 10.000.000	42.580.000
West B Europa	NLG 140.000.000	Libor + 0,75%	1992-1995	NLG 40.959.625	140.032.768
Top Danmark	DEM 9.049.774	Libor + 0,75%	1992-1997	DEM 9.049.774	34.641.629
Den Danske Stat	DKK 850.000.000	Diskonto	1993-1998	DKK 850.000.000	850.000.000
Total i DKK					3.136.889.253

¹⁾ Ved omregning til DKK er anvendt valutakurser pr. 25/5 1993.

Bilag 4.4. Aftale af 12. oktober 1993 mellem den danske regering og Færøernes landsstyre om refinansiering i 1994 og kapitaltilførsel til færøske banker m.v.

Aftale af 12. oktober 1993 mellem den danske regering og Færøernes landsstyre om refinansiering i 1994 og kapitaltilførsel til færøske banker m.v.

Den danske regering og Færøernes landsstyre har med henvisning til rammeaftalen af 28. maj 1993 indgået følgende aftale med tilhørende protokollat under forudsætning af, at der er politisk tilslutning hertil på Færøerne og i Danmark.

1. Den danske regering vil søge de bevilgende myndigheders tilslutning til at yde Færøernes landsstyre statslån i 1994 til at finansiere afdrag på gæld til udlandet og i Danmark, dvs. afdrag på de i bilag a til rammeaftalen af 28. maj 1993 opregnede lån samt 100 mio. kr. lån i Danmarks Nationalbank og 1 mia. kr. til refinansiering af det i juni 1993 bevilgede midlertidige statslån. Statslån ydes på de i rammeaftalen af 28. maj 1993 fastsatte vilkår.
2. Den under pkt. 1 omhandlede refinansiering forudsætter, at landsstyret inden udgangen af 1993 gennemfører yderligere budgetforbedringer på mindst 250 mio. kr. i forhold til det fremsatte finanslovsforslag for 1994. Budgetforbedringerne omfatter både indtægts- og udgiftssiden. Det underskud, der herefter måtte restere, finansierer landsstyret selv ved låntagning på Færøerne eller på det danske kapitalmarked, idet dog det første års rente af det i punkt 4 nævnte nye lån på 1,3 mia. kr. søges omfattet af refinansieringen.
3. Regeringen tager til efterretning, at landsstyret agter at stille landskassegaranti for to særligt klausulerede lån til huslånefonden samt inden for en ramme på 30 mio. kr. garanti for lån til erhvervsfremme, som skal være sidestillet med pengeinstituts engagement.
4. Efter Finanstilsynets inspektion i september af de to store færøske banker er der konstateret et yderligere kapitalbehov på 1,3 mia. kr.
For at sikre bankernes solvens indskyder Færøernes landsstyre ud over de allerede aftalte beløb yderligere 1.300 mio. kr. som ansvarlig kapital i bankerne gennem Finansieringsfonden af 1992. Den danske regering søger de bevilgende myndigheders tilslutning til at finansiere dette med statslån til Færøernes landsstyre på vilkår som anført i rammeaftalen af 28. maj 1993. Færøernes landsstyre og regeringen støtter fortsat en snarlig fusion af de to banker.
5. Med henblik på at opnå lavere forrentede og/eller længere løbetid på landsstyrets eksisterende lån kan der efter konkret aftale med Finansministeriet ske omlægning. Sådanne nye lån kan blive omfattet af senere refinansiering i medfør af rammeaftalen (dvs. substituere lån opregnet i bilag a til rammeaftalen), for så vidt forudsætningerne for refinansieringslån stadig er opfyldt.
6. I 1994 optages forhandlinger om refinansiering og bloktilskud for 1995 i lyset af landsstyrets forslag til ramme for den færøske 1995-finanslov, jf. rammeaftalen af 28. maj 1993. Det forudsættes, at landsstyret i tilslutning til finanslovsforslaget for 1995 opstiller flerårige budgetter.

Mogens Lykketoft

Marita Petersen

Finnbogi Isakson

Marianne Jelved

Bergur Jacobsen

Protokollat af 12. oktober 1993 om forhandling mellem den danske regering og Færøernes landsstyre

Under forhandlingerne om aftalen af 12. oktober 1993 om refinansiering i 1994 og kapitaltilførsel til færøske banker m.v. har Færøernes landsstyre og den danske regering konstateret følgende punkter, jf. også tidligere aftaler mellem parterne:

- a. Landsstyret har igangsat udredningsarbejder, der skal belyse mulighederne for rationaliseringer og besparelser samt bedre udnyttelse af de offentlige midler.

Landsstyret vil i forbindelse med finansloven for 1995 indføre flerårige budgetoverslag med faste årlige rammebesparelser inden for hovedbudgetområder.

Budgetforbedringerne vil bl.a. omfatte besparelser på anlægsinvesteringer og strukturrationaliseringer på sundheds-, uddannelses-, social- og kommunikationsområderne.

- b. I aftalen fra 1. februar 1993 konstaterede landsstyret, at:

- Der var taget initiativ til revision af indtægts sikringen for fiskere, så den ydes ud fra samlet indtjening. Dette arbejde afsluttes med lovgivning inden udgangen af 1993.
- Arbejdsløshedsforsikringsordningen tilpasses, så der er balance mellem udgifter og indtægter. Landsstyret fastholder dette i 1994.
- Inden udgangen af 1993 fremlægges der forslag til modernisering af den færøske lovgivning om forsikringsvirksomhed. I forbindelse hermed bringer landsstyret sin garantistillelse til ophør for så vidt angår nye policer.

Som opfølgning på aftalen af 1. februar 1993 har landsstyret tilsluttet sig anbefalingerne fra Strukturudvalget om fiskerierhvervet og fremsætter i overensstemmelse hermed lovforslag om omsættelige fangstkvoter med virkning fra 1. januar 1994. På længere sigt vil landsstyret overveje at opnå et provenu i forbindelse med fangstkvoter.

- c. Landsstyret tager initiativ til at stabilisere kommunernes økonomi uden at balaste landkassen og gennemføre en forenkling af kommunestrukturen. Der fremsættes inden udgangen af 1993 et lovforslag, der begrænser skatteløftets virkning fra 1994. Landskasserefusion af kommunale anlægsudgifter bringes til ophør, og der gives ikke nye tilsagn fra dags dato.

- d. Ifølge punkt 6 i »Aftale mellem regeringen og Færøernes landsstyre om råstoffer i undergrunden af 22. december 1992« vil eventuelle indtægter fra fremtidig råstofindvinding udløse forhandlinger om nedsættelse af statens tilskud til Færøerne. Det er herudover regeringens hensigt, at en del af disse indtægter skal medgå til at nedbringe eventuel udestående restgæld på statslån, som er bevilget landsstyret i forbindelse med genopretning af de færøske bankers og landkassens økonomi.

I aftalen af 22. december 1992 tilkendegiver landsstyret at være »indstillet på, til gavn for såvel færøske som danske samfunds- og erhvervsinteresser, forudsat konkurrencedygtighed at anvende sagkundskab indenfor dansk forvaltning og forskning samt i danske erhvervsvirksomheder i den færøske råstofudvikling«. Landsstyret og regeringen vil snarest i fællesskab overveje udmøntningen heraf.

- e. Der foretages en kortlægning af danske erhvervsfremmeordningers anvendelse på Færøerne.
- f. Der nedsættes et færøsk-dansk udvalg til belysning af kapitalmarkeds- og likviditetsforhold på Færøerne.
- g. Regeringen tilsiger som hidtil sin støtte til enhver bestræbelse på at forbedre vilkårene i den gældende handelsaftale mellem landsstyret og regeringen på den ene side og de Europæiske

Fællesskaber på den anden side med det formål, at færøske produkter kan konkurrere på lige vilkår på det europæiske marked.

Mogens Lykketoft

Marita Petersen

Finnbogi Isakson

Marianne Jelved

Bergur Jacobsen

Bilag 4.5. Fælleserklæring fra møde den 17. november 1994 mellem regeringen og Færøernes landsstyre.

**Fælleserklæring fra møde den 17. november 1994
mellem regeringen og Færøernes landsstyre**

Færøerne har i de senere år været ramt af en økonomisk krise. Indtægterne er faldet med 25-30 pct. siden 1989, arbejdsløsheden er steget til omkring 20 pct. af arbejdsstyrken, og der har gennem de seneste år været en nettoudvandring på 10-15 pct. af befolkningen. Virksomhedernes vanskeligheder har medført meget store problemer for banksektoren, der har måttet tilføres ca. 3 mia. kr. i kapitalindskud, primært fra landsstyret, for at undgå sammenbrud i den færøske økonomi.

Landsstyret har tillige haft behov for finansiering af tilbagebetalinger på lånoptagelser uden for Færøerne, hvorfor staten i årene 1992-1994 er trådt til ved at genudlåne ca. 4 mia. kr. af statens indenlandske låntagning. Landskassens samlede gæld er vokset fra 1 mia. kr. i 1989 til 6 mia. kr. i 1994. Dette har medført, at renteudgifterne på det færøske finanslovsforslag for 1995 lægger beslag på knap 20 pct. af landskassens samlede indtægter.

Gældsbyrden er en stor belastning for det færøske samfund. Landsstyret har fremsat ønske om, at staten eftergiver en del af den gæld, der kan henføres til rekapitaliseringen af den færøske banksektor, idet landsstyret har henvist til, at pengeinstitutlovgivning (herunder tilsyn) er et rigsansliggende. Det er landsstyrets opfattelse, at landskassen har båret en uforholdsmæssig stor andel af omkostningerne ved de færøske bankers krise.

Regeringen har henvist til, at rekapitaliseringen af banksektoren ligesom refinansieringen af landsstyrets gæld til Danmark og udlandet i medfør af rammeaftalen af 28. maj 1993 finansieres ved 6-årige stående statslån på samme rentevilkår, som staten kan låne til. Regeringen har således stillet kreditværdighed til rådighed men finder ikke at kunne påtage sig medansvar for den færøske bankkrise, og regeringen er derfor ikke indstillet på gældseftergivelse.

Da statens lån til landsstyret er ydet som 6-årige stående lån, skal tilbagebetaling først påbegyndes i 1999. Landsstyrets finansiering af låneindfrielsen vil afhænge af den samfundsøkonomiske udvikling i den mellemliggende tid samt udsigterne for kulbrinteudvinding.

Allerede ved indgåelsen af rammeaftalen af 28. maj 1993 mellem regeringen og landsstyret blev det forudset, at landsstyret også ud over indeværende år ville få behov for refinansiering af tilbagebetalinger på udlandslån. Der er derfor enighed om at bekræfte de hidtil indgåede aftaler, herunder rammeaftalen, aftale og protokollat af 12. oktober 1993. I det følgende anføres nærmere om udmøntningen

og om andre centrale dele af landsstyrets og regeringens politik til imødegåelse af kriseproblemerne under forudsætning af de bevilgende myndigheders tilslutning.

De hidtidige aftaler mellem regeringen og landsstyret har især koncentreret sig om banksektoren, landsstyrets økonomi og om at formulere en fiskeripolitik, der i løbet af nogle år kan sikre en genopbygning af fiskebestandene, som kan danne basis for en bæredygtig samrundsøkonomi. Krisen har imidlertid haft lammende effekt på det færøske erhvervsliv. Landsstyret og regeringen har derfor drøftet mulighederne for at få den private erhvervssektor ud af dødvandet, og man er nået frem til de tiltag, der er nærmere beskrevet i kapitel III om erhvervsfremme.

I. Den offentlige sektor

Landsstyret og regeringen anser opnåelse af ligevægt på landskassens budget inden for en overskuelig årrække som en hovedmålsætning i den økonomiske politik, således at yderligere stigning i gælden undgås. Med henblik herpå vil de færøske finanslove for 1995-1998 udvise en år til år-reduktion i budgetunderskuddet med udgangspunkt i finansloven for 1994, således at drifts- og anlægsunderskuddet for 1995 ikke overstiger 220 mill. kr. og således, at der opnås ligevægt på finansloven for 1998. Landsstyret vil sikre gennemførelsen heraf ved strukturrationaliseringer og ved den aktivitetsøgning, der forventes at fremkomme de følgende år som følge af bl.a. de i kapitel III omtalte erhvervsfremmeinitiativer.

Formålet med strukturrationaliseringerne er at opnå en bedre udnyttelse af de offentlige midler. Regeringen er indstillet på, såfremt landsstyret ønsker det og under landsstyrets ansvar, at stille ekspertbistand til rådighed for landsstyret. Landsstyret vil endvidere iværksætte udarbejdelse af en redegørelse om fiskernes indtægtssikring. Resultaterne af disse indsatser vil blive fremlagt senest den 1. august 1995.

Regeringen vil søge om tilslutning til refinansiering af afdrag i 1995 på landsstyrets gæld til udlandet og Danmark, som indeholdt i de i bilag a til Rammeaftalen af 28. maj 1993 opregnede lån, og på rammeaftalens vilkår. Ved benyttelse af aktuelle valutakurser drejer det sig et samlet beløb på ca. 970 mill. kr, hvoraf 170 mill. kr. til staten.

Det finansieringsunderskud, der herefter måtte eksistere, finansierer landsstyret selv ved låntagning på Færøerne eller på det danske kapitalmarked.

Kommunerne arbejder for at opnå løbetidsforlængelse og lempelser af rentevilkårene på den faste gæld. Som et led heri vil landsstyret og regeringen søge de bevilgende myndigheders tilslutning til at forlænge de ydede garantier på lån fra Kommunekredit på linie med resultatet af forhandlingerne med de øvrige kredi-

torer, som forudsættes ikke at belaste landskassen eller statskassen. Landsstyret vil fortsat arbejde på at gennemføre en forenkling af kommunestrukturen.

Statens bloktilskud for 1995 fastsættes på samme niveau som i 1994, nemlig 826,1 mill. kr. i 1994-prisniveau, d.v.s. 843,4 mill.kr. i 1995-niveau.

I forbindelse med iværksættelsen af en generel bloktilskudsordning pr. 1. juli 1993, er der sket et udredningsarbejde vedrørende en ny bloktilskudsaftale, der skal afløse aftalen fra 1987. Der optages forhandlinger om en ny aftale om bloktilskuddet, der skal gælde fra 1996, og forhandling om refinansiering af landsstyrets tilbagebetalinger i 1996 på gæld til udlandet og Danmark i lyset af landsstyrets forslag til finanslov for 1996, jfr. rammeaftalen af 28. maj 1993. Landsstyret agter snarest muligt at fremsende et oplæg om principperne for en ny bloktilskudsaftale.

I tilknytning til udredningsarbejdet om bloktilskuddet er der påbegyndt et arbejde med gennemførelse af rammelovgivning for social-, sundheds- og undervisningsområdet, som forudsættes vedtaget i Lagtinget og Folketinget inden 1. april 1995. Landsstyret fremsætter inden udgangen af 1995 forslag om udfyldende lovgivning, der gennemføres i Lagtinget til ikrafttræden senest ved udgangen af lagtingssamlingen 1995/96. Regeringen er indstillet på, såfremt landsstyret ønsker det og under landsstyrets ansvar, at stille den nødvendige ekspertbistand til rådighed for landsstyret. Gennemførelse af rammelovgivning og udfyldende lovgivning er ikke præjudicerende for forhandling om en ny aftale om bloktilskud.

II. Fiskeripolitikken

Af hensyn til de fremtidige erhvervs- og indkomstmuligheder på Færøerne indførte Lagtinget fra marts 1994 fangstkvoter i det færøske fiskeri. Ifølge lov om erhvervsfiskeri skal Lagtinget senest den 10. august 1995 vedtage fangstkvoter for kvoteåret 1. september 1995 til 31. august 1996.

Niveauet for disse fangstkvoter baseres på anbefalingerne i rapporten fra Strukturudvalget 1. juli 1993 samt den seneste biologiske rådgivning med henblik på genopbygning af bestandene. Strukturudvalget anbefalede, at man i årene 1994-1998 genopbyggede de økonomisk vigtige torske- og kullerbestande ved at fastsætte uændrede fangstkvoter, indtil bestandene havde nået en bestemt kritisk størrelse. For andre centrale bestande foresloges det at fastholde det daværende fangstryk.

Det er landsstyrets vurdering, at de fangstkvoter, som Lagtinget vedtog den 10. august 1994, vil kunne lede til en genopbygning af de pågældende fiskebestande. Landsstyret har i en dialog med erhvervet undersøgt, om der findes regulerings-systemer, der lige så effektivt som de nugældende totale og individuelle kvoter

opfylder formålene at genopbygge bestandene og at tilpasse fiskerflåden til ressourcegrundlaget. Et sådant system er ikke påvist hidtil, men arbejdet er ikke afsluttet.

Med den valgte plan for genopbygningen af torske- og kullerb Bestandene kan der opstå problemer med bifangster i andre fiskerier, specielt det økonomisk vigtige sejdfiskeri. Hvis torske- og kullerb Bestandene vokser samtidig med, at faste fangstkvoter fastholdes, kan det medføre, at f.eks. sejdfiskeri må standses, før sejkvoten er opfisket, fordi trawlernes kvoter af torsk og kuller er opbrugt. Dette kan føre til udstrakt udkast af torsk og kuller, og landsstyret vil derfor inden udgangen af januar 1995 fremsætte forslag om en ændring i lov om erhvervsfiskeri, der gør det muligt at løse dette problem ved at fastsætte realistiske bifangstprocenter for torsk og kuller i fiskerier, hvor dette kan blive et problem. Med voksende bestande kan dette medføre, at totalfangstkvoten øges ud over den af Strukturudvalget foreslåede konstante kvote med det, der er nødvendigt til den voksende bifangst. Bifangstandelens størrelse vil blive baseret på den biologiske rådgivning, og en sådan bifangstordning vil, forudsat bestandsvækst er konstateret, kunne finde anvendelse første gang i næste kvoteperiode 1. september 1995 til 31. august 1996.

Samtidig vil landsstyret fremsætte forslag om en yderligere ændring af lov om erhvervsfiskeri, der øger fleksibiliteten og sikrer omsættelighed i kvotesystemet inden for hovedkategorierne krogfiskeri og trawlfiskeri fra 1. september 1995.

III. Erhvervsfremme, herunder udvikling af råstoffer og oprettelse af et erhvervsudviklingsinstitut

Udviklingen af råstoffer i den færøske undergrund

Et meget væsentligt spørgsmål i forbindelse med fastlæggelsen af færøsk råstofpolitik er selve størrelsen og afgrænsningen af den undergrund, der er undergivet færøske myndigheders lovgivning og administration. Der er ikke enighed mellem Danmark (Færøerne) og Storbritannien om sokkelgrænsen mellem Færøerne og UK, og Storbritannien og Danmark har i den forbindelse haft forhandlinger om afgrænsningen i tre omgange. Den sidste forhandlingsrunde påbegyndtes i 1990 og er stadig i gang.

Landsstyret og regeringen aftalte i marts 1993, at landsstyret leder forhandlingerne. Der er enighed mellem regeringen og landsstyret om at søge en snarlig løsning på grænsespørgsmålet, og regeringen er indstillet på at indsætte de nødvendige administrative og tekniske ressourcer.

Regeringen og landsstyret er fortsat enige om til gavn for såvel færøske som danske samfunds- og erhvervsinteresser, forudsat konkurrencedygtighed at anvende sagkundskab inden for dansk forvaltning og forskning samt i danske erhvervsvirksomheder i den færøske råstofudvikling, jfr. aftalen af 22. december 1992 mellem regeringen og landsstyret om råstoffer i undergrunden. På denne baggrund er regeringen indforstået med, at ministerier og styrelser efter aftale med landsstyret udpeger eksperter, der kan deltage i landsstyrets udredningsarbejde på kulbrinteområdet. Bistand udover det hidtidige omfang omkostningsdækkes. Regeringen opfordrer danske selskaber til at gå ind i efterforskning efter olie og gas på det færøske område på forretningsmæssig basis.

Udstrækning af danske erhvervsfremmeordninger til Færøerne

For en række danske erhvervsfremmeordninger gælder, at de pågældende love åbner muligheder for, at de kan sættes i kraft til også at gælde for Færøerne. Efter en kortlægning foretaget af Erhvervsministeriet m.fl. og en vurdering i landsstyret er regeringen indforstået med at tage skridt til at sætte følgende ordninger i kraft på Færøerne:

- Internationale licitationer
- Eksportnetværk
- Eksportstipendiater
- Iværksætterprogrammet
- FØTEK 2 - Det Fødevareteknologiske Forsknings- og udviklingsprogram
- Isbryderprojektet
- Viden og kvalitet
- MUP 2 - Det materielteknologiske udviklingsprogram

De danske myndigheder vil være behjælpelige med at afklare tekniske spørgsmål i forbindelse med ansøgningsprocedurerne m.v.

Markedsadgang

Regeringen tilsiger som hidtil sin støtte til enhver bestræbelse på at forbedre vilkårene i den gældende handelsaftale mellem på den ene side landsstyret og regeringen og på den anden side Det Europæiske Økonomiske Fællesskab med det formål, at færøske produkter kan konkurrere på lige vilkår på det europæiske marked. Denne støtte vil ikke mindst blive aktuel ved den runde om kompensationer, som EU-kommissionen har lagt op til på baggrund af den forestående optagelse af nye medlemmer.

Endvidere tilsiger regeringen ekspertbistand til udarbejdelse af en redegørelse om, under hvilke former den gunstigste markedsadgang til den Europæiske Union kan opnås.

Bistand til opstilling af erhvervsplan for Færøerne

Mulighederne for at opnå vækst i Færøernes produktion og beskæftigelse beror altovervejende på, hvordan erhvervsproduktionen, ikke mindst inden for fiskesektoren, kan bringes ud af det nuværende dødvande. Regeringen har noteret sig, at landsstyret er i gang med overvejelser omkring opstilling af en erhvervsplan for Færøerne. I den forbindelse vil regeringen - ud over de øvrige initiativer - gerne tilsige landsstyret bistand på konsulentbasis både fra embedsværkerne og på ministerniveau, både i Danmark og ved besøg på Færøerne.

Virksomhedernes kapitalbehov og oprettelse af et erhvervsudviklingsinstitut

Foreliggende oplysninger peger på, at færøske erhvervsvirksomheder, såvel eksisterende som nye, har store vanskeligheder med at få indehavere af kapital både på og uden for Færøerne til at investere aktivt i erhvervslivet. Dette beror antageligt bl.a. på, at de potentielle investorer er skræmt af de senere års voldsomme nedgangskonjunktur og derfor anser risikoen ved aktive investeringer for at være uacceptabelt høj, også selvom der er tale om projekter, der - på markedsøkonomiske vilkår - med en ganske høj grad af sandsynlighed vurderes at ville give et positivt dækningsbidrag.

Det har på Færøerne været fremhævet som eksempler på vanskelighederne, at fiskeforarbejdnings- og eksportvirksomhederne har et for begrænset kapitalgrundlag, når henses til omsætningens størrelse og de svingende vilkår i branchen.

På denne baggrund er der enighed om at søge oprettet et erhvervsudviklingsinstitut med et kapitalindskud fra statskassen på 100 mill. kr. og fra færøsk side på 100 mill. kr. Med henblik på at udnytte eksisterende ressourcer bedst muligt vil instituttet indskyde ansvarlig kapital i virksomheder og projekter, som et eller flere pengeinstitutter på basis af egne kreditvurderinger samtidigt yder lån til, eller hvor andre investorer er parate til også at indskyde ansvarlig kapital.

Det forudsættes, at de pågældende projekter kan forventes at resultere i et positivt dækningsbidrag på markedsøkonomiske vilkår. Bestyrelsen på fem medlemmer udpeges af statsministeren og lagmanden med mulighed for i hvert fald tre medlemmer med tilknytning til Færøerne.

Sigtet med instituttet er alene at virke som katalysator for en vækstproces. Institutet skal derfor afhænde investeringer, når projekterne har vist sig levedygtige og derfor sædvanligvis salgbare, typisk inden for 3-7 år, eller hvis de må opgives. Indvundne beløb kan geninvesteres.

Vedtægter for instituttet udarbejdes hurtigst muligt til godkendelse af statsministeren og lagmanden, således at instituttet snarest kan begynde sin virksomhed på en måde, der respekterer EU's statsstøtteregler, jfr. Færøernes handelsaftale med EU. Efter tre år foretager lagmanden og statsministeren i fællesskab en vurdering af, om der er grundlag for at føre instituttet videre, og om der i givet fald er behov for at tilpasse instituttets struktur. Instituttets kapacitet kan tages op til ny vurdering inden de tre år i lys af udviklingen i instituttets aktivitet.

For Færøernes landsstyre:

Edmund Jacobsen
 Bengtson
 V. Jacobsen
 Søren P. Sørensen

For regeringen:

Poul Nyrup Rasmussen
 Morten Søgaard
 Morten Søgaard

Bilag 4.6. Fælleserklæring fra mødet den 3. november 1995 mellem regeringen og Færøernes landsstyre.

FÆLLESERKLÆRING FRA MØDET DEN 3. NOVEMBER 1995

MELLEM

REGERINGEN OG FÆRØERNES LANDSSTYRE

1. Færøernes landsstyre har over for regeringen redegjort for landsstyrets politik, herunder den økonomiske politik og fiskeripolitikken. Landsstyret har i denne forbindelse fremhævet målsætningerne om en fortsat stabilitetsorienteret finanspolitik samt en fiskeripolitik baseret på et biologisk og økonomisk bæredygtigt fiskeri med vægt på en genopbygning af fiskebestandene.

2. Regeringen og landsstyret er enige om, at der fortsat er behov for, at disse centrale elementer i de seneste års politik fastholdes gennem de kommende år. Baseret herpå og med udgangspunkt i Rammeaftalen af 28. maj 1993 samt efterfølgende aftaler er regeringen og landsstyret enige om, at det nu bør overlades til de færøske myndigheder selv – under landsstyrets og Lagtingets ansvar – at udforme det konkrete indhold i det lovgrundlag, der skal fastholde de her nævnte politiske målsætninger.

3. Vedrørende fiskeripolitikken er det landsstyrets vurdering, som er baseret på den internationale biologiske rådgivning, at gennemførelsen af de vedtagne størst tilladte fangstmængder for kvoteåret 1. september 1995 til 31. august 1996, som Lagtinget vedtog den 7. august 1995, vil bidrage til en tilfredsstillende genopbygning af fiskebestandene. Der kan blive tale om at justere de størst tilladte fangstmængder for 1995/96 på grundlag af ny international biologisk rådgivning.

4. Under gennemgangen af landskassens økonomiske situation redegjorde landsstyret for udviklingen i budgettet for 1995 samt landsstyrets forslag til finanslov for 1996. Landsstyret vil i de kommende år reducere budgetunderskuddet, bl.a. gennem strukturrationaliseringer og som følge af øget økonomisk aktivitet, således at der opnås ligevægt senest i 1998. Det er op til landsstyret og Lagtinget at prioritere, hvordan de hermed forbundne budgetforbedringer skal opnås.

5. Landsstyret bekræfter, at der vil blive fremsat forslag om udfyldende lovgivning vedrørende social- og sundhedsområdet i henhold til vedlagte tidsplan. Det er landsstyrets ansvar at sikre gennemførelsen af denne lovgivning i Lagtinget til ikrafttræden senest ved udgangen af lagtings-samlingen 1996/97.

Denne ændring af den i Fælleserklæringen fra mødet den 17. november 1994 nævnte tidsplan for den udfyldende lovgivning er aftalt med det forbehold, at Folketinget ikke modsætter sig ændringen i forbindelse med behandlingen af regeringens forslag til lov om bloktilskud for 1996-1998, i hvis bemærkninger der vil blive redegjort for den nye tidsplan for den udfyldende lovgivning.

Regeringen har endvidere noteret sig, at landsstyret har igangsat forberedelser til udarbejdelse af en betænkning vedrørende den fremtidige kommunestruktur.

6. Med henblik på refinansieringen af landsstyrets udestående udlandsgæld indeholdt Rammeaftalen af 28. maj 1993 et tilsagn fra regeringen om under en række forudsætninger at søge de bevilgende myndigheders tilslutning til at yde Færøernes landsstyre statslån til indfrielse af lands-

styrets gæld til udlandet og Danmark pr. ultimo maj 1993, jf. specifikation i bilag a til Rammeaftalen.

For at lette landsstyrets likviditetsstyring de kommende år vil regeringen allerede på nuværende tidspunkt give tilsagn om at søge de bevilgende myndigheders tilslutning til på Rammeaftalens vilkår vedrørende løbetid og forrentning at yde landsstyret refinansiering i form af statslån til indfrielse af den udlandsgæld, som forfalder i 1996, 1997 og 1998, og som er opført i bilag a til Rammeaftalen af 28. maj 1993. Afhængig af de faktiske valutakurser på refinansieringstidspunktet drejer det sig om refinansiering af forfalden gæld svarende til omkring 742 mill. kr. i 1996, 534 mill. kr. i 1997 og 170 mill. kr. i 1998. Det finansieringsunderskud, som herefter måtte eksistere for landskassen, dækker landsstyret selv ved låntagning på Færøerne eller på det danske kapitalmarked, idet regeringen dog vil søge de bevilgende myndigheders tilslutning til at yde landsstyret supplerende lån på 100 mill. kr. ultimo 1995 til finansiering af en del af de løbende rentebetalinger og på Rammeaftalens vilkår vedrørende løbetid og forrentning. Det forudsættes stadig, at landsstyret ikke udsteder nye garantier uden nærmere aftale med regeringen.

Da statens lån til landsstyret er ydet som 6-årige stående lån, skal tilbagebetaling først påbegyndes i 1999. Landsstyrets finansiering af låneindfrielsen vil afhænge af den samfundsøkonomiske udvikling i den mellemliggende tid samt udsigterne for kulbrinteudvinding.

Landsstyret betragter banksektoren som et rigsansliggende og har derfor fremsat ønske om, at staten eftergiver en del af den gæld, der kan henføres til rekapitaliseringen af den færøske banksektor. Det er landsstyrets opfattelse, at landskassen har båret en uforholdsmæssig stor andel af omkostningerne ved de færøske bankers krise. Landsstyret har fremsat ønske om, at bankgælden anses for parkeret, indtil der opnås en afklaring i bankundersøgelsessagen.

Regeringen har henvist til, at rekapitaliseringen af banksektoren ligesom refinansieringen af landsstyrets gæld til Danmark og udlandet i medfør af Rammeaftalen af 28. maj 1993 finansieres ved 6-årige stående statslån på samme rentevilkår, som staten kan låne til. Regeringen har således stillet sin kreditværdighed til rådighed, men finder ikke at kunne påtage sig medansvar for den færøske bankkrise, og regeringen er derfor ikke indstillet på gældseftergivelse.

Vedrørende den færøske banksag er der nedsat en undersøgelseskommission. Nærværende Fælleserklæring præjudicerer ikke spørgsmålet om eventuel opfølgning af bankundersøgelsen, når resultatet heraf foreligger.

Landsstyret vil rejse spørgsmålet om landskassens gæld, når bankundersøgelsen er afsluttet.

Regeringen og landsstyret er under alle omstændigheder enige om, at drøftelser vedrørende tilbagebetaling af statslån optages i 1997. Om fornødent vil regeringen være indstillet på at overveje en forlængelse af de stående lån ved forfald.

7. Regeringen vil fremsætte lovforslag om, at statens bloktilskud for 1996, 1997 og 1998 fastsættes på samme reale niveau som i 1995, dvs. 843,4 mill. kr. i 1995-prisniveau. For 1996 svarer dette til 860,3 mill. kr. Der er herefter enighed mellem landsstyret og regeringen om, at de tidligere rejste krav fra færøsk side om ændringer i beregningsgrundlag og andre korrektioner er tilgodeset ved nærværende aftale. Regeringen og landsstyret er enige om nedsættelse af en arbejdsgruppe, der senest inden udgangen af 1997 skal komme med oplæg til kriterier, der kan indgå i fastlæggelsen af bloktilskuddet efter 1998.

8. Regeringen vil, såfremt landsstyret ønsker det og under landsstyrets ansvar, stille ekspertbistand til rådighed for landsstyret til rationaliseringsopgaver, udredningsarbejder, lovgivningsarbejde og lign.

9. Ifølge vedtægterne for Finansieringsfonden af 1992 skal der i november 1995 udpeges en fondsbestyrelse for en ny treårig periode. Det er i vedtægterne fastlagt, at af de fem bestyrelsesmedlemmer udpeger landsstyret to medlemmer, mens regeringen udpeger tre medlemmer, herunder formanden. Regeringen er indforstået med, at formanden for bestyrelsen i den kommende tre-års-periode udpeges efter enighed herom mellem landsstyret og regeringen. Det forudsættes, at formandsposten for bestyrelsen besættes med en person, der ud over at opfylde kravet om habi-

litet er sagkyndig i finansielle forhold. Der er enighed om, at Finansieringsfondens ejerskab af Føroya Banki på længere sigt bør afvikles.

Der er på denne baggrund enighed om at forlænge den nuværende bestyrelses funktionsperiode til den 1. februar 1996.

For Færøernes landsstyre:

Edmund Joensen
Jóannes Eidesgaard
Samal Petur i Grund
Oli Jacobsen

For regeringen:

Mogens Lykketoft
Marianne Jelved

Vedrørende plan for gennemførelse af udfyldende lovgivning for social- og sundhedsområdet.

Rammelove for det sociale område (lov om sociale ydelser på Færøerne) og for sundhedsområdet (lov om sundhedsvæsenet på Færøerne) trådte begge i kraft den 1. juni 1995.

Socialområdet.

1. Fremsættelse af forslag til lagtingslov om pensioner (nuværende folkepensionslov og invalidepensionslov) ultimo 1995.
2. Fremsættelse af forslag til lagtingslov om børnebidrag til enlige forsørgere m.v. 1995/96.
3. Fremsættelse af forslag til lagtingslov om offentlig forsorg (nuværende lov om offentlig forsorg og evt. også til afløsning af den nuværende børneforsorgslov) ultimo 1996.
4. Fremsættelse af forslag til lagtingslov om dagpenge ved sygdom eller fødsel i 1997.

Sundhedsområdet.

1. Fremsættelse af forslag til lagtingslov om sygehusvæsenet ultimo 1995.
2. Fremsættelse af forslag til lagtingslov om offentlig sygeforsikring ultimo 1996.
3. Fremsættelse af forslag til lagtingslove om sundhedspleje og hjemmesygeplejeordninger i 1997.
4. Fremsættelse af forslag til lagtingslove om kommunelæge- og skolelægeordninger i 1997.
5. Fremsættelse af forslag til lagtingslov om tandplejeordning i 1997.

Bilag 4.7. Antallet af fuldtidsarbejdsledige i perioden 14. jan. 1993 - nov. 1997.

	Arbejdsledige knyttet til fis- keindustri	Andre	I alt	Arbejdsledige ¹⁾ uden udbetaling
1993				
Januar	595	2.916	3.511	
Februar	1.144	3.356	4.500	
Marts	300	3.952	4.252	
April	250	3.950	4.200	
Maj	568	4.088	4.656	
Juni	358	3.871	4.229	
Juli	339	3.732	4.071	
August	449	3.635	4.084	
September	352	3.581	3.933	
Oktober	528	3.580	4.108	
November	457	3.797	4.254	
December	383	4.175	4.558	575
1994				
Januar	645	4.248	4.893	
Februar	468	4.255	4.723	534
Marts	153 ²⁾	4.017	4.170	580
April	319	4.021	4.340	491
Maj	237	3.717	3.954	443
Juni	285	3.223	3.508	539
Juli	380	2.897	3.277	621
August	201	2.547	2.748	895
September	487	2.198	2.685	964
Oktober	467	2.036	2.503	1.143
November	410	2.237	3.347	1.213
December	583	2.559	3.256	678
1995				
Januar	750	2.744	3.407	604
Februar	473	2.798	3.509	679
				Arbejdsledige på forsorgs- hjælp ¹⁾
Marts	288	2.658	3.044 ³⁾	249
April	441	2.626	2.995	241

Maj	520	2.378	2.903	237
Juni	349	2.150	2.743	190
Juli	337	2.302	2.711	206
August	424	2.260	2.671	213
September	452	2.240	2.612	225
Oktober	367	2.289	2.623	203
November	421	2.344	2.721	215
December	336	2.313	2.855	202
1996				
Januar	597	2.309	2.917	201
Februar	313	2.270	2.788	258
Marts	305	2.214	2.649	297
April	296	1.716	2.417	358
Maj	349	1.562	2.140	295
Juni	213	1.440	1.866	375
Juli	271	1.335	1.779	386
August	304	1.304	1.753	375
September	367	1.287	1.654	417
Oktober	521	1.253	1.605	439
November	571	1.271	1.591	453
December	396	1.121	1.627	472
1997				
Januar	559	1.319	1.742	478
Februar	615	1.461	1.835	507
Marts	650	1.427	1.811	506
April	243	1.177	1.755	649
Maj	332	885	1.587	441
Juni	326	999	1.396	492
Juli	289	1.066	1.325	493
August	269	1.030	1.341	552
September	287	1.000	1.292	550
Oktober	279	1.011	1.286	551
November	259	998	1.270	542

¹⁾ I forbindelse med en omlægning af Arbejdsløshedsforsikringsordningens EDB-system i marts 1995 er det ikke længere muligt at få oplysninger om antal arbejdsløse indenfor ordningen, der ikke modtager understøttelse. fra marts 1995 er således alene registreret arbejdsløse, der får forsorghjælp fra Almannastovan p.g.a. arbejdsløshed

²⁾ Svarer til 480 perosner

³⁾ Fra marts 1995 omfatter gruppen "I alt " ikke længere de, der er gledet ud af arbejdsløshedsforsikringsordningen.

Kilde: Hagtiðindi nr. 4/1997 og 1/1996.

Bilag 4.8. Færøernes fiskekvoter i fremmed søterritorium og fremmede landes fiskekvoter ved Færøerne, 1996 - 1998 (tons). ¹⁾

	1996	1997	1998	1996	1997	1998
	Til Færøerne			Til Rusland		
Færøerne - Rusland						
Torsk, kuller og bifangst	17.600	20.100	14.000	-	-	-
Anden bundfisk	2.500	2.500	2.000	200	200	200
Lodde	0	0	0	-	-	-
Blåhvilling	-	-	-	140.000	135.000	110.000
Rejer	1.500	1.500	3.000	-	-	-
Andet ²⁾	0	0	0	4.000	0	0
I alt	21.600	24.100	19.000	144.200	135.200	110.200
	Til Færøerne			Til Norge		
Færøerne - Norge						
Torsk	2.900	3.200	2.600	-	-	-
Anden bundfisk	2.950	3.200	2.400	5.150	5.150	5.100
Makrel	3.980	3.000	3.950	10.200	9.000	9.600
Hestemakrel	-	5.000	5.000	-	5.000	-
Lodde	5.000	-	-	5.000	-	-
Sild ²⁾	1.000	500	900	-	-	-
Sperling, tobis m.v.	20.000	20.000	29.000	-	-	-
Blåhvilling, fersk	11.000	11.000	2.000	27.000	27.000	36.000
Rejer	-	-	500	-	-	-
Andet	300	300	300	1.000	800	600
I alt	47.130	46.200	46.650	48.350	46.950	51.300

.....fortsætter

	1996	1997	1998	1996	1997	1998
	Til Færøerne			Til Island		
Færøerne - Island						
Torsk	700	700	1.000	-	-	-
Anden bundfisk	4.300	4.300	4.500	-	-	-
Sild	-	-	-	2.000	2.000	2.000
Makrel	-	-	-	1.000	1.000	1.300
Lodde	30.000	30.000	45.000			
I alt	35.000	35.000	50.500	3.000	3.000	3.300

	Til Færøerne			Til andre		
Rettigheder i internationalt farvand						
Torsk og kuller	3.911	3.107	1.802	-	-	-
Anden bundfisk	387	515	415	-	-	-
Rejer ³⁾	-	2.923 dage		-	-	-
I alt	4.298	3.622	2.217	-	-	-
		+2923 d.	+2923 d.			

	Til Færøerne			Til EU		
Færøerne - EU						
Torsk og kuller	-	-	-	500	500	500
Anden bundfisk	3.065	3.065	3.065	14.860	14.860	14.860
Makrel	3.930	3.930	4.680	3.270	3.270	3.890
Sild	1.160	1.160	1.160	-	-	-
Lodde	10.000	10.000	10.000	-	-	-
Brisling og hestemakrel	9.000	9.000	9.000	-	-	-
Sperling, tobis m.v.	18.000	18.000	18.000	-	-	-
Blåhvilling, fersk	62.000	62.000	62.000	25.000	25.000	25.000
Rejer	1.150	1.150	1.150	-	-	-
I alt	108.305	108.305	109.055	43.630	43.630	44.250

.....fortsætter

	1996	1997	1998	1996	1997	1998
				Til Estland		
Færøerne - Estland ⁴⁾						
Torsk	300	300	-	-	-	-
Laks (i antal)	3.000	3.000	-	-	-	-
Sild	1.750	1.750	-	-	-	-
Brisling	1.750	1.750	-	-	-	-
Blåhvilling	-	-	-	10.000	10.000	-
I alt	3.800	3.800	-	10.000	10.000	-
	+ 3.000 stk. laks					

Til Færøerne**Til Letland****Færøerne - Letland ⁴⁾**

Der er ikke indgået aftaler med Letland for 1996, 97 og 98.

	Til Færøerne	Til Litauen	
Færøerne - Litauen ⁴⁾			
Torsk	- 300	-	-
Laks (i antal)	- 1.500	-	-
Blåhvilling	-	5.500	10.000
I alt	- 300	5.500	10.000
	+ 1.500		
	stk. laks		

....fortsætter

	1996	1997	1998	1996	1997	1998
	Til Færøerne			Til andre		
Total ⁴⁾						
Torsk m.v.	25.411	27.707	19.402	500	500	500
Anden bundfisk	13.202	13.580	12.380	20.210	20.210	20.160
Makrel	7.910	6.930	8.630	14.470	13.270	14.790
Sild	3.910	3.410	2.060	2.000	2.000	2.000
Lodde	40.000	40.000	55.000	0	0	0
Brisling og hestemakrel	15.750	15.750	14.000	5.000	5.000	0
Sperling, tobis m.v.	38.000	38.000	47.000	0	0	0
Blåhvilling, fersk	73.000	73.000	64.000	167.000	202.500	171.000
Rejer	2.650	2.650	4.150	0	0	0
Andet	300	300	300	1.000	800	600
Fiskekvoter i alt	220.133	221.327	226.922	210.680	244.280	209.050
	+ 5.500	+ 4.500	stk. laks			
	stk. laks					

¹⁾ Oversigten bygger på de forhandlingsresultater, der forelå den 22. december 1997, jf. dog note ²⁾

²⁾ I.f.m. aftale indgået i maj 1996 mellem Færøerne, Norge, Island og Rusland om fordelingen af den nordatlantiske sild har Færøerne ved individuel aftale med Norge fået en kvote på 6.000 tons torsk i færøsk område.

³⁾ Rejefiskeriet ved Svalbard og Flemish Cap er ikke begrænset i mængder, men i.h.t. aftale med Norge er antallet af skibe og fiskedage begrænset. Antallet af dage er gældende for både 1997 og 1998.

⁴⁾ Ved redaktionens slutning forelå ikke en opgørelse over aftalte kvoter for 1998 med Estland, Letland og Litauen om kvoter til Færøerne.

Bilag 5.1. Bestemmelserne i handelsaftalen mellem EU og Danmark/Færøerne om toldfri adgang til EU for færøske fiskeprodukter, pr. 1.1.1997.

Hovedregel: For fisk og fiskeprodukter, hvor der har kunnet påvises, at Færøerne har haft en nævneværdig eksport til EU i referenceperioden (1985-1988) eller senere, indføres fuld toldfrihed for færøsk eksport til hele EU.

Undertagelser: For en række produkter, som EU har anset for henholdsvis følsomme eller potentielt følsomme, begrænses toldfriheden af kvoter og referencelofter. Ændringer i disse kvoter og lofter, samt inddragelse af ikke hidtil eksporterede produkter, kan drøftes mellem parterne i den blandede komité under henvisning til en specifik udviklingsklausul.

Tons

Kvoter

• TQ1.	Ørred, levende, fersk, frosset, inkl. filet	700
• TQ2.	Laks, levende, fersk, frosset, inkl. filet	4.925
• TQ3.	Ørred/laks, tilberedt og konserveret, kulmule	2.110
• TQ4.	Andre fiskevarer, tilberedt og konserveret	2.000 ^{*)}
• TQ5.	Rejer, pillede	2.000

Lofter

• RC1.	Sild, fersk, frosset, inkl. frosset filét	2.000
• RC2.	Makrel, fersk	3.000
• RC3.	Sejfilet og sejfars, frosset	25.000
• RC4.	Saltede filéer af "andre arter" (end torsk)	5.000
• RC5.	Røget fisk	1.000
• RC6.	Rødfisk, fersk, frosset, incl. filét	12.600
• RC7.	Ferske filéer, bortset fra torsk og rødfisk	3.000
• RC8.	Langefileter, frosne	550
• RC9.	Blåhvillingfilet og blåhvillingfars, frosset	1.800
• RC10.	Saltfisk, ej filét, af andre arter end torsk	1.400
• RC11.	Rejer (ej pillede)	11.000
• RC12.	Sild, saltet, symet (halvfabrikata)	500

*) TQ: Toldkvote, det vil sige 3. landstold indføres, når mængden nås.

*) RC: Referenceloft, det vil sige 3. landstold kan indføres, når mængden nås.

1) Med virkning fra 1. januar 1995 blev kvoten på 2.000 t. ophævet i forbindelse med en indgået aftale om ændring af handelsaftalen. Dette får især betydning for den færøske produktion af pannede fiskeprodukter.

Bilag 11.1. Undervisningsvæsnets driftsudgifter i 1996, samt 1992-1995.

	Lands- kassen	Kom- muner	I alt 1996	I alt 1992	I alt 1993	I alt 1994	I alt 1995
			- mill. kr. -				
Folkeskolen	156,7	80,0	235,7	247,9	235,0	235,0	235,7
Privat skole	1,3	-	1,3	1,1	1,1	1,1	1,2
Specialskole	12,2	-	12,2	14,2	12,6	12,4	12,5
Gymnasier/HF	43,3	-	43,3	42,3	39,1	37,4	39,9
Handelsskole	17,7	-	17,7	14,1	14,1	15,3	17,2
Teknisk skole	23,2	1,1	24,3	23,7	22,3	21,6	22,9
Udstyr til Teknisk skole/Handelsskole	2,0	-	2,0	0,8	0,4	0,2	2,0
Færøernes seminarium	10,3	1,1	11,4	12,0	11,3	11,3	11,3
Navigations skoler	9,7	-	9,7	9,0	8,8	9,7	9,5
Maskinskolen	5,4	-	5,4	6,7	6,0	6,0	6,2
Folkehøjskole	2,1	-	2,1	2,2	2,1	2,1	2,1
Husholdningsskole	1,1	-	1,1	0,9	1,2	1,1	1,1
Færøernes Universitet	9,7	-	9,7	11,2	10,5	10,3	9,7
Fritidsundervisning	2,9	1,9	4,8	5,3	4,4	6,3	6,3
Musikskoler	1,3	2,7	4,0	9,7	7,3	6,5	6,5
Landsskolecenter	2,6	-	2,6	2,6	2,9	2,6	2,6
Fiskivinnuskúlin	2,5	-	2,5	2,9	2,4	2,4	2,5
Sjóvinnuskúlin	0,0	-	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0
I alt	304,0	86,8	389,8	406,9	381,5	381,3	390,2

¹⁾ Kommunernes driftsudgifter er medtaget svarende til udgifterne i 1990, der udgjorde ca. 80 mill. kr. Der foreligger ingen nyere tal.

²⁾ Inkl. skolehjem/elevehjem

³⁾ Fra 1993 er søfartsuddannelsens bevilling en del af navigations skolernes bevilling

Kilde: Landsskúlafyrisingen.

Bilag 11.2. Antal elever udskrevet fra folkeskolen, højere uddannelser og erhvervsuddannelserne 1992-1996.

	1992	1993	1994	1995	1996
Udskrevet efter 10. kl.	605	582	505	606	586
Udskrevet efter 9. kl.	105	120	111	109	108
Udskrevet efter 8. kl.	8	14	12	57	4
Udskrevet efter 7. kl.	14	5	28	26	15
Folkeskolen i alt	732	721	656	798	713
Studentereksam en	179	192	214	164	216
HF-eksamen	120	113	109	92	71
Statskontr. fagprøve	268	161	132	85	94
Højere fagprøve	65	42	25	16	38
Bank/sparekasse	33	25	-	-	-
Merkonomprøv er	291	273	272	162	246
Højere Handels- eksamen	181	197	211	91	216
Datanomkursus	22	24	23	20	24
FHS-elever	151	182	171	169	156
HD-elever	29	20	38	24	29
S.I.T.	50	91	80	79	58
Svendeprøver	112	83	?	54	56
Assistenten	-	-	25	36	42
H.T.	-	-	-	15	6
Skibsførere	15	26	37	61	40

Fiskeskippere	24	35	44	65	62
Kystskippere	37	51	57	59	78
Skibskokke	24	26	24	22	26
Søfartsskolen	42	30	30	21	16
Motorpassere	15	0	-	0	-
Maskinister	25	37	26	31	34
Maskinmestre	15	15	20	19	18
El. installatør	2	0	-	-	-
Lærereksamen	18	23	23	24	23
Pædagoger	23	0	0	24	-
Sygeplejersker	29	16	0	31	20
Tekn. assisten- ter/tegnere	12	-	-	-	-
Byggeteknikere	12	-	-	-	-
LandmålerTekni kere	-	-	-	-	-

¹⁾ For 1992 - 1994 viser tallene antal elever på uddannelsen.

Kilde: Landsskúlafyrisingin.

Bilag 12.1. Oversigt over anmeldte overtrædelser af straffeloven 1991-1997.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Forbrydelse mod den off. myndighed m.v. (kap. 14 og 15)	24	17	19	14	14	19	26
Forbrydelse i offentlig tjeneste/hverv (kap. 16 og 17)	13	32	15	7	5	7	7
Forbrydelse vedr. penge (kap. 18)	0	0	0	0	0	0	1
Forbrydelse vedr. bevismidler (kap. 19)	18	19	10	3	15	4	5
Almenfarlige forbrydelser bl.a. brandstiftelse (kap. 20)	0	6	4	3	8	7	7
Forbrydelse i familieforhold (kap. 23)	0	0	3	0	0	0	-
Forbrydelse mod kønssædeligheden bl. a. voldtæft og blufærdighedskr. (kap. 24)	19	37	33	30	40	34	23
Forbrydelse mod liv og legeme bl.a. manddrab og vold mod sagesløs (kap. 25)	59	70	60	53	63	67	79
Forbrydelse mod den personlige frihed (kap. 26)	1	2	1	3	1	2	2
Freds- og æreskrænkelser (kap. 27)	35	32	79	68	38	47	54
Indbrudstyverier (§ 276)	270	275	309	241	142	161	172
Tyverier i øvrigt (§ 276)	353	253	315	250	213	267	194
Andre berigelsesforbrydelser nl.a. underslæb og bedrageri (kap. 28)	80	67	242	56	77	125	104
Hærværk (§ 291)	486	523	534	437	370	360	304
Brugstyveri (293)	154	125	128	91	70	59	57
Andre formuekrænkelser (kap. 29)	4	3	8	0	1	2	1
Overtrædelser af straffeloven i alt	1516	1461	1760	1256	1057	1161	1036

Kilde: Landfogden på Færøerne (Politimesteren).

Bilag 12.2. Oversigt over andre anmeldelser til kriminalpolitiet samt over politiets virksomhed i øvrigt i årene 1991-1997.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Ildebrande	69	56	49	42	44	58	33
Overtrædelse af våbenloven	20	20	17	7	9	17	13
Overtrædelse af toldloven, spirituslovgivn. og skatte- og afgiftslovgivn.	4	3	8	7	26	15	6
Overtrædelse af dyreværnsloven	9	11	10	5	6	1	3
Overtrædelse af lov om euforiserende stoffer samt narkotikaundersøgelser i øvrigt	52	58	64	61	66	52	49
Fremmedsager (opholds- og arb. till.)	332	263	292	282	174	302	200
Overtrædelse af udlændingeloven	20	26	15	11	10	6	3
Andre anmeldelser	-	-	-	-	-	-	-
Færdselsuheld	1614	1501	1262	1077	1109	1093	1029
Heraf med personskade	70	69	59	45	48	58	53
Dræbte ved færdselsuheld	7	2	6	6	2	4	7
Antal sigtede for overtr. af færdselsl. med undt. af spirituskørsel og parke-ringssager	2359	2316	2246	1667	1981	2129	1336
Antal sigtede for spiritus- og promil-lekørsel (færdselslov. § 16)	232	222	199	170	133	10	170
Udrykninger	2515	2848	2997	2573	2659	2961	-
Dræbte ved andre ulykker end færdsel	-	-	-	-	-	-	-
Trawlersager (fiskefartøjers overtræ-delse af fiskerilovgivningen)	9	7	1	19	0	0	7
Indsatte til afson., herund. vartetægts-fængsl.	189	197	167	172	130	142	137
Afsoningsdage	4356	4174	4300	3585	3277	3081	3094
Detentionsanbragte	420	643	504	294	336	319	394
Fogedsager	3760	3424	3565	12248	6112	4511	3321
Fredningssager	102	90	72	83	89	92	79
Faderskabsanerkendelser til politi-protokollen	417	336	351	286	290	322	295
Lærlingesager, godkendte lærlinge-kontrakter	157	120	59	74	139	156	200
Borgerlige vielser	91	113	61	60	39	57	65

Kilde: Landfogden på Færøerne (Politimesteren)

Bilag 12.3. Behandlingsmåden for straffesager o.a. lovovertrædelser 1991-1997.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Statsadvokatsager	412	418	377	249	214	196	207
Heraf: a) Spirituskørsel	200	79	92	68	53	48	57
b) Groft uforsvarlig kørsel	68	72	57	49	38	44	66
Sager om spirituskørsel afgjort udenretlig	108	120	116	61	62	62	63
Politisager	472	488	376	409	434	410	291
Ankesager, antal	29	23	38	28	28	14	23
Idømte/vedtagne bøder, antal	2.901	3.064	2.831	1.070	2.384	2.229	1.714
Idømte/vedtagne bødebeløb, kr.	3.686.521	2.708.917	2.242.325	1.552.827	1.513.800	2.114.000	1.399.444

Kilde: Landfogden på Færøerne (Politimesteren)

